CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಖ್ಯೆ 6

ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ

—ಸಂಪಾದಕರು—

ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್
ಹೆಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಖ್ಯೆ 6

—ಸಂಪಾದಕರು—

ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಹೆಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್,

ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತವಪ್ಪ
ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆ

–ಸಂಪಾದಕರು–

ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್

ಹೆಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

Nagavarma Virachitamappa Abhidana Ratnamala Karnataka Teeka

Edited by
A. Venkata Rao
and
H. Seshaiangar,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

© University of Madras,
Second Edition 1979.

Price Rs. 17-50

Printed at the Rathnam Press, 41, Badrian Street, Madras-600 001.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

PREFACE

The Abhidhānaratnamāla of Bhaṭṭa Halāyudha, a Sanskrit Lexicon of importance, was commented upon in Kannada most probably by Nāgavarman long ago. The Kannada commentary remained a sealed book though a copy of it was avilable to Dr. Kittel when he prepared his Kannada Dictionary. It is not known what became of the copy used by Dr. Kittel and consequently scholars knew very little of the book till a copy of it was discovered in the Jaina Siddhanta Bhavana Library, Arrah, North India. The importance of this commentary is great. In spite of the fact that a second copy of this work could not be procured, the work was undertaken for publication in the Kannada Series of the University of Madras. That a second copy was not avilable was certainly a handicap, but the editors feel that they have presented as reliable a text as is possible under the circumstances. The chief consideration that prompted this undertaking was that quite a large number of HALAGNNADA equivalents of Sanskrit terms are found in the commentary.

The present edition contains the Sanskrit text of the Abhidhānaratnamālā, in addition to the Kannada commentary. The text of the Abhidhānaratnamālā given here contains certain readings which are different from those given by Aufrecht; the reason for such a change is obvious; the readings of the text adopted by the Kannada commentator had to be kept in view, and hence the differences. Corrections are indicated within ordinary brackets and suggestions when there were gaps are shown within square brackets. In the foot-notes are indicated the corruptions and defects found in the manuscript relating to both the text and the commentary with remarks wherever necessary. The commentary on Stanzas 38-51 (both inclusive) in the second kāṇḍa and the last 56 stanzas in the Nānārtha Kāṇḍa are found missing in the manuscript. The last fifty-six verses have been printed without the commentary and the verses themselves were printed, on the basis of the reading found in one of the manuscripts of the work deposited in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras. Two indexes have been furnished-one of DEŚYA and SAMASAṀSKṚTA words found in the commentary, and another of

*The meanings of certain words, from the Nighantu of Mangaraja [16th Century[have been inserted in a few places after page 112 by Sri H. Chennakesava Aiyangar who was for some time head of the Kannada Department.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

SAṀSKṚTA words, A short history of lexicographical literature in Sanskrit from the earliest period down to the times of Halāyudha and a critical account of the present work have been furnished in the detailed Kannada Introduction.

It is deeply to be regretted that one of the Editors, Sri A. Venkata Rao, was snatched away prematurely by the cruel hand of death, even before the work could be printed and published.

To Sri K. Bhujabali Sastri, Librarian of the Central Jaina Siddhanta Bhavana Library, Arrah, North India, I tender my heartfelt thanks for placing the manuscript of the Bhavana in my hands for a long time. Sri Mahamhopadhyaya S. Kuppuswami Sastriyar, former Curator of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, was kind enough to lend me the manuscripts that I wanted and I owe him a deep debt of gratitude.

Madras,
31–3–1940.

H. Sesha Iyangar,
Junior Lecturer in Kannada.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಮುನ್ನುಡಿ

ಮುದ್ರಣ ವಿಚಾರ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ "ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ" ಎಂಬ ನಿಘಂಟುವಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆಯು. ಇದು ಉತ್ತರ ಇಂಡಿಯದ "ಆರಾ" ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಜೈನಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ತಾಳಪತ್ರಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದು. ಒಂದೇ ಒಂದು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಮುದ್ರಿತವಾಗಲಾರದೆಂಬುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ, ಪಂಡಿತರಿಗೂ, ವಾಚಕರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಹಲವು ಹಳಗನ್ನಡದ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ "ಯದೃಚ್ಛಾಲಾಭಸಂತುಷ್ಟಃ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಯೋಜನ ಲಾಭದಿಂದಲಾದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಂತುಷ್ಟಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಮುದ್ರಣದ ಶ್ರಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿರುವೆನು.

ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಟೀಕೆ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳುಂಟು. ಮೂಲಗ್ರಂಥವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಕೋಶವು. ಇದು [1]ಛಂದೋರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದು. ಟೀಕೆಯು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳಿಗೆ ಪದವಿಭಾಗ ಪ್ರದರ್ಶನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಅರ್ಥವು. ಇದು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಈ ಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಗ್ರಂಥದ ಸಮಗ್ರತೆಗಾಗಿ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಪರಂಪರಾಸಂಬಂಧದಿಂದ[2] ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೂಲದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥೂಲಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಿ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ ; ಇದರ ಅಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ[3] ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳದೆ ಟೀಕಾಕಾರನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ ಪಾಠವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುದ್ರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಧು ಪಾಠಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ

---

(1) ಈ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆರ್ಯೆ, ಉಪಜಾತಿ, ಶಾರ್ದೂಲ ವಿಕ್ರೀಡಿತ ಮೊದಲಾದ ಮಾತ್ರಾಜಾತಿಗಳೂ, ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ ಇರುವವು.

(2) ಈ ಸಂಸ್ಕೃತನಿಘಂಟುವು ಆಪರ್ಟ್ ಎಂಬವರಿಂದ ದೇವನಾಗರಿಯಕ್ಷರದಲ್ಲಿ 1928 ರಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಪುಸ್ತಕವು ದೊರಕಲು ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವುದು.

(3) ಮದರಾಸು ರಾಜಕೀಯ ಪುಸ್ತಕಭಾಂಡಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಿರುವವು. ಇನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೈಬ್ರೆರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುವುವು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಶುದ್ಧಮಾಡಿ[1] ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಪರ್ಟ್ Dr. Aufrecht) ಸಾಹೇಬರು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಪುಸ್ತಕಪಾಠವನ್ನು ಆವಶ್ಯಕವಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ; ಒಂದೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಾರ್ಪಾಡನ್ನು ದುಂಡುಕಂಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಧಿಕ ಪಾಠಗಳು, ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಳಿತವಾಗಿರಬಹುದುದೆಂದು ತೋರಿಬಂದ ಭಾಗಗಳು ಇವನ್ನು ಚೌಕಕಂಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೂರಹನ್ನೆರಡು ಪುಟಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಎರಡು ಮೂರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಟೀಕಾಪದಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಇಲಾಖೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಸೀನಿಯರ್ ಲೆಕ್ಚರರ ಸಲಹೆಯಿಂದ ಚೌಕಕಂಸಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುವು. ಮೂಲಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಟೀಕೆಯ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಬಂದ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳನ್ನು ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಕಾಂಡದ ೩೮ ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಮೊದಲು ೧೩ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಟೀಕೆಯೂ ಗಳಿತವಾಗಿರುವುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಯ ೫೭ ಪದ್ಯಗಳು ಗಳಿತವಾಗಿರುವುವು. ಇವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಪಾತವಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅವನ್ನು ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅಸಾಧು ಪಾಠಗಳೂ ಸಾಧ್ವಪಾಠಗಳ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಒತ್ತಾಸೆಮಾಡುವುದು ಪಂಡಿತರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಮುದ್ರಿತವಾದ (ಆಪರ್ಟ್ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ದೇವನಾಗರೀ[2] ಲಿಪಿಯ) ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಪಾಠಗಳು ದೊರಕುವುವು. ಒಂದನ್ನು ಉದಾಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ—

ತ್ವಚಿಸಾರಶ್ಚ ಯೋ ವಂಶೋ ವೇಣುತ್ವಕ್ಸಾರಮಸ್ಕರಾಃ ॥
ಸ್ವನನ್ತಿ ಯೇಽನಿಲೋದ್ಧೂತಾಃ ವೇಣವಸ್ತೇ ತು ಕೀಚಕಾಃ ॥೫೧॥[3] (ಭೂಮಿಕಾಂಡ ೨)

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ತ್ವಚಿಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಬಿದಿರಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿರುವ "ಕೀಚಕ" ಎಂಬ ಬಿದಿರಿನ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವಾಚಕ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ("ಯೇತು—ಯಾವ ಬಿದಿರುಗಳಾದರೋ, ಅನಿಲೋದ್ಧತಾ-ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾಗಿ, ಸ್ವನಂತಿ-ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿರುವುವೋ, ತೇ—ಅವು ಕೀಚಕಾ—ಕೀಚಕಗಳೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವು") ಎಂದು ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಯತ್ತಚ್ಛಬ್ದಗಳನ್ನುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಕೇವಲ ಬಿದಿರಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಯತ್ತಚ್ಛಬ್ದಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥ

---

(1) ಅಮರಕೋಶ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶಗಳು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶ, ಮುದ್ರಿತವಾಗದಿರುವ ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು, ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಪುಂಗವರ ಪ್ರಯೋಗಗಳು, ಶಬ್ದಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳು-ಇವುಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

(2) ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು A. B. C. D. E. F. R. ಎಂಬ (ಇದು 1363 ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು) ಏಳು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

(3) ಆಪರ್ಟ್ ಮುದ್ರಣದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೯ ಇದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಸಂಪಾದಕರು ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿರುವ ವಾಕ್ಯದ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ "ತ್ವಚಿಸಾರಶ್ಚ ಯೋ ವಂಶಃ " ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಅಕ್ಷರವೊಂದನ್ನು ಯಚ್ಛಬ್ದವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು. ಇದು ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಪ್ರಾಮಾದಿಕ ದೋಷವಿರಬಹುದು (ಎಂದರೆ—ಚಕಾರದ ಮುಂದೆ ಯೋಕಾರದವರೆಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಿನ್ನಪದಗಳಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವುದೂ, ಪೋ ಎಂಬಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ತತ್ಸಜಾತೀಯಾಕ್ಷರವಾದ (ಯೋ) ಭ್ರಾಂತಿಯೂ ಪ್ರಾಮಾದಿಕವು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ—ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರಬೇಕು. ಅದೂ ಪ್ರಾಮಾದಿಕವಾದರೆ ಈ ಪದವು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದಗಳ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಇವೆರಡೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈ ಮುದ್ರಿತ ಪಾಠವು ಸಂಪಾದಕರ ಸ್ವಾಭಿಮತವಾದ ಪಾಠವೆಂದೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಯೋ ವಂಶ—ಯಾವ ಬಿದಿರು, ತ್ವಚಿಸಾರವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ (ಸ-ಅದು) ವೇಣುತ್ವಕ್ಸಾರ ಮಸ್ಕರಾಃ" ಎಂದೂ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಎಂದು ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗಲೂ ಗಡುಭೂತವೂ, ಅಸಮಂಜಸವೂ ಆದ ಯತ್ತಚ್ಛಬ್ದಗಳಿಂದ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಸಾಧುಪಾಠದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವೊಂದರ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋಗುವುದು. ನಾವು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಟೀಕೆಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ "ತ್ವಚಿಸಾರಶ್ಚಪೋವಂಶಃ ವೇಣುತ್ವಕ್ಸಾರಮಸ್ಕರಾಃ" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಈ ದೋಷವು ದೂರವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ "ಚಪಃ" ಎಂಬ ಬಿದಿರಿನ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದವೊಂದೂ ದೊರಕಿದಂತಾಗುವುದು. ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ "ಚಾಪ" ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ "ಚಪಸ್ಯ" ವಿಕಾರಃ, ಚಾಪಃ, ಚಪೋ ವೇಣು ವಿಶೇಷಃ" ಎಂದು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ವಿವರಣಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಚಪ ಶಬ್ದವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬಿದಿರಿನ ಹೆಸರೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕಾರಣ ಚಪಃ ಎಂಬ ಪಾಠವೇ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉಚಿತ ಪಾಠವೆಂದು ದೃಢಪಡುವುದು. ಇಂತಹ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಮಾದಿಕದೋಷಗಳು ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರದೆ ಸಾಧುಪಾಠಗಳು ಈ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣದಿಂದ ದೊರಕಬಹುದಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿರುವುದು.

ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ಆದಿ ಭಾಗವು ದೊರಕಿದ್ದರೂ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವು ಅಂದರೆ 56 ಪದ್ಯಗಳೂ ಅದರ ಟೀಕೆಯೂ ದೊರಕದಿರುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ದೊರಕದಿರುವ ಮೂಲಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಂಥಪೂರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರಕಾರದ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾಗಾರದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ (ನಂ—04) ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. ಈ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ, ಟೀಕೆಯಲ್ಲೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಗ್ರಂಥಪಾತವೂ, ಲೇಖಕರ ಹಸ್ತಸ್ಖಲನ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಮಾದಿಕದೋಷ ಜನಿತಗಳಾದ ಅಸಾಧುಪಾಠಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುವು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಮತಿ, ಯಥಾಶಕ್ತಿ, ಯಥಾಲಬ್ಧಿ ಸರಿಪಡಿಸಿದೆ. ಅಧ್ಯೇತೃಗಳ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುವ ದೇಶ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ವಿಮರ್ಶೆಯೊಡನೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕೋಶಗಳ ಮತ್ತು ಕೋಶಕಾರರ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ "ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶಚರಿತ"ವೊಂದನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸೇರಿಸಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಲು ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಈ ಶಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನೋಪನ್ಯಾಸಕರಾದ (ಸೀನಿಯರ್ ಲೆಕ್ಚರರ್) ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ವೆಂಕಟರಾಯರವರು ಮುದ್ರಣದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ ಮರಣದಿಂದ ಇಹಲೋಕಸುಖವಿಮುಖರಾದುದರಿಂದ ಮುದ್ರಣದ ಭಾರವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಶ್ರೀಮಾನ್ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೊದಗಿದ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವು ದೂರಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಷಾದವು ದೈವವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿರುವುದು.

ಅನನ್ಯಪ್ರಯೋಜನರಾಗಿ ಭಾಷಾಸೇವೆಯೇ ಮುಖ್ಯಧ್ಯೇಯವೆಂದೂ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೇವೆಯೇ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೂ ಎಣಿಸಿ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತವಾದ ಉತ್ತರವಾದಿತ್ವದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ನಿದಾನ ಭೂತರಾಗಿರುವ ಉತ್ತರದೇಶದ ಆರಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಭವನ ಪುಸ್ತಕ ಭಾಂಡಾಗಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ಭುಜಬಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರ ಉಪಕಾರವು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವು; ಮತ್ತು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರಮಾಡಿರುವ ಮದ್ರಾಸ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯ ಕ್ಯೂರೇಟರಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಅಣ್ಣಾಮಲೆ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರೊಫೆಸರಾಗಿರುವ ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಬಿರುದಾಂಕಿತರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್, ಎಸ್. ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಯಮ್.ಎ., ಅವರಿಗೂ, ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ಭುಜಬಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರಿಗೂ, ಅಂದವಾಗಿರುವ ಅಚ್ಚು ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶಾರದಾಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರೊಪ್ರೈಟರವರಿಗೂ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಉಪಸಂಹರಿಸುವೆನು.

———o———

ಗ್ರಂಥ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರ

ಈ "ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ" ಎಂಬ ಕೋಶದ ಮತ್ತು ಅದರ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅದುವರೆಗೆ ವಿರಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶಗಳ ಮತ್ತು ಕೋಶಕರ್ತೃಗಳ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ವೈದಿಕ ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಗಳೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾಗಿದೆ. ದ್ವಿಜರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅಧ್ಯೇಯಾರ್ಹಗಳಾದ ಋಗಾದಿ ವೇದಗಳು, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಇವುಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ವೈದಿಕ ಭಾಷೆಯೆಂದೂ, ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳು. ಸಾರ್ವಜನೀನವಾದ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾದಿಗಳು ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯೆಂದೂ,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

[1]ವೈದಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವರು. ವೇದಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ[2] ಪಂಡಿತರುಗಳು ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯೊಂದನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವರು. ಇವೆರಡು ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೂ, ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲೂ ತುಂಬಾಅಂತರವುಂಟು. ಇದರಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತವ್ಯಾಕರಣ ಕರ್ತೃವಾದ ಪಾಣಿನಿಯು ಸ್ವೋಪಜ್ಞವಾದ "ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿ"ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಪ್ರಯೋಗ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು[3]. ಇದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ ಎಂಬ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಷಿತರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ವೈದಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೇ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಬರೆದು "ಸ್ವರವೈದಿಕ ಪ್ರಕರಣ"ವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ವೈದಿಕ ಭಾಷೆಯು ಅಪೌರುಷೇಯವೂ, ನಿತ್ಯವೂ ಎಂದು ವೈದಿಕರು ಉಪಪಾದಿಸಿರುವರು ಮತ್ತು ನಂಬಿರುವರು. ಈ ವೇದಗಳಿಗೆ ಅಂಗಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ನಿರುಕ್ತ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ಕಲ್ಪ ಎಂಬ ಆರು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರುಕ್ತವೆಂಬುದೇ ನಿಘಂಟುವೆಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು ; ವೇದಗಳಂತೆ ವೇದಾಂಗಗಳಾದ ಇದೂ ಕೂಡ ಅಪೌರುಷೇಯವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ವೈದಿಕ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ (ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸು, ವೈದಿಕ ವ್ಯಾಕರಣ, ವೈದಿಕನಿರುಕ್ತ) ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದರೋ ಭಾಷೆಯು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿ ಬಳಿಕ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿರುವರು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ "ಪ್ರಯೋಗಶರಣಾ ವೈಯಾಕರಣಾಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯವು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕನಿರುಕ್ತವು ಅಪೌರುಷೇಯವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಆಗಿರುವುದಾದರೆ ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳು ಪೌರುಷೇಯಗಳೂ, ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರದೆ (ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ರಚಿತವಾದುವು) ಕಾಲದೇಶ ಪುರುಷಾದಿ ಭೇದಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಮಾರ್ಪಾಡತಕ್ಕುವೂ ಆಗಿರುವುವು.

ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟು

ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಮತ್ತು ದೊರಕಿರುವ ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ "ನಿಘಂಟು" (ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟು)[4]ವೆಂಬುದೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದು. ವೇದಗಳಂತೆಯೇ ವೇದಾಂಗವಾಗಿರುವ ಈ ನಿಘಂಟುವಿಗೂ ಕರ್ತೃವೊಬ್ಬನುಂಟೆಂದು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅನಾದಿಯಾಗಿ ವೇದಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಈ ನಿಘಂಟುವನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿರುವರು. ಈ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಐದುಂಟು; ಲೌಕಿಕ ಭಾಷಾಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹಲವು ನಾಮಪದಗಳೂ, ತದ್ಧಿತಾಂತಕೃದಂತಪದಗಳೂ

---

(1) ಅರ್ಥಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ ಕೇಷಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ವೈದಿಕಾನಾಂ ಲೌಕಿಕಾನಾಂ ಚ. (ವ್ಯಾಕರಣಭಾಷ್ಯ).

(2) ಜೈನರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯೊಡನೆ ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ (ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷಾಭೇದ) ಬೌದ್ಧರು ಪಾಲೀಭಾಷೆಯನ್ನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತಗ್ರಂಥಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರು.

(3) ಗಿರಾ ಡಃ ಛಂದಸಿ, (ವೇದದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಶಬ್ದವು ಉಪಪದವಾಗಿರುವಾಗ ಶೀಙ್-(ಸ್ವಪ್ನೇ) ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ "ಡ" ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಗಿರಿಶಃ ಎಂಬ ರೂಪವಾಗುವುದು; ಎಂದು ಈ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು. ಇತ್ಯಾದಿ.

(4) ನಿಘಂಟುವು ಕೇವಲ ನಾಮಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲದೆ (ನಿಘಂಟುರ್ನಾಮ ಸಂಗ್ರಹಃ) ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು ಸೇರಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರ್ವಾಚೀನರು ಲೌಕಿಕಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾನಿಘಂಟುವೆಂಬ ಕ್ರಿಯಾಮೂಲರೂಪಗಳಾದ ಧಾತುಗಳ ನಿಘಂಟುವನ್ನೂ ವಿರಚಿಸಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿರುವರು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿತಗಳಾಗಿವೆ.[1] ಇದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಾಮವಾಚಕ ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಕರ್ತೃ ಕ್ರಿಯಾಪದಘಟಿತವಾದ ಪೂರ್ಣ ವಾಕ್ಯವೊಂದಾದರೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಪಂಗಡ ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಾಮಪದಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥನಿರ್ವಚನದೊಡನೆ ನಿಯತಸಂಖ್ಯಾಕಗಳಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗಳೊಡನೆ ನಿರೂಪಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹಲವು ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ನಿಘಂಟುವಿಗೆ ಹಲವರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾರೂಪವಾದ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವ ಈ ನಿಘಂಟುಭಾಷ್ಯ (ನಿರುಕ್ತ)ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕಕೃತವಾದ

ಯಾಸ್ಕನ ನಿರುಕ್ತ ಅಥವಾ ನಿಘಂಟು ಭಾಷ್ಯ

ಯಾಸ್ಕನಿರುಕ್ತವೆಂಬುದೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದು. ಯಾಸ್ಕನು ತನ್ನೀ ನಿರುಕ್ತ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪದಗಳಿಗೆ ವೇದಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಆದರೆ ಇದು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಗಳೊಡನೆ ವಿವರಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾವಿಶೇಷದಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳೂ ಸೇರಿರುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳುಳ್ಳ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಹೆಸರುಗಳು ಅವರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು, ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಇವುಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುವು.[2] ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಮೂರರಿಂದ ಏಳರವರೆಗಣ ಪಾದಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹನ್ನೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ, ಎರಡುಪರಿಶಿಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಇರುವುವು. ಈ ಹನ್ನೆರಡಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಆರಾರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಎರಡು ಷಟ್ಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳಾಗಿಯೂ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಷಟ್ಕದ (ಪೂರ್ವಷಟ್ಕ) ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಉಪೋದ್ಘಾತಗಳಾಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು[3] ನೈಘಂಟುಕ

---

(1) (ನಿರುಕ್ತ ಪು. 1-1-1) "ಸಮಾಮ್ನಾಯಃ, ಸಮಾಮ್ನಾತಃ, ಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತವ್ಯಃ, ತಮಿಮಂ ಸಮಾಮ್ನಾಯಂ ನಿಘಂಟವ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ. ಎಂದು ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲೂ–ಯಸ್ಮಾದರ್ಥಾನ್ನಿಘಂಟಯತಿ ತಸ್ಮಾನ್ನಿಘಂಟುಃ, ಎಂದು ವ್ಯಾಡಿಯ ಕೋಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. (1-6-5) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತಧರ್ಮಾಣೋಋಷಯೋಬಭೂವುಃ, ತೇಽಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃಧರ್ಮಭ್ಯಃ ಉಪದೇಶೇನ ಮಂತ್ರಾನ್ ಸಂಪ್ರಾಹುರುಪದೇಶಾಯ ಗ್ಲಾಯಂತೋಽವರೇ ಬಿಲ್ಮಗ್ರಹಣಾಯೇಮಂ ಗ್ರಂಥಂ ಸಮಾಮ್ನಾಯಿಷುಃ ವೇದಂ ವೇದಾಂಗಾನಿ ಚ. (ಬಿಲ್ಮಂ, ಭಿಲ್ಮಂ, ಭಾಷಣಮಿತಿ ನೈರುಕ್ತಾಃ)–

(2) ತತ್ಕೋವೃತ್ರಃ, ಮೇಘ ಇತಿ ನೈರುಕ್ತಾ : (ಇದರಿಂದ ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಮಂದಿ ನಿರುಕ್ತಕಾರರಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು) ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೋಽಸುರ ಇತ್ಯೈತಿಹಾಸಿಕಾಃ, (ನಿ. II. 62) ತತ್ಕಾವಶ್ವಿನಾ ? ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಿತ್ಯೇಕೇ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಮಸಾವಿತ್ಯೇಕೇರಾಜಾನಾ ಪುಣ್ಯಕೃತಾವಿತ್ಯೈತಿಹಾಸಿಕಾಃ (XII-1) ಇತ್ಯಾದಿ–

(3) ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ––"ಗೌಃ, ಗ್ಮಾ, ಜ್ಮಾ, ಕ್ಷಾ. . . . ಗಾತುಃ, ಗೋತ್ರೇತ್ಯೇಕವಿಂಶತಿಃ ಪೃಥಿವೀ ನಾಮಾನಿ" ಎಂದು ಭೂವಾಚಕಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ; ಹೀಗೆಯೇ ಚಿನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಶಬ್ದಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ವಿವರಿಸಿ ನಡುವೆ (ಕ್ರಿಯಾಪದ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಉಪಮಾನಾರ್ಥಕ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ (ಸೂಚಿಸುವ) ಕೆಲವು ನಿಪಾತಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ "ಸ್ವಧೇ ಪುರಂಧ್ರೀ......ಅಪಾರೇ ಅಪಾರೇ ಇತಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಃ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ನಾಮಾನಿ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಉಪಸಂಹೃತವಾಗಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಕಾಂಡವೆಂದೂ, ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರರ ವರೆಗಣ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು [1]ನೈಗಮಕಾಂಡವೆಂದೂ, ಉತ್ತರಷಟ್ಕವು ದೈವತಕಾಂಡವೆಂದೂ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಈ ಕಾಂಡವು[2] ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರು, ಅಧಿದೇವತಾತ್ವ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. (ಇದು ವೈದಿಕನಿಘಂಟುವಿನ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣವು). ಬಳಿಕ ಮುಂದಣ ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಂಕೀರ್ಣವಿಷಯವನ್ನೊಳಕೊಂಡಿರುವ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ವಿವರಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಈ ನಿರುಕ್ತ ಭಾಷ್ಯಕಾರನಾದ ಯಾಸ್ಕನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ (ಕೆಲವರು ಆರನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುವರು) "ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿ" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಪಾಣಿನಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಪಾಣಿನಿಯ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯಲ್ಲಿ "ಯಸ್ಕಾದಿಭ್ಯೋ ಗೋತ್ರೇ—(ಅಷ್ಟಾ-೨-೪-೬೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಯಾಸ್ಕನ ಹೆಸರು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಯಾಸ್ಕನು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಕಾಲ ಹಿಂದಿದ್ದವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಮಾತ್ರ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಿಘಂಟುವಿನ (ನಿರುಕ್ತಗಳ) ರಚನೆಗೆ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ನಿರುಕ್ತ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಸ್ಕ ಭಾಷ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಹಲವು ಭಾಷ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಯಾಸ್ಕಭಾಷ್ಯವು ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ತಮವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದು ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟುವಿನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೇ

ದೇವರಾಜ ನಿರುಕ್ತ ಭಾಷ್ಯ

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಈ ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟುವಿಗೆ ನಿರುಕ್ತಸಂಜ್ಞಿಕವಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಇವರಲ್ಲಿ[3]ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನ ಮಗನಾದ "ದೇವರಾಜ ಯಜ್ವ" ಎಂಬವನು ಬರೆದಿರುವ ಭಾಷ್ಯವೂ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದುದೇ. ಇದರ ಹೆಸರು ನೈಘಂಟುಕಾಂಡ ನಿರ್ವಚನವೆಂದು ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವೇ ಹೇಳಿರುವನು[4]. ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ರಂಗೇಶಪುರಿಯ ಪರ್ಯಂತ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಯೆಂದೂ [5]ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನ ಪೌತ್ರನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈತನು ತನ್ನ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ [6]ಭೋಜರಾಜನನ್ನೂ (1018–1060) ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತನಾದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯನ್ನೂ[7] (12ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿದ್ದವನು) ಉದಾ

(1) ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಜಹಾ, ನಿಧಾ ಮೊದಲಾದ ಅರುವತ್ತೆರಡು ಶಬ್ದಗಳು, ಸಸ್ನಿಮ್ ಮೊದಲಾದ ಎಂಭತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳು, ಆಶುಶುಕ್ಷಣಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಶಬ್ದಗಳು; ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ.

(2) ಈ ಕಾಂಡದ ಕೊನೆಯ ಸೂತ್ರವು "ದೇವಪತ್ನ್ಯೋ ದೇವಪತ್ನ್ಯಃ" (ಈ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದು.)

(3) ಈತನು "ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರೀಯ"ವೆಂಬ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದವನಾಗಿರಬೇಕು.

(4) ದಕ್ಷಿಣಾ ರಂಗೇಶಪುರೀಪರ್ಯಂತ ಗ್ರಾಮವಾಸ್ತವ್ಯಃ । ವಿರಚಯತಿ ದೇವರಾಜೋ ನೈಘಂಟುಕಕಾಂಡ ನಿರ್ವಚನಮ್ ॥

(5) ತಾತಂ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಾರ್ಯಂ

(6) ಭೋಜರಾಜೀಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ (ಉ. ಪು. 3-1-19)

(7) ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿವ್ಯಾಖ್ಯಾ [illegible] (ಅಮರ 1-9-4) ಇತ್ಯತ್ರ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿನೋವ್ಯಾಖ್ಯಾ (ಉ.ಪು.116-2-17)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಹರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ನಡುವೆಯಿದ್ದವನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈತನು ಹಲವು ಮಂದಿ ನಿರುಕ್ತ ಟೀಕಾ[1]ಕಾರರು, ವೇದಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಣೇತೃಗಳು ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ವೇದಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು, ನಿರುಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಾದ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು, ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಿಸಿಲ್ಲ.

ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯ ಭಾಷ್ಯ

ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯನೆಂಬವನೂ ಒಂದು ನಿರುಕ್ತಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ತನ್ನೀ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಅಂತ್ಯಭಾಗದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ, "ಇತಿ ಶ್ರೀ ಜಂಬೂಮಾರ್ಗಾಶ್ರಮವಾಸಿನಃ ಆಚಾರ್ಯ ಭಗವದ್ದುರ್ಗಸ್ಯ ಕೃತೌ (ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ)" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಜಂಬೂಮಾರ್ಗಾಶ್ರಮವಾಸಿಯೂ, ಭಗವಚ್ಛಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ, ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಚಾರ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈತನು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರುಕ್ತ ಭಾಷ್ಯಕಾರನಾದ ದೇವರಾಜಯಜ್ವನಿಗೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವೇದ ಭಾಷ್ಯಕರ್ತೃವಾದ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯನಿಗೂ ನಡುವಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ.

ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ ಕೋಶ

ವೇದೋಪಬೃಂಹಣಕ್ಕಾಗಿ ವೇದಗಳ ತರುವಾಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿ ವಿರಚಿತವಾದ ರಾಮಾಯಣವೂ, ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಮಹಾಭಾರತವೂ ಇತಿಹಾಸಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಪುರಾಣಗಳು ಹದಿನೆಂಟು. (ಇವಲ್ಲದ ಉಪಪುರಾಣಗಳೂ ಹದಿನೆಂಟಿರುವುವು). ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ವಿರಚಿಸಿದವರು. ಈ ಪುರಾಣಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಯಾವುದೊಂದು ನಿಘಂಟುವೂ ವಿರಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ೩೬೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ೩೬೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವರೆಗೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಕೋಶವು[2] ಮಾತ್ರ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳೇ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗ್ರಹೀತವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಪದಗಳು ಇದರಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇದು ಅಮರಕೋಶದ ಸಂಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಲು

---

(1) ನಿರ್ವಚನಂ ಚ ನಿರುಕ್ತಂ, ಸ್ಕನ್ದಸ್ವಾಮಿಕೃತಾಂ ನಿರುಕ್ತಟೀಕಾಂ, ಸ್ಕನ್ದಸ್ವಾಮಿ-ಭವಸ್ವಾಮಿ-ರಾಹ ದೇವ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ-ಮಾಧವದೇವ-ಉವ್ವಟಭಟ್ಟ-ಭಾಸ್ಕರಮಿಶ್ರ-ಭರತಸ್ವಾಮ್ಯಾದಿ ವಿರಚಿತಾನಿ ವೇದಭಾಷ್ಯಾಣಿ, ಪಾಣಿನೀಯಂ ವ್ಯಾಕರಣಂ ವಿಶೇಷತಃ, ಉಣಾದಿತದ್ವೃತ್ತಿ, ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮ್ಯನಂತಾಚಾರ್ಯಾದಿಕೃತಾಂ ನಿಘಂಟುವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ, ಭೋಜರಾಜೀಯಂ ವ್ಯಾಕರಣಂ, ಕಮಲನಯನೀಯನಿಖಿಲಪದಸಂಸ್ಕಾರಾಶ್ಚ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಕ್ರಿಯತೇ-(ಪು. 3-1, 14-20)

(2) ಈ ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತೇತಿಹಾಸಗಳೂ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ, ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ವ್ರತಗಳು, ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿಕಲೆಗಳು, ವಿಷಹರಣಾದಿಮಂತ್ರೌಷಧಿಗಳು, ಹಸ್ತಿತುರಗಾಯುರ್ವೇದಾದಿಗಳು ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ವಿಷಯವ್ಯತಿಕರದಲ್ಲಿ ಈ ಕೋಶವೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿರುವುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಅವಕಾಶವುಂಟು[3]. ಆದರೆ ಕಾಂಡವರ್ಗಾದಿವಿಭಾಗಕ್ರಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೋಶವು ಅಮರ ಕೋಶಕ್ಕಿಂತ ತೀರಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಂಡವಿಭಾಗವೇಇಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಎಂಟಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೂ ಒಂದೊಂದು ವರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಸ್ವರ್ಗ ಪಾತಾಳಾದಿ ವರ್ಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ ೯೫ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಮರ ಕೋಶದ ಒಂದನೆಯ ಕಾಂಡದ ವಿಷಯವು ಅತಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಾಣಕೋಶದ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸ್ವರ್ಗಾದಿನಾಮಲಿಂಗೋ ಯೋ ಹರಿಸ್ತಂ ಪ್ರವದಾಮಿ ತೇ ॥
ಸ್ವಃ ಸ್ವರ್ಗನಾಕತ್ರಿದಿವಾಃ ದ್ಯೋದಿವೌ ದ್ವೇ ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಂ ॥ ೧ ॥
ದೇವಾ ಬೃಂದಾರಕಾ ಲೇಖಾ ರುದ್ರಾದ್ಯಾ ಗಣದೇವತಾಃ ॥
ವಿದ್ಯಾಧರೋಪ್ಸರೋಯಕ್ಷರಕ್ಷೋಗಂಧರ್ವ ಕಿನ್ನರಾಃ ॥ ೨ ॥
ಪಿಶಾಚೋಗುಹ್ಯಕಸ್ಸಿದ್ಧೋ ಭೂತೋಽಮೀ ದೇವಯೋನಯಃ ॥
ದೇವದ್ವಿಷೋಽಸುರಾ ದೈತ್ಯಾಃ ಸುಗತಸ್ಸ್ಯಾತ್ತಥಾಗತಃ ॥ ೩ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮ ಭೂಸ್ಸುರಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ ॥
ರೇವತೀಶೋ ಹಲೀ ರಾಮಃ ಕಾಮಃ ಪಂಚಶರಸ್ಸ್ಮರಃ ॥ ೪ ॥

* * * * *

ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಲಿಂಗೋ, ಹಿ ಹರಿರುಕ್ತೋಽನ್ಯಬುದ್ಧಯೇ ॥ ೨೦ ॥

ಮೇಲಿನ ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದ ಕೋಶಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ರುವ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಸಂಜ್ಞಾ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪೀಠಿಕಾ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಹರಿಯೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ನಾಮಲಿಂಗವು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳು ವೆನು' ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಪೀಠಿಕೆಯಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶದ 'ನಾಮ ಲಿಂಗಾನು ಶಾಸನಂ' ಎಂಬ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ನಾಮಲಿಂಗ ಎಂಬ ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಈ ಆದಿಶ್ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಅಮರಸಿಂಹನೇ ಈ ಪುರಾಣದ ಆಧಾರದಿಂದ ತನ್ನ ಕೋಶಕ್ಕೆ 'ನಾಮ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣವಾದ ಮೇಲೆ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವ—"ಸ್ವರವ್ಯಯಂ......ತ್ರಿವಿ ಷ್ಟಪಂ" ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳೊಳಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆದ್ಯಂತಗಳ ಐದು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ

---

(2) ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು (369) ಮುನ್ನೂರರುವತ್ತೊಂಬತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿರುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧದೇವನ ಹೆಸರಿ ರುವುದರಿಂದ ಈ ಪುರಾಣವು ಬುದ್ಧ ಮತಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿ ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಬುದ್ಧನಿ ಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಮಂದಿ ಬುದ್ಧರಿದ್ದರೆಂತಲೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಅರ್ವಾಚೀನ ನಾದ ಒಬ್ಬನೆಂದೂ, ಬುದ್ಧ ಮತವು ಅನಾದಿಯೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವರು. ಈ ಬುದ್ಧನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅವತಾರವೆಂದೂ ವೈದಿಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

"ಮತ್ಸ್ಯಃ ಕೂರ್ಮೋವರಾಹಶ್ಚ ನಾರಸಿಂಹಶ್ಚ ವಾಮನಃ ॥
ರಾಮೋ ರಾಮಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣಶ್ಚ ಬುದ್ಧಃ ಕಲ್ಕಿಸ್ತಥೈವ ಚ" ॥

ಇಲ್ಲಿ "ರಾಮೋಃರಾಮಶ್ಚ ರಾಮಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣಃ ಕಲ್ಕಿಸ್ತಥೈವಚ ॥" ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಉಂಟು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಗ್ರಹಿಸಿ ಉಳಿದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಡಗುವಷ್ಟು ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬಳಿಕ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಮುಂದೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದೆ ದೇವಯೋನಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ "ವಿದ್ಯಾದಾರೋಽಪ್ಸರೋ" ಎಂಬ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವಿದೆ. ಇದು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮಾರ್ಪಡದಿದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೆಸರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಪದ್ಯ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಒಂದು ಅರ್ಧ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಆನುಪೂರ್ವಿಯು ಮಾತ್ರ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಏಳು (೭) ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಬಲರಾಮನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಮನ್ಮಥನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಒಂದು ಪದ್ಯಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದರೆ ಈ ಪುರಾಣಕೋಶವು ಅಮರಕೋಶದ ಸಂಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿರುವುದು.

ಈ ಪುರಾಣ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು ಅವ್ಯಯವರ್ಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ (೩೮) ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು. ಅಮರಕೋಶದ ಮೂರನೆಯ ಕಾಂಡದ ಅವ್ಯಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶಬ್ದಗಳೇ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ತಕ್ಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯದು ನಾನಾರ್ಥ ವರ್ಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ ೪೧ ಪದ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರವಿರುವುವು. ಆರಂಭವು, 'ಆಕಾಶೇ ತ್ರಿದಿವೇ ನಾಕಃ' ಎಂದು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಇದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಭೂಮಿವನೌಷಧ್ಯಾದಿವರ್ಗವು. ಇದು ಅಮರಕೋಶದ ಎರಡನೆಯ ಕಾಂಡದ ಮೊದಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕುವರ್ಗಗಳ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ (೭೮) ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಐದನೆಯದು ನೃವರ್ಗವು. ಆದರೆ ಮುದ್ರಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನೃ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರವಿಟ್ ಶೂದ್ರವರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಅಮರಕೋಶದ ಎರಡನೆಯ ಕಾಂಡ. ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮಾತ್ರವೇ. ಆರನೆಯದು ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ನಾಲ್ವತ್ತೊಂಬತ್ತು (೪೯). ಇವೆರಡೂ ಅಮರಕೋಶದ ಎರಡನೆಯ ಕಾಂಡದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕ್ಷತ್ರಾದಿ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಲಿಂಗೋಹಿ ಹರಿಹಿರುಕ್ತೋನ್ಯಬುದ್ಧಯೇ" ಎಂದು ಉಪಸಂಹೃತವಾಗಿದೆ. ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹ ವರ್ಗದ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಪರಾಮರ್ಶದಿಂದ ಈ ಪುರಾಣಕೋಶಕ್ಕೂ ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೂ ವರ್ಗವಿಭಾಗಕ್ರಮದ ಆನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಭೇದವು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ವರ್ಗ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮ, ಶಬ್ದಗಳ ಆನುಪೂರ್ವಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಕೆಲವರು ವಿಮರ್ಶಕರು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಪದಗಳು ಮಾತ್ರ ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ "ಅಮರಕೋಶದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಈ ಕೋಶವು ಅಗ್ನಿ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕರಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಪುರಾಣವೂ ಕೂಡ ಆಧುನಿಕವು" ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ನಾವು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ—ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಮತ್ತಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕಗಳಾದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವೂ, ಅನುಪೂರ್ವಿಯೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಪುರಾಣವೂ ಕೂಡ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಕೃತವೇ ಎಂದು ವೈದಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಐಕಕಂಠ್ಯದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಕೋಶವು ಅಮರಕೋಶದ ಸಂಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಮರಕೋಶವು ಇದರ ವಿಸ್ತರರೂಪದ ಕೋಶವೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇದರ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಣದಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಕಲಿಯುಗದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ, ಅನಾದಿಯಾದ ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟುವಿಗೂ (ನಿರುಕ್ತಗಳಿಗೂ) ಲೌಕಿಕ ನಿಘಂಟುಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೋಶವೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆಭ್ಯಂತರವೂ ಇರಲಾರದು.

ಇನ್ನು ಲೌಕಿಕನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾದ ಯಾವ ಸಾಧನಗಳೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಮರಕೋಶ (ಆರನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣದು) ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸರ್ವಾನಂದನು ಅಮರಕೋಶದ "ಸಮಾಹೃತ್ಯಾನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವಸರದಲ್ಲಿ "([1]ಅನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ) ವ್ಯಾಡಿ ವರರುಚಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕೋಶಗಳನ್ನು (ಸಮಾಹೃತ್ಯ) ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ (ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ) ನಾಮ ಮತ್ತು ನಾಮಗಳಲಿಂಗ ಇವೆರಡನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಶವು ಉಚ್ಯತೇ—ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೋಶವು. ಉಳಿದುವುಗಳು ಅಸಮಗ್ರಗಳು ; ಏಕೆಂದರೆ ತ್ರಿಕಾಂಡ ಉತ್ಪಲಿನೀ ಮೊದಲಾದ ಕೋಶಗಳು ಕೇವಲವಾಗಿ ನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಶಾಸನಮಾಡುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಡಿವರರುಚ್ಯಾದಿ ಪ್ರಣೀತಗ್ರಂಥಗಳಾದರೋ ಶಬ್ದಗಳ ಕೇವಲ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅನುಶಾಸನಮಾಡುತ್ತವೆ. ನನ್ನೀ ಕೋಶವು ನಾಮಲಿಂಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಅನುಶಾಸನಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಅಮರ ಸಿಂಹನ ಭಾವವು" ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಅಮರಕೋಶಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ [2]ಒಂದೆರಡು ಕೋಶಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೋಶಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಡವಿಭಾಗ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ರತ್ನಕೋಶಾದಿಗಳಂತೆ ಲಿಂಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕಾಂಡವಿಭಾಗಕ್ರಮವನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಮಾಡಿರುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃವಾದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ [3]ಭಾಗುರಿಯನ್ನು—ಅಮರಸಿಂಹನು ಭಾಗುರಿಯ ವಾಕ್ಯ

(1) ಅನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ-ವ್ಯಾಡಿವರರುಚಿ ಪ್ರಭೃತೀನಾಂ ತಂತ್ರಾಣಿ ಸಮಾಹೃತ್ಯ-ಏಕೀಕೃತ್ಯ ಅತಏವ ಸಂಪೂರ್ಣಮಿದಂ ತಂತ್ರಂ ತ್ರಿಕಾಂಡೋತ್ಪಲಿನ್ಯಾದೀನಿ ನಾಮಮಾತ್ರತಂತ್ರಾಣಿ, ವ್ಯಾಡಿ ವರರುಚಿಪ್ರಣೀತಾನಿ ತು ಲಿಂಗಮಾತ್ರ ತಂತ್ರಾಣಿ (ಸರ್ವಾನಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ 2-1-15)

(2) ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ, ಅಭಿಧಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ, ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಾನಿ ವಾ ಎಂದು ಹಿಂದಣ ಕೋಶಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಗ್ರಂಥದ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 16 ಮಂದಿ ಕೋಶಕಾರರನ್ನೂ, ಆರು ಮಂದಿ ಅಮರ ಟೀಕಾಕಾರರನ್ನೂ ಚರಕಸುಶ್ರುತಾದಿಗಳ ವೈದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು.

(3) 'ಬೃಹತೀ ತು ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾ' ಇತಿ ಭಾಗುರಿವಾಕ್ಯಾತ್ ಗ್ರಂಥಕೃತ್ (ಅಮರಸಿಂಹ ಇತಿ ಭಾವಃ) ಭ್ರಾಂತಃ ಯತೋಽನಯೋರ್ಮಹಾನ್ ಭೇದಃ—ಆಹ ಚ—'ಕಂಟಕಾರೀ ತು ದುಸ್ಸ್ಪರ್ಶಾ ಕ್ಷುದ್ರಾ ವ್ಯಾಘ್ರೀ ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾ॥ಕಂಟಾಲಿಕಾ ಕಂಟಕಿನೀ ಧಾವನೀ ದುಷ್ಪ್ರಧರ್ಷಿಣೀ॥' ಇತಿ. ಯಥಾ—'ಬೃಹತೀ ಸಿಂಹ್ಯನಾಕ್ರಾಂತಾ ವಾರ್ತಾಕೀ ರಾಷ್ಟ್ರಿಕಾ ಕುಲೀ ॥ ವಿದದು ಸ್ಥೂಲಕಂಟಾಡಿಃ ಮಹತೀ ತು ಮಹೋಟಿಕಾ॥—ಭಾಗುರಿರ್ಹಿ ದ್ವಯೋಃ 'ಬೃಹತೀತ್ವಂ' ಮನ್ಯತೇ ಯಚ್ಛಾಶ್ವತಃ, 'ಕ್ಷುದ್ರಾಯಾಂ ಕ್ಷುದ್ರವಾರ್ತಾಯಾಂ ಬೃಹತೀ ಧಾವನೀಕ್ಷತಿ' [illegible] (ಕ್ಷೀರ-ಪು.೧೧, ಪ.೯೪)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ವನ್ನು ಅನ್ಯಥಾ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ಭ್ರಾಂತನಾಗಿರುವನು ಎಂದೂ, ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ವ್ಯಾಡಿಯ ಕೋಶ ವನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಈತನು [1]ಕಾತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನೈದು ಮಂದಿ ನಿಘಂಟುಕಾರರನ್ನೂ, [2]ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮೊದಲಾದ ಆರುಮಂದಿ ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಕಾರರನ್ನೂ, [3]ಚರಕಸುಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ ವೈದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ಧನ್ವಂತರಿ ನಿಘಂಟು ಮೊದ ಲಾದ ವೈದ್ಯ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವುದರಿಂದ-ಈ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ (ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನ) ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಲೌಕಿಕ ನಿಘಂಟುಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಕಲ್ಪದ್ರು ಕೋಶಕಾರನಾದ ಕೇಶವನೂ ಕೂಡ–ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಣ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಶಕಾರರನ್ನು–"ಕಾತ್ಯ ವಾಚಸ್ಪತಿ ವ್ಯಾಡಿ ಭಾಗುರ್ಯಮರ ಮಂಕಲಾಃ ॥ ಸಾಹಸಾಂಕ ಮಹೇಶಾದ್ಯಾ ವಿಜಯಂತೇ ಜಿನಾಂತಿಮಾಃ ॥" ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ,[4] ವ್ಯಾಡಿ, ಭಾಗುರಿ, ಕಾತ್ಯ (ವರರುಚಿ), ಮಾಲಾಕಾರ, ಕಾಟ್ಯ, ಧನ್ವಂತರಿನಿಘಂಟುಕಾರ ಇವರು ಅಮರಸಿಂಹನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಣವರೆಂದೂ, ಶಾಶ್ವತಕಾರನು ಈಚೆಯ ವನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ವ್ಯಾಡಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೋಶ

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಲೌಕಿಕ ನಿಘಂಟುಕಾರರೊಳಗೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಡಿಯೇ ಮೊತ್ತಮೊದ ಲಿಗನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಇವನನ್ನು ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ಕೋಶಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಮುನಿಯೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಿರುವನು. ಇವನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೋಶವು ಇದುವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರ ಪ್ರಯೋಗ ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳು ತಿಳಿದುಬರುವುವು. ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ತನ್ನ ಹಾರಾವಲಿ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ — ಶಬ್ದಾರ್ಣವ, ಉತ್ಪಲಿನಿ, ಸಂಸಾರಾ ವರ್ತ ಎಂಬ ಕೋಶಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾಚಸ್ಪತಿ, ವ್ಯಾಡಿ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಇವರು ರಚಿಸಿದವರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಡಿಯ ಕೋಶವು[5] ಉತ್ಪಲಿನಿ ಎಂದು

---

(1) 1. ಕಾತ್ಯ, 2. ಮುನಿ (ವ್ಯಾಡಿ), 3. ಭಾಗುರಿ, 4. ಮಾಲಾಕಾರ (ಮಾಲಾನಿಘಂಟು), 5. ನಿಘಂಟು (ವೈದಿಕ ನಿಘಂಟು), 6. ಶಾಶ್ವತ, 7. ಅಮರಮಾಲಾ, 8. ನಾಮಮಾಲಾ (ಇವೆರಡೂ ಕೋಶಗಳು). 9. ಅಭಿಧಾನಕಾರ, 10. ಅಭಿಧಾನರೇಷ, 11. ಅನೇಕಾರ್ಥ, 12. ಶ್ರೀಹರ್ಷ, 13. ದುರ್ಗ, 14. ಭೋಜ, 15. ರುದ್ರ.

(2) ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಗೌಡ, ಭೋಜ, ಆಚಾರ್ಯ, ನಾರಾಯಣ, ಟೀಕಾಕಾರ.

(3) ಚರಕ, (ವೈದ್ಯ) ಸುಶ್ರುತ, ಧನ್ವಂತರಿ ನಿಘಂಟು, ಬಾಹಟ (ವಾಗ್ಭಟ) ಚುದ್ರ, ಇಂದು, ಚಂದ್ರನಂದನ, ಧಾತುವಿದರು, ಹರಮೇಖಲಾ.

(4) ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು 'ದ್ರಪ್ಸಂ ದಧಿಘನೇತರತ್॥೫೧॥' ಎಂಬೀ ಅಮರದಪದವನ್ನು ಒಕ್ಕಣಿಸುವಾಗ ದ್ರಪ್ಸಂ, ಘನಾದನ್ಯದಘನಂ ಇತ್ಯರ್ಥಃ, (ಘನೇತರತ್ = ಘನಾತ್ + ಇತರತ್)–ಯನ್ಮಾಲಾ 'ದ್ರಪ್ಸಂ ದದ್ಯಘನಂ ತಥಾ' ಏತಚ್ಚ ದ್ರಪ್ಸಂ ಶರಮಿತಿ ಭಾಗುರಿಪಾಠೇ ಸರಮಿತಿ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಮಾಲಾಕಾರೋಽಭ್ರಾಂತಃ, ಕೇಚಿತ್ ನಷ್ಟೈಸ್ತು ನಾಶಿತಾಃ ಇತಿ ಆಯಮಪಿ ಮಾಲಾಪಾಠೇನ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಃ. ಯದಾಹ ದುರ್ಗಃ–ಬಾಣದ್ರಪ್ಸಾ ಶರಾವಿತಿ, ಇತ್ಥಂತು ಸಮರ್ಥ್ಯಂ, ತರತ್-ಉಪರಿ ಪ್ಲವಮಾನಂ, ಘನಂ ದಧಿ ದ್ರಪ್ಸಂ(ದಧಿ ಘನಂ ತರತ್-ಇತಿ ಸಾಧುಃ ಪಾಠಃ, (ಕ್ಷೀರ—ಪು. ೧೪೪, ಪ. ೫೧) ಮತ್ತು ಗಾಯತ್ರೀ ಬಾಲತನಯಾ—ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವಸರದಲ್ಲಿ 'ಬಾಲಪತ್ರೋಯವಾಸಃ ಖದಿರಶ್ಚ, ಇತಿ ದ್ವ್ಯರ್ಥೇ ಧನ್ವಂತರಿ ಪಾಠಮದೃಷ್ಟ್ವಾ ಬಾಲಪುತ್ರ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಗ್ರಂಥಕೃತ್ ಬಾಲತನಯಾ ಇತ್ಯಾಹ (ಕ್ಷೀರ–ಪು.೬೨, ಪ.೫೦).

(5) ಶಬ್ದಾರ್ಣವ ಉತ್ಪಲಿನೀ ಸಂಸಾರಾವರ್ತ ಇತ್ಯಪಿ ॥ ಕೋಶಾ ವಾಚಸ್ಪತಿ ವ್ಯಾಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಾಃ॥

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈತನು ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಈ ಕವಿಗಳ ಕಾಲಕ್ರಮವೂ ಇರುವುದಾದರೆ ವ್ಯಾಡಿಗಿಂತಲೂ ವಾಚಸ್ಪತಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯವನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ವಾಚಸ್ಪತಿಯ ಕೋಶವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ರಾಯಮುಕುಟನು ತನ್ನ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ (ಕಾಂ. ೧. ವ. ೧. ಪ. 99)-ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವ "ಶೌರಿ ಶ್ರೀವತ್ಸದೈತ್ಯಾರಿ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಜನಾರ್ದನಾಃ ॥" ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ವಾಚಸ್ಪತಿಕೋಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ರಮಾನಾಥನು ತನ್ನ "ತ್ರಿಕಾಂಡವಿವೇಕ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಮರಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕಲ್ಪಲತಾಪರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಎರಡಾವರ್ತಿ ಉತ್ಪಲಿನೀ ಕೋಶವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. ಆದರೆ ಸರ್ವಾನಂದನೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ರಾಯಮುಕುಟನೂ ವ್ಯಾಡಿಯ ಕೋಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ಪಲಿನಿಯು ಬೇರೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವರು.[1] (ಉತ್ಪಲಿನಿಯು ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೋಶವೆಂದೂ, ವ್ಯಾಡಿಯ ಕೋಶವು ಕೇವಲ ಲಿಂಗ ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೋಶವೆಂದೂ ಸರ್ವಾನಂದನ ಹೇಳಿಕೆಯು)-ಇವೆರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದರೆ ವ್ಯಾಡಿಯು ನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಉತ್ಪಲಿನೀ ಎಂಬ ಕೋಶವೊಂದನ್ನೂ, ಲಿಂಗಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕೋಶವನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಎರಡು ಕೋಶಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಬಾಧಕವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನು ಹೇಳುವ ಚಂದ್ರ, ಕುದುರೆ, ಗುಣಗಳು ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು, ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಮತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾನುವಾದವು ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಬುದ್ಧಮತದವನಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಹಲವು ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಈತನು ಸ್ವತಃ ಬುದ್ಧಮತೀಯನಲ್ಲವೆಂದೂ, ಬುದ್ಧಮತೀಯರೊಡನೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವನೆಂದೂ ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದು. ಇವನ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವುಂಟು. ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕೆಲವು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ [2]ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ[3] ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಮತವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಇವನು ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಇವನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. 6ನೆಯ ಶತಮಾನ (ಪಾಣಿನಿಯ ಕಾಲ)ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ವರರುಚಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ "ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯಾ ಸೂತ್ರಪಾಠ"ಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಪಾಣಿನಿಯ (ಸು. 6 ಶತಮಾನ) ಸಮಕಾಲದವನು. ಈತನು ಪಾಣಿನಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ವಾರ್ತಿಕಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಂಡಿತನು.

ವರರುಚಿ, ಕಾತ್ಯ, ಕಾತ್ಯಾಯನ ಈ ವಾರ್ತಿಕ ಸೂತ್ರಪಾಠವು ಪಾಣಿನಿಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಬಂಧಗಳಂತಿರುವುವು. ಇವನಿಗೆ ಕಾತ್ಯಾಯನನೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಕಾತ್ಯನೆಂಬ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ವರರುಚಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಕೋಶವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯದೆ ಕೇವಲ "ಲಿಂಗವಿಶೇಷವಿಧಿ" ಎಂಬ ನಾಮಗಳ ಲಿಂಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರು

---

(1) ಯತಸ್ತ್ರಿಕಾಂಡೋತ್ಪಲಿನ್ಯಾದೀನಿ ನಾಮಮಾತ್ರತಂತ್ರಾಣಿ, ವ್ಯಾಡಿವರರುಚ್ಯಾದಿಪ್ರಣೀತಾನಿ ತು ಲಿಂಗ ಮಾತ್ರ ತಂತ್ರಾಣಿ—(ಸರ್ವಾ—4-2-1-15).

(2) ಅರ್ಥಾನ್ನಿಘಂಟಯತ್ಯಸ್ಮಾತ್ ನಿಘಂಟುಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ।

(3) ಚಂಡಮಾಲಂ ಮೃಷಾ ಯಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಶ್ಶಬ್ದವಿದಾಂ ಮತಃ ।

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ವಂತೆ ಸರ್ವಾನಂದನು ಹೇಳಿರುವನು. ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿ[1] ರುವ ವರರುಚಿಯ ಕೋಶ ದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಲಿಂಗಮಾತ್ರವೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಕಾತ್ಯನ ಕೋಶ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವಾಗಿರದೆ[2] ನಾಮಗಳ ಅನುಶಾಸನವೆಂದೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈ ಕಾತ್ಯನ ನಿಘಂಟುವಿಗೆ ನಾಮಮಾಲೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು [3]ವಾಮನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾತ್ಯನೆಂದೇ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ವರರುಚಿ ಎಂದಿಲ್ಲ. ಆದ ಕಾರಣ ವರರುಚಿಯೂ ಕಾತ್ಯನೂ ಭಿನ್ನರೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೂ ವರರುಚಿಯೇ ವ್ಯಾಡಿಯಂತೆ ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾದರೆ ಈ ಭಿನ್ನತ್ವವು ಹೋಗಿ ಐಕ್ಯವು ಏರ್ಪಡುವುದು. ಆದರೆ ಅಮರಕೋಶಕಾರನು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಕೋಶದಲ್ಲಿ [4]ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹವರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವಂತೆ, ವರರುಚಿಯೂ ತನ್ನ ಸಮಗ್ರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದ ಈ ಲಿಂಗವಿಶೇಷವಿಧಿಯು ಲೇಖಕರ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಾಹಕರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎಂದೂ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು "ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ"ವೆಂಬ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ಬರೆದ ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ವರರುಚಿಯೂ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗವಿಶೇಷ ವಿಧಿಯು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎಂದೂ ಊಹಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವರರುಚಿ ಅಥವಾ ಕಾತ್ಯನು ನಾಮ ಮಾತ್ರ ತಂತ್ರವೊಂದು, ಲಿಂಗಮಾತ್ರ ತಂತ್ರವೊಂದು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ತಂತ್ರವು ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರಕದೆ ಲಿಂಗಮಾತ್ರ ತಂತ್ರವು ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರಕಿರುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು.

---

(1) ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯು ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಒಂದುಂಟು. ಮೂಲಗ್ರಂಥವು ಶಾಕಟಾಯನ ಮತ್ತು ಹರ್ಷವರ್ಧನರ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೊಡನೆ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ 1890ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ Dr. R. Otto Franke-ಎಂಬವರಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ವರರುಚಿಯ ಲಿಂಗವಿಶೇಷವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕಗಳು ೮೦ ಇವೆ.

ಯಾವಾನ್ ಕಶ್ಚಿತ್‌ತ್ಕಾಂತಃ ಶಬ್ದೋಽತ್ರ ನಪುಂಸಕೇ ಹಿ ಬೋದ್ಧವ್ಯಃ ॥
ವರ್ಜಂ ಹಿ ಪುತ್ರಮುತ್ರಾನ್‌ಶ್ವಿತ್ರಾನೇಮಂ ಗರಿತ್ರಂ ಚ ॥ ೧ ॥
ವಾಗ್ವಿಷಯಸ್ಸ ಚ ಮಹತಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದೇಷ ವಿಧಿರುಕ್ತಃ ॥
ಯನ್ನೋಕ್ತಮತ್ರ ಸದ್ಭಿಃ ತಲ್ಲೋಕತ ಏವ ಬೋದ್ಧವ್ಯಂ ॥ ೮೦ ॥

ಶಾಕಟಾಯನನು 8ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಹರ್ಷವರ್ಧನನು ಪ್ರಾಯಶಃ 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ರತ್ನಾವಳಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕತ್ರಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಭರತಖಂಡದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿರಬಹುದು, ಇವನ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯಶ್ಲೋಕದಿಂದ-'ವ್ಯಾಡೇಃ ಶಂಕರ ಚಂದ್ರಯೋಃ ವರರುಚೇಃ ವಿದ್ಯಾನಿಧೇಃ ಪಾಣಿನೇಃ ಲಿಂಗಾನಾಮನುಶಾಸನಂ...ವಿಚಾರ್ಯ ಸುಗಮಂ ಶ್ರೀವರ್ಧನಸ್ಯಾತ್ಮಜಃ ॥...ಹರ್ಷವರ್ಧನ ಇದಂ...ಸೂಕ್ರಾನ್ ಲಿಂಗವಿಧೀನ್ ರಚಿತವಾನ್...... ॥ ೯೬ ॥

(2) ಯತ್ಕಾತ್ಯಃ–ಧನುರ್ವದ್ಯಂತ್ಯಾಜಗವಂ ಪಿನಾಕಿರವಗೋಚರಂ ॥

(3) ಯತ್ಕಾತ್ಯಃ-ನೀವಿರಾಗ್ರಂಥನಂನಾರ್ಯಾ ಜಘನಸ್ಥಸ್ಯ ವಾಸಸಃ ॥ ಎಂದು ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು (ಪು, 219 213) ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಾಮನನು 'ನೀವಿರಾಗ್ರಂಥನಂ ನಾರ್ಯಾಜಘನಸ್ಥಸ್ಯ ವಾಸಸಃ' ಇತಿ ನಾಮಮಾಲಾ ಪ್ರತೀಕಮಪಶ್ಯನ್' ಎಂದು ನಾಮಮಾಲಾ ಗ್ರಂಥಸ್ಥವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

(4) ವಷ್ಟಿ ವಾಗುರಿರಲ್ಲೋಪಮವಾಪ್ಯೋರುಪಸರ್ಗಯೋಃ ॥
ಆಬಂಚೈವ ಹಲನ್ತಾನಾಂ ಯಥಾ ವಾಚಾ ನಿಶಾ ದಿಶಾ ॥

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಭಾಗುರಿಯು ಕೂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಒಬ್ಬ ಕೋಶಕರ್ತೃವೇ. ಇವನು ಅಮರಸಿಂಹನಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನನು. ಇವನ ಕೋಶಕ್ಕೆ 'ತ್ರಿಕಾಂಡ ಕೋಶ'ವೆಂದು ಹೆಸರುಂಟೆಂದು ಆಪರ್ಟ್, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕ್ಯಾಟಲಾಗಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾವುದೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇದು

ಭಾಗುರಿ ಅವನ ತ್ರಿಕಾಂಡ-ಕೋಶ

ತ್ರಿಕಾಂಡವುಳ್ಳ (ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳುಳ್ಳ) ಅಮರಕೋಶಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಾದ ಸರ್ವಾನಂದ, ರಾಯಮುಕುಟ ಮೊದಲಾದವರು ತ್ರಿಕಾಂಡಕೋಶದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿ ಇದರ ಒಂದೆರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳಿರುವರು.[1] ಇವುಗಳಿಗೂ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾದವರು ಹೇಳಿರುವ ಭಾಗುರಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಾನಂದನು ಹೇಳುವಂತೆ (ತ್ರಿಕಾಂಡ, ಉತ್ಪಲಿನಿ ಮೊದಲಾದುವು, ಲಿಂಗ ಮಾತ್ರ ತಂತ್ರಗಳು, ತಂತ್ರ-ಪ್ರಧಾನ) ಈ ತ್ರಿಕಾಂಡಕೋಶವು ನಾಮ ಮಾತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಭಾಗುರಿಯ ಕೋಶವಾಕ್ಯಗಳೂ ನಾಮ ಮಾತ್ರವನ್ನೇ ಹೇಳುವುವು. ಮತ್ತು ಇವೆರಡೂ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಈ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಬಾಧಕವೂ ಇಲ್ಲ. ಪುರುಷೋತ್ತಮಕೃತವಾದ ಭಾಷಾವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಪಾಣಿನೀಯಾಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶಿವತಾತಿಃ, ಶಂತಾತಿಃ, ಅರಿಷ್ಟತಾತಿಃ ಅಮೀ ಶಬ್ದಾಛಾಂದಸಾ ಅಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ ಭಾಷಾಯಾಂ ಪ್ರಯುಜ್ಯಂತೇ ಇತಿ ತ್ರಿಕಾಂಡೇ ಭಾಗುರಿನಿಬಂಧನಾದ್ವಾ" ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯವೂ, ಸೃಷ್ಟಿಧರನು ತನ್ನ ಅರ್ಥ ವಿವೃತಿಯಲ್ಲಿ "ತ್ರಿಕಾಂಡೇ ಕೋಶ ವಿಶೇಷೇ ಭಾಗುರೇರೇವಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಯದೇಷಾ ನಿಬಂಧನಾ ತಸ್ಮಾಚ್ಚ" ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯವೂ ತ್ರಿಕಾಂಡಕೋಶವು ಭಾಗುರಿಕೃತವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುಪುವು. ಈ ಭಾಗುರಿಯು ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ರತ್ನ ಕೋಶ

ಸರ್ವಾನಂದನು ಹೇಳುವಂತೆ ರತ್ನಕೋಶವು ಲಿಂಗಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೋಶವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭಿನ್ನಲಿಂಗಗಳು ಲಿಂಗಸೂಚಕವಾದ[8] ಬೇರೊಂದು ವಿಶೇಷ ಶಬ್ದದಿಂದಾಗಲಿ, ಸ್ವರೂಪದಿಂದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು.

ಮಾಲಾ ಕೋಶವನ್ನೂ, ಈ ಕೋಶಕಾರನನ್ನೂ, ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತನಾದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಹೇಮಚಂದ್ರನೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಈ ಮಾಲಾ ಕೋಶವೇ ಅಮರಮಾಲಾ ಎಂಬ ಕೋಶವೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಧಾರಗಳಿರುವುವು—ಸರ್ವಾ

ಮಾಲಾಕೋಶ ಮತ್ತು ಮಾಲಾಕಾರ

ನಂದನೂ, ರಾಯಮುಕಟನೂ ಅಮರಮಾಲೆಯೆಂದೇ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು; ಈ ಹೆಸರನ್ನೇ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯೂ ಹೇಮಚಂದ್ರನೂ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ರಾಯಮುಕುಟ[2]ನು ತನ್ನವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ(ಕಾಂ.115-15) ಅಮರಮಾಲೆಯದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು[3] ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಲಾ ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಮತ್ತು ತ್ರಿಕಾಂಡ[4] ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ

---

(1) ಹ್ರೀರ್ಲಜ್ಜಾಪತ್ರಪಾ ವ್ರೀಡಾ ಮಂದಾಕ್ಷಂ ಹಂಡಕೇತ್ರಪಾ ॥ (ತ್ರಿ. ಚಿಂ-51–197)
ವೀರ್ಯಂ ವೀರ್ಯಾತಿ ಶಕ್ತಿತಾ (ಪು, 52-204)

(2) ಶ್ಯೇನಾ ಪತ್ರಿ ಶಶಾದನಾ—ಇತ್ಯಮರ ಮಾಲಾ. (II. 5-15)

(3) ಮಾಲಾ—ಶ್ಯೇನಃ ಪತ್ರಿಶಶಾದನಾ, (86-1-31)

(4) ವಾನಾ ದ್ವೀಪಂ ಚ ಪುಲಿನಂ, ಇತ್ಯಮರ ಮಾಲಾ, (p.p, 59–23)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಅಮರಮಾಲೆಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿ[1]ಯು ಮಾಲಾ ವಾಕ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಕೋಶಗಳೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಮರಮಾಲಾ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಲಾ ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರಬಹುದು. ಇದರ ಕರ್ತೃವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಮರದತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಅಮರದತ್ತಕೃತ ವಾದುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ[2] ಅಮರಮಾಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು; ಇವನು ನಾಮಲಿಂಗಾನು ಶಾಸನ (ಅಮರಕೋಶ)ವೆಂಬ ಕೋಶ ಕರ್ತೃವಾದ ಅಮರಸಿಂಹನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನು. ಹಲಾಯುಧನು ತನ್ನ ಕೋಶಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತರೆಂದು ಹೇಳುವ ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ಈ ಅಮರದತ್ತನೂ ಒಬ್ಬ ನಾಗಿರುವನು[3]. ಮಾಲಾಕೋಶ ಮತ್ತು ಅಮರಮಾಲಾಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳು ಲಿಂಗವನ್ನನು ಸರಿಸಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಹಲಾಯುಧನು ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಲಾ–ಅಥವಾ ಅಮರಮಾಲೆಯ (ಮಾಲಾ ನಿಘಂಟುವಿನ) ಪಾಠವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ[4] ಆತನು ಹೇಳುವ ಅಮರದತ್ತನು ಈ ಮಾಲಾಕೋಶಕಾರನೇ ಎಂಬ ಅಂಶವು ಬಲಪಡುವುದು; ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿ ಯಾದರೋ ಈ ಮಾಲಾಕಾರನು ಹಳೆಯ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಭ್ರಾಂತನಾಗಿರುವನು ಎಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಅಮರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃವಾದ ಸುಧಾಕರನು, ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವದಿಸುತ್ತಾ ಅವನು ಹೇಳಿರುವ "ಮಾಲಾಕೃತ್" ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಮಾಲಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾಮಮಾಲಾ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವನು.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಭಿಧಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿಯೆಂಬ ಕೋಶವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಚಸ್ಪತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ

---

(1) ಮಾಲಾ-ವಾನಾ ದ್ವೀಪಂ ಚ ಪುಲಿನಂ–(14–1–16)
ಕಿಣ್ವಂ ಪುಂಸಿ ತು ನಗ್ನಹೂಃ । ನಗ್ನಹುರ್ಮಾಲಾಯಾಂ. (ಕ್ಷೀರ–2–1–34)
ಕ್ಲೀಬೇ ಕಿಣ್ವಂ ಚ ನಗ್ನಹೂಃ ಇತ್ಯಮರಮಾಲಾ ಚ (ಸರ್ವಾ)

(2) ಮಾಲಾಕಾರೋ ಹಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಾದೀನ್ ಪ್ರಕರಣೈರ್ನಿರದಿಕ್ಷತ್-(ಕ್ಷೀರ-2-1-34) ಮತ್ತು ಇತಿ ಪು ಸ್ಕಾಂಡೇ ಅಮರಮಾಲಾ, (ರಾಯ II; 5) ಕಂಕತೀ ಚ ಪ್ರಸಾಧನೀ–ಇತಿ ಸ್ತ್ರೀಕಾಂಡೇ ಅಮರಮಾಲಾ

(3) ಇಯಮಮರದತ್ತ ವರರುಚಿ ಭಾಗುರಿ ವೋಪಾಲಿತಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರೇಭ್ಯಃ (ಅಭಿ. ಕಾಂ. 1 ಪ. ೧)

(4) ಪ್ರಷ್ಠೌಹೀ ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀ–(ಅಮರಕೋಶ)–ಪ್ರಷ್ಠೌಹೀ ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀತಿ ಸರ್ವೇ, ಅಸಿಕ್ನೀ ಬಾಲ ಗರ್ಭಿಣೀ ಇತಿ ಭಾಗುರಿಃ, ಪಲಿಕ್ನೀ ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀ–ಇತಿ ಮಾಲಾ,(ಕ್ಷೀರ-ಪು-೧೫೧-ಕಾಂ-೨-ವೈಶ್ಯ-೭೦೦ ಹಲಾಯುಧನು–"ಪಲಿಕ್ನೀ ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀ" ಎಂದ ಮಾಲಾ ಪಾಠವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವನು— ಮತ್ತು ಅಮರಸಿಂಹನು–ದ್ರಪ್ಸಂ ದಧ್ಯಘನಂ (ಅಘನಂ–ಘನಾದನ್ಯತ್) (ಯನ್ಮಾಲಾ ದ್ರಪ್ಸಂ ದಧ್ಯಘನಂ ತಥಾ) ಎಂಬ ಮಾಲಾ ಪಾಠವನ್ನು ನೋಡಿ (ಕೇಚಿನ್ನಷ್ಟೈಸ್ತು ನಾಶಿತಾಃ) ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ, (ದ್ರಪ್ಸ) ಶರಮಿತಿ ಭಾಗುರಿ ಪಾಠೇ ಸರಮಿತಿ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಮಾಲಾಕಾರೋ ಭ್ರಾಂತಃ,–ಅಯಮಪಿ ಮಾಲಾಪಾಠೇನ ಭ್ರಾಂತಃ) ಭಾಗುರಿ ಪಾಠವನ್ನು ನೋಡಿ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡ ಮಾಲಾಪಾಠವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಮರಸಿಂಹನೂ ಭ್ರಾಂತನಾದನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. (ಕ್ಷೀರ ೧೪೮. III. ೫೧) ಹಲಾಯುಧನು-ದ್ರಪ್ಸಂ ದಧ್ಯಘನಂ ಎಂದು ಮಾಲಾ ಪಾಠವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. (ಇಲ್ಲಿ ಅಮರ ಪಾಠಕ್ಕೆ—ದಧಿಘನೇ–ಮೊಸರಿನ ಘನವಾದ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ, ತರತ್-ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಭಾಗವು ದ್ರಪ್ಸಂ–ದ್ರಪ್ಸವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವು—ಇತ್ಥಂ ಸಮರ್ಥ್ಯಂ–(ಉಪರಿ ಪ್ಲವಮಾನಂ ಘನಂದಧಿ ದ್ರಪ್ಸಂ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಇವನ ಕೋಶದಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು[1] ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಗುಣವನ್ನೂ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಕೋಶವು ಗ್ರಂಥದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಇತರ ಕೋಶವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರೂ, ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರಕುವುವು. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ವಾಚಸ್ಪತಿ-ಆವನ ಶಬ್ದಾರ್ಣವನಿಘಂಟು

ಇದು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕೋಶವು. ಇದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಾರ್ಣವವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ[2] ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು (ಪದಗಳನ್ನು) ವಿಂಗಡಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾರ್ಥ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನೋಚ್ಚಾರಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ಧನ್ವಂತರಿ ನಿಘಂಟುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಕೋಶವು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಧನ್ವಂತ್ರಿಯೆಂಬುದು ಕೋಶದ ಹೆಸರೋ? ಕೋಶಕಾರನ ಹೆಸರೋ? ಯಾವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ.

ಧನ್ವಂತರಿ ನಿಘಂಟು

ಧನ್ವಂತ್ರಿಯೆಂಬವನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕನು, ದಿವ್ಯಪುರುಷನು, ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆತನ ಹೆಸರಿನ ಈ ಶಬ್ದವು ವನೌಷಧಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕೋಶವು ಒಂದು ವೈದ್ಯ ನಿಘಂಟಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚರಕ, ಸುಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ ವೈದಿಕಮತಾನುಸಾರಿಗಳಾದ ವೈದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ವಾಗ್ಭಟ, ಚಂದ್ರ, [3]ನಿಮಿ ಮೊದಲಾದ ಜೈನ ಮತೀಯರಾದ ಭಿಷಗ್ವರರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವಂತೆ ಇದೂ ಧನ್ವಂತರಿಕೃತವಾದ ಒಂದು ವೈದ್ಯ ಗ್ರಂಥವೇ ಏಕೆ ಆಗಿರಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ–ಉದಾಹೃತವಾದ

---

(1) ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವಾಸುಕೇರ್ವ್ಯಾಡೇರ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ ಧನಪಾಲತಃ ॥
ಪ್ರಪಂಚಶ್ಚ ವಾಚಸ್ಪತಿಪ್ರಭೃತೇರಿಹ ಲಕ್ಷ್ಯತಾಂ॥ (ಅ. ಶಿ. ವ್ಯಾ-ಪು. ೧ ಪ. ೩)

(2) ಅಮರಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕೋಶದ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಕಾಂತ, ಗಾಂತಗಳಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. ಮಲ್ಲಿಕಾ ಶೀತಭೀರುಶ್ಚ ಗವಾಕ್ಷೀ ಭದ್ರಮಲ್ಲಿಕಾ। ಶೀತಭೀರುರ್ಮದಯಂತೀ ಭೂಪದೀ ತೃಣಶೂನ್ಯಕಂ ॥ (ರಘುನಾಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ–ತ್ರಿಕಾಂಡ ಚಿಂತಾಮಣಿಪು. 150–70)
ಅಪಿ ಗಾಂಧರ್ವಗಂಧರ್ವ ದಿವ್ಯ ಗಾಯನಗಾತವಃ, (ಸರ್ವಾ–ಪು. 40–1-6)
ಕೃಷ್ಣಪಾಲಕಫಲಃ ಕೃಷ್ಣಫಲಪಾಕೋ ವನಾಲಕಃ ॥ ಕೃಷ್ಣಪಾಕಃ ಪಾಕಕೃಷ್ಣಃ ಫಲಕೃಷ್ಣೋ ವನಾಲಯಃ॥ ಪಾಕಕೃಷ್ಣಫಲಃ ಪಾಕಫಲ ಕೃಷ್ಣಕರಾಮ್ಲಕಃ ॥ ಫಲಪಾಕಃ ಪಾಕಫಲೋ ಬೋಲಃ ಕೃಷ್ಣಫಲೋರಸಃ ॥
(ತ್ರಿಕಾಂ. – ಪು. 99–67)
ದಶಪೂರಂ ದಶಪುರಂ ಪ್ಲವನಂ ಜೀವಿತಾಹ್ವಯಂ (ತ್ರಿಕಾಂ – ಪು. 113–130)
ಕೋಷೋ ದಿವ್ಯಧನೇಽಪಿಸ್ಯಾತ್ ಕುಟ್ಮಲಾಸಿಪಿಧಾನಯೋಃ ॥
ಪನಸಾದಿಫಲಸ್ಯಾಂತಃ ಕೋಷಃ ಶಬ್ದಸ್ಯಸಂಗ್ರಹಃ॥ ಇತಿ ಮೂರ್ಧನ್ಯಾಂತೇ ಶಬ್ದಾರ್ಣವಃ (ತ್ರಿಕಾಂ-64-39) ಬಾಲಪತ್ರೋಽಯವಾಸಃ ಖದಿರಶ್ಚೇತಿ ದ್ವ್ಯರ್ಥೇಷುಧನ್ವಂತರಿಪಾಠಃ ತತ್ವತೋಽದೃಷ್ಟ್ವಾ ಬಾಲಪುತ್ರ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಗ್ರಂಥಕೃತ್ (ಬಾಲಪುತ್ರಾಂ ಬಾಲತನಯಾವಾಹ (ಅಮರ-ವನೌಷಧಿ-ಪು.62-1-17)

(3) ನಿಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ತಿಮಿ ಎಂದಿರಬಹುದೇನೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. 'ತಿಮಿರಸ್ತುಕಾಲೇ ಎಂದು ಯಶಸ್ತಿಲಕ ಚಂಪುವಿನಲ್ಲಿ ತಿಮಿಯೆಂಬುವನೊಬ್ಬ ವೈದ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮಿಯೆಂಬುದು ತಿಮಿಯೆಂದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ವಾಕ್ಯಸ್ವರೂಪವು ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರದೆ ನಿಘಂಟುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಇದೊಂದು ವೈದ್ಯ ನಿಘಂಟು ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಪಪತ್ತಿಯೂ ಇರಲಾರದು.

ಅಮರಸಿಂಹನ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ ಅಥವಾ ಅಮರಕೋಶ

ಕೋಶಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಅಮರಸಿಂಹಕೃತವಾದ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬ ಕೋಶವೇ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲವಾದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತಿ ಮತದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಭಿನ್ನಭಾವನೆಗಳನ್ನುಳಿದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಭ್ಯಾಸಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಗೃಹೀತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೋಶವಾಗಿರುವುದು. ಇದರ ಅಸದೃಶ ವಾಗಿರುವ ಗುಣಗಳೇ ಇದರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿರುವುವು. ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಾದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರು ವೀಸೆಯು [1]ಪದಗಳೆಲ್ಲಾ ದೊರಕುವುವು. ಈಕೋಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ತ್ರಿಕಾಂಡ, ಉತ್ಪಲಿನೀ ಮೊದಲಾದ ಕೋಶಗಳು ಕೇವಲ ನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಕೊಂಡಿರುವುವು. ವ್ಯಾಡಿ, ವರರುಚಿ ಮೊದಲಾದವರ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕೋಶಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಮಗಳ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿರುವುವು. ಈ ಕೋಶವಾದರೋ ನಾಮ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಇವೆರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಕಾಂಡ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಸೌಕರ್ಯವುಳ್ಳದಾಗಿ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಅನ್ವರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಈ ಗುಣ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಈ ಕೋಶವು ಮತ್ತಿನ ಕೋಶಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಮತ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನೂ ದೂರಮಾಡಿಸಿರುವುದು ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಗುಣವಿಶೇಷವು. ಬುದ್ಧ ಮತದವನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕೋಶಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಮತೀಯರಾದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ (ಇವರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಅಮರಪದಪಾರಿಜಾತ ಎಂದು ಹೆಸರು) ಮೊದಲಾದವರೂ, ಬುದ್ಧ ಮತದವನಾದ ಸಮಭೂತಿ ಚಂದ್ರ, ಜೈನಮತದ ನಾಚಿರಾಜ, ಆಶಾಧರ ಇವರೂ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಈ ಕೋಶಕ್ಕೆ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಟೀಕೆಯು ದೊರಕುವುದು. ಇದರ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಗೆ "ಲಿಂಗಾಂಭಟ್ಟೀಯ"ವೆಂದು ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು—ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಚೀನ ಭಾಷೆ, ಟಿಬೆಟಿಯರ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿವರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಈಗ ತಾನೇ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವುದು.

ಈ ಕೋಶದ ಮುಖ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಕಾಂಡಗಳೆಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯು. ಇಂತಹ ಕಾಂಡಗಳು ಮೂರಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲ. ಒಂದನೆಯ ಕಾಂಡ, ಎರಡನೆಯ ಕಾಂಡ, ಮೂರನೆಯ ಕಾಂಡ ಎಂದು ಸಂಖ್ಯಾ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಜ್ಞೆಯು

---

(1) ಕಿರಾತ—ರತ್ನಾವಳೀನಾಟಿಕೆ ಪಂಪಾದಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕುಳ್ಳರ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕಿರಾತವೆಂಬ ಪದವು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಕಾಳಿದಾಸ, ಮಾಘ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಪದಗಳೂ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಹಲವು ಪದಗಳು ಹಲಾಯುಧ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು—ಉದಾ–(1) ಕಲ್ಯಾಣ ಭೂಧರ ಮಾದರಾರ್ (ಚಂಪೂರಾಮಾ. ೪) ರಾಪಿ ಕಲ್ಯಾಣಂ ನಿಷ್ಕಮಪ್ಪಾಪದಂ ಚ॥ಅಭಿ-ಕಾಂ.-ಪ.೧೯)ಪ್ರಶ್ನಿರಲ್ಪತನುಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃಕಿರಾತಸ್ಸಚ(ಅಭಿ) ...ರೇಣೂತ್ತಮಾಂಗಂ ತಮಂಗಂ (ಅರ್ಧನೇಮಿ-೭-೬೩) ಇಂದ್ರಕೋಶ ಸ್ತಮಂಗಸ್ಸ್ಯಾತ್ (ಭೂ-೧೩೯)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುದು. ಕಾಂಡಗಳ ಅವಾಂತರ ಭೇದಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ವರ್ಗವೆಂಬುದು ಆದಿಯಾಗಿ ವಾರಿ ವರ್ಗದ ವರೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಗಗಳುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ [1]ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪಾತಾಳ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಚೇತನಾಚೇತನ ಪ್ರಾಣಿವಾಚಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ದಿಕ್ಕು, ಕಾಲ, ಬುದ್ಧಿ, ವಾಕ್ಕು, ಶಬ್ದ, ನಾಟ್ಯ (ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಮುಖ್ಯ ಶಿಲ್ಪ) ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುವೆಂದೂ, ನರಕ, ಹಾವು, ನೀರು ಇವುಗಳು ಪಾತಾಳಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹೀತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಭೂವರ್ಗ ಮೊದಲಾಗಿ ಶೂದ್ರವರ್ಗದವರೆಗೆ[2] ಹತ್ತು ವರ್ಗಗಳಿರುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ (ಎಂದರೆ ನಗರ, ಬೆಟ್ಟ, ಅರಣ್ಯ, ಮೃಗ, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು) ಚೇತನಾ ಚೇತನ ವಸ್ತು ವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಮೂರನೆಯ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ[3] (ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಂಡ) ವಿಶೇಷ್ಯ, ನಿಘ್ನ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವರ್ಗಗಳಿರುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ್ಯ ಪದಗಳು, ಮಿಶ್ರಗಳು (ಕೃದಂತ ತದ್ಧಿತಾಂತ ಮೊದಲಾದುವು) ನಾನಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ಪದಗಳು, ಅವ್ಯಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗವನ್ನು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ವಿಧಾನವುಳ್ಳ ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹ ವರ್ಗವೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಕೋಶವನ್ನು ಬರೆದವನು ಅಮರಸಿಂಹನು; ಈತನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನದ ನವಮಣಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ [1]ಒಂಭತ್ತು ಮಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದು ಗುರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಇವನು ಬುದ್ಧಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರೆಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದು ಇವನ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಿಂದಲೂ, ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಬುದ್ಧನ ಹೆಸರನ್ನು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ವೈದಿಕ ಮತದ ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ದೇವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ "ದಿವ್ಯೋಪಪಾದುಕಾ ದೇವಾಃ" ಎಂದು ಜೈನಮತದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿರುವನು. ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದೊಳಗೆ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು-ಕಲ್ಪಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಹದಿನಾರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇವನಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಭವನದ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿರುವ ಉಪಪಾತ (ದೇವನಾಗತಕ್ಕವನು ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಹಾಸುಗೆ) ತಲ್ಪದ ಮೇಲೆ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ

---

(1) ಉಕ್ತಂ—ಸ್ವರ್ವ್ಯೋಮದಿಕ್ಕಾಲ ಧೀವಾಕ್ ಶಬ್ದಾದಿನಾಟ್ಯಕಂ॥
ಪಾತಾಳಭೋಗಿನರಕವಾರಿ ಚೈಷಾಂ ಚ ಸಂಗತಂ॥

(2) ವರ್ಗಾಃ ಪೃಥ್ವೀ ಪುರಕ್ಷ್ಮಾಭೃದ್ವನೌಷಧಿಮೃಗಾದಿಭಿಃ ॥
ನೃಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರವಿಡ್ ಶೂದ್ರೈಃ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗೈರಿಹೋದಿತಾಃ॥

(3) ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣೈರ್ನಾನಾರ್ಥೈರವ್ಯಯೈರಪಿ ॥
ಲಿಂಗಾದಿಸಂಗ್ರಹೈರ್ವರ್ಗಾ ಸಾಮಾನ್ಯೇ ವರ್ಗಸಂಶ್ರಯಾಃ ॥

(4) ಧನ್ವಂತರಿ (1) ಕ್ಷಪಣಕ (2) ಅಮರಸಿಂಹ (3) ಶಂಕು (4) ವೇತಾಳಭಟ್ಟ (5) ಘಟಕರ್ಪರ (6) ಕಾಳಿದಾಸಾಃ (7) ॥
ಖ್ಯಾತೋ ವರಾಹಮಿಹಿರೋ (8) ನೃಪತೇಸ್ಸಭಾಯಾಂ ರತ್ನಾನಿ ವೈ ವರರುಚಿರ್ನವ (9) ವಿಕ್ರಮಸ್ಯ ॥
(ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿದಾಭರಣಂ—ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಉತ್ತರ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು–ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ಉಪಪಾತ ತಲ್ಪವೇ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ "ದಿವ್ಯೋಪಪಾತು(ದು)ಕಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಹರಡಿದ್ದ ವೇದಬಾಹ್ಯಗಳಾದ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತವೆಂದೂ, ಜೈನಮತವೆಂದೂ ಎರಡು ಮತಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಈ ಮತಗಳ ಉದ್ಧಾರಕರಾದ (ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ) ಅರ್ಹಂತನೂ, ಬುದ್ಧದೇವನೂ ಭಿನ್ನರು ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲಿಕರು. ಇವೆರಡುಮತಕ್ಕೂ ತುಂಬಾ ಅಂತರವುಂಟು. ವೈದಿಕ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳು ವೇದಬಾಹ್ಯಗಳಾದುದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಮತಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಮರಸಿಂಹನು ಜೈನಮತೀಯನೇ? ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧಮತೀಯನೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಜೈನಮತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ದೈವವು ಅರ್ಹಂತನು, ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಜಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಜಿನನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ರೂಢಿಯಾಗಿಯಿರುವುದು. ಈತನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಈ ತ್ರಿಲೋಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರತಳಾಮಲಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನು, ಬುದ್ಧನು, ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಹೀಗೆಯೇ ಬೌದ್ಧಮತೀಯರ ಮುಖ್ಯ ದೈವವು ಬುದ್ಧನು. (ಶಾಕ್ಯದೇವ-ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧನು) ಅವನೂ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಜಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಜಿನನೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಈ ಹೆಸರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಭಯಮತೀಯರಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ನಾಗಾನಂದ ನಾಟಕದ ನಾಂದೀ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ–"ಬುದ್ಧೋ ಜಿನಃ ಪಾತುವಃ" ಎಂದು ಬುದ್ಧನೂ ಜಿನನೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಾವನು ಜ್ಞಾನ ದಯೆಗಳಿಗೆ ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಯನೋ ಎಂದು ತನ್ನಿಂದುಪಾಸ್ಯವಾದ ದೈವವು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೂ ದಯಾಮಯವೂ ಆಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮಂಗಳಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ಕೂಡ ಬೌದ್ಧಜಿನಮತಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಜೀವನಿಗೆ ಕರ್ಮಾನುಗುಣವಾದ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಇವುಗಳಿಂದ ದೊರಕುವ ಸ್ವರ್ಗನರಕಗಳನ್ನೂ ಬುದ್ಧನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೈನರು ಅರ್ಧ ಆಸ್ತಿಕರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಮತಗಳಿಗೂ ತುಂಬಾ ಅಂತರವುಂಟು. ಅಮರಸಿಂಹನು–ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಸುಗತೋ ಬುದ್ಧೋ ಧರ್ಮರಾಜ......... ಲೋಕಜಿಜ್ಜಿನಃ ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಜಿನಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮಗಳನ್ನೂ ಸುಗತ, ಶಾಕ್ಯಸಿಂಹ ಎಂಬ ಬುದ್ಧನ ವಿಶೇಷ ನಾಮಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಅರ್ಹಂತನ ವಿಶೇಷ ನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಬುದ್ಧಮತದವನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಅನುಚಿತವಲ್ಲ. ಈತನು ಬುದ್ಧಮತದವನಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಮತಕ್ಕಾಗಲಿ ಜೈನಮತಕ್ಕಾಗಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೂ[1] ಹೇಳದೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನು.

ಈ ಅಮರಸಿಂಹನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಾರೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿಲ್ಲ. ಶಕಸ್ಥಾಪಕನಾದ

---

(1) 11ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವಾಧಿದೇವಕಾಂಡವೆಂದು ಅರ್ಹನ್ಮತಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾದ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಜೈನಮತ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವನು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 56ರಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಮತ್ತು ಭೋಜನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1060) ದೊಡ್ಡಪ್ಪನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು 11ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಮರಸಿಂಹನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ರಾಜರಲ್ಲ-ಚರಿತ್ರಕಾರರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂಬುದು ಒಂದು ಬಿರುದಲ್ಲದೆ ರಾಜನ ಹೆಸರಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೂ 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಚೀನಾ ಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಅಮರಸಿಂಹನು 6ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ 8ನೆಯ ಶತಮಾನದಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿನೇಂದ್ರ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾಶಿಕಾವಿವರಣಪಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ-ಅಮರಕೋಶದ (ಕಾಂ. 3-3-186) "ತಂತ್ರಂ ಪ್ರಧಾನೇ ಸಿದ್ಧಾಂತೇ" ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ 789ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅಮೋಘ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಮರಕೋಶದ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಮರಕೋಶವು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದು ಸರ್ವಜನದಿಂದಲೂ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಕೋಶಕಾರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 6ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ—ಅಮರಸಿಂಹನು ಬುದ್ಧಮತೀಯನಾದರೂ ಆತ್ಮನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕಪಿಲನ ಸಾಂಖ್ಯಮತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಈ ಕಪಿಲನ ಸಾಂಖ್ಯವು ಬುದ್ಧಮಿತ್ರನ ಮತ್ತು ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ವಸುಬಂಧುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 480) ಈಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬವನಿಂದ ನಿರಾಕೃತವಾಗಿರುವುದೆಂದೂ, ಈ ಕೃಷ್ಣನು ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿಯೆಂದೂ ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಶ್ಲೋಕವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ-

ಅಂತರಾಭವದೇಹಸ್ತು ನೇಷ್ಯತೇ ವಿಂಧ್ಯವಾಸಿನಾ ॥
ತದಸ್ತಿತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಂ ಹಿ ನ ಕಿಂಚಿದುಪಪದ್ಯತೇ ॥

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಅಮರಸಿಂಹನು ಈ ಕೃಷ್ಣಮಿಶ್ರನ ಸಾಂಖ್ಯಮತನಿರಾಕರಣವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ "ಅಂತರಾಭವ ಸತ್ವೇಽಶ್ವೇ ಗಂಧರ್ವೋ ದಿವ್ಯಗಾಯನೇ" ಎಂದು ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಮತದ "ಅಂತರಾಭವಸತ್ವ"ವೊಂದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣನ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅಮರಸಿಂಹನು 5ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ 4ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರ ಕೆಲವರನ್ನೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು.

ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಮರ ಕೋಶೋದ್ಘಾಟನವೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದು. ಈತನು ಹನ್ನೊಂದ

---

(2) ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯು—(ಗ್ರಂಥಾರಂಭೇ) ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ (ಅಭೀಪ್ಸಿತ ಸಿದ್ಧಿ ಹೇತುಂ) ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತನಾಗಿರುವ (ಜಿನಮನುಸ್ಮೃತ್ಯ) ಜಿನನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ-ಎಂದು ಅಮರದ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಜಿನಪರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರುವನು—ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃವಾದ ಸರ್ವಾನಂದನು(ಅತ್ರ ಅನುಕ್ತೋಽಪಿ)ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡದಿದ್ದರೂ(ಶಾಕ್ಯ ಲಕ್ಷಣೋಽರ್ಥೋ) ಬುದ್ಧನ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಅರ್ಥವು (ಜ್ಞಾನದಯಾದಿಭಿಃ)ಜ್ಞಾನದಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ (ಸ್ಪಷ್ಟಂಪ್ರತೀಯತೇ) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಬರುವುದು, ಎಂದು ಬುದ್ಧಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವನು. ರಾಯಮುಕುಟನುಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಪರವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವನು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಈತನು ರಾಜಶೇಖರ (880-920) ಮತ್ತು ಭೋಜರಾಜ (1018-1060) ಇವರನ್ನು ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. 1040ರಲ್ಲಿದ್ದ ವರ್ಧಮಾನನು ಈತನನ್ನು ತನ್ನ ಗಣರತ್ನಮಹೋದಧಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನ ಕಾಲವು 11ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು[1]. ಈತನು ಹೇಳುವ ತನಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನರಾದ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಮೂವರ—ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಗೌಡ, ಶ್ರೀ ಭೋಜ—ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಈತನು ಕಾತ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ಮಂದಿ ಕೋಶಕಾರರ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು.

ಇದರ ತರುವಾಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು, ಟೀಕಾಸರ್ವಸ್ವವೆಂಬುದು. ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು ವಂದಿಘಟ್ಟೀಯ ಸರ್ವಾನಂದನು. ಆರ್ತಿಹರನ ಮಗನು. ಈತನು ವಂಗದೇಶೀಯನು. ಈ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1159.[2] ಗ್ರಂಥಕಾಲವನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೇ ಕಾಲವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈಗಣ ಶಕವರ್ಷವು ೧೦೮೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1159) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಈತನು ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಹತ್ತುಮಂದಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿರುವುದು. ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಈಚೆಯ ವಂಗೀಯರಾದ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸುಭೂತಿ ಅಥವಾ ಸುಭೂತಿಚಂದ್ರನೆಂಬವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಚೀನನಾದ ಅಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನು, ಇವನು ಬುದ್ಧಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಕಾಮಧೇನುವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಸರ್ವದೇವನು ದುರ್ಘಟವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (1173) ಹೇಳಿರುವನು.

ನಾಚಿ ರಾಜೀಯವೆಂಬುದು ನಾಚಿರಾಜ ಎಂಬ ಜೈನಮತದವನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು. ಈತನು ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ರಾಯಮುಕುಟಮಣಿ (ರಾಯಮುಕುಟ)ಯೆಂಬ ಪಂಡಿತನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ "ಪದಪಂಚಿಕಾ" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮತ್ತೊಂದು. ಇದು 1431ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು. (ಇದು ಇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದು[3]) ಇವನು ಬಂಗಾಳ ದೇಶದ ರಾಜಾ ಎಂಬ ನಗರವಾಸಿಯು. ಇವನಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು ಸುಮಾರು 270ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

"ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸುಧಾ ರಾಮಾಶ್ರಮಿ" ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು. ಇದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು. ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು ಭಟ್ಟೋಜೀದೀಕ್ಷಿತನ ಮಗನಾದ ಭಾನುಜಿ ದೀಕ್ಷಿತನು. ಈತನು ವಘೇಲಾ ವಂಶದ ಕೀರ್ತಿಸಿಂಹನ[4] ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುಬರುತ್ತದೆ.

---

(1) ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ಉಪೋದ್ಘಾತ (ಸಿ. ಡಿ. ಡಲಾಲ್)

(2) ಈತನು ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲವರ್ಗದಲ್ಲಿ. ಇದಾನೀಂ ಚೈಕಾಶೀತಿವರ್ಷಾಧಿಕ ಸಹಸ್ರೈಕಪರ್ಯಂತೇನ ಶಕಾಬ್ದಕಾಲೇನ ೧೦೮೧ (ಶಕ) ಷಷ್ಟಿವರ್ಷಾಧಿಕ ದ್ವಿಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಛತಾನಿ ಕಲಿಸಂಧ್ಯಾಯಾ ಭೂತಾನಿ (೪೨೬೦-ಕಲಿವರ್ಷ) 1-4-21)

(3) ಇದಾನೀಂ ಚ ಶಕಾಬ್ದಾಃ ೧೩೫೩ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದಬ್ದಾಧಿಕಪಂಚಶತವರ್ಷೋತ್ತರಚತುಃಸಹಸ್ರವರ್ಷಾಣಿ ಕಲಿಸಂಧ್ಯಾಯಾಂ ಭೂತಾನಿ (4532) (ರಾಯ-ಅಮರ-1-3-22)

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಂಡದ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

"ಅಮರಕೋಶಪಂಜಿಕಾ" ಅಥವಾ "ಪದಾರ್ಥ ಕೌಮುದಿ"ಯೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು 1619ರಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮ ಎಂಬವನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಯಿತು. ಮತ್ತು 1633ರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಂಡ ವಿವೇಕವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೂ ರಾಮನಾಥ ವಿದ್ಯಾ ವಾಚಸ್ಪತಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಈತನು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಭರತಮಲ್ಲಿಕ ಅಥವಾ ಭರತಸೇನನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ "ಅಮರ ಟೀಕೆ" ಯೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದುದು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತುಂಬಾ ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪಾಠಭೇದಗಳು ಹಲವು ಮಂದಿ ಪ್ರಯೋಗಕಾರರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಇವನು ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೋಪದೇವನ (ಮುಗ್ಧಬೋಧ) ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನನುಸರಿಸಿರುವನು. ಇದು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿರುವುದು ವಿಚಾರಾಸ್ಪದವು. ಏಕೆಂದರೆ 1639ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವೋಪದೇವನ "ಕವಿಕಲ್ಪದ್ರುಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ"ಯಲ್ಲಿ[1] ದುರ್ಗಾದಾಸನು ಈ ಭರತನ ಅಮರ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು.

ಈ ಅಮರಸಿಂಹನ ತರುವಾಯ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂಬವನು (1) ತ್ರಿಕಾಂಡಶೇಷ (2) ಹಾರಾವಲಿ, (3) ವರ್ಣದೇಶನಾ ಎಂಬ ಮೂರು ಕೋಶಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಏಕಾಕ್ಷರ ಕೋಶ ಮತ್ತು ದ್ವಿರೂಪ ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಈತನೇ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಈತನು ಭಾಷಾವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಪಾಣಿನಿಯ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯ ವೃತ್ತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನು. ಇವನ ಕಾಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿಲ್ಲ. 1159 ರಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವಾನಂದನು ಇವನ ನಾಲ್ಕು ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು ಅದೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾದ ಸೋಮಚಂದ್ರನು ಕೂಡ ಇವನ ಭಾಷಾವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಸಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈತನು 1170 ರಿಂದ 1200 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸೇನನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ಭಾಷಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವೃತ್ತಿ ಬರೆಯುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1170 ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ 1159ರಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವಾನಂದನು ಇವನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1159ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ಈತನು ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು (ತ್ರಿಕಾಂಡ ಶೇಷಾದಿ ಕೋಶತ್ರಯಗಳು) ಬರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸೇನನು ರಾಜನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು ; ಈತನು ಶಬ್ದಾರ್ಣವ, ಉತ್ಪಲಿನೀ, ಸಂಸಾರವರ್ತ, ಈ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನೂ, ವಾಚಸ್ಪತಿ, ವ್ಯಾಡಿ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಇವರ ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. ಈತನೂ ಅಮರಸಿಂಹನಂತೆಯೇ ಬುದ್ಧಮತದವನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುವುದು. ಇವನ ತ್ರಿಕಾಂಡಶೇಷದಲ್ಲಿ ಕಾಂಡಗಳು, ವರ್ಗಗಳು, ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅರಿಸಿರುವ ಕ್ರಮಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಮರಕೋಶದಂತೆಯೇ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕ ಶಬ್ದಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಉದಾಹರಣಕ್ಕಾಗಿ— ಅಮರದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಹದಿನೇಳುಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೇಳು ಹೆಸರುಗಳಿ

ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಹಾರಾವಳೀ ಕೋಶ

(1) ಕ್ಷಿಶ ವಾಸಗತ್ಯೋರಾಧಾರೇ ಕ್ತಿಃ, ಇತ್ಯಮರಟೀಕಾಯಾಂ ಭರತಃ (ಕವಿಕಲ್ಪದ್ರುಮ, ಜೀವಾನಂದ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ ಮುದ್ರಿತ) (ಪು. 33-1-5)

4

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ರುವುವು. ಬುದ್ಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ರಾಹುಲ, ದೇವದತ್ತ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಹಲಾಯುಧನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯಂತೆ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕಗಳೊಡನೆ ಹಲವು ವೃತ್ತಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುವು. ಇವನ "ಹಾರಾವಲಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು 270 ಪದ್ಯಗಳುಳ್ಳ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವು. ಇದನ್ನು ರಚಿಸಲು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾದುವೆಂದು ಆತನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. "ವರ್ಣದೇಶನಾ" ಎಂಬುದು ಶಬ್ದಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನೋಚ್ಚಾರಣೆಗಳಿರುವ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಧಾತುಪಾಠ ಮೊದಲಾದ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಿರ್ಧರ ಮಾಡಿರುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದು.

ಶಾಶ್ವತನ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಸಮುಚ್ಚಯ

ಶಾಶ್ವತನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ "ಅನೇಕಾರ್ಥ ಸಮುಚ್ಚಯ"ವೆಂಬ ಕೋಶವು ಕೇವಲ ನಾನಾರ್ಥಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವುದೆಂದು ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಗಗಳಿರುವುವು. ಇವನ ಕಾಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ವಿದ್ಯಾವಿಲಾಸನೆಂಬರಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರೂ, ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಆದ ಖಿಡುಲ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ತನ್ನೀಗ್ರಂಥವು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಮಹಾಬಲ ಮತ್ತು ವರಾಹ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವರಾಹನು ಕ್ರಿ. ಶ. 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ವರಾಹಮಿಹಿರನೆಂಬ ಪಂಡಿತವರ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಈತನ ಕಾಲವೂ 6ನೆಯ ಶತಮಾನವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶದ ಆನುಪೂರ್ವಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅಮರಕೋಶವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಿ ಕೆಲವು ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಅನುಕರಣಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದರಿಂದ ಈತನ ಕಾಲವು 6ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಈಚಿನದೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಅನುಪಪತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಲಾಯುಧ ಭಟ್ಟನ "ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯು" ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಡುವೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು. ಇದರ ಟೀಕೆಯೇ ಈಗ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಹಲಾಯುಧಭಟ್ಟ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ನಾಮವಾಚಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ 'ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆ' ಯೆಂಬ ಮೂಲಕೋಶವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧನೆಂಬವನು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಿಂಗಳ ಸೂತ್ರವೆಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಹಲಾಯುಧನೂ, ಕವಿರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಹಲಾಯುಧನೂ ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನರೆಂದು ಕೆಲವು ಆಧಾರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಛಂದೋವೃತ್ತಿಕಾರನೂ, ಈತನೂ ಅಭಿನ್ನರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು. ಈತನ ಕಾಲವು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗವೆಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ "ಆಪರ್ಟ್" ಎಂಬವರು ತಮ್ಮ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ "ಅಭಿಧಾನ" ಚಿಂತಾಮಣಿ ಕರ್ತೃವಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಹೇಮ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಚಂದ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಿನವನೆಂದು ಕೆಲವು[1] ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು. ಈತನು ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಿನವರಾದ ಅಮರದತ್ತ (ಈತನು ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ ಕರ್ತೃವಾದ ಅಮರಸಿಂಹನಲ್ಲ) ವರರುಚಿ, ಭಾಗುರಿ, ವೋಪಾಲಿತ ಇವರುಗಳ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನೀ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಈತನೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ರಿ. ಶ. ಒಂದೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೋ, ಪರದಲ್ಲಿಯೋ ಇದ್ದವರು. ಈ ಆಧಾರದಿಂದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ಕಾಲವು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಈಚೆಯದೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದುಬರುವುದಲ್ಲದೆ ಇವನ ಕಾಲವು ಇದೇ ಎಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನುಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈತನು ಕೇವಲ [2]ಸರಸ್ವತೀ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿರುವನು. ಈ ಆಧಾರವೊಂದರಿಂದಲೇ ಇವನು ಯಾವ ಮತದವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಈತನು ಅಮರಸಿಂಹನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜೈನಮತದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಶ್ರವಣರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನಾದರೂ, ಹೇಮಚಂದ್ರಾದಿಗಳಂತೆ ಜಿನಮತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ— ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇವನು ಜೈನಬೌದ್ಧ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವನಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಜೈನಮತವು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನು—ಎಂದರೆ 8–9ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದು. ಇವನ ಕೋಶವನ್ನು ರಘುವಂಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತರಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃವಾದ ರಂಗನಾಥ, ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃ ಭಾನೋಜೀದೀಕ್ಷಿತ, ಶಾಕುಂತಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃ ಕಾಟ್ಯವೇಮ, ಭಟ್ಟಿಕಾವ್ಯ ಜಯಮಂಗಳವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರ, ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕರ್ತೃವಾದ ನಾರಾಯಣ; ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀಮಾನ್. ಗೋವಿಂದರಾಜರು, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸ ಕಾವ್ಯನಾಟಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳು ಈ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಅಮರಕೋಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕದೆ ಕಾವ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹಲವು ಪದಗಳು ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ."[4]

---

(1) ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶೃಂಗಾರಚೇಷ್ಟೆಗಳಾದ ಹಾವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಮರಸಿಂಹನು ಹೇಳಿರುವನು. ಹಲಾಯುಧನು ಒಂಬತ್ತನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು; ಹೇಮಚಂದ್ರನು ಹತ್ತನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಗಜಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಾಯುಧನು ಮೂರನ್ನು ಹೇಳಿರುವಾಗ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ನಾಲ್ಕನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಕಾಂಡ ವಿಭಾಗ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹಲಾಯುಧನಿಗಿಂತ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿರುವನು.

(2) ಎಲ್ಲಾ ಮತದವರೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ವಾಗಧಿದೇವತೆಯೆಂದು ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವರು. ಜೈನರು ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಸಾಕಾರೆಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. "ಪರಮ ಜಿನೇಂದ್ರ ವಾಣಿಯೆಸರಸ್ವತಿ ಬೇರದು ಪೆಣ್ಣರೂಪಮಂ ಧರಿಯಿಸಿ ನಿಂದುದಲ್ಲ" (ಪಂಪನಆದಿಪುರಾಣ— ಆ ೧–ಪ ೧೦)

(3) "ಇಯಮಮರದತ್ತ............ದ್ಧ್ರಿಯತೇ ॥"—

(4) ಕಿರಾತ ಶಬ್ದವು ರತ್ನಾವಳಿ ನಾಟಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ...(ಪರ್ಯಂತಾಶ್ರಯಿಭಿರ್ನಿಜಸ್ಯ ಸದೃಶಂನಾಮ್ನಃ ಕಿರಾತೈಃ ಕೃತಂ) ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ. "ಕುಬ್ಜಕೈರಾತಕಾವೃತಂ (ಅಯೋಧ್ಯಾ-15 ಸರ್ಗ–ಪ.೨೦) ಆದಿಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಬ್ಜವಾಮಬಧಿರ ಮೂಕಕಿರಾತೋನ್ಮತ್ತ ಜಡ (ಆ.4-ಪ. ೫೪) ಕುಳ್ಳ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಈ ಶಬ್ದವು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. (..ಕಿರಾತಪುಳಿಂದಾ ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತಯಃ ಎಂದು ಬೇಡನು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.) ಗೋವಿಂದರಾಜರು ತಮ್ಮ ರಾಮಾಯಣ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಲಾಯುಧನನ್ನೇ ಕಿರಾತ ಶಬ್ದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಮರಕೋಶದಂತೆ ವರ್ಗವಿಭಾಗಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ವರ್ಗವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲನುಕೂಲವಾಗುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಕಾಂಡವಿಭಾಗವಿದ್ದರೂ ಅಮರಕೋಶದ ಕಾಂಡವಿಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಇದು ತೀರಾಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ. ಪಾತಾಳ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ಅನೇಕಾರ್ಥ ಎಂದು ಕಾಂಡಗಳು ಐದು. ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ (೮೮೪) ಎಂಟು ನೂರೆಂಬತ್ತನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾವೃತ್ತವೂ, ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತ, ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ ಕಂಡು ಬರುವುವು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಮರ ಕೋಶದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಪದಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ, ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹಲವು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ) ಪದಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಕೋಶವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾವಿದರಿಗೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಟೀಕೆ

ಈ ಟೀಕೆಯು ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧ ವಿರಚಿತವಾದ "ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆ"ಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಥವಾ [1]ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಂದ (ಕೆಲವೆಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೂ ಉಂಟು) ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಒಂದು ನಿಘಂಟುವು. ನಿಘಂಟುವೆಂಬುದು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ [2]ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವುದು, ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರತ್ಯಯ ವಿಭಾಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ತೋರಿ ಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಾಧುಶಬ್ದಾಸಾಧು ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಕೃದಂತ, ತದ್ಧಿತಾಂತ, ಸಮಾಸಪದಗಳು ನಾಮಾಖ್ಯಾತವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ, ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯ, ತದ್ಧಿತಪ್ರತ್ಯಯ, ಸ್ತ್ರೀಪ್ರತ್ಯಯ ಸಮಾಸಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಗೌಣವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾರ್ಥಕಪದಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕಾರ್ಥಕಪದಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ, ಲಿಂಗವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುವ ಗ್ರಂಥವೇ ನಿಘಂಟುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೋಶ ಅಭಿಧಾನಮಾಲೆ, ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿ

---

(1) ಸಮುದಿತಸಂಖ್ಯಾವ್ಯಯಂ ರಹಿ । ತಮೆನಿಸಿ ವರ್ತಿಪ ನಿಘಂಟುವಿನ ನಾಮಪದೋ ॥
ಕ್ರಮ ವರ್ಣಪ್ರಕೃತಿಗಳಂ । ಸಮಸಂಸ್ಕೃತವೆಸರನಿಟ್ಟು ಲಿಂಗಮಾಳ್ಕರ್ ॥ (ಶ. ದ. ಸೂ. ೮೨)

(2) ಶಕ್ತಿಗ್ರಹಂ ವ್ಯಾಕರಣೋಪಮಾನಕೋಶಾಪ್ತವಾಕ್ಯವ್ಯವಹಾರತಶ್ಚ ॥
ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಶೇಷಾದ್ವಿವೃತೇರ್ವದನ್ತಿ, ಸಾನ್ನಿಧ್ಯತಸ್ಸಿದ್ಧಪದಸ್ಯ ವೃದ್ಧಾಃ ॥

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ನಾಮಮಾಲೆ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳುಂಟು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ನಾಮಲಿಂಗ (ಪ್ರಾತಿಪದಿಕ) ಶಬ್ದಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟೆಂದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳುಂಟು. ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೇ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅರ್ಥದ ಪ್ರತ್ಯಯದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹುಟ್ಟತಕ್ಕುವುಗಳಾದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗ ವಾಗಿರುವ ಧಾತುಪಾಠಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಪದಗಳ[1] ಅರ್ಥವೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದು. ಆದರೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಪದಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತಡವೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಿಘಂಟುವೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ನಿಘಂಟುವಿನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ವಾಮನನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನು ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನಾಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದವನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು ; ಅದನ್ನು ಸಂದಿಗ್ಧಾರ್ಥವುಳ್ಳದನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು ; ಸಂಧಿಗ್ಧಾರ್ಥವುಳ್ಳುದೆಂದು ಬಿಡಲೂಕೂಡದು ; ಇದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೊದಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಪದಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯವು ಅಭಿಧಾನ ಕೋಶದಿಂದಲೇ ದೊರಕತಕ್ಕುದು. ಅಪೂರ್ವವಾದ ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಕೋಶದ ಉಪಯೋಗವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ (ಅಪೂರ್ವಗಳಾದ) ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೊಂದು ಕಾವ್ಯದೋಷವು. ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಾದರೆ ಸಂದೇಹವೆಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದು ? ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೂ ಕೋಶದ ಉಪಯೋಗವು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಪ್ರಯುಕ್ತಪದಗಳ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ; ಹೇಗೆಂದರೆ ನೀವೀಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜಘನವಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಿಯೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥವು ತಿಳಿದರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಿಯೇ ? ಪುರುಷರ ವಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಿಯೇ ? ಎಂದು ಸಂದೇಹವು ಬರುವುದು. ಆಗ ಕೋಶವು ಈ ಸಂದೇಹವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು. "ನೀವಿರಾಗ್ರಂಥನಂ ನಾರ್ಯಾ ಜಘನಸ್ಥಸ್ಯ ವಾಸಸಃ" ಎಂದು ನಾಮಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ವಾಮನನ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಕರ್ತೃಗಳಿಗೂ, ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೂ ನಿಘಂಟುವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಂಥಿಕಭಾಷೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಬೆಂಬಲದಿಂದಲೇ ಬಳೆದು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ[2] ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳೇ ಪ್ರಾಚೀನಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ತುಂಬಿರುವುವು. ಇದರ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಅಂದರೆ ಅನ್ಯಭಾಷಾ

---

(1) ಪಿತೃ-(ತಂದೆ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಕವಾದ ಪಾ (ರಕ್ಷಣೇ) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೃ(೯) ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ಆಕಾರವು ಇಕಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ 'ಪಿತೃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಜ್ಞರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು. ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೆ ಉಣಾದಿಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೂತ್ರಗಳೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿವೆ.

(2) ವಿದಿತಮೆನಿಪ್ಪವ್ಯಯಮುಂ ತ್ಯದಾದಿಯುಂ...ಸಂಸ್ಕೃತದೊಳ್ ॥
ಪದವಿಧಿಯಂ...ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಮಾಗವು ನಿಜದಿಂ ॥ ೮೩ ॥ ಎಂದು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಲಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಘಂಟುವಿನ ನಾಮಪದಗಳು (ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳು) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ನಾಮಪದಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಗೆ ಸೇರಿದುವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವಭಾಷೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದರ ಸಮರ್ಥನೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ "ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ"ವೆಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬರೆದ ಕೇಶಿರಾಜನು [1]ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಖ್ಯಾವ್ಯಯತ್ಯದಾದಿ ಶತ್ರಂತರಹಿತಗಳಾದ ನಾಮಪದಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಪದದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಸಂಖ್ಯಾವ್ಯಯಾದಿ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ[2] ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಮವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ನಾಮಪ್ರಕರಣದ ೮೨—೮೩ನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃದಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಸುಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಧಾತುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುವಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಜ್ಞರಿಗೂ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಪುಂಗವರಿಗೂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಚೀನರಾದ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರೂ, ಕವಿಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವರು; ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಅಭಿದಾನ[3]ವಸ್ತುಕೋಶವೆಂಬ ಈ ಬಗೆಯ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕೋಶವು ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಇದೇ ಕನ್ನಡ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದು. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಂಗರಸನೆಂಬವನು ಈ ಬಗೆಯ ನಿಘಂಟುವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು[4]. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನೀ[5]ನವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಅಮರಕೋಶ, ಅಥವಾ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬ ನಿಘಂಟುವಿಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಚಿರಾಜೀಯವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಹಲವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೆ ಟೀಕೆ[6]ಯನ್ನು

---

(1) ವೈದಿಕಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ವೈಯಾಕರಣರು ನಾಮಪದಗಳ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವನ್ನು 'ಪ್ರಾತಿಪದಿಕ' ಎಂದೂ ಜೈನಮತೀಯರಾದ ವೈಯಾಕರಣರು 'ಲಿಂಗ' ಎಂದೂ ಸಂಕೇತಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು.

(2) ಆಂಡಯ್ಯನೆಂಬ ಕನ್ನಡಕಬ್ಬಿಗನೊಬ್ಬನು ತಾನು ಬರೆದಿರುವ 'ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದವೊಂದನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ತದ್ಭವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ತದ್ಭವಗಳ ಮೂಲರೂಪಗಳು ಸಮಸಂಸ್ಕೃತಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೂರೀಕರಿಸಿ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶ್ಯಶಬ್ದವೊಂದರಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಾಹಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ.

(3) ಈ ಬಗೆಯ ಕೋಶಕ್ಕೂ ಮತ್ತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಟೀಕೆಗಳೂ ಉಂಟು. ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಅಭಿಧಾನವಸ್ತುಕೋಶದ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಆ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದು.

(4) ಇದು ಷಟ್ಪದೀ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದು.

(5) ಇದರ ಕಾಂಡ ಮತ್ತು ವರ್ಗವಿಭಾಗ ಕ್ರಮವು ಸುಕರವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಮಗಳ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳ ವಿಷಯಗಳೆರಡೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಕೋಶಲಕ್ಷಣವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ವಿವರಣವು ಸುಗಮವಾಗಿರುವುದು. ಮಂಗಳಪದ್ಯವೂ ಸರ್ವಸಮತೀಯರಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗ್ರಥಿತವಾಗಿರುವುದು. ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ದೇವತಾವಿಶೇಷವೊಂದನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಮತದ ಕ್ಷೀರಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾದವರೂ, ಜೈನಮತದ ನಾಚಿರಾಜ ಮೊದಲಾದವರೂ, ಬೌದ್ಧಮತದ ಸುಭೂತಿಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಇದು ಟಿಬೆಟಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೂ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿದೆ.

(6) ಲಿಂಗಾಭಟ್ಟೀಯ ಅಥವಾ ಗುರುಬಾಲಪ್ರಬೋಧಿಕೆಯೆಂಬ ಟೀಕೆಯು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಟೀಕಮರವೆಂಬ ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತೊಂದು ಟೀಕೆಯೂ ಉಂಟು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ರಚಿಸಿರುವರು. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪೊತ್ತಪೊದಲು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಜೈನರೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲುಮಾಡಿದವರೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. 1145ರಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನೇ ಈ ಹಲಾಯುಧ ನಿಘಂಟು, ಅಮರಕೋಶ, ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸ್ವೋಪಜ್ಞವಾದ ಕಾಂಡವರ್ಗವಿಭಾಗಗಳುಳ್ಳ ಅಭಿಧಾನವಸ್ತುಕೋಶವೆಂಬ ಕೋಶಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಲ್ಲದೆ, ಹಲಾಯುಧನ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಕೋಶಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಇತರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವನು. ಈಹಲಾಯುಧ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಮ. ರಾ. ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ತಾವು ರಚಿಸಿದ ನವೀನವಾದ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಯೆಂದು ತಮ್ಮ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವರು.

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಟೀಕೆ ಮತ್ತು ನಾಗವರ್ಮ II

ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಟೀಕಾಕಾರನೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯ ಗದ್ಯಭಾಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಡಿಕ್ಷನರಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಕೂಡ ಈ ಹಲಾಯುಧ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು[1] ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವರಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ ವಾರೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿಘಂಟುಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ ಎಂದಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವರು. ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು (ಸು. 1145) "ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶ" ವೆಂಬ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ನಿಘಂಟನ್ನು ಬರೆದವನೆಂದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ತಮ್ಮ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯವು ಸ್ಥಿರೀಕೃತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಅಭಿಧಾನ ವಸ್ತುಕೋಶವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಭಿಧಾನವೆಂಬ ನಾಮೈಕದೇಶಸಾಮ್ಯವೂ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಹಲವು ದೇಶ್ಯಶಬ್ದಗಳು ಅಭಿಧಾನವಸ್ತು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುವು. ಅಭಿಧಾನವಸ್ತುಕೋಶವೂ, ಈ ಹಲಾಯುಧ ಟೀಕೆಯೂ ಆರಾ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೇ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನೇ (ಅಭಿಧಾನವಸ್ತುಕೋಶದ ಕರ್ತೃವೇ) ಈ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಈ ಟೀಕೆಯು ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನವಾದು

(1) ಕಿಟ್ಟಲ್ ಡಿಕ್ಷನರಿಯ ಮುನ್ನುಡಿ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರ ಮಾತೂ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿರುವುದು. ಈ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶ್ಯಪದಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೂ ಸೇರಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೆಂದು ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ ವಿಚಾರವು ಈ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಖೆಯಿಂದಲೇ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಅಭಿಧಾನವಸ್ತು ಕೋಶದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣವಾಗಿ ಅಧ್ಯೇತೃಗಳಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು.

ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಈ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡಿದೆ.

ಕಿಟ್ಟಲ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ	ಶಬ್ದಗಳು.	ಹಲಾಯುಧ ಟೀಕೆ (ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಾದುದರಿಂದ ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು)
10	ಅಗರ್ತೆ (ಅಗತೆ) Hla S.	ಅಗರ್ತೆ
10	ಅಗಲಿತ್ತು	ವಿಶಂಕಟ, ವಿಶಾಲ Hla
12	ಅಗಬಿದುದು	ಅಖಾತ, ದೇವಖಾತ Hla
12	ಅಗಬು	(ಖೇಯ. ಪರಿಖೆ) ಖಾತೆ Hla
18	ಅಂಕುಶಚಾರಣ	ಯಾತ (Hla)
23	ಅಚ್ಚು	ದುರೋದರ (Hla) ಇತ್ಯಾದಿ.

3—3—1940
O. R. Institute,

H. Shesha Iyengar.
Junior Lecturer in Kannada,
University of Madras.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

|| ಶ್ರೀ ||

ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧವಿರಚಿತ

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ

(ಮಂಗಲಂ)

೧—ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ ಯದೇಕಂ ಯಚ್ಚೈತನ್ಯಂ ಚ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮ್ ||
ಯತ್ಪರಿಣಾಮಸ್ತ್ರಿಭುವನಮಖಿಲಮಿದಂ ಜಯತಿ ಸಾ ವಾಣೀ || ೧ ||

ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಟೀಕು

ಟೀಕು || ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ-ಶಬ್ದವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮವು, ಯತ್-ಆವುದಾನುಂ, ಏಕಂ-ಒಂದೇ, ಯತ್-ಆವುದೊಂದು, ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ-ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ಗಂ, ಚೈತನ್ಯಂ-ಚೈತನ್ಯಮಾಯ್ತು, ತ್ರಿಭುವನಂ-ಮೂಱುಲೋಕಮುಂ, ಅಖಿಲಂ ಇದಂ-ಇದೆಲ್ಲಂ, ಯತ್ಪರಿಣಾಮಃ-ಆವುದೊಂದಱ ಬೆಳಸು, ಸಾ ವಾಣೀ-ಆ ಸರಸ್ವತಿ, ಜಯತಿ-ಒಪ್ಪುತಿರ್ದುದು || ೧ ||

(ಪೀಠಿಕೆ)

೨—ಇಯಮಮರದತ್ತವರರುಚಿ ಭಾಗುರಿ[1] ಗೋಪಾಲಿತಾದಿಶಾಸ್ತ್ರೇಭ್ಯಃ ||
ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಕವಿಕಂಠವಿಭೂಷಣಾರ್ಥಮುದ್ಧ್ರಿಯತೇ || ೨ ||

ಟೀಕು || ಇಯಂ-ಇದು, ಅಮರದತ್ತ-ಅಮರದತ್ತನುಂ, ವರರುಚಿ-ವರರುಚಿಯುಂ, ಭಾಗುರಿ-ಭಾಗುರಿಯುಂ (ವಾಗುರಿಯುಂ), ಗೋಪಾಲಿತಾದಿ-ಗೋಪಾಲಿತನುಂ ಮೊದಲಾದವರ, ಶಾಸ್ತ್ರೇಭ್ಯಃ-ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳತ್ತಣಿಂದಂ, ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ-ಶಬ್ದಗಳೆಂಬ ರತ್ನಂಗಳ ಮಾಲೆ, ಕವಿಕಂಠ ವಿಭೂಷಣಾರ್ಥಂ-ಕವಿಗಳ ಕೊರಲಿಂಗಲಂಕಾರಮಾಗೆ, ಉದ್ಧ್ರಿಯತೇ-ಕೋಯಲ್ಪಟ್ಟಹುದು || ೨ ||

1 ವೋಪಾಲಿತ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧. ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡಂ

೩—ಸ್ವ: ಸ್ವರ್ಗಃ ಸುರಸದ್ಮ ತ್ರಿದಶಾವಾಸ ಸ್ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಂ ॥
ದ್ಯೌರ್ಗೌರಮರ್ತ್ಯಭುವನಂ ನಾಕಸ್ಸ್ಯಾದೂರ್ಧ್ವಲೋಕಶ್ಚ ॥ ೩ ॥

೪—ಆದಿತ್ಯಾಸ್ತ್ರಿದಶಾಸ್ಸುರಾಸ್ಸುಮನಸಸ್ಸ್ವರ್ಗೌಕಸೋ ದೇವತಾ ।
ಗೀರ್ವಾಣಾ ಋಭವೋಽಮರಾಶ್ಚ ಮರುತೋ ವೃಂದಾರಕಾ ನಿರ್ಜರಾಃ ॥
ಅಸ್ವಪ್ನಾ ವಿಬುಧಾಸ್ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಸದೋ ಲೇಖಾಸ್ಸುಪರ್ವಾಣ ಇ ।
ತ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ಅಮೃತಾಶನಾ ಅನಿಮಿಷಾ ದೇವಾಸ್ತಥಾ ದೈವತಮ್ ॥ ೪ ॥

೫—ಅಸುರಾ ದಾನವಾ ದೈತ್ಯಾ ದೈತೇಯಾಸ್ಸುರಶತ್ರವಃ ॥
ಪೂರ್ವದೇವಾಶ್ಶುಕ್ರಶಿಷ್ಯಾಃ ಪಾತಾಳನಿಲಯಾಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೫ ॥

೬—ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ರಷ್ಟಾ ಧಾತಾ ಪರಮೇಷ್ಠೀ ಪದ್ಮಭೂಸ್ಸುರಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ॥
ವೇಧಾ ವಿಧಿರ್ವಿರಿಂಚೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಶ್ಶತಾನಂದಃ ॥ ೬ ॥

೭—ಶಂಭು ಸ್ಸ್ವಯಂಭೂದ್ರುಹಿಣಶ್ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ॥
ಪಿತಾಮಹೋ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ[1] ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಕಮಲಾಸನಃ ॥ ೭ ॥

ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡಂ

ಟೀ ॥ ಸ್ವರ್, ಸ್ವರ್ಗಃ, ಸುರಸದ್ಮ, ತ್ರಿದಶಾವಾಸಃ, ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಂ, ತ್ರಿದಿವಂ, ದ್ಯೌಃ, ಗೌಃ, ಅಮರ್ತ್ಯಭುವನಂ, ನಾಕಃ (ಸ್ಯಾತ್) ಊರ್ಧ್ವಲೋಕಃ (ಚ) ಈ ೧೧ ದೇವಲೋಕದ ಪೆಸರ್ ॥ ೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆದಿತ್ಯಃ, ತ್ರಿದಶಃ, ಸುರಃ, ಸುಮ(ನಾಃ)ನಸ್, ಸ್ವರ್ಗೌ(ಕಾಃ)ಕಸ್, ದೇವತಾ, ಗೀರ್ವಾಣಃ, ಋಭುಃ, ಅಮರಃ (ಚ), ಮರುತ್, ವೃಂದಾರಕಃ, ನಿರ್ಜರಃ, ಅಸ್ವಪ್ನಃ, ವಿಬುಧಃ, ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಸದ್, ಲೇಖಃ, ಸುಪರ್ವಾ (ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ), ಅಮೃತಾಶನಃ, ಅನಿಮಿಷಃ, ದೇವಃ (ತಥಾ) ದೈವತಮ್ ಈ ೨೧ ದೇವರ್ಕಳ ಪೆಸರ್ ॥ ೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅಸುರಃ, ದಾನವಃ, ದೈತ್ಯಃ, ದೈತ್ಯೇಯಃ, ಸುರಶತ್ರುಃ, ಪೂರ್ವದೇವಃ, ಶುಕ್ರ ಶಿಷ್ಯಃ, ಪಾತಾಳನಿಲಯಃ (ಸ್ಮೃತಾಃ) ಈ ೮ ಅಸುರರ ಪೆಸರ್ ॥ ೫ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಾ, ಸ್ರಷ್ಟಾ, ಧಾತಾ, ಪರಮೇಷ್ಠೀ, ಪದ್ಮಭೂಃ, ಸುರಜ್ಯೇಷ್ಠಃ, ವೇಧಾಃ, ವಿಧಿಃ, ವಿರಿಂಚಃ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ, ಶತಾನಂದಃ, ಶಂಭುಃ, ಸ್ವಯಂಭೂಃ, ದ್ರುಹಿಣಃ, ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರಃ, ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಪಿತಾಮಹಃ, ಜಗತ್ಕರ್ತಾ, ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ, ಕಮಲಾಸನಃ ಈ ೨೦ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪೆಸರ್ ॥ ೬–೭ ॥

---

1 ವಿರಂಚಿಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮—ವಾಗ್ವಾಣೀ ಭಾರತೀ ಭಾಷಾ ಗೌರ್ಗೀರ್ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸರಸ್ವತೀ ॥
ಓಂಕಾರಃ ಪ್ರಣವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತ್ರಯೋ ವೇದಾಸ್ತ್ರಯೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೮ ॥

೯—ವೇದ ಶ್ರುತಿಸ್ತಥಾಮ್ನಾಯಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಶ್ಛಂದ ಆಗಮಃ ॥
[1]ವೇದಾಂತಂ ಚ ರಹಸ್ಯಂ ಚ ಬುಧೈರುಪನಿಷನ್ಮತಾ ॥ ॥ ೯ ॥

೧೦—ಊಹಸ್ತರ್ಕೋऽನುಮಾನೋಕ್ತಿ ರ್ಮೀಮಾಂಸಾ ಸ್ಯಾದ್ವಿಚಾರಣಾ ॥
ಸ್ಮೃತಾಃ ಕೃತಾಂತ ರಾದ್ಧಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಮಯಾಸ್ಸಮಾಃ ॥ ೧೦ ॥

೧೧—ಈಶಾನಶ್ಶಶಿಶೇಖರಃ ಪಶುಪತಿಃ ಶೂಲೀ ಶಿವಶ್ಶಂಕರಃ ।
ಶರ್ವಶ್ಶಂಭು ರುಮಾಪತಿಶ್ಚ ಗಿರಿಶಃ ಶ್ರೀಕಂಠ ಉಗ್ರೋ ಹರಃ ॥
ಸರ್ವಜ್ಞ ಸ್ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ ಸ್ತ್ರಿಣಯನೋ ರುದ್ರಃ ಕಪರ್ದೀ ಭವೋ ।
ಭೂತೇಶಃ ಪರಮೇಶ್ವರೋऽಂಧಕರಿಪುರ್ದಕ್ಷಾಧ್ವರಧ್ವಂಸಕಃ (ಕೃತ್) ॥ ॥ ೧೧ ॥

೧೨—ಸ್ಥಾಣುಸ್ಸ್ರಷ್ಟಾ ಧೂರ್ಜಟಿರ್ವಾಮದೇವಃ ।
ಕಾಮಧ್ವಂಸೀ ವ್ಯೋಮಕೇಶಃ ಕಪಾಲೀ ॥
ನೀಲಗ್ರೀವೋ ವಹ್ನಿರೇತಾಃ ಪಿನಾಕೀ ।
ಭೀಮೋ ಭರ್ಗಃ ಕೃತ್ತಿವಾಸಾ ವೃಷಾಂಕಃ ॥ ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ವಾಕ್ (ಗ್), ವಾಣೀ, ಭಾರತೀ, ಭಾಷಾ, ಗೌಃ, ಗೀಃ, ಬ್ರಾಹ್ಮೀ, ಸರಸ್ವತೀ ಈ ೮ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪೆಸರ್.

ಓಂಕಾರಃ ಪ್ರಣವಃ (ಪ್ರೋಕ್ತಃ) ಈ ೨ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪೆಸರ್.

(ತ್ರಯೋವೇದಾಃ) ಮೂಱು ವೇದಂಗಳುಮಂ ತ್ರಯೀ ಯೆಂಬುದು ॥ ೮ ॥

ಟೀ ॥ ವೇದಃ, ಶ್ರುತಿಃ, (ತಥಾ) ಆಮ್ನಾಯಃ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ, ಛಂದಃ, ಆಗಮಃ ಈ ೬ ವೇದದ ಪೆಸರ್.

ವೇದಾಂತಂ, ರಹಸ್ಯಂ, ಉಪನಿಷತ್(ದ್) ಈ ೩ ವೇದಾಂತಮೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪೆಸರ್ ॥ ೯ ॥

ಟೀ ॥ ಊಹಃ, ತರ್ಕಃ, ಅನುಮಾನೋಕ್ತಿಃ ಈ ೩ ತರ್ಕದ ಪೆಸರ್.

(ವಿಚಾರಣಾಸ್ಯಾತ್) ಮೀಮಾಂಸಮೆಂದು ವಿಚಾರದ ಪೆಸರ್.

ಕೃತಾಂತಃ, ರಾದ್ಧಾಂತಃ, ಸಿದ್ಧಾಂತಃ, ಸಮಯಃ (ಸಮಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ) ಈ ೪ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಈಶಾನಃ, ಶಶಿಶೇಖರಃ, ಪಶುಪತಿಃ, ಶೂಲೀ, ಶಿವಃ, ಶಂಕರಃ, ಶರ್ವಃ, ಶಂಭುಃ, ಉಮಾಪತಿಃ, (ಚ) ಗಿರಿಶಃ, ಶ್ರೀಕಂಠಃ, ಉಗ್ರಃ, ಹರಃ, ಸರ್ವಜ್ಞಃ, ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಃ, ತ್ರಿಣಯನಃ, ರುದ್ರಃ, ಕಪರ್ದೀ, ಭವಃ, ಭೂತೇಶಃ, ಪರಮೇಶ್ವರಃ, ಅಂಧಕರಿಪುಃ, ದಕ್ಷಾಧ್ವರ ಧ್ವಂಸಕಃ(ಕೃತ್), ಸ್ಥಾಣುಃ, ಸ್ರಷ್ಟಾ, ಧೂರ್ಜಟಿಃ, ವಾಮದೇವಃ, ಕಾಮಧ್ವಂಸೀ, ವ್ಯೋಮಕೇಶಃ, ಕಪಾಲೀ, ನೀಲಗ್ರೀವಃ, ವಹ್ನಿರೇತಾಃ, ಪಿನಾಕೀ, ಭೀಮಃ, ಭರ್ಗಃ, ಕೃತ್ತಿವಾಸಾಃ, ವೃಷಾಂಕಃ ॥ ೧೧–೧೨ ॥

---

1 ವೇದಾಂತಶ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೩—ಅಹಿರ್ಬುರ್ಧ್ನ್ಯೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಶ್ಶಿಪಿವಿಷ್ಟೋ ಗಣಾಧಿಪ: ||
ಗಂಗಾಧರೋ ಮಹಾದೇವೋ ಮೃಡಸ್ಸ್ಯಾನ್ನೀಲಲೋಹಿತಃ || ೧೩ ||

೧೪— ಪಿನಾಕಂ ಸ್ಯಾದಜಗವಂ ಪ್ರಮಥಾಸ್ತು ಗಣಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ||
ಕಪರ್ದೋಽಸ್ಯ ಜಟಾಬಂಧಸ್ತಂಡುಸ್ಸ್ಯಾನ್ನಂದಿಕೇಶ್ವರಃ || ೧೪ ||

೧೫—ರುದ್ರಾಣೀ ಶರ್ವಾಣೀ ಕಾಳೀ ಕಾತ್ಯಾಯಿನೀ ಭವಾನೀ ಚ ||
ಆರ್ಯಾಂಬಿಕಾ ಮೃಡಾನೀ ಹೈಮವತೀ ಪಾರ್ವತೀ ಗೌರೀ || ೧೫ ||

೧೬—ಉಮಾ ಭಗವತೀ ದುರ್ಗಾ ಚಂಡೀ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ ಶಿವಾ ||
ಅಪರ್ಣಾ ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾದೇವೀ ಗಿರಿಜಾ ಮೇನಕಾತ್ಮಜಾ || ೧೬ ||

೧೭—[1]ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ಸಪ್ತ ದೇವತಾ ಮಾತರೋ ಬುಧೈ ||
ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಚೈವ ಕೌಮಾರೀ ವೈಷ್ಣವೀ ತಥಾ || ೧೭ ||

೧೮—ವಾರಾಹೀ ಚೈವ[2] ಮಾಹೇಂದ್ರೀ ಚಾಮುಂಡಾಸ್ಸಪ್ತ ಮಾತರಃ ||
ಚಾಮುಂಡಾ ಕರ್ಣಮೋಟೀ ಚ ಚರ್ಚಾ ಸ್ಯಾದ್ಭೈರವೀ ತಥಾ || ೧೮ ||

೧೯—ಹೇರಂಬೋ ಲಂಬೋದರ ಆಖುರಥೋ ಗಣಪತಿಶ್ಚ ಗಜವದನಃ ||
ಪರಶುಧರ ಏಕದಂತೋ ವಿನಾಯಕೋ ವಿಘ್ನರಾಜಶ್ಚ || ೧೯ ||

ಟೀ || ಅಹಿರ್ಬುದ್ಧ್ನ್ಯಃ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಃ, ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ, ಗಣಾಧಿಪಃ, ಗಂಗಾಧರಃ, ಮಹಾದೇವಃ, ಮೃಡಃ, (ಸ್ಯಾತ್) ನೀಲಲೋಹಿತಃ–ಈ ೪೫ ಮಹಾದೇವನ ಪೆಸರ್ || ೧೩ ||

ಟೀ || ಪಿನಾಕಂ, ಅಜಗವಂ (ಸ್ಯಾತ್)–ಈ ೨ ಮಹಾದೇವನ ಬಿಲ್ (ಲ್ಲು)

(ತುಗಣಾಃಸ್ಮೃತಾಃ) ಆತನ ಗಣಂಗಳಂ ಪ್ರಮಥರೆಂಬುದು, (ಅಸ್ಯ ಜಟಾಬಂಧಃ) ಆತನ ಜಡೆಯ ಕಟ್ಟು ಕಪರ್ದವೆಂಬುದು, ತಂಡುವೆಂಬುದು (ಸ್ಯಾತ್) ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಪೆಸರ್ || ೧೪ ||

ಟೀ || ರುದ್ರಾಣೀ, ಶರ್ವಾಣೀ, ಕಾಳೀ, ಕಾತ್ಯಾಯಿನೀ, ಭವಾನೀ, (ಚ) ಆರ್ಯಾ, ಅಂಬಿಕಾ, ಮೃಡಾನೀ, ಹೈಮವತೀ, ಪಾರ್ವತೀ, ಗೌರೀ, ಉಮಾ, ಭಗವತೀ, ದುರ್ಗಾ, ಚಂಡೀ, ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ, ಶಿವಾ, ಅಪರ್ಣಾ (ಸ್ಯಾತ್) ಮಹಾದೇವೀ, ಗಿರಿಜಾ, ಮೇನಕಾತ್ಮಜಾ–ಈ ೨೧ ಗೌರೀದೇವಿಯ ಪೆಸರ್ || ೧೫–೧೬ ||

ಟೀ || ಬ್ರಾಹ್ಮೀ, ಮಾಹೇಶ್ವರೀ, ಕೌಮಾರೀ, ವೈಷ್ಣವೀ, ವಾರಾಹೀ, ಮಾಹೇಂದ್ರೀ, ಚಾಮುಂಡಾ–ಈ ೭ ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರ ಪೆಸರ್ (ಸಪ್ತ ಮಾತರಃ)

ಚಾಮುಂಡಾ, ಕರ್ಣಮೋಟೀ, ಚರ್ಚಾ, ಭೈರವೀ–ಈ ೪ ಚಾಮುಂಡಿಯ ಪೆಸರ್ || ೧೭–೧೮ ||

ಟೀ || ಹೇರಂಬಃ, ಲಂಬೋದರಃ, ಆಖುರಥಃ, ಗಣಪತಿಃ, (ಚ) ಗಜವದನಃ, ಪರಶುಧರಃ, ಏಕದಂತಃ, ವಿನಾಯಕಃ, ವಿಘ್ನರಾಜಃ–ಈ ೯ ಬೆನಕನ ಪೆಸರ್ || ೧೯ ||

---

1 ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇರೆ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮೀತ್ಯಾದ್ಯಾ। (ಅನುರ) 2 ಚೇಂದ್ರಾಣೀ (ಅನುರ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೦—ಗೌರೀಪುತ್ರ ಷ್ಷಣ್ಮುಖಃ ಶಕ್ತಿಪಾಣಿಃ ।
ಕ್ರೌಂಚಾರಾತಿಃ ಕಾರ್ತಿಕೇಯೋ ವಿಶಾಖಃ ॥
ಸ್ಕಂದಃ ಸ್ವಾಮಿಾ ತಾರಕಾರಿಃ ಕುಮಾರಃ ।
ಸೇನಾನೀಸ್ಸ್ಯಾದಗ್ನಿಭೂರ್ಬಾಹುಲೇಯಃ ॥ ೨೦ ॥

೨೧—ಗಾಂಗೇಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಚ ಗುಹೋ ಬರ್ಹಿಣವಾಹನಃ ।
ಮಹಾಸೇನೋ ಮಹಾತೇಜಾಃ ಶರಜನ್ಮಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೨೧ ॥

೨೨—ವಿಷ್ಣುಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಕೇಶವೋ ಮುಂಜಿಕೇ(ಶೀ)ಶ ।
ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಃ ಶ್ರೀಪತಿಃ ಪೀತವಾಸಾಃ ॥
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನೋ ವಿಶ್ವರೂಪೋ ಮುರಾರಿಃ ।
ಶೌರಿಶ್ಶಾರ್ಙ್ಗೀ ಪದ್ಮನಾಭೋ ಮುಕುಂದಃ ॥ ೨೨ ॥

೨೩—ಗೋವಿಂದೋ ಧರಣಿಧರಃ ಸುಪರ್ಣಕೇತುಃ ।
ವೈಕುಂಠೋ ಜಲಶಯನಶ್ಚತುರ್ಭುಜಶ್ಚ ॥
ದೈತ್ಯಾರಿರ್ಮಧುಮಥನೋ ರಥಾಂಗಪಾಣಿ ।
ದಾಶಾರ್ಹಃ ಕ್ರತುಪುರುಷೋ ವೃಷಾಕಪಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೨೩ ॥

೨೪—ಜನಾರ್ದನಾಧೋಕ್ಷಜವಾಸುದೇವಂ ।
ದಾಮೋದರಂ ಶ್ರೀಧರಮಚ್ಯುತಂ ಚ ॥
ಉಪೇಂದ್ರಮಿಂದ್ರಾವರಜಂ ಚ ಬಭ್ರುಂ ।
ಹರಿಂ ಹೃಷೀಕೇಶಮುದಾಹರಂತಿ ॥ ೨೪ ॥

೨೫—ಆತ್ಮಭೂಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ ಶ್ರೀವತ್ಸೋ ವಿಷ್ಟರಶ್ರವಾಃ ॥
ನಾರಾಯಣೋ ಜಗನ್ನಾಥೋ ವನಮಾಲೀ ಗದಾಧರಃ ॥ ೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಗೌರೀಪುತ್ರಃ, ಷಣ್ಮುಖಃ, ಶಕ್ತಿಪಾಣಿಃ, ಕ್ರೌಂಚಾರಾತಿಃ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯಃ, ವಿಶಾಖಃ, ಸ್ಕಂದಃ, ಸ್ವಾಮಿಾ, ತಾರಕಾರಿಃ, ಕುಮಾರಃ, ಸೇನಾನಿಃ (ಸ್ಯಾತ್) ಅಗ್ನಿಭೂಃ, ಬಾಹುಲೇಯಃ, ಗಾಂಗೇಯಃ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ, (ಚ) ಗುಹಃ, ಬರ್ಹಿಣವಾಹನಃ, ಮಹಾಸೇನಃ, ಮಹಾತೇಜಾಃ, ಶರಜನ್ಮಾ (ಚ ಕಥ್ಯತೇ)–ಈ ೨೦ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಪೆಸರ್ ॥ ೨೦–೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಷ್ಣುಃ, ಕೃಷ್ಣಃ, ಕೇಶವಃ, ಮುಂಜಿಕೇಶಃ, ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಃ, ಶ್ರೀಪತಿಃ, ಪೀತವಾಸಾಃ, ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ, ವಿಶ್ವರೂಪಃ, ಮುರಾರಿಃ, ಶೌರಿಃ, ಶಾರ್ಙ್ಗೀ, ಪದ್ಮನಾಭಃ, ಮುಕುಂದಃ, ಗೋವಿಂದಃ, ಧರಣಿಧರಃ, ಸುಪರ್ಣಕೇತುಃ, ವೈಕುಂಠಃ, ಜಲಶಯನಃ, ಚತುರ್ಭುಜಃ (ಚ) ದೈತ್ಯಾರಿಃ, ಮಧುಮಥನಃ, ರಥಾಂಗಪಾಣಿಃ, ದಾಶಾರ್ಹಃ, ಕ್ರತುಪುರುಷಃ, ವೃಷಾಕಪಿಃ (ಸ್ಯಾತ್) ಜನಾರ್ದನಃ, ಅಧೋಕ್ಷಜಃ, ವಾಸುದೇವಃ, ದಾಮೋದರಃ, ಶ್ರೀಧರಃ, ಅಚ್ಯುತಃ, ಉಪೇಂದ್ರಃ, ಇಂದ್ರಾವರಜಃ, ಬಭ್ರುಃ, ಹರಿಃ, ಹೃಷೀಕೇಶಃ (ಉದಾಹರಂತಿ–ಹೇಳುವರು) ಆತ್ಮಭೂಃ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ, ಶ್ರೀವತ್ಸಃ, ವಿಷ್ಟರಶ್ರವಾಃ, ನಾರಾಯಣಃ, ಜಗನ್ನಾಥಃ, ವನಮಾಲೀ, ಗದಾಧರಃ–ಈ ೪೫ ನಾರಾಯಣನ ಪೆಸರ್ ॥ ೨೨–೨೩–೨೪–೨೫ ॥

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

(೨೬—[1]ಸನಾತನೋಽಜಿತ(ನ)ಶ್ಶಂಭುರ್ವಿಧಿರ್ವೇಧಾ ಗದಾಗ್ರಜಃ ।
ಕೈಟಭಾರಿರಜೋ [2]ವಿಷ್ಣುಃ ಕಂಸಜಿತ್ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥ ೨೬ ॥)

೨೭—ಚಕ್ರಂ ಸುದರ್ಶನಂ ಚಾಪಃ ಶಾರ್ಙ್ಗಂ ಕೌಮೋದಕೀ ಗದಾ ॥
[3]ಖಡ್ಗೋಽಸ್ಯ ನಂದಕಃ ಶಂಖಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೨೭ ॥

೨೮—ಕೌಸ್ತುಭೋ ವಕ್ಷಸಿ ಮಣಿಃ ಶ್ರೀವತ್ಸೋಽಸ್ಯ ಚ ಲಾಂಛನಮ್ ॥
ವಸುದೇವಸ್ತು ಕಥಿತೋ ಬುಧೈರಾನಕದುಂದುಭಿಃ ॥ ೨೮ ॥

೨೯—ಬಲದೇವೋ ಬಲಭದ್ರೋ ಮುಸಲೀ ನೀಲಾಂಬರಃ ಪ್ರಲಂಬಘ್ನಃ ॥
ಸೀರೀ ಚ ಸಾತ್ವತಸ್ಸ್ಯಾತ್ ತಾಲಧ್ವಜ ಏಕಕುಂಡಲೋಽನಂತಃ ॥ ೨೯ ॥

೩೦—ಸಂಕರ್ಷಣೋ ರೌಹಿಣೇಯಃ ಕಾಳಿಂದೀಕರ್ಷಣೋ ಬಲಃ ॥
ರೇವತೀರಮಣೋ ರಾಮಃ ಕಾಮಪಾಲೋ ಹಲಾಯುಧಃ ॥ ೩೦ ॥

೩೧—ವಿಹಂಗರಾಜೋ ಗರುಡೋ ಗರುತ್ಮಾನ್ ।
ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಸ್ಸುಪರ್ಣೀ ತನಯಸ್ಸುಪರ್ಣಃ ॥
ಸ್ಯಾದ್ವೈನತೇಯಃ ಪವನಾಶನಾಶಃ ।
ಸುರೇಂದ್ರಜಿತ್ಕಶ್ಯಪ ನಂದನಶ್ಚ ॥ ೩೧ ॥

೩೨—ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಶ್ರೀಃ ಕಮಲಾ ಪದ್ಮಾ ಪದ್ಮವಾಸಾ ಹರಿಪ್ರಿಯಾ ।
ಕ್ಷೀರೋದತನಯಾ ಮಾ ಚ ಶಬ್ದಜ್ಞೈರಿಂದಿರಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸನಾತನಃ, ಅಜಿತಃ, (ಜಿನಃ) ಶಂಭುಃ, ವಿಧಿಃ, ವೇಧಾಃ, ಗದಾಗ್ರಜಃ, ಕೈಟಭಾರಿಃ, ಅಜಃ, ವಿಷ್ಣುಃ, ಕಂಸಜಿತ್, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ–ಈ ೧೧ ನಾರಾಯಣನ ಪೆಸರ್ ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ನಾರಾಯಣನ ಚಕ್ರಮುಂ ಸುದರ್ಶನಮೆಂಬುದು, ಆತನ ಬಿಲ್ಲುಂ ಶಾರ್ಙ್ಗಮೆಂಬುದು, ಆತನ ಗದೆಯುಂ ಕೌಮೋದಕಿಯೆಂಬುದು, ಆತನ ಅಡ್ಡಾಯುಧಮುಂ ನಂದಕಮೆಂಬುದು, ಆತನ ಶಂಖಮುಂ ಪಾಂಚಜನ್ಯಮೆಂಬುದು, ಆತನ ವಕ್ಷಸ್ಸ್ಥಳದೊಳಿರ್ಪ ಮಣಿಯುಂ ಕೌಸ್ತುಭಮೆಂಬುದು, ಆತನ ಕುಱುಪು ಶ್ರೀವತ್ಸಮೆಂಬುದು, ಆತನ ತಂದೆಯುಂ ವಸುದೇವನೆಂಬುದು, ಆ ವಸುದೇವನೇ ಆನಕದುಂದುಭಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಬನು. ॥ ೨೭–೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲದೇವಃ, ಬಲಭದ್ರಃ, ಮುಸಲೀ, ನೀಲಾಂಬರಃ, ಪ್ರಲಂಬಘ್ನಃ, ಸೀರೀ (ಚ) ಸಾತ್ವತಃ, (ಸ್ಯಾತ್) ತಾಲಧ್ವಜಃ, ಏಕಕುಂಡಲಃ, ಅನಂತಃ, ಸಂಕರ್ಷಣಃ, ರೌಹಿಣೇಯಃ, ಕಾಳಿಂದೀಕರ್ಷಣಃ, ಬಲಃ, ರೇವತೀರಮಣಃ, ರಾಮಃ, ಕಾಮಪಾಲಃ, ಹಲಾಯುಧಃ–ಈ ೧೮ ಬಲದೇವನ ಪೆಸರ್ ॥ ೨೯–೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಹಂಗರಾಜಃ, ಗರುಡಃ, ಗರುತ್ಮಾನ್, ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ, ಸುಪರ್ಣೀತನಯಃ, ಸುಪರ್ಣಃ, ವೈನತೇಯಃ, ಪವನಾಶನಾಶಃ ಸುರೇಂದ್ರಜಿತ್, ಕಶ್ಯಪನಂದನಃ (ಚ)–ಈ ೧೦ ಗರುಡನ ಪೆಸರ್ ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ, ಶ್ರೀಃ, ಕಮಲಾ, ಪದ್ಮಾ, ಪದ್ಮವಾಸಾಃ, ಹರಿಪ್ರಿಯಾ, ಕ್ಷೀರೋದ ತನಯಾ, ಮಾ, ಇಂದಿರಾ (ಶಬ್ದಜ್ಞೈಃ ಸ್ಮೃತಾ)–ಈ ೯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೆಸರು ॥ ೩೨ ॥

---

1 ಒಂದು ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. 2 ಜಿಷ್ಣುಃ 3 ಖಡ್ಗಃ ಸುನಂದಕಃ. (ಪಾಠಾಂ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೩೩—ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋ ಮಕರಧ್ವಜೋ ಮನಸಿಜಃ ಸಂಕಲ್ಪಜನ್ಮಾಂಗಜಃ ।
ಪಂಚೇಷುಃ ಕುಸುಮಾಯುಧಶ್ಚ ಮದನೋ ಮಾರಃ ಸ್ಮರೋ ಮನ್ಮಥಃ ॥
ಕಂದರ್ಪೋ ಝಷಕೇತನೋ ರತಿಪತಿ ಶ್ರೀನಂದನೋ ಹೃಚ್ಛಯಃ ।
ಕಾಮಃ ಶಂಬರಸೂದನೋ ಮಧುಸಖಃ ಶೃಂಗಾರಯೋನಿಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೩ ॥

೩೪—ದರ್ಪಕಃ ಶೂರ್ಪಕಾರಾತಿರನಂಗೋ ವಿಷಮಾಯುಧಃ ।
ಆತ್ಮಭೂರ್ಮನಸಿಶಯಃ ಪುಷ್ಪಧನ್ವಾ ಮನೋಭವಃ ॥ ೩೪ ॥[1]

೩೫—ಆದಿತ್ಯಃ ಸವಿತಾ ಸಹಸ್ರಕಿರಣಃ ಪ್ರದ್ಯೋತನೋ ಭಾಸ್ಕರ ।
ಸ್ತಿಗ್ಮಾಂಶುಸ್ತರಣಿಸ್ತಥಾ ದಿನಮಣಿ ರ್ಭಾಸ್ವಾನ್ವಿವಸ್ವಾನ್ ಹರಿಃ ।
ಮಾರ್ತಂಡಸ್ತಪನೋ ವಿಕರ್ತನ ಇ[2]ನಃ ಪೂಷಾ ಪತಂಗೋ ಭಗಃ ।
ಸೂರ್ಯೋ ಗೋಪತಿರರ್ಯಮಾ ದಿನಕರಃ ಸೂರೋಽಂಶುಮಾಲೀ ರವಿಃ ॥ ೩೫ ॥

೩೬—ಮಿಹಿರೋ ವಿರೋಚನೋಽರ್ಕಸ್ತಿಮಿರರಿಪುರ್ದ್ಯುಮಣಿರಂಶುಮಾನಂಶುಃ ॥
ಹರಿದಶ್ವಃ ಸಪ್ತಾಶ್ವಃ ಪ್ರಭಾಕರೋ ಭಾನುಮಾನ್ಭಾನುಃ ॥ ೩೬ ॥

೩೭—ಬ್ರಧ್ನೋ ಹಂಸಃ ಖಗೋಮಿತ್ರಃ ಚಿತ್ರಭಾನುರಹಸ್ಪತಿಃ ।
ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ ಜಗಚ್ಚಕ್ಷು ರ್ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾ ತ್ರಯೀತನುಃ ॥ ೩೭ ॥

೩೮—ರೋಚಿಃ ಶೋಚಿರಭೀಷುಃ ಪ್ರದ್ಯೋತಗಭಸ್ತಿರಶ್ಮಿಘೃಣಿ ಕಿರಣಾಃ ।
ರುಚಿರುಗ್ದೀಧಿತಿದೀಪ್ತಿರ್ದ್ಯುತಿ ಪ್ರಭಾ ಭಾ ವಿಭಾ ಭಾಸಃ ॥ ೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ, ಮಕರಧ್ವಜಃ, ಮನಸಿಜಃ, ಸಂಕಲ್ಪಜನ್ಮಾ, ಅಂಗಜಃ, ಪಂಚೇಷುಃ, ಕುಸುಮಾಯುಧಃ, ಮದನಃ, ಮಾರಃ, ಸ್ಮರಃ, ಮನ್ಮಥಃ, ಕಂದರ್ಪಃ, ಝಷಕೇತನಃ, ರತಿಪತಿಃ, ಶ್ರೀನಂದನಃ, ಹೃಚ್ಛಯಃ, ಕಾಮಃ, ಶಂಬರಸೂದನಃ, ಮಧುಸಖಃ, ಶೃಂಗಾರಯೋನಿಃ(ಸ್ಮೃತಃ) ದರ್ಪಕಃ, ಶೂರ್ಪಕಾರಾತಿಃ, ಅನಂಗಃ, ವಿಷಮಾಯುಧಃ, ಆತ್ಮಭೂಃ, ಮನಸಿಶಯಃ, ಪುಷ್ಪಧನ್ವಾ, ಮನೋಭವಃ—ಈ ೨೮ ಕಾಮ(ದೇವ)ನ ಪೆಸರ್ ॥ ೩೩–೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಆದಿತ್ಯಃ, ಸವಿತಾ, ಸಹಸ್ರಕಿರಣಃ, ಪ್ರದ್ಯೋತನಃ, ಭಾಸ್ಕರಃ, ತಿಗ್ಮಾಂಶುಃ, ತರಣಿಃ, (ತಥಾ) ದಿನಮಣಿಃ, ಭಾಸ್ವಾನ್, ವಿವಸ್ವಾನ್, ಹರಿಃ, ಮಾರ್ತಂಡಃ, ತಪನಃ, ವಿಕರ್ತನಃ, ಇನಃ, ಪೂಷಾ, ಪತಂಗಃ, ಭಗಃ, ಸೂರ್ಯಃ, ಗೋಪತಿಃ, ಆರ್ಯಮಾ, ದಿನಕರಃ, ಸೂರಃ, ಅಂಶುಮಾಲೀ, ರವಿಃ, ಮಿಹಿರಃ, ವಿರೋಚನಃ, ಅರ್ಕಃ, ತಿಮಿರರಿಪುಃ, ದ್ಯುಮಣಿಃ, ಅಂಶುಮಾನ್, ಅಂಶುಃ, ಹರಿದಶ್ವಃ, ಸಪ್ತಾಶ್ವಃ, ಪ್ರಭಾಕರಃ, ಭಾನುಮಾನ್, ಭಾನುಃ, ಬ್ರಧ್ನಃ, ಹಂಸಃ, ಖಗಃ, ಮಿತ್ರಃ, ಚಿತ್ರಭಾನುಃ, ಅಹಸ್ಪತಿಃ, ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ, ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುಃ, ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾ, ತ್ರಯೀತನುಃ—ಈ ೪೭ ಆದಿತ್ಯನ ಪೆಸರ್ ॥ ೩೫–೩೬–೩೭ ॥

ಟೀ ॥ ರೋಚಿಃ, ಶೋಚಿಃ, ಅಭೀಷುಃ, ಪ್ರದ್ಯೋತಃ, ಗಭಸ್ತಿಃ, ರಶ್ಮಿಃ, ಘೃಣಿಃ, ಕಿರಣಃ, ರುಚಿಃ, ರುಕ್, ದೀಧಿತಿಃ, ದೀಪ್ತಿಃ, ದ್ಯುತಿಃ, ಪ್ರಭಾ, ಭಾ, ವಿಭಾ, ಭಾಃ ॥ ೩೮ ॥

---

1 ಮಾಪತ್ನ್ಯಮಿರಜಶ್ಚೈವ ಕಾಮಪತ್ನೀ ರತಿಃ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ಅನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ತತ್ಪೂನುರುಷಾರಮಣ ಇಷ್ಯತೇ ॥ (ಈ ಪದ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ). 2 ವಿಕರ್ತನಯಿನಃ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೯—ಉಸ್ರ[1] ಧಾಮ ವಸುಕೇತುಮರೀಚಿಃ ।
ಪ್ರಗ್ರಹೋಪ[2] ಧೃತಿಘೃಷ್ಟಿಮಯೂಖಾಃ ॥
ಅಂಶುಭಾನುಕರಪಾದ ವಿರೋಕಾ
ಗಾವ ಇತ್ಯಭಿಹಿತಾಸ್ತು ಸಮಾನಾಃ ॥ ೩೯ ॥

೪೦—[3]ತೀವ್ರಂ ತಿಗ್ಮಂ ಖರಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಚಂಡಮುಷ್ಣಂ ಪಟು[4] ಸ್ಮೃತಂ ।
ಆತಪಃ ಕಥ್ಯತೇ ರೌದ್ರೋ ನಿದಾಘೋ ಘರ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೦ ॥

೪೧—ಪರಿಧಿಃ ಪರಿವೇಷಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಂಡಲಂ ಚೋಪಸೂರ್ಯಕಂ ।
ಉಚ್ಯತೇ ರಾಹುಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಉಪರಾಗ ಉಪಪ್ಲವಃ ॥ ೪೧ ॥

೪೨—ಇಂದುಶ್ಚಂದ್ರಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಓಷಧೀಶಃ ।
ಸೋಮೋ ರಾಜಾ ರೋಹಿಣೀವಲ್ಲಭೋಽಬ್ಜಃ ।
ಋಕ್ಷೇಶಸ್ಸ್ಯಾದತ್ರಿನೇತ್ರ ಪ್ರಸೂ(ತ)ತಿಃ ।
ಪ್ರಾಲೇಯಾಂಶು ಶ್ವೇತರೋಚಿಶ್ಶಶಾಂಕಃ ॥ ೪೨ ॥

೪೩—ದ್ವಿಜರಾಜೋ ರಜನಿಕರಃ ಪೀಯೂಷರುಚಿರ್ನಿಶೀಥಿನೀನಾಥಃ ।
ಜೈ[5] ವಾತೃಕೋ ಮೃಗಾಂಕೋವಿಧುಶ್ಚ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀರಮಣಃ ॥ ೪೩ ॥

೪೪—ಚಂದ್ರಿಕಾ ಕೌಮುದೀ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾತಥಾ ಚಂದ್ರಾತಪಸ್ಸ್ಮೃತಃ ।
ಮಂಡಲಂ ಬಿಂಬ ಮಾಖ್ಯಾತಂ ಹೃದಯೋ ಲಾಂಛನಂ ಮೃಗಃ ॥ ೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಉಸ್ರಃ, ಧಾಮ, ವಸುಃ, ಕೇತುಃ, ಮರೀಚಿಃ, ಪ್ರಗ್ರಹಃ, ಉಪಧೃತಿಃ, ಘೃಷ್ಟಿಃ, ಮಯೂಖಃ, ಅಂಶುಃ, ಭಾನುಃ, ಕರಃ, ಪಾದಃ, ವಿರೋಕಃ, ಗೌಃ-ಈ ೩೨ ರಶ್ಮಿಗಳ ಪೆಸರ್ ॥ ೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ತೀವ್ರಂ, ತಿಗ್ಮಂ, ಖರಂ, ತೀಕ್ಷ್ಣಂ, ಚಂಡಂ, ಉಷ್ಣಂ, ಪಟು-ಈ ೭ ಉಷ್ಣರಶ್ಮಿ ಆತಪಃ, ರೌದ್ರಃ (ಕಥ್ಯತೇ)-ಈ ೨ ಬಿಸಿಲ್.

ನಿದಾಘಃ, ಘರ್ಮಃ, (ಉಚ್ಯತೇ)-ಈ ೨ ಬೆಂಕೆಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಿಧಿಃ, ಪರಿವೇಷಃ (ಸ್ಯಾತ್), ಮಂಡಲಂ, ಉಪಸೂರ್ಯಕಂ-ಈ ೪ ಪರಿವೇಷದ ಪೆಸರ್.

ಉಪರಾಗಃ, ಉಪಪ್ಲವಃ (ರಾಹು ಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಉಚ್ಯತೇ)-ಈ ೨ ಗ್ರಹಣದ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೧ ॥

ಟೀ ॥ ಇಂದುಃ, ಚಂದ್ರಃ, ಚಂದ್ರಮಾಃ, ಓಷಧೀಶಃ, ಸೋಮಃ, ರಾಜಾ, ರೋಹಿಣೀ ವಲ್ಲಭಃ, ಅಬ್ಜಃ, ಋಕ್ಷೇಶಃ, ಅತ್ರಿನೇತ್ರಪ್ರಸೂತಿಃ, ಪ್ರಾಲೇಯಾಂಶುಃ, ಶ್ವೇತರೋಚಿಃ, ಶಶಾಂಕಃ, ದ್ವಿಜರಾಜಃ, ರಜನಿಕರಃ, ಪೀಯೂಷರುಚಿಃ, ನಿಶೀಥಿನೀನಾಥಃ, ಜೈವಾತೃಕಃ, ಮೃಗಾಂಕಃ, ವಿಧುಃ, ದಾಕ್ಷಾಯಣೀರಮಣಃ-ಈ ೨೧ ಚಂದ್ರನ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೨-೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಚಂದ್ರಿಕಾ, ಕೌಮುದೀ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಚಂದ್ರಾತಪಃ-ಈ ೪ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳ ಪೆಸರ್.
ಮಂಡಲಂ, ಬಿಂಬಂ-ಈ ೨ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೪ ॥

---

1 ಉಷ್ಣಧಾಮ, 2 ಧೃತಿವೃಷ್ಟಿ. 3 ತಿಗ್ಮಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಖರಂ ತೀವ್ರಂ, 4 ತಪಸ್ಸ್ಯಾತ್ ತರ್ಪ್. 5 ಜೀವಾ,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೫—ಅಂಕಃ ಚಿಹ್ನ ಮಭಿಜ್ಞಾನಂ ಲಾಂಛನಂ ಲಕ್ಷ್ಮ ಲಕ್ಷಣಂ ।
ಕಳಂಕಶ್ಚೇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ನಾತಿನಾನಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥ ೪೫ ॥

೪೬—ವಕ್ರಮಂಗಾರಕಂ ಭೌಮಂ ಲೋಹಿತಾಂಗಂ ಧರಾತ್ಮಜಂ ।
ರೌಹಿಣೇಯಂ ಬುಧಂ ಸೌಮ್ಯ ಮಾಹುಶ್ಚಾಂದ್ರ ಮಸಾಯನಂ[1] ॥ ೪೬ ॥

೪೭—ವಾಚಸ್ಪತಿರಾಂಗಿರಸೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ಕಥ್ಯತೇ ಗುರುರ್ಜೀವಃ ।
ಧಿಷಣಸ್ತ್ರಿ ದಶಾಚಾರ್ಯಶ್ಚಿತ್ರ ಶಿಖಂಡಿ ಪ್ರಸೂ(ತ)ತಿಶ್ಚ ॥ ೪೭ ॥

೪೮—ಉಶನಾ ಶುಕ್ರಃ ಕಾವ್ಯೋ ದೈತ್ಯಗುರುರ್ಭಾರ್ಗವಃ ಕವಿರ್ಧಿಷ್ಣ್ಯಃ ।
ಅಸಿತಃ ಕ್ರೋಡಃ ಪಂಗುಶ್ಛಾಯಾತನಯಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ಶೌರಿಃ ॥ ೪೮ ॥

೪೯—ಸ್ವರ್ಭಾನುಃ ಸೈಂಹಿಕೇಯಶ್ಚ ತಮೋ ರಾಹುರ್ವಿಧುಂತುದಃ ।
ಕೇತವಃ ಶಿಖಿನಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಆದ್ರಾ ಲುಬ್ಧಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೯ ॥

೫೦—ಸಪ್ತರ್ಷಯಸ್ತು ವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ಮತಾಶ್ಚಿತ್ರ ಶಿಖಂಡಿನಃ ।
ಕೃತ್ತಿಕಾ ಬಹುಲಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪಕ್ಷಸ್ತು ಬಹುಲೋಽಸಿತಃ ॥ ೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮೃಗಃ, ಅಂಕಃ, ಚಿಹ್ನಂ, ಅಭಿಜ್ಞಾನಂ, ಲಾಂಛನಂ, ಲಕ್ಷ್ಮ, ಲಕ್ಷಣಂ, ಕಳಂಕಃ, (ಚೇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ನಾತಿ ನಾನಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ)–ಈ ೮ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ನಡುವಣ ಕಪ್ಪು ॥ ೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ವಕ್ರಃ, ಅಂಗಾರಕಃ, ಭೌಮಃ, ಲೋಹಿತಾಂಗಃ, ಧರಾತ್ಮಜಃ–ಈ ೫ ಮಂಗಳನ ಪೆಸರ್.

ರೌಹಿಣೇಯಃ, ಬುಧಃ, ಸೌಮ್ಯಃ, ಚಾಂದ್ರಮಸಾಯನಃ–ಈ ೪ ಬುಧನ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ವಾಚಸ್ಪತಿಃ, ಆಂಗಿರಸಃ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ, ಗುರುಃ, ಜೀವಃ, ಧಿಷಣಃ, ತ್ರಿದಶಾಚಾರ್ಯಃ, ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿಪ್ರಸೂತಿಃ, (ಕಥ್ಯತೇ)–ಈ ೮ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಉಶನಾ, ಶುಕ್ರಃ, ಕಾವ್ಯಃ, ದೈತ್ಯಗುರುಃ, ಭಾರ್ಗವಃ, ಕವಿಃ, ದಿಷ್ಣ್ಯಃ–ಈ ೭ ಶುಕ್ರನ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೮ ॥

ಅಸಿತಃ, ಕ್ರೋಡಃ, ಪಂಗುಃ, ಛಾಯಾತನಯಃ, ಶನೈಶ್ಚರಃ, ಶೌರಿಃ–ಈ ೬ ಶನಿಯ ಪೆಸರ್.

ಟೀ ॥ ಸ್ವರ್ಭಾನುಃ, ಸೈಂಹಿಕೇಯಃ, (ಚ) ತಮಃ, ರಾಹುಃ, ವಿಧುಂತುದಃ–ಈ ೫ ರಾಹುವಿನ ಪೆಸರ್.

ಕೇತುಃ, ಶಿಖೀ–ಈ ೨ ಕೇತುವಿನ ಪೆಸರು.

ಆದ್ರಾ, ಲುಬ್ಧಕಃ–ಈ ೨ ಆದ್ರಾ (ನಕ್ಷತ್ರದ ಪೆಸರ್) ॥ ೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ಸಪ್ತಋಷಯಃ, ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿನಃ, (ವಿದ್ವದ್ಭಿಸ್ತು ಮತಾಃ)–ಈ ೨ ಸಪ್ತಋಷಿಯರ ಪೆಸರ್.

ಕೃತ್ತಿಕಾಃ, ಬಹುಲಾಃ–ಈ ೨ ಕೃತ್ತಿಕೆ (ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ,)

ಬಹುಲಃ, ಅಸಿತಃ–ಈ ೨ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ॥ ೫೦ ॥

---

1 ಚಾಂದ್ರಮಸಾಯನಿಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೧—ಭಂ ನಕ್ಷತ್ರಂ ತಾರಕಂ ತಾರಕಾ ಚ ।
ಜ್ಯೋತಿಸ್ತಾರಾ ಧಿಷ್ಣ್ಯಮೃಕ್ಷಂ[1] ತಥೋಡು ॥
ಪುಷ್ಯಸ್ತಿಷ್ಯಸ್ಸ್ಯಾದ್ಧನಿಷ್ಠಾ ಶ್ರವಿಷ್ಠಾ ।
ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿತಾಶ್ಚಂದ್ರದಾರಾಃ ॥ ೫೧ ॥

೫೨—ಇಂದ್ರೋದುಶ್ಚ್ಯವನೋ ಹರಿಸ್ಸುರಪತಿಃ ಸಂಕ್ರಂದನೋ ವಾಸವೋ ।
ವೃತ್ರಾರಿರ್ಬಲಸೂದನಃ ಶತಮುಖೋ ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಃ ಕೌಶಿಕಃ ॥
ಜಿಷ್ಣುರ್ವಜ್ರಧರಃ ಸಹಸ್ರನಯನೋ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿರ್ಗೋಪತಿಃ ।
ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮಘವಾ ವೃಷಾ ಹರಿಹಯಃ ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿ ಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೫೨ ॥

೫೩—ಪುರುಹೂತಃ ಪೃತನಾಷಾಟ್ ಪುರಂದರಃ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಪತಿಃ ಸ್ವಾರಾಟ್ ।
ಆಖಂಡಲಸ್ತುರಾಷಾಟ್ ಸುತ್ರಾಮಾ ಗೋತ್ರಭಿ(ಭೃ)ತ್ಸುನಾಸೀರಃ ॥ ೫೩ ॥

೫೪—ಶಕ್ರಸ್ಸ್ಯಾದುಗ್ರಧನ್ವಾ ಚ ಹರಿವಾನ್ ಪಾಕಶಾಸನಃ ॥
ದಿವಸ್ಪತಿರ್ಬಿಡೌಜಾಶ್ಚ ಮರುತ್ವಾನ್ ಮೇಘವಾಹನಃ ॥ ೫೪ ॥

೫೫—ಇಂದ್ರಾಣೀ ಪೌಲೋಮೀ ಶಚೀ ಜಯಂತಶ್ಚ ತತ್ಸುತೋ ಜ್ಞೇಯಃ ।
ಅಮರಾವತೀ ಚ ನಗರೀ ನಂದನಮುದ್ಯಾನಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ॥ ೫೫ ॥

ಟೀ ॥ ಭಂ, ನಕ್ಷತ್ರಂ, ತಾರಕಂ, ತಾರಕಾ, ಜ್ಯೋತಿಃ, ತಾರಾಃ, ಧಿಷ್ಣ್ಯಂ, ಋಕ್ಷಂ, (ತಥಾ) ಉಡು—ಈ ೯ ನಕ್ಷತ್ರದ ಪೆಸರ್. ಪುಷ್ಯಃ, ತಿಷ್ಯಃ, (ಸ್ಯಾತ್)—ಈ ೨ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರದ ಪೆಸರ್. ಧನಿಷ್ಠಾ—ಶ್ರವಿಷ್ಠಾ—ಈ ೨ ಧನಿಷ್ಠೆ—ಅಶ್ವಿನೀ ಮೊದಲಾದ ನಕ್ಷತ್ರಂಗಳ್ ಚಂದ್ರಮನ ಸ್ತ್ರೀಯರಂ (ಚಂದ್ರದಾರಾಃ ಕೀರ್ತಿತಾಃ) ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯೆಂಬುದು ॥ ೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ಇಂದ್ರಃ, ದುಶ್ಚ್ಯವನಃ, ಹರಿಃ, ಸುರಪತಿಃ, ಸಂಕ್ರಂದನಃ, ವಾಸವಃ, ವೃತ್ರಾರಿಃ, ಬಲಸೂದನಃ, ಶತಮುಖಃ, ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಃ, ಕೌಶಿಕಃ, ಜಿಷ್ಣುಃ, ವಜ್ರಧರಃ, ಸಹಸ್ರನಯನಃ, ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಃ, ಗೋಪತಿಃ, ಪರ್ಜನ್ಯಃ, ಮಘವಾನ್, ವೃಷಾ, ಹರಿಹಯಃ, ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಃ (ಸ್ಮೃತಃ) ಪುರುಹೂತಃ, ಪೃತನಾಷಾಡ್, ಪುರಂದರಃ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಪತಿಃ, ಸ್ವಾರಾಡ್, ಆಖಂಡಲಃ, ತುರಾಷಾಡ್, ಸುತ್ರಾಮಾ, ಗೋತ್ರಭಿತ್, ಸುನಾಸೀರಃ, ಶಕ್ರಃ, ಉಗ್ರಧನ್ವಾ, ಹರಿವಾನ್, ಪಾಕಶಾಸನಃ, ದಿವಸ್ಪತಿಃ, ಬಿಡೌಜಾಃ, ಮರುತ್ವಾನ್, ಮೇಘವಾಹನಃ—ಈ ೩೯ ದೇವೇಂದ್ರನ ಪೆಸರ್ ॥ ೫೨—೫೩—೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಇಂದ್ರಾಣೀ, ಪೌಲೋಮೀ, ಶಚೀ—ಈ ೩ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪೆಸರ್. ಇಂದ್ರನ ಮಗನಂ (ತತ್ಸುತೋಜ್ಞೇಯಃ) ಜಯಂತನೆಂಬುದು.
ಇಂದ್ರನ ಪಟ್ಟಣಮುಂ ಅಮರಾವತಿ (ನಗರೀ) ಯೆಂಬುದು.
ಆತನ ಬನಮುಂ (ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಉದ್ಯಾನಂ) ನಂದನವೆಂಬುದು ॥ ೫೫ ॥

---

1 ಋಕ್ಷಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೭—ಪವಿರಶನಿಃ ಶತಧಾರಂ ವಜ್ರಂ ಕುಳಿಶಂ ಚ ಭವತಿ ದಂಭೋಳಿಃ ।
ಗೌರ್ಭಿದುರಂ ವ್ಯಾಧಾಮು[1] ತ್ಸರುರಿಂದ್ರ ಪ್ರಹರಣಂ ತಥಾ ಶಂಬಃ ॥ ೫೭ ॥

೫೭—ಸ್ಫೂರ್ಜಥುರ್ವಜ್ರ ನಿರ್ಘೋಷೋ ವಜ್ರಜ್ವಾಲಾ ದಿಭಿ[2] ಸ್ಮೃತಾ ।
ಋಜು ರೋಹಿತಮಿಚ್ಛಂತಿ ಬುಧಾಃ ಶಕ್ರಶರಾಸನಂ ॥ ೫೭ ॥

೫೮—ಅಭ್ರಮಬ್ದೋ ಘನೋಮೇಘಸ್ಸ್ತನಯಿತ್ನುಃ ಪಯೋಧರಃ ।
ಧಾರಾಧರೋ ಧೂಮಯೋನಿ[3] ರ್ಜೀಮೂತಶ್ಚ ಬಲಾಹಕಃ ॥ ೫೮ ॥

೫೯—ಧಾರಾ ಸಂಪಾತ ಆಸಾರೋ ವಾತಾಸ್ತಂ ವಾರಿ ಶೀಕರಃ ।
ದುರ್ದಿನಂ ಮೇಘತಿಮಿರಂ ಕರಕಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಘನೋಪಳಃ ॥ ೫೯ ॥

೬೦—[4] ಚಲನ್ನವಾಭ್ರಮಾಲಾ ಚ ಬುಧೈಃ ಕಾದಂಬಿನೀ ಸ್ಮೃತಾ ।
ಶಂಪಾ ಚಪಲಾ ಕ್ಷಣಿಕಾ ಶತಹ್ರದಾ ಹ್ರಾದಿನೀ ತಟಿದ್ವಿದ್ಯುತ್ ।
ಸೌದಾಮನ್ಯಚಿರಾಂಶುಃ[5] ಕ್ಷಣರುಚಿರೈರಾವತೀಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ॥ ೬೦ ॥

೬೧—ಐರಾವತೋಽಭ್ರಮಾತಂಗಃ ಸ ಚೈರಾವಣ ಉಚ್ಯತೇ ।
ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಾಸ್ತು ದೇವಾಶ್ವೋ ಮಾತಳಿಃ ಶಕ್ರಸಾರಥಿಃ ॥ ೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಪವಿಃ, ಅಶನಿಃ, ಶತಧಾರಂ, ವಜ್ರಂ, ಕುಳಿಶಂ, (ಚ ಭವತಿ) ದಂಭೋಳಿಃ, ಗೌಃ, ಭಿದುರಂ, ವ್ಯಾಧಾಮನ್(ಃ), ತ್ಸರುಃ, ಇಂದ್ರಪ್ರಹರಣಂ (ತಥಾ), ಶಂಬಃ–ಈ ೧೨ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪೆಸರ್ ॥ ೫೭ ॥

ಟೀ॥ ಸಿಡಿಲಧ್ವನಿ (ವಜ್ರನಿರ್ಘೋಷಃ) ಸ್ಫೂರ್ಜಥುವೆಂಬುದು–ವಜ್ರದ ಜ್ವಾಲೆ ದಿಭಿಯೆಂಬುದು–ಇಂದ್ರನ ಬಿಲ್ಲು ಋಜು(ವಾದುದು)ರೋಹಿತಮೆಂಬುದು ॥ ೫೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅಭ್ರಂ, ಅಬ್ದಃ, ಘನಃ, ಮೇಘಃ, ಸ್ತನಯಿತ್ನುಃ, ಪಯೋಧರಃ, ಧಾರಾಧರಃ, ಧೂಮಯೋನಿಃ, ಜೀಮೂತಃ, ಬಲಾಹಕಃ–ಈ ೧೦ ಮುಗಿಲ ಪೆಸರ್ ॥ ೫೮ ॥

ಟೀ ॥ ಧಾರಾಸಂಪಾತಃ, ಆಸಾರಃ–ಈ ೨ ಮೞೆ.
ಗಾಳಿಯಿಂ ಕೆದಱಿದ ಹನಿಯುಂ (ವಾತಾಸ್ತಂ ವಾರಿ) ಶೀಕರಮೆಂಬುದು.
ಮೞೆಗೞ್ತಲೆಯ.ಂ ದುರ್ದಿನಮೆಂಬುದು.
ಕರಕಃ, ಘನೋಪಳಃ–ಈ ೨ ಆಲಿಕಲ್ ॥ ೫೯ ॥
ಟೀ ॥ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪೊಸತಪ್ಪ ಮುಗಿಲಮಾಲೆಯುಂ ಕಾದಂಬನಿಯೆಂಬುದು.

ಟೀ ॥ ಶಂಪಾ, ಚಪಲಾ, ಕ್ಷಣಿಕಾ, ಶತಹ್ರದಾ, ಹ್ರಾದಿನೀ, ತಟಿತ್, ವಿದ್ಯುತ್, ಸೌದಾಮನೀ, ಅಚಿರಾಂಶುಃ, ಕ್ಷಣರುಚಿಃ, ಐರಾವತೀ(ಚವಿಜ್ಞೇಯಾ)–ಈ ೧೧ ಮಿಂಚು ॥ ೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಐರಾವತಃ, ಅಭ್ರಮಾತಂಗಃ, (ಸಚ ಉಚ್ಯತೇ) ಐರಾವಣಃ–ಈ ಮೂಱು ಇಂದ್ರನ ಆನೆ.
ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಾಃ, ದೇವಾಶ್ವಃ–ಈ ೨ ಇಂದ್ರನ ಕುದುರೆ.
ಮಾತಳಿಃ, ಶಕ್ರಸಾರಥಿಃ–ಈ ೨ ಇಂದ್ರನ ಸಾರಥಿಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೬೧ ॥

1 ಧಾಮುಸ್ತ್ಸರರಿಂದ್ರ? 2 ತಿಧೀಃ 3 ಧೂಮಜ್ಯೋತಿ, 4 ಈ ಅರ್ಧವು ಒಂದು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, 5 ಪ್ರಾಜ್ಞೈರೈರಾವತೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೨—ಸಪ್ತಾರ್ಚಿರ್ಬಹುಲಃ ಶಿಖೀ ಹುತವಹೋ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿರ್ವಸು ।
ವಹ್ನಿರ್ವಾಯುಸಖಃ ಸಿತೇತರಗತಿ ಸ್ಸ್ವಾಹಾಪ್ರಿಯಃ ಪಾವಕಃ ।
ಅರ್ಚಿಷ್ಮಾನ್ ಜ್ವಲನಃ ಕೃಶಾನುರನಲೋ ಧೂಮಧ್ವಜೋ ಹವ್ಯವಾಟ್ ।
ಬರ್ಹಿ ಜ್ಯೋತಿರುಷರ್ಬುಧಶ್ಚ ದಹನಸ್ಸ್ಯಾಚ್ಚಿತ್ರಭಾನುಃ ಶುಚಿಃ ॥ ೬೨ ॥

೬೩—ಕೃಪೀಟಯೋನಿರ್ದಮುನಾಃ ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾಶುಶುಕ್ಷಣಿಃ ।
ವಿಭಾವಸುರಪಾಂಪಿತ್ತಂ ಜಾತವೇದಾಸ್ತನೂನಪಾತ್ ॥ ೬೩ ॥

೬೪—ವೀತಿಹೋತ್ರೋ ಬೃಹದ್ಭಾನುರಾಶ್ರಯಾಶೋ ಧನಂಜಯಃ ।
ಹಿರಣ್ಯರೇತಾಸ್ತಮೋಘ್ನೋ ಲೋಹಿತಾಶ್ವೋ ಹುತಾಶನಃ ॥ ೬೪ ॥

೬೫—ಅರ್ಚಿಃ ಕೀಲಾ ಜ್ವಾಲಾ ವರ್ಚಸ್ತೇಜಸ್ತ್ವಿಷಸ್ತಥಾ ಜ್ಯೋತಿಃ ।
ಹೇತಿದ್ಯುತಿದೀಪ್ತಿರುಚಃ ಶಿಖಾಪ್ರಭಾರಶ್ಮಯಃ ಸಮಾನಾರ್ಥಾಃ ॥ ೬೫ ॥

೬೬—ಸ್ಮೃತಾಃ ಪ್ರಕಾಶ ಆಲೋಕ ಉದ್ಯೋತಶ್ಚ ಸಮಾಸ್ತ್ರಯಃ[1] ।
[2]ಆಗ್ನೇಯಿ ಕಥ್ಯತೇ ಸ್ವಾಹಾ ಧೂಮ್ಯಾ ಸ್ಯಾದ್ಧೂಮಸಂಹತಿಃ ॥ ೬೬ ॥

೬೭—ಊಷ್ಮಾ[3] ಬಾಷ್ಪಂ ಸ್ಫುಲಿಂಗಾಶ್ಚ ಕಣಾಃ ಜಿಹ್ವಾಸ್ತ್ವಥಾರ್ಚಿಷಃ ।
ಅಲಾತ ಮುಲ್ಮುಕಂ ಜ್ಞೇಯ ಮುಲ್ಕಾ ಜ್ವಾಲಾಸ್ಯ ನಿರ್ಗತಾ ॥ ೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃ, ಬಹುಲಃ, ಶಿಖೀ, ಹುತವಹಃ, ವೈಶ್ವಾನರಃ, ಅಗ್ನಿಃ, ವಸುಃ, ವಹ್ನಿಃ, ವಾಯುಸಖಃ, ಸಿತೇತರಗತಿಃ, ಸ್ವಾಹಾಪ್ರಿಯಃ, ಪಾವಕಃ, ಅರ್ಚಿಷ್ಮಾನ್, ಜ್ವಲನಃ, ಕೃಶಾನುಃ, ಅನಲಃ, ಧೂಮಧ್ವಜಃ, ಹವ್ಯವಾಟ್, ಬರ್ಹಿಃ, ಜ್ಯೋತಿಃ, ಉಷರ್ಬುಧಃ, ದಹನಃ, (ಸ್ಯಾತ್) ಚಿತ್ರಭಾನುಃ, ಶುಚಿಃ, ಕೃಪೀಟಯೋನಿಃ, ದಮುನಾಃ, ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾ, ಆಶುಶುಕ್ಷಣಿಃ, (ವಿಭಾವಸುಃ) ಅಪಾಂಪಿತ್ತಂ, ಜಾತವೇದಾಃ, ತನೂನಪಾತ್, ವೀತಿಹೋತ್ರಃ, ಬೃಹದ್ಭಾನುಃ, ಆಶ್ರಯಾಶಃ, ಧನಂಜಯಃ, ಹಿರಣ್ಯರೇತಾಃ, ತಮೋಘ್ನಃ, ಲೋಹಿತಾಶ್ವಃ, ಹುತಾಶನಃ— ಈ ೪೦ ಕಿಚ್ಚಿನ ಪೆಸರ್. ॥ ೬೨–೬೩–೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅರ್ಚಿಃ, ಕೀಲಾ, ಜ್ವಾಲಾ—ಈ ೩ ಉರಿಯ ನಾಲಗೆ.
ವರ್ಚಃ, ತೇಜಃ, ತ್ವಿಟ್, ಜ್ಯೋತಿಃ, ಹೇತಿಃ, ದ್ಯುತಿಃ, ದೀಪ್ತಿಃ, ರುಕ್, ಶಿಖಾ, ಪ್ರಭಾ, ರಶ್ಮಿಃ—ಈ ೧೧ ದೀಪ್ತಿ. ॥ ೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಕಾಶಃ, ಆಲೋಕಃ, ಉದ್ಯೋತಃ—ಈ ೩ ಬೆಳಗು.
ಆಗ್ನೇಯಿ, ಸ್ವಾಹಾ (ಕಥ್ಯತೇ)—ಈ ೨ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ತ್ರೀ.
ಧೂಮ್ಯಾ, ಧೂಮಸಂಹತಿಃ—ಈ ೨ ಪೊಗೆ. ॥ ೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ಊಷ್ಮನ್, ಬಾಷ್ಪಂ—ಈ ಎರಡು ಸೆಖೆ.
ಸ್ಫುಲಿಂಗಃ, ಕಣಃ—ಈ ೨ ಕಿಡಿ.
ಜಿಹ್ವಾ, ಅರ್ಚಿಃ—ಈ ೨ (ಕಿಚ್ಚಿನ) ನಾಲಗೆ?
ಅಲಾತಂ, ಉಲ್ಮುಕಂ—ಈ ೨ ಕೊಳ್ಳಿ. ಉಲ್ಕಾ—ಈ ೧ ಉಳ್ಕು. (ಉಳುಕು) ॥ ೬೭ ॥

---

1 ಸಮಾಶ್ರಯಃ 2 ಅಗ್ನಾಯಿ 3 ಬಾಷ್ಪಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೮—ಭವತಿ ಹಿರಣ್ಯಾ ಕನಕಾ ಕೃಷ್ಣಾ ರಕ್ತಾ ಚ ಸುಪ್ರಭಾ ಚಾನ್ಯಾ ।
ಅತಿರಿಕ್ತಾ ಬಹುರೂಪೇತಿ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಷೋ ಜಿಹ್ವಾಃ ॥ ೭೮ ॥

೭೯—ಏಧಸ್ತರ್ಪಣ ಮಿಂಧನ ಮೇಧಸ್ಸಮಿದಿಧ್ಮ ಇತ್ಯಭಿನ್ನಾರ್ಥಾಃ ।
ಭೂತಿರ್ಭಸಿತಂ ಭಸ್ಮ ಕ್ಷಾರಂ ರಕ್ಷಾಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ॥ ೭೯ ॥

೮೦—ವನವಹ್ನಿರ್ದವೋ ದಾವೋ ಮೇಘವಹ್ನಿರಿರಮ್ಮದಃ ।
ಔರ್ವಸ್ಸಮುದ್ರವಹ್ನಿಸ್ಸ್ಯಾದ್ವಾಡಬೋ ಬಡಬಾಮುಖಃ ॥ ೮೦ ॥

೮೧—ಶಮನಸ್ಸಮವರ್ತೀ ಚ ಪ್ರೇತಪತಿಃ ಪಿತೃಪತಿಶ್ಚ ಕೀನಾಶಃ ।
ವೈವಸ್ವತಃ ಕೃತಾಂತಃ ಕಾಳಿಂದೀಸೋದರಃ ಕಾಲಃ ॥ ೮೧ ॥

೮೨—ಅಂತಕೋ ಧರ್ಮರಾಜಶ್ಚ ಯಮೋ ದಂಡಧರೋ ಹರಿಃ ।
ದಕ್ಷಿಣಾಶಾಪತಿಸ್ಸದ್ಭಿ ಶ್ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೮೨ ॥

೮೩—ಯಾತೂನಿ ಯಾತುಧಾನಾಃ ಕ್ರವ್ಯಾದಾ ರಾಕ್ಷಸಾಶ್ಚ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ।
ನಕ್ತಂಚರ ನೈಋತ ಕೋಣಪಕಾ[1] ಸ್ತೇಚ ಕೈಕಸೇಯಾ ಸ್ಯುಃ ॥ ೮೩ ॥

೮೪—ವರುಣಂ ಯಾದಸಾಂನಾಥಂ ಪಾಶಪಾಣಿಂ ಪ್ರಚೇತಸಂ ।
ಜಲಾಧಿದೈವತಂ ಪ್ರಾಹುಃ ಪ್ರತ್ಯಗಾಶಾಪತಿಂ ಬುಧಾಃ ॥ ೮೪ ॥

ಟೀ ॥ ಹಿರಣ್ಯಾ, ಕನಕಾ, ಕೃಷ್ಣಾ, ರಕ್ತಾ, ಸುಪ್ರಭಾ, ಅತಿರಕ್ತಾ, ಬಹುರೂಪಾ— ಈ ೭ (ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಷೋ ಜಿಹ್ವಾಃ) ಅಗ್ನಿಯ ನಾಲಗೆಗಳ್ ॥ ೭೮ ॥

ಟೀ ॥ ಏಧಸ್, ತರ್ಪಣಂ, ಇಂಧನಂ, ಏಧಃ, (ಅಕಾರಾಂತ ಪುಲ್ಲಿಂಗ)ಸಮಿತ್, ಇಧ್ಮ, ಈ ೭ ಪುಳ್ಳಿ.
ಭೂತಿಃ, ಭಸಿತಂ, ಭಸ್ಮ, ಕ್ಷಾರಂ, ರಕ್ಷಾ—ಈ ೫ ಬೂದಿ ॥ ೭೯ ॥

ಟೀ ॥ ವನವಹ್ನಿಃ, ದವಃ, ದಾವಃ—ಈ ಮೂಱು ಕಾಟ್ಕಿಚ್ಚು.
ಮೇಘವಹ್ನಿಃ, ಇರಂಮದಃ—ಈ ೨ ಮುಗಿಲ ಕಿಚ್ಚು.
ಔರ್ವಃ, ಸಮುದ್ರವಹ್ನಿಃ, ಬಾಡಬಃ, ಬಡಬಾಮುಖಃ—ಈ ೪ ಸಮುದ್ರದ ಕಿಚ್ಚು. ॥ ೮೦ ॥

ಟೀ ॥ ಶಮನಃ, ಸಮವರ್ತ್ತೀ, ಪ್ರೇತಪತಿಃ, ಪಿತೃಪತಿಃ ಕೀನಾಶಃ, ವೈವಸ್ವತಃ, ಕೃತಾಂತಃ, ಕಾಳಿಂದೀಸೋದರಃ, ಕಾಲಃ, ಅಂತಕಃ, ಧರ್ಮರಾಜಃ, ಯಮಃ, ದಂಡಧರಃ, ಹರಿಃ, ದಕ್ಷಿಣಾಶಾಪತಿಃ, ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಃ,(ಸದ್ಭಿಃ ಕಥ್ಯತೇ)—ಈ ೧೬ ಜವನ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೧—೮೨॥

ಟೀ ॥ ಯಾತು, ಯಾತುಧಾನಃ, ಕ್ರವ್ಯಾತ್, ರಾಕ್ಷಸಃ, ರಕ್ಷಸ್, ನಕ್ತಂಚರಃ, ನೈಋತಃ, ಕೋಣಪಕಃ, ಕೈಕಸೇಯಃ,—ಈ ೯ ನೈಋತಿಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೩ ॥

ಟೀ ॥ ವರುಣಃ, ಯಾದಸಾಂನಾಥಃ, ಪಾಶಪಾಣಿಃ, ಪ್ರಚೇತ(ರ್ಸ್)ಸಃ, ಜಲಾಧಿದೈವತಂ, ಪ್ರತ್ಯಗಾಶಾಪತಿಃ—ಈ ೬ (ಪ್ರಾಹುರ್ಬುಧಾ) ವರುಣನ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೪ ॥

1 ಪಾಸ್ತಥಾ ನೈಕಷೇಯಾಸ್ಸ್ಯುಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೫—ಪವನಃ ಶ್ವಸನೋವಾಯುರ್ಮರುದನಿಲೋ ಮಾರುತೋ ಜಗತ್ಪ್ರಾಣಃ ।
ಪೃಷದಶ್ವಃ ಪವಮಾನಃ ಪ್ರಭಂಜನಃ ಸ್ಪರ್ಶನೋ ವಾತಃ ॥ ೭೫ ॥
೭೬—ನಭಸ್ವಾನ್ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಚ ಸಮೀರಶ್ಚ ಸಮೀರಣಃ ।
ಸದಾಗತಿರ್ಗಂಧವಹೋ ಹರಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಮಹಾಬಲಃ ॥ ೭೬ ॥
೭೭—[1] ಝುಂಝಾವಾತಃ ಸವೃಷ್ಟಿಸ್ಸ್ಯಾದ್ವಾತ್ಯಾ ವಾತಸ್ಯ ಮಂಡಲೀ ।
ಆಮೋದಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಮಳಃ ಸೌರಭ್ಯಂ ಚ ಸುಗಂಧಿತಾ ॥ ೭೭ ॥
೭೮—ಐಳಬಿಲಃ ಪೌಲಸ್ತ್ಯೋ ವೈಶ್ರವಣಃ ಕಿನ್ನರೇಶ್ವರೋ ಧನದಃ ।
ಶ್ರೀದಃ ಶ್ರೀಕಂಠಸಖೋ ಮನುಷ್ಯಧರ್ಮಾ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ॥ ೭೮ ॥
೭೯—ಉತ್ತರಾಶಾಪತಿರ್ಯಕ್ಷಃ ಕುಬೇರೋ ನರವಾಹನಃ ।
ಗುಹ್ಯಕೋ ರಾಜರಾಜಶ್ಚ ಧನೀ ಪುಣ್ಯಜನೇಶ್ವರಃ ॥ ೭೯ ॥
೮೦—ದ್ಯುಮ್ನಂ ದ್ರವ್ಯಂ ದ್ರವಿಣಂ ರಾಃ ಸ್ವರ್ಣಂ[2] ಸ್ವಾಪತೇಯಮರ್ಥಃ ಸ್ವಂ ।
ಋಕ್ಥಂ ಪೃಕ್ಥಂ ವಿತ್ತಂ ಧನಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಚ ವಸು ವಿಭವಃ ॥ ೮೦ ॥
೮೧—ಅಕುಪ್ಯಂ ರೂಪ್ಯಹೇಮಾಖ್ಯಂ ಕುಪ್ಯಮನ್ಯದ್ಧನಂ ಭವೇತ್ ।
ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಬುಧೈರ್ಜೀವಧನಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೮೧ ॥
೮೨—ನಿಕ್ಷೇಪಸ್ಸ್ಯ ದುಪನಿಧಿಃ ಕಥ್ಯತೇ(ಶೇ)ವಧಿರ್ನಿಧಿಃ ।
ಕಿನ್ನರಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಿಂಪುರುಷೋ[3] ಮಯುರಶ್ವಮುಖಸ್ತಥಾ ॥ ೮೨ ॥

ಟೀ॥ ಪವನಃ, ಶ್ವಸನಃ, ವಾಯುಃ, ಮರುತ್, ಅನಿಲಃ, ಮಾರುತಃ, ಜಗತ್ಪ್ರಾಣಃ, ಪೃಷದಶ್ವಃ, ಪವಮಾನಃ, ಪ್ರಭಂಜನಃ, ಸ್ಪರ್ಶನಃ, ವಾತಃ, ನಭಸ್ವಾನ್, ಮಾತರಿಶ್ವಾ, ಸಮೀರಃ, ಸಮೀರಣಃ, ಸದಾಗತಿಃ, ಗಂಧವಹಃ, ಹರಿಃ, ಮಹಾಬಲಃ–ಈ ೨೦ ಗಾಳಿಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೭೫–೭೬ ॥

ಟೀ॥ ಮೞೆವೆರಸಿದ ಘಾಳಿಯುಂ ಝುಂಝಾವಾತವೆಂಬುದು.
ಸುಟ್ಟುರೆ ಘಾಳಿಯುಂ ವಾತ್ಯಾ ಎಂಬುದು.
ಆಮೋದಃ, ಪರಿಮಳಃ, ಸೌರಭ್ಯಂ, ಸುಗಂಧಿತಾ–ಈ ೪ ಕಂಪು ॥ ೭೭ ॥

ಟೀ॥ ಐಳಬಿಲಃ, ಪೌಲಸ್ತ್ಯಃ, ವೈಶ್ರವಣಃ, ಕಿನ್ನರೇಶ್ವರಃ, ಧನದಃ, ಶ್ರೀದಃ, ಶ್ರೀಕಂಠಸಖಃ, ಮನುಷ್ಯಧರ್ಮಾ, ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಃ, ಉತ್ತರಾಶಾಪತಿಃ, ಯಕ್ಷಃ, ಕುಬೇರಃ, ನರವಾಹನಃ, ಗುಹ್ಯಕಃ, ರಾಜರಾಜಃ, ಧನೀ, ಪುಣ್ಯಜನೇಶ್ವರಃ–ಈ ೧೭ ಕುಬೇರನ ಪೆಸರ್ ॥ ೭೮–೭೯ ॥

ಟೀ॥ ದ್ಯುಮ್ನಂ, ದ್ರವ್ಯಂ, ದ್ರವಿಣಂ, ರಾಃ, ಸ್ವರ್ಣಂ, ಸ್ವಾಪತೇಯಂ, ಅರ್ಥಃ, ಸ್ವಂ, ಋಕ್ಥಂ, ಪೃಕ್ಥಂ, ವಿತ್ತಂ, ಧನಂ, ಹಿರಣ್ಯಂ, ವಸು, ವಿಭವಃ–ಈ ೧೫ ಒಡವೆಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೦ ॥

ಟೀ॥ ಅಕುಪ್ಯವೆಂಬುದು ಹೊನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯುಂ; ಉೞಿದೊಡವೆ–ಕುಪ್ಯವೆಂಬುದು; ಹಸು–ಎಮ್ಮೆ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲಂ ಜೀವಧನ ವೆಂಬುದು ॥ ೮೧ ॥

ಟೀ॥ ನಿಕ್ಷೇಪಃ, ಉಪನಿಧಿಃ– ಈ ೨ ಬಯ್ಕೆ.
ಶೇವಧಿಃ, ನಿಧಿಃ–ಈ ೨ ನಿಧಾನಂ.
ಕಿನ್ನರಃ, ಕಿಂಪುರುಷಃ, ಮಯುಃ, ಅಶ್ವಮುಖಃ–ಈ ೪ ಕಿನ್ನರರ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೨ ॥

---

1 ಝಂಝಾವಾತಃ...ವಾತ್ಯಾವಾತಸ್ತು ಮಂಡಲೀ, 2 ಸ್ವ(ಸಾ)ರಂ. 3 ಮಯೂರಶ್ಚ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೩—ಉದ್ಯಾನಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚೈತ್ರರಥಂ ವಿಮಾನಂ ಚಾಸ್ಯ ಪುಷ್ಪಕಂ ।
ಅಳಕಾ ನಗರೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಪುತ್ರಶ್ಚ ನಳಕೂಬರಃ ॥ ೮೩ ॥

೮೪—ವಿಶ್ವಕೃದ್ವಿಶ್ವ ಕರ್ಮಾ ಚ ತ್ವಷ್ಟಾ ಸ್ಯಾದ್ದೇವವರ್ಧಕಿಃ ।
ನಾಸತ್ಯಾ ವಶ್ವಿನೌ ದಸ್ರೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ದೇವಚಿಕಿತ್ಸಕೌ ॥ ೮೪ ॥

೮೫—ಶೌದ್ಧೋದನಿರ್ದಶಬಲೋ ಬುದ್ಧಃ[1] ಶಾಕ್ಯಸ್ತಥಾಗತಃ ಸುಗತಃ ।
ಮಾರಜಿದದ್ವಯವಾದೀ ಸಮಂತ ಭದ್ರೋ ಜಿನಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಃ ॥ ೮೫ ॥

೮೬—ಜಿನೇಂದ್ರೋ ವೀತರಾಗೋಽರ್ಹನ್ ಕೇ[2] ವಲಜ್ಞಾನಲೋಚನಃ ।
ನಿರ್ವಾಣನಾಥಸ್ಸರ್ವಜ್ಞ ಸ್ತ್ರಿಲೋಕೇಶ ಸ್ತ್ರಿಕಾಲವಿತ್ ॥ ೮೬ ॥

೮೭—ಅಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ನಿರೃತಿರ್ಜ್ಞೇಯಾ ನಿಯತಿರ್ವಿಧಿರುಚ್ಯತೇ ।
ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸ ಗಂಧರ್ವ ಸಿದ್ಧಗುಹ್ಯಕ ಕಿನ್ನರಾಃ ॥
ವಿದ್ಯಾಧರಾಪ್ಸರೋ ಭೂತ ಪೈ(ಪಿ)ಶಾಚಾ ದೇವಯೋನಯಃ ॥ ೮೭ ॥

೮೮—ಘೃತಾಚೀ ಮೇನಕಾ ರಂಭಾ ಊರ್ವಶೀ ಚ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ।
ಸುಕೇಶೀ ಮಂಜುಘೋಷಾದ್ಯಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇಽಪ್ಸರಸೋ ಬುಧೈಃ ॥ ೮೮ ॥

೮೯—(ಹೇಳಾ) ವಿಳಾಸ ಬಿಬ್ಬೋಕ ಲೀಲಾ ಲಲಿತ ವಿಭ್ರಮಾಃ ॥
ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಶೃಂಗಾರಚೇಷ್ಟಾಸ್ಸ್ಯುಃ[3] ಭಾವಪರ್ಯಾಯ ವಾಚಕಾಃ ॥ ೮೯ ॥

ಟೀ ॥ ಚೈತ್ರ ರಥವೆಂಬುದು ಕುಬೇರನ ಬನಂ. ಪುಷ್ಪಕವೆಂಬುದಾತನ ವಿಮಾನಂ. ಅಳಕಾ ಎಂಬುದಾತನ ಬೀಡು. ನಳಕೂಬರನೆಂಬನಾತನ ಮಗಂ ॥ ೮೩ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಶ್ವಕೃತ್, ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ, ತ್ವಷ್ಟಾ, ದೇವವರ್ಧಕಿಃ–ಈ ೪ ದೇವರ ಬಡಗಿಯ ಪೆಸರ್. ನಾಸತ್ಯೌ, ಅಶ್ವಿನೌ, ದಸ್ರೌ, ದೇವಚಿಕಿತ್ಸಕೌ–ಈ ೪ ದೇವರ ವೈದ್ಯರ್ ॥ ೮೪ ॥

ಟೀ ॥ ಶೌದ್ಧೋದನಿಃ, ದಶಬಳಃ, ಬುದ್ಧಃ, ಶಾಕ್ಯಃ, ತಥಾಗತಃ, ಸುಗತಃ, ಮಾರಜಿತ್, ಅದ್ವಯವಾದೀ, ಸಮಂತಭದ್ರಃ, ಜಿನಃ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಃ,–ಈ ೧೧ ಬುದ್ಧನ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೫ ॥

ಟೀ ॥ ಜಿನೇಂದ್ರಃ, ವೀತರಾಗಃ, ಅರ್ಹನ್, ಕೇವಲಜ್ಞಾನಲೋಚನಃ, ನಿರ್ವಾಣ ನಾಥಃ, ಸರ್ವಜ್ಞಃ, ತ್ರಿಲೋಕೇಶಃ, ತ್ರಿಕಾಲವಿತ್–ಈ ೮ ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪೆಸರ್ ॥ ೮೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ, ನಿರೃತಿಃ–ಈ ೨ ಜ್ಯೇಷ್ಠೆ.

ನಿಯತಿಃ, ವಿಧಿಃ–ಈ ೨ ಬಿದಿ.

ಯಕ್ಷಃ, ರಾಕ್ಷಸಃ, ಗಂಧರ್ವಃ, ಸಿದ್ಧಃ, ಗುಹ್ಯಕಃ, ಕಿನ್ನರಃ, ವಿದ್ಯಾಧರಃ, ಅಪ್ಸರಾಃ, ಭೂತಃ, ಪೈಶಾಚಃ, ದೇವಯೋನಿಃ–ಇಂತಿವೆಲ್ಲಂ ದೇವಜಾತಿಯೆಂಬುದು ॥ ೮೭ ॥

ಟೀ ॥ ಘೃತಾಚೀ, ಮೇನಕಾ, ರಂಭಾ, ಊರ್ವಶೀ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ, ಸುಕೇಶೀ, ಮಂಜು ಘೋಷಾ–ಇವರು ಮೊದಲಾದವರ್ ಅಚ್ಚರಸಿಯರ್ ॥ ೮೮ ॥

ಹೇಳಾ, ವಿಳಾಸಃ, ಬಿಬ್ಬೋಕಃ, ಲೀಲಾ, ಲಲಿತಂ, ವಿಭ್ರಮಃ– ಇವು ಮೊದಲಾದುವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಭಾವಂಗಳ್ ॥ ೮೯ ॥

---

1 ಬುಧಃ 2 ರಾಗೋಽರ್ಹನ್ ಕೇವಲೀ ಚ ತ್ರಿಕಾಲವಿತ್ (ಈ ಅರ್ಧ ಪದ್ಯ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ) 3 ಹಾವ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೯೦—ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಾಲಂಬನೋ ಯಸ್ತು ವಿಕಾರೋ ಮಾನಸೋ ಭವೇತ್ ।
ಸ ಭಾವಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿ ಸ್ತಸ್ಯೋತ್ಕರ್ಷೋ ರಸಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೯೦ ॥

೯೧—ರತಿರ್ಹಾಸಶ್ಚ ಶೋಕಶ್ಚ ಕ್ರೋಧೋತ್ಸಾಹೌ ಭಯಂ ತಥಾ ।
ಜುಗುಪ್ಸಾ ವಿಸ್ಮಯ[1] ಶಮಾಃ ಸ್ಥಾಯಿನೋ ಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೯೧ ॥

೯೨—ಶೃಂಗಾರಹಾಸ್ಯ ಕರುಣಾ ರೌದ್ರ ವೀರ ಭಯಾನಕಾಃ ।
ಬೀಭತ್ಸಾದ್ಭುತ ಶಾಂತಾಶ್ಚ ನವ ನಾಟ್ಯೇ ರಸಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೯೨ ॥

೯೩—ಗೀತಂ ಗಾನಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಾದ್ಯ ಮಾತೋದ್ಯ ಮಿಷ್ಯತೇ ।
ನೃತ್ಯಂ ತು ತಾಂಡವಂ ಲಾಸ್ಯಂ[2] ತ್ರಿತಯಂ ನಾಟ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೯೩ ॥

೯೪—ತಾಳಃ ಕಾಲಕ್ರಿಯಾಮಾನಂ ಲಯಃ ಸಾಮ್ಯ ಮುದಾಹೃತಂ ।
ಅಂಗಹಾರೋಽಂಗವಿಕ್ಷೇಪ[3] ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥೋಽಭಿನಯಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೯೪ ॥

೯೫—ಪ್ರೇಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಗೀತವಾದ್ಯಂ ತು ಸಂಗೀತಮಭಿಧೀಯತೇ ।
ಆದಾವೇವ ತು ಯನ್ನಾಟ್ಯಂ ಪೂರ್ವರಂಗಸ್ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೯೫ ॥

೯೬—ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಘೋಷವತೀ ವೀಣಾ ವಿಪಂಚೀ ಪರಿವಾದಿನೀ ।
ವಲ್ಲಕೀ ಚೇತಿ ತದ್ಭೇದಾಸ್ತಂತ್ರೀಭೇದಸಮುದ್ಭವಾಃ ॥ ೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ಬಾಹ್ಯಮಪ್ಪರ್ಥಮಂ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪುಟ್ಟುವ ಮನದ ವಿಕಾರಮಂ ಭಾವಮೆಂಬುದು, ಆ ಭಾವದ ಉತ್ಕರ್ಷಮಂ ರಸಮೆಂಬುದು ॥ ೯೦ ॥

ಟೀ ॥ ರತಿಃ, ಹಾಸಃ, ಶೋಕಃ, ಕ್ರೋಧಃ, ಉತ್ಸಾಹಃ, ಭಯಂ, ಜುಗುಪ್ಸಾ, ವಿಸ್ಮಯಃ, ಶಮಃ—ಈ ೯ ಸ್ಥಾಯಿನೋ ಭಾವಂಗಳ್ ॥ ೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ಶೃಂಗಾರಃ, ಹಾಸ್ಯಃ, ಕರುಣಃ, ರೌದ್ರಃ, ವೀರಃ, ಭಯಾನಕಃ, ಬೀಭತ್ಸಃ, ಅದ್ಭುತಃ, ಶಾಂತಃ— ಈ ೯ ರಸಂಗಳ್ ॥ ೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಗೀತಂ, ಗಾನಂ, (ಇತಿಪ್ರೋಕ್ತಂ)—ಈ ೨ ಹಾಡಿನ ಪೆಸರ್.
ವಾದ್ಯಂ, ಆತೋದ್ಯಂ—ಈ ೨ ವಾದ್ಯಂ.
ನೃತ್ಯಂ, ತಾಂಡವಂ, ಲಾಸ್ಯಂ—ಈ ೩ ನಾಟ್ಯಮೆಂಬುದು ॥ ೯೩ ॥

ಟೀ ॥ (ಕಾಲ) ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಮಾಣಮಂ ತಾಳಮೆಂಬುದು. ಸಮಾನವಾಗುವುದಂ ಲಯಮೆಂಬುದು. ಅಂಗವಿಕ್ಷೇಪಮಂ ಅಂಗಹಾರಮೆಂಬುದು. ಅನುಕರಿಸುವುದಂ (ಅಭಿ)ನಯಮೆಂಬುದು ॥ ೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ನೃತ್ಯ, ಗೀತ, ವಾದ್ಯ—ಈ ೩ ಸಂಗೀತಮೆಂಬುದು.
ಮೊದಲ ನಾಟ್ಯಮಂ ಪೂರ್ವರಂಗಮೆಂಬುದು ॥ ೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಘೋಷವತೀ, ವೀಣಾ,—ಈ ೨ ವೀಣೆ—ವಿಪಂಚೀ, ಪರಿವಾದಿನೀ, ವಲ್ಲಕೀ,—ಈ ಮೂಱು ತಂತ್ರಿಯ ಭೇದದಿಂದ ಆದ ವೀಣೆಯ ಭೇದಂಗಳ್ ॥ ೯೬ ॥

1 ಸಮಃ, 2 ತೃತೀಯಾ. 3 ಸೂಚ್ಯೋಽರ್ಥೋ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೯೭—ರಂಗಸ್ಸ್ಯಾನ್ನರ್ತನಸ್ಥಾನಂ ಮೃದಂಗೋ ಮುರಜಃ ಸ್ಮೃತಃ ।
ಆನಕಃ ಪಟಹೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಡಿಂಡಿಮಃ ಪಣವಸ್ತಥಾ ॥ ೯೭ ॥

೯೮—ಕೋಣೋ ವಾದನದಂಡಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಭೇರೀ ದುಂದುಭಿರಿಷ್ಯತೇ ।
ನಾಟ್ಯೇ ರಾಜ್ಞೀ ಸ್ಮೃತಾ ದೇವೀ ಕುಮಾರೋ ಭರ್ತೃದಾರಕಃ ॥ ೯೮ ॥

೯೯—ಭಾವ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ವಿದ್ವಾನ್ ಭಾವುಕೋ ಭಗಿನೀಪತಿಃ ।
ಆವುಕಸ್ತು ಪಿತಾ ಜ್ಞೇಯ ಆರ್ಯೋ ಮಾರಿಷ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೯೯ ॥

೧೦೦—ಆಶಾಃ ಕಕುಭಃ ಕಾಷ್ಠಾ ಹರಿತಶ್ಚ [ದಿಶಾಃ]ದಿಶಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಃ ।
ಇಂದ್ರಾನಳಯಮನೈಋತವರುಣಮರುದ್ಧನದ ರುದ್ರ ದಿಕ್ಪಾಲಾಃ ॥ ೧೦೦ ॥

೧೦೧—ಐಂದ್ರೀ ಪೂರ್ವಾ ಪ್ರಾಚೀ ಯಾಮ್ಯಾ ದಿಕ್ ದಕ್ಷಿಣಾ ತಥಾವಾಚೀ ॥
ಸ್ಯಾದ್ವಾರುಣೀ[1] ಪ್ರತೀಚೀ ಕೌಬೇರೀ ಚೋತ್ತರೋದೀಚೀ ॥ ೧೦೧ ॥

೧೦೨—[2] ಅಂತರಾಳದಿಶಶ್ಚಾನ್ಯಾ ವಿದಿಶಃ ಪ್ರದಿಶಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ।
[3] ಉಪರಿಷ್ಟಾದುಪರ್ಯೂರ್ಧ್ವಂ ತಥಾಧಸ್ತಾದವಾಗಧಃ ॥ ೧೦೨ ॥

೧೦೩—ಪ್ರಾಚೀನಂ ಪ್ರಾಕ್ಸ್ಮೃತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈರುದೀಚೀನಮುದಕ್ತಥಾ ।
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಚೈವ ಪ್ರತೀಚೀನಮವಾಚೀನಮವಾ[4] ಗಿತಿ ॥ ೧೦೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆಡುವ ತಾವು ರಂಗವೆಂಬುದು. ಮೃದಂಗಃ, ಮುರಜಃ,-ಈ ೨ ಮದ್ದಳೆ. ಆನಕಃ, ಪಟಹಃ,-ಈ ೨ ಪಡಪಕ್ಕೆ-ಡಿಂಡಿಮಃ, ಪಣವಃ,-ಈ ೨ ಪಳ(ಬ)ಹಂ ॥ ೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಬಾಜಿಸುವ ಕುಡುಹು ಕೋಣವೆಂಬುದು-ಭೇರೀ, ದುಂದುಭಿಃ,-ಈ ೨ ಭೇರಿ. ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿಯರಸಿಯರಂ ದೇವಿಯೆಂಬುದು. ಕುಮಾರನಂ ಭರ್ತೃದಾರಕನೆಂಬುದು ॥ ೯೮ ॥

ಟೀ ॥ ಸೂತ್ರಧಾರನಂ ಭಾವ ಎಂಬುದು. ಒಡಹುಟ್ಟಿದಳ ಮದವನಂ ಭಾವುಕನೆಂಬುದು. ತಂದೆಯಂ ಆವುಕನೆಂಬುದು ಹಿರಿಯನಂ ಮಾರಿಷನೆಂಬುದು ॥ ೯೯ ॥

ಟೀ ॥ ಆಶಾ, ಕಕುಪ್, ಕಾಷ್ಠಾ, ಹರಿತ್, ದಿಕ್,-ಈ ೫ ದೆಸೆಗಳ ಪೆಸರ್-

ಇಂದ್ರಃ, ಅನಲಃ, ಯಮಃ, ನೈಋತಃ, ವರುಣಃ, ಮರುತ್, ಧನದಃ, ರುದ್ರಃ,-ಈ ೮ ಮೂಡಲ್ ಮೊದಲಾದೆಂಟು ದೆಸೆಗಂ ಕ್ರಮದಿಂದೊಡೆಯರ್ ॥ ೧೦೦ ॥

ಟೀ ॥ ಐಂದ್ರೀ, ಪೂರ್ವಾ, ಪ್ರಾಚೀ-ಈ ೩ ಮೂಡಣದೆಸೆ. ಯಾಮ್ಯಾ, ದಕ್ಷಿಣಾ, ಅವಾಚೀ-ಈ ೩ ತೆಂಕಣದೆಸೆ. ವಾರುಣೀ, ಪ್ರತೀಚೀ, (ಪ್ರತ್ಯಕ್)-ಈ ೩ ಪಡುವಣ ದೆಸೆ. ಕೌಬೇರೀ, ಉತ್ತರಾ, ಉದೀಚೀ,-ಈ ೩ ಬಡಗಣದೆಸೆ ॥ ೧೦೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂತರಾಳದಿಶಃ, ವಿದಿಶಃ, ಪ್ರದಿಶಃ-ಈ ೩ ಗೊಂಟುಗಳ ಪೆಸರ್.

ಉಪರಿಷ್ಟಾತ್, ಉಪರಿ, ಊರ್ಧ್ವಂ-ಈ ೩ ಮೇಗಣ ಪೆಸರ್.

ಅಧಸ್ತಾತ್, ಅವಾಕ್, ಅಧಃ-ಈ ೩ ಕೆಳಗಣ ಪೆಸರ್. ॥ ೧೦೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಚೀನಂ, ಪ್ರಾಕ್-ಈ ೨ ಮೂಡಲಾದುದು. ಉದೀಚೀನಂ, ಉದಕ್-ಈ ೨ ಬಡಗಲಾದುದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್, ಪ್ರತೀಚೀನಂ-ಈ ೨ ಪಡುವಲಾದುದು. ಅವಾಚೀನಂ, ಅವಾಕ್-ಈ ೨ ತೆಂಕಲಾದುದಱ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೦೩ ॥

---

1 ಪ್ರತೀಚೀ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಕಾಬೇರೀ ಚೋತ್ತ್ರ. 2 ಅಂತರಾಳಾ ದಿಶಶ್ಚಾನ್ಯಾ. 3 ಉಪರಿಷ್ಟಾದುಪ ಊರ್ಧ್ವಂ. 4 ಮಪಾಹತಿಃ(ಗ್ಗತಿಃ), ಮವಾಕ್ಚ ತತ್, ಎಂದಿರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೦೪—ಐರಾವತಃ ಪುಂಡರೀಕಃ ಕುಮುದಾಂಜನವಾಮನಾಃ ।
ಪುಷ್ಪದಂತಃ ಸಾರ್ವಭೌಮಃ ಸುಪ್ರತೀಕಶ್ಚ ದಿಗ್ಗಜಾಃ ॥ ೧೦೪ ॥

೧೦೫—[1] ದಿಷ್ಟಃ ಕಾಲಸ್ತಥಾನೇಹಾಸ್ತದ್ಭೇದಾಸ್ಯುಃ ಕಳಾದಯಃ ।
ಅಹೋರಾತ್ರಂ ತು ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಕಥ್ಯತೇ ಷಷ್ಟಿನಾಡಿಕಂ ॥ ೧೦೫ ॥

೧೦೬—ದಿವಸೋ ದಿವಾ ದಿನಂ ದ್ಯುಃ ಪ್ರೋಕ್ತ ಮಹರ್ವಾಸರಸ್ತಥಾ ಘಸ್ರಃ ।
ಪ್ರಹರೋ ಯಾಮಸ್ಸಂಧ್ಯಾ ರಜನೀದಿನಯೋಃ[2] ಪ್ರವೇಶನಃ ಕಾಲಃ ॥ ೧೦೬ ॥

೧೦೭—ತಮಿಸ್ರಾ ತಮಿಸ್ರಾ ಕಥಿತಾ ತಮಸ್ವಿನೀ ।
ವಿಭಾವರೀ ನಕ್ತಮುಷಾ ಚ ಶರ್ವರೀ ।
ಕ್ಷಪಾ ತ್ರಿಯಾಮಾ ಕ್ಷಣದಾ ನಿಶೀಥಿನೀ ।
ನಿಶಾ ಚ ದೋಷಾ ರಜನೀ ಚ ಯಾಮಿನೀ ॥ ೧೦೭ ॥

೧೦೮—ವಸತಿರ್ವಾಸತೇಯಿಸಾ ಚ ಶ್ಯಾಮಾ ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ।
ಗಣರಾ(ತ್ರಂ)ತ್ರೋ ನಿಶಾ ಬಹ್ವ್ಯಶ್ಚಿರರಾತ್ರಸ್ತತಃ ಪರಮ್ ॥ ೧೦೮ ॥

೧೦೯—ಸಾಯಂ ದಿನಾವಸಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರದೋಷೋ ರಜನೀಮುಖಂ ।
ನಿಶೀಥೋ ಮಧ್ಯಮಾ ರಾತ್ರಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸಾ ಚ ಮಹಾನಿಶಾ ॥ ೧೦೯ ॥

೧೧೦—ಅವತಮಸ ಮಂಧತಮಸಂ ಸಂತಮಸಂ ಧ್ವಾಂತಮಂಧಕಾರಂ ಚ ।
ತಿಮಿರಂ ತಮ[3] ಸ್ತಮಿಸ್ರಾತಮಿಸ್ರಂ ತಮಿಸ್ರಮಿಚ್ಛಂತಿ ಭೂಚ್ಛಾಯಂ ॥ ೧೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಐರಾವತಃ, ಪುಂಡರೀಕಃ, ಕುಮುದಃ, ಅಂಜನಃ, ವಾಮನಃ, ಪುಷ್ಪದಂತಃ, ಸಾರ್ವಭೌಮಃ, ಸುಪ್ರತೀಕಃ–ಈ ೮ ಮೂಡಣಿಂ ಕ್ರಮದಿನಿರ್ದ ದೆಸೆಯಾನೆಗಳ್ ॥ ೧೦೪ ॥

ಟೀ ॥ ದಿಷ್ಟಃ, ಕಾಲಃ, ಅನೇ(ಹಾಃ)ಕಸ್–ಈ ೩ (ಕಾಲದ ಪೆಸರ್).
ಕಲಾಯೆಂಬುದು ಮೊದಲು ಕಾಲದ ಭೇದಂಗಳ್.
ಹಗಲಿರುಳಿನ ಅಱುವತ್ತು ಘಳಿಗೆ ಅಹೋರಾತ್ರವೆಂಬುದು ॥ ೧೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ದಿವಸಃ, ದಿವಾ, ದಿನಂ, ದ್ಯುಃ, ಅಹಃ, ವಾಸರಃ, ಘಸ್ರಃ–ಈ ೭ ಹಗಲ್, ಪ್ರಹರಃ, ಯಾಮಃ–ಈ ೨ ಜಾವಂ. ಸಂಧ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಸಂಜೆ ॥ ೧೦೬ ॥

ಟೀ ॥ ತಮಿಸ್ರಾ, ತಮಿಸ್ರಾ, (ಕಥಿತಾ) ತಮಸ್ವಿನೀ, ವಿಭಾವರೀ, ನಕ್ತಂ, ಉಷಾ, ಶರ್ವರೀ, ಕ್ಷಪಾ, ತ್ರಿಯಾಮಾ, ಕ್ಷಣದಾ, ನಿಶೀಥಿನೀ, ನಿಶಾ, ದೋಷಾ, ರಜನೀ, ಯಾಮಿನೀ, ವಸತಿಃ, ವಾಸತೇಯಿ, ಶ್ಯಾಮಾ, ರಾತ್ರಿಃ–ಈ ೧೯ ಇರುಳಿನ ಪೆಸರ್.
ಹಲವಿರುಳಾದೆಡೆ ಗಣರಾತ್ರವೆಂಬುದು.
ಅಲ್ಲಿಂದಂ ಮೇಲೆ ಚಿರರಾತ್ರವೆಂಬುದು ॥ ೧೦೭–೧೦೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬೈಗಿನ ಪೊೞ್ತಂ ಸಾಯಮೆಂಬುದು- ಮುನ್ನಿರುಳಂ ಪ್ರದೋಷಮೆಂಬುದು- ನಿಶೀಥಃ, ಮಹಾನಿಶಾ–ಈ ೨ ನಡುವಿರುಳ್ ॥ ೧೦೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅವತಮಸಂ, ಅಂಧತಮಸಂ, ಸಂತಮಸಂ–ಈ ೩ ಕಡುಗತ್ತಲೆ. ಧ್ವಾಂತಂ, ಅಂಧಕಾರಂ, ತಿಮಿರಂ, ತಮಃ, ತಿಮಿಃ, ತಾಮಿಸ್ರಂ, ತಮಿಸ್ರಂ, ಭೂಚ್ಛಾಯಂ–ಈ ೭ ಕತ್ತಲೆ ॥ ೧೧೦ ॥

---

1 ದಿಷ್ಟೀ. 2 ಪ್ರವೇಶನಿಷ್ಕಾಸಾ. 3 ತಮಸ್ತಮಿಸ್ರಾಂ ತಮಿಸ್ರ......ಚ್ಛಾಯಮ್.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೧೧—[1] ಕಾಲ್ಯಮುಷಃ ಪ್ರತ್ಯೂಷಂ [2] ಪ್ರಗೇ ಪ್ರಭಾತಂ ಭವೇದ್ವಿಭಾತಂ ಚ ।
ದಿನಸಮುಖಂ [3] ಗೋಸರ್ಗಃ ಪ್ರಾತರ್ವ್ಯುಷ್ಟಂ ಚ ಸಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ॥ ೧೧೧ ॥

೧೧೨—ಶಶಿನಿ ಸಿನೀವಾಲೀ ಸ್ಯಾದ್ದೃಷ್ಟೇ ನಷ್ಟೇ ಕುಹೂರಮಾ [4] ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ।
ಅನುಮತಿರೂನೇ ರಾಕಾ ಸಂಪೂರ್ಣೇ ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ ಚ ॥ ೧೧೨ ॥

೧೧೩—ತ್ರಿಂಶದಹೋರಾತ್ರಃ ಸ್ಯಾನ್ಮಾಸಸ್ತಾಭ್ಯಾಮೃತುರ್ವಸಂತಾ(ದ್ಯಾಃ)ದ್ಯಃ ।
ಗ್ರೀಷ್ಮಪ್ರಾವೃಟ್ಛರದಾ ಹೇಮಂತಃ ಶಿಶಿರ ಇತಿ ತೇ ಷಡ್ ॥ ೧೧೩ ॥

೧೧೪—ಚೈತ್ರಾದಿಮಾ(ಸಾ)ಸೌ ಮಧುಮಾಧವೌ ದ್ವೌ ।
ತತಃ ಪರಂ ಶುಕ್ರಶುಚೀ ಕ್ರಮೇಣ ।
ನಭೋನಭಸ್ಯೌ ಕಥಿತಾವಿಷೋರ್ಜೌ ।
ಸಹಸ್ಸಹಸ್ಯೌ ಚ ತಪಸ್ತಪಸ್ಯೌ ॥ ೧೧೪ ॥

೧೧೫—ಮಾಸೇನ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ [5] ಪೈತ್ರಮಹೋರಾತ್ರ ಮೇಕಮಿಚ್ಛಂತಿ ।
ಅಬ್ದೇನ ಚ ದೇವಾನಾಂ [6] ಬ್ರಾಹ್ಮಂ ದೈವೀಯ ಯುಗಸಹಸ್ರಾಭ್ಯಾಂ ॥ ೧೧೫ ॥

ಟೀ॥ ಕಾಲ್ಯಂ, ಉಷಃ, ಪ್ರತ್ಯೂಷಂ, ಪ್ರಗೇ, ಪ್ರಭಾತಂ, ವಿಭಾತಂ, ದಿನಸಮುಖಂ, ಗೋಸರ್ಗಃ, ಪ್ರಾತಃ, ವ್ಯುಷ್ಟಂ—ಈ ೧೦ ಸಮುಚ್ಚ(ಡೆ)ಚ ॥ ೧೧೧ ॥

ಟೀ॥ ಚಂದ್ರನಂ ಕಾಣಬಹಂತಹ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸಿನೀವಾಲಿಯೆಂಬುದು. ಚಂದ್ರನಂ ಕಾಣಲೆ ಬಾರದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕುಹೂಯೆಂಬುದು. ಚಂದ್ರಂ ಕುಂದಿದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅನುಮತಿಯೆಂಬುದು. ತುಂಬಿದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ರಾಕಾಯೆಂಬುದು ॥ ೧೧೨ ॥

ಟೀ॥ ಮೂವತ್ತು ದಿವಸಮುಂ ಮಾಸಮೆಂಬುದು.

ಎರಡೆರಡು ಮಾಸಂ ಕೂಡಿದೊಡೆ ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ, ಪ್ರಾವೃ(ಟ್)ಡ್, ಶರ(ದ್)ತ್, ಹೇಮಂತಃ, ಶಿಶಿರಃ—ಎಂದಾರು ರುತುಗಳಕ್ಕುಂ ॥ ೧೧೩ ॥

ಟೀ॥ ಚೈತ್ರ ಮಾಸಮುಂ ಮಧುವೆಂಬುದು. ವೈಶಾಖ ಮಾಸಮುಂ ಮಾಧವ ಮೆಂಬುದು. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಾಸಮುಂ ಶುಕ್ರವೆಂಬುದು. ಆಷಾಢ ಮಾಸಮುಂ ಶುಚಿಯೆಂಬುದು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸಮುಂ ನಭಮೆಂಬುದು. ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸಮುಂ ನಭಸ್ಯವೆಂಬುದು. ಆಶ್ವಯುಜ ಮಾಸಮುಂ ಇಷಮೆಂಬುದು. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸಮುಂ ಊರ್ಜವೆಂಬುದು. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸಮುಂ ಸಹಮೆಂಬುದು. ಪುಷ್ಯ ಮಾಸಮುಂ ಸಹಸ್ಯಮೆಂಬುದು. ಮಾಘ ಮಾಸಮುಂ ತಪಮೆಂಬುದು. ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸಮುಂ ತಪಸ್ಯವೆಂಬುದು ॥ ೧೧೪ ॥

ಟೀ॥ ಮನುಷ್ಯರ ಒಂದು ತಿಂಗಳ್ ಪಿತೃಗಳ ಒಂದು ದಿನಸಂ. ಪಿತೃಗಳ ಒಂದು ವರ್ಷಂ ದೇವರ್ಕಳ ಒಂದು ದಿನಸಂ, ದೇವರ್ಕಳ ಎರಡು ಸಾಸಿರ ಯುಗಂಗಳ್ ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ದಿವಸಂ ॥ ೧೧೫ ॥

---

1 ಕಲ್ಯಮುಷಃ.　2 ಪ್ರಾಕ್.　3 ಗೋತ್ಸರ್ಗಃ　4 ವಸ್ಯಾ॥　5 ಪಿತ್ರ್ಯಮ.
6 ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯಂ ದೇವಯುಗ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೧೬—ಹಾಯನಾಬ್ದ ಶರದ್ವರ್ಷ [1] ಸಂವತ್ಸರಸಮಾಃ ಸಮಾಃ ॥
ನಿದಾಘಃ ಕಥ್ಯತೇ ಗ್ರೀಷ್ಮೋ ವರ್ಷಾಃ ಪ್ರಾವೃಟ್[2] ತಪಾತ್ಯಯಃ ॥ ೧೧೬ ॥

೧೧೭—ಸಂವರ್ತ್ತಃ [3] ಪರಿವರ್ತ್ತಃ ಕ್ಷಯೋ ಯುಗಾಂತೋ ಜಗದ್ವಿನಾಶಶ್ಚ ॥
ಕಲ್ಪಾಂತಃ[4]ಸಂಸುಪ್ತಿಃ ಸಂಹಾರಃ ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾಪ್ರಳಯಃ ॥ ೧೧೭ ॥

೧೧೮—[5] ಸಾಂದೃಷ್ಟಿಕಂ ಫಲಂ ಸದ್ಯ ಉದರ್ಕಃ ಫಲಮುತ್ತರಂ ॥
ತತ್ಕಾಲಂ ತು ತದಾತ್ವಂ ಸ್ಯಾದುತ್ತರಃ ಕಾಲ ಆಯತಿಃ ॥ ೧೧೮ ॥

೧೧೯—ದಿತಿರದಿತಿರ್ದನು [6] ಖದ್ರೂ [7] ನಿಕಷಾ ವಿನತಾ ಚ ಮಾತರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ॥
ದೈತ್ಯಸುರದಾನವೋರಗ ಪಿಶಿತಾಶನಪಕ್ಷಿರಾಜಾನಾಂ ॥ ೧೧೯ ॥

೧೨೦—ಚಂದ್ರಾರ್ಕೌ ವೇಕವಾಕ್ಯೇನ [8]ಪುಷ್ಪದಂತೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ॥
ಜಾಯಾಪತೀ ಚ ವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ಜಂಪತೀ ದಂಪತೀ ತಥಾ ॥ ೧೨೦ ॥

೧೨೧—ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿಾ ಚ ರೋದಸ್ಯೌ ರೋದಸೀರೋಷಸೀತಿ ಚ ॥
ಕಶಿಪುರ್ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದಾವೌಶೀರಂ ಶಯನಾಸನೇ ॥ ೧೨೧ ॥

೧೨೨—ಶ್ವಶ್ಶ್ರೇಯಸಂ (ಸ್ಯಾತ್) ಕಲ್ಯಾಣಂ ಶ್ವೋವ(ಸೀ)ಶೀಯಂ ಶಿವಂ ಶುಭಂ ॥
ಭವಿಕಂ ಭಾವುಕಂ ಶ್ರೇಯೋ ಭವ್ಯಂ ಭದ್ರಂ ಚ ಮಂಗಳಂ ॥ ೧೨೨ ॥

ಟೀ॥ ಹಾಯನಃ, ಅಬ್ದಃ, ಶರತ್, ವರ್ಷಃ, ಸಂವತ್ಸರಃ, ಸಮಃ–ಈ ೬ ವರ್ಷಂ. ನಿದಾಘಃ, ಗ್ರೀಷ್ಮಃ–ಈ ೨ ಬೇಸಗೆ.

ವರ್ಷಾಃ, ಪ್ರಾವೃಟ್, ತಪೋಽತ್ಯಯಃ–ಈ (ಮೂಱು) ೩ ಮೞೆಗಾಲಂ ॥ ೧೧೬ ।

ಟೀ॥ ಸಂವರ್ತಃ, ಪರಿವರ್ತಃ, ಕ್ಷಯಃ, ಯುಗಾಂತಃ, ಜಗದ್ವಿನಾಶಃ, ಕಲ್ಪಾಂತಃ, ಸಂಸುಪ್ತಿಃ, ಸಂಹಾರಃ, ಮಹಾಪ್ರಳಯಃ–ಈ ೯ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲಂ ॥ ೧೧೭ ॥

ಟೀ॥ ಸಾಂದೃಷ್ಟಿಕಂ, ಸದ್ಯಃಫಲಂ–ಈ ೨ [9]ಆಗಳಂತೆಯುಪ್ಪ ಫಲಂ. ಉದರ್ಕಃ, ಉತ್ತರಂ ಫಲಂ–ಈ ೨ ಮೇಲಪ್ಪ ಫಲಂ. ತತ್ಕಾಲಂ, ತದಾತ್ವಂ–ಈ ೨ ಆಗಳೆಯುಪ್ಪ ಕಾಲಂ. ಉತ್ತರಕಾಲಃ, ಆಯತಿಃ–ಈ ೨ ಮೇಲಪ್ಪ ಕಾಲಂ ॥ ೧೧೮ ॥

ಟೀ॥ ದೈತ್ಯರ ತಾಯಿ ದಿತಿ, ದೇವರ್ಕಳ ತಾಯಿ ಅದಿತಿ, ದಾನವರ ತಾಯಿ ದನು, ನಾಗರ್ಕಳ ತಾಯಿ ಖದ್ರೂಃ ಎಂಬುದು, ರಾಕ್ಷಸರ ತಾಯಿ ನಿಕಷಾ, ಗರುಡನ ತಾಯಿ ವಿನತಾ ಎಂಬುದು ॥ ೧೧೯ ॥

ಟೀ॥ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ್ಕಳನೊಂದಾಗಿ ಪೇೞ್ವೊಡೆ ಪುಷ್ಪದಂತರೆಂಬುದು, ಜಂಪತೀ, ದಂಪತೀ,–ಈ ೨ ಗಂಡಹೆಂಡಿ(ತಿಯ)ರ್ ॥ ೧೨೦ ।

ಟೀ॥ ದ್ಯಾವಾಭೂಮಿಾ, ರೋದಸ್ಯೌ, ರೋದಸೀ, ರೋಷಸೀ ಈ ೪ ನೆಲನುಂ ಆಕಾಶದ ಪೆಸರ್, ಕಶಿಪುಃ, ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದಃ–ಈ ೨ ಕೂೞು ಸೀರೆ (ಇವೆರಡರ ಪೆಸರ್), ಔಶೀರಂ, ಶಯನಾಸನಂ–ಈ ೨ ಹಕ್ಕೆ ಇಕ್ಕೆ (ಇವೆರಡರ ಪೆಸರ್) ॥ ೧೨೧ ॥

ಟೀ॥ ಶ್ವಃ(ಸ್ವ)ಶ್ರೇಯಸಂ, ಕಲ್ಯಾಣಂ, ಶ್ವೋವಶೀಯಂ, ಶಿವಂ, ಶುಭಂ, ಭವಿಕಂ, ಭಾವುಕಂ, ಶ್ರೇಯಃ, ಭವ್ಯಂ, ಭದ್ರಂ, ಮಂಗಳಂ–ಈ ೧೧ ಒಳ್ಳಿತರ್ಕೆ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೨ ॥

---

1 ವತ್ಸರಸಮಾಸಮಾಃ 2 ತಪೋಽತ್ಯಯಃ 3 ಪರಿವರ್ತಶ್ಚ. 4 ಸಮಾಸುಪ್ತಿಃ. 5 ಸಾಂದೃಷ್ಟಿಕಂ. 6 ಕದ್ರೂಃ. 7 ಕೀಕಸಾ. 8 ಪುಷ್ಪದಂತೌ. 9 ಆಗಳೆಯುಪ್ಪ ಫಲಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೨೩—ಪ್ರಮೋದಃ ಪ್ರಮುದೋ ಹರ್ಷಃ ಪ್ರೀತಿ[1] ರುದ್ಧರ್ಷ ಉದ್ಧವಃ ॥
ಸಂಮುದೋ ಮುತ್ತಥಾನಂದಃ ಶರ್ಮ್ಮ ಜೋಷಂ ಚ ಶಂ ಸುಖಂ ॥ ೧೨೩ ॥
೧೨೪—ಕೈವಲ್ಯಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ನಿಶ್ರೇಯಸಮಮೃತಮಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ॥
ಅಪುನರ್ಭವೋಽಪವರ್ಗೋ ಮುಕ್ತಿರ್ಮೋಕ್ಷೋ ಮಹಾನಂದಃ ॥ ೧೨೪ ॥
೧೨೫—ಸನಾತನಂ ಧ್ರುವಂ ನಿತ್ಯಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಸ್ಯಾದನಶ್ವರಂ ॥
ಧರ್ಮಃ ಪುಣ್ಯಂ ವೃಷ ಶ್ಶ್ರೇಯಃ ಸುಕೃತಂ ಚ ಸಮಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೧೨೫ ॥
೧೨೬—ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಫಲಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಸ್ಮೃತಂ ದೈವಮಯಾನಯಂ ॥
ಭಾಗಧೇಯಂ ತಥಾ ಭಾಗ್ಯಂ ವಿಪಾಕೋ ಭವಿತವ್ಯತಾ ॥ ೧೨೬ ॥
೧೨೭—ಉಪಲಿಂಗಮರಿಷ್ಟಂ ಸ್ಯಾದುಪಸರ್ಗ ಉಪದ್ರವಸ್ತಥೋತ್ಪಾತಃ ॥
ಈತಿರಜನ್ಯಂ ಚ ಬುಧೈರ್ಡಮರೋ ಡಿಂಬಶ್ಚ ವಿಪ್ಲವಃ ಕಥಿತಃ ॥ ೧೨೭ ॥
೧೨೮—ಅರ್ಚಾ ಪೂಜಾ ಸಪರ್ಯಾ ಸ್ಯಾದುಪಹಾರೋ ಬಲಿಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಪ್ರಣಿಧಾನಂ ಸಮಾಧಾನಂ ಸಮಾಧಶ್ಚ ಸಮಾಶ್ರಯಃ ॥ ೧೨೮ ॥
೧೨೯—ವರಿವಸ್ಯಾ ಪರಿಚರ್ಯಾ ಶುಶ್ರೂಷೋಪಾಸನಾ ಪರೀಷ್ಟಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ ॥
ಸೇವಾ ಭಕ್ತಿರುಪಾಸ್ತಿಃ ಪ್ರಸಾದನಾರಾಧನೋಪ[2] ಚಾರಾಶ್ಚ ॥ ೧೨೯ ॥
೧೩೦—ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ ಪ್ರತಿರೂಪಂ ಪ್ರತಿಮಾನಂ ಪ್ರತಿಕೃ(ತಿ)ತಂ ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದಂ ॥
ಪ್ರತಿಕಾಯಂ ಚ ಪ್ರತಿನಿಧಿಮಾಹುಃ ಪ್ರತಿಯಾತನಾಂ ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯಾಂ ॥ ೧೩೦ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಮೋದಃ, ಪ್ರಮುದಃ, ಹರ್ಷಃ, ಪ್ರೀತಿಃ ಉದ್ಧರ್ಷಃ, ಉದ್ಧವಃ, ಸಂಮುದಃ, ಮುತ್, ಆನಂದಃ, ಶರ್ಮ, ಜೋಷಂ, ಶಂ, ಸುಖಂ,—ಈ ೧೩ ಸುಖದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೩ ॥

ಟೀ॥ ಕೈವಲ್ಯಂ, ನಿರ್ವಾಣಂ, ನಿಶ್ರೇಯಸಂ, ಅಮೃತಂ, ಅಕ್ಷರಂ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಪುನರ್ಭವಃ, ಅಪವರ್ಗಃ, ಮುಕ್ತಿಃ, ಮೋಕ್ಷಃ, ಮಹಾನಂದಃ,—ಈ ೧೧ ಮೋಕ್ಷದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೪ ॥

ಟೀ॥ ಸನಾತನಂ, ಧ್ರುವಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಶಾಶ್ವತಂ, ಅನಶ್ವರಂ,—ಈ ೫ ಕೇಡಿಲ್ಲದ ವಸ್ತು. ಧರ್ಮಃ, ಪುಣ್ಯಂ, ವೃಷಃ, ಶ್ರೇಯಃ, ಸುಕೃತಂ—ಈ ೫ ಪುಣ್ಯದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೫ ॥

ಟೀ॥ ಇಷ್ಟವ(ಂ) ಮಾಡುವ ದೈವಂ ಅಯುವೆಂಬುದು.

ಅನಿಷ್ಟವ(ಂ) ಮಾಡುವ ದೈವಂ ಅನಯುವೆಂಬುದು.

ಭಾಗಧೇಯಂ, ಭಾಗ್ಯಂ, ವಿಪಾಕಃ, ಭವಿತವ್ಯತಾಃ—ಈ ೪ ಭಾಗ್ಯದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೬ ॥

ಟೀ॥ ಉಪಲಿಂಗಂ, ಅರಿಷ್ಟಂ, ಉಪಸರ್ಗಃ, ಉಪದ್ರವಃ, ಉತ್ಪಾತಃ, ಈತಿಃ, ಅಜನ್ಯಂ, ಡಮರಃ, ಡಿಂಬಃ, ವಿಪ್ಲವಃ,—ಈ ೧೦ ಉಪದ್ರವಂ ॥ ೧೨೭ ॥

ಟೀ॥ ಅರ್ಚಾ, ಪೂಜಾ, ಸಪರ್ಯಾ, ಉಪಹಾರಃ, ಬಲಿಃ,—ಈ ೫ ಪೂಜೆ, ಪ್ರಣಿಧಾನಂ, ಸಮಾಧಾನಂ, ಸಮಾಧಿಃ,—ಈ ೩ ಸಮಾಧಿಯ ಪೆಸರ್ ॥೧೨೮ ॥

ಟೀ॥ ವರಿವಸ್ಯಾ, ಪರಿಚರ್ಯಾ, ಶುಶ್ರೂಷಾ, ಉಪಾಸನಾ, ಪರೀಷ್ಟಿಃ, ಸೇವಾ, ಭಕ್ತಿಃ, ಉಪಾಸ್ತಿಃ, ಪ್ರಸಾದನಃ, ಆರಾಧನಃ,ಉಪಚಾರಃ, —ಈ ೧೧ ಬೆಸಕೆಯ್ವುದರ್ಕೆ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೨೯ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ, ಪ್ರತಿರೂಪಂ, ಪ್ರತಿಮಾನಂ, ಪ್ರತಿಕೃತಂ, ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದಂ, ಪ್ರತಿಕಾಯಂ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಃ, ಪ್ರತಿಯಾತನಂ, ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯಂ—ಈ ೯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೩೦ ॥

---

1 ರುತ್ಕರ್ಷ ಉದ್ಧಹಃ 2 ರಶ್ಚ, (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸಾದನಾ, ಆರಾಧನಾ, ಉಪಚಾರಃ, ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗವು).

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೩೧—ಅರ್ಚಾ ತು ಪ್ರತಿಮಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಹರಿಣೀ ಸ್ಯಾದ್ಧಿರಣ್ಮಯೀ ॥
ಅನ್ಯಲೋಹಮಯೀ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಸೂರ್ಮಿಸ್ಥೂಣಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೧೩೧ ॥

೧೩೨—ಶುಚಿ ಮೇ(ಧ್ಯಂ) ಪವಿತ್ರಂ ಚ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾವನಮುಚ್ಯತೇ ॥
ವಿಮಳಂ ವಿಶದಂ [1]ವೀಧ್ರ ಮುಜ್ವಳಂ ಸ್ಯಾದನಾವಿಳಂ ॥ ೧೩೨ ॥

೧೩೩—ಭುವನಂ ವಿಷ್ಟಪಂ ಲೋಕೋ ಜಗದೇಕಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥
ಅಮೃತಂ ತ್ರಿದಶಾಹಾರ ಸ್ಸುಧಾ ಪೀಯೂಷ ಮಿಷ್ಯತೇ ॥ ೧೩೩ ॥

೧೩೪—ಅಸವೋ ಜೀವಿತಂ ಪ್ರಾಣಾ ಜೀವೋ ಜೀವಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಪುರುಷೋಽಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಸಂಸಾರೀ ಚೇತನೋಮತಃ ॥ ೧೩೪ ॥

೧೩೫—ಮಂದಾರ ಪಾರಿಜಾತಕ ಹರಿಚಂದನ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸಂತಾನಾಃ ॥
ಪಂಚೈತೇ ಸುರತರವೋ ಮೇರುಸ್ಸುರ [2] ಪರ್ವ(ತ)ಸ್ಸುಮೇರುಶ್ಚ ॥ ೧೩೫ ॥*

೧೩೬—ನಭೋ ಮರುದ್ವರ್ತ್ಮ ವಿಯದ್ವಿಹಾಯ ।
ಸ್ತಾರಾಪಥಃ ಪುಷ್ಕರಮಂತರಿಕ್ಷಂ ॥
ವ್ಯೋಮಾಂಬರಂ ವಿಷ್ಣುಪದಂ ಚ ಖಂ ದ್ಯೌ ।
ರ್ವಿಹಾಯ(ಸಾ)ಸಸ್ಸ್ಯಾದ್ಗಗನಂ ತಥಾ ದ್ಯುಃ ॥ ೧೩೬ ॥

ಟೀ॥ ಅರ್ಚಾ, ಪ್ರತಿಮಾ–ಈ ೨ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೆಸರ್. ಹರಿಣೀ, ಹಿರಣ್ಮಯೀ–ಈ ೨ ಹೊನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆ ಸೂ(ಮಿ)ರ್ಮಿ, ಸ್ಥೂಣಾ,–ಈ ೨ ಲೋಹದ ಪ್ರತಿಮೆ ॥ ೧೩೧ ॥

ಟೀ॥ ಶುಚಿ, ಮೇಧ್ಯಂ, ಪವಿತ್ರಂ, ಪುಣ್ಯಂ, ಪಾವನಂ,–ಈ ೫ ಶುದ್ಧಮಪ್ಪ ವಸ್ತು. ವಿಮಳಂ, ವಿಶದಂ, ವೀಧ್ರಂ, ಉಜ್ವಳಂ, ಅನಾವಿಲಂ,–ಈ ೫ ನಿರ್ಮಳಮಪ್ಪ ವಸ್ತು. ॥ ೧೩೨ ॥

ಟೀ॥ ಭುವನಂ, ವಿಷ್ಟಪಂ, ಲೋಕಃ, ಜಗತ್–ಈ ೪ ಜಗದ ಪೆಸರ್.
ಅಮೃತಂ, ತ್ರಿದಶಾಹಾರಃ, ಸುಧಾ, ಪೀಯೂಷಂ,–ಈ ೪ ಅಮರ್ದಿನ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೩೩ ॥

ಟೀ॥ ಅಸವಃ, ಜೀವಿತಂ, ಪ್ರಾಣಾಃ, ಜೀವಃ, ಜೀವಾ,–ಈ ೫ ಪ್ರಾಣದ ಪೆಸರ್. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ, ಪುರುಷಃ, ಆತ್ಮಾ, ಸಂಸಾರೀ, ಚೇತನಃ,–ಈ ೫ ಆತ್ಮನ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೩೪ ॥

ಟೀ॥ ಮಂದಾರಃ, ಪಾರಿಜಾತಕಃ, ಹರಿಚಂದನಃ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಃ, ಸಂತಾನಃ,–ಈ ೫ ದೇವರ ಮರಂಗಳ್.
ಮೇರುಃ, ಸುರಪರ್ವತಃ, ಸುಮೇರುಃ-ಈ ಮೂಱು ಮೇರುಪರ್ವತಂ ॥ ೧೩೫ ॥

ಟೀ॥ ನಭಃ, ಮರುದ್ವ(ರ್ತ್ಮ)ರ್ತ್ಮ, ವಿಯತ್, ವಿಹಾಯಃ, ತಾರಾಪಥಃ, ಪುಷ್ಕರಂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಂ, ವ್ಯೋಮ, ಅಂಬರಂ, ವಿಷ್ಣುಪದಂ, ಖಂ, ದ್ಯೌಃ, ವಿಹಾಯಸಃ,ಗಗನಂ, ದ್ಯುಃ, ಈ ೧೫–ಆಕಾಶಂ ॥ ೧೩೬ ॥

---

1 ದೀಪ್ತ 2 ಪರ್ವತೋಽಜ್ಞೇಯಃ ॥ *ಶಕ್ರಕ್ರೀಡಾಚಲೋ ಮೇರುಸ್ಸುಮೇರುರ್ಹೇಮಪರ್ವತಃ ॥ ರತ್ನಸಾನುರಿತಿ ಖ್ಯಾತೋ ಹೇಮಾದ್ರಿಸ್ತ್ರಿದಶಾಲಯಃ ॥ (ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೧೩೭—ಹ್ರಾದೋನಾದಃ ಶಬ್ದಃ ಸ್ವಾನೋ ಧ್ವಾನಃ ಸ್ವರೋ ರವೋ ಘೋಷಃ ॥
ಅಭಿಧಾನ ವ್ಯಾಹಾರೋದೀರಣ ಕಥನಾದಯಸ್ತು ತದ್ಭೇದಾಃ ॥ ೧೩೭ ॥

೧೩೮—ಕೋಲಾಹಲಃ ಕಲಕಲಃ ತುಮುಲೋ ವ್ಯಾಕುಲೋ ರವಃ ॥
ಉಚ್ಚಾವಚಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಮನಿಬದ್ಧಂ ಚ ಯದ್ವಚಃ ॥ ೧೩೮ ॥

೧೩೯—ತಾರ [1] ಉಚ್ಚೈಸ್ತರೋಜ್ಝೀಯೋ ಮಂದ್ರೋ ಗಂಭೀರ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಕಳಶ್ಚ ಮಧುರೋಽವ್ಯಕ್ತೋ ವಿ(ಕ್ರು)ಷ್ಟೋ ನಿಷ್ಠುರೋ ಮತಃ ॥ ೧೩೯ ॥

೧೪೦—ಸಾಂತ್ವಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಧುರಂ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಂ ಸತ್ಯಂ ಚ ಸೂನೃತಂ ॥
ಖ್ಯಾತಂ [2] ವ್ಲಿಶ್ಟಮವಿಸ್ಪಷ್ಟಮಬದ್ಧಂ [3] ವಿ(ಯು)ಹತಾರ್ಥಕಂ ॥ ೧೪೦ ॥

೧೪೧—ತೂರ್ಣೋದಿತಂ ನಿರಸ್ತಂ ಸ್ಯಾ(ದ್ಗ್ರ)ದ್ಧ್ವಸ್ತಂ ಲುಪ್ತಪದಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಅಂಬೂಕೃತಂ ಸನಿಷ್ಠೀವಂ ಗ್ರಾಮ್ಯಮಶ್ಲೀಲಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೪೧ ॥

೧೪೨—ಭಿನ್ನಕಂಠೋ ಧ್ವನಿಃ(ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ)ರ್ಧೀರೈಃ ಕಾಕುರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥
ಸಮಾಸಪ್ರಾಯಮಾಖ್ಯಾತಂ ಪದಜಾತಂ ಚ ತ(ದ)ಂಡಕಂ ॥ ೧೪೨ ॥

೧೪೩—ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ಸಮೀಚೀನಂ ಸಮ್ಯಕ್ತಥ್ಯಂ ಯಥಾತಥಂ ॥
ಅಲೀಕಂ ವಿತಥಂ ಮಿಥ್ಯಾ ಮೃಷಾ ಸ್ಯಾದನೃತಂ ತಥಾ ॥ ೧೪೩ ॥

ಟೀ॥ ಹ್ರಾದಃ, ನಾದಃ, ಶಬ್ದಃ, ಸ್ವಾನಃ, ಧ್ವಾನಃ, ಸ್ವರಃ, ರವಃ, ಘೋಷಃ—ಈ ೮ ಧ್ವನಿ. ಅಭಿಧಾನಂ, ವ್ಯಾಹಾರಃ, ಉದೀರಣಂ, ಕಥನಂ,—ಈ ೪ ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ನುಡಿಯ ಭೇದಂಗಳ್ ॥ ೧೩೭ ॥

ಟೀ॥ ಕೋಲಾಹಲಃ, ಕಳಕಳಃ, ತುಮುಲಃ,—ಈ ೩ ವ್ಯಾಕುಳಮಪ್ಪ ಧ್ವನಿ. ಮನಬಂದಂತೆ ನುಡಿವನುಡಿಯುಂ ಉಚ್ಚಾವಚಮೆಂಬುದು ॥ ೧೩೮ ॥

ಟೀ॥ ಉದ್ದ ಧ್ವನಿ ತಾರ(ವ)ಮೆಂಬುದು. ಗಂಭೀರಧ್ವನಿ ಮಂದ್ರಮೆಂಬುದು. ಇನಿದಪ್ಪ ಧ್ವನಿಯುಂ ಕಳಮೆಂಬುದು. ಜಟ್ಟಿತಪ್ಪ ಧ್ವನಿಯುಂ ವಿಕೃ(ಕ್ರು)ಷ್ಟವೆಂಬುದು ॥ ೧೩೯ ॥

ಟೀ॥ [4] ಬುಜ್ಜಯಿಸುವ? ನುಡಿಯುಂ ಸಾಂತ್ವವೆಂಬುದು. ಪ್ರಿಯಮಪ್ಪ (ನಿಜದ) ನುಡಿಯುಂ ಸೂನೃತಮೆಂಬುದು. ಸ್ಪಷ್ಟವಲ್ಲದ ನುಡಿಯುಂ ವ್ಲಿಷ್ಟಮೆಂಬುದು ತಪ್ಪು ನುಡಿ ಅಬದ್ಧವೆಂಬುದು ॥ ೧೪೦ ॥

ಟೀ॥ ಚುಂನ ನುಡಿ ನಿರಸ್ತಮೆಂಬುದು. ಕೆಟ್ಟ ನುಡಿ ಧ್ವಸ್ತಮೆಂಬುದು. ಉಗುಳ್ ಸಿಡಿವ ನುಡಿ ಅಂಬೂಕೃತಮೆಂಬುದು. ಊರುಗರ ನುಡಿ ಅಶ್ಲೀಲವೆಂಬುದು ॥ ೧೪೧ ॥

ಟೀ॥ ಕೊಂಕಿದ ನುಡಿ ಕಾಕುವೆಂಬುದು. ಸಮಾಸಹಿರಿದಾದ ಹಲವು ಪದಂಗಳ್ ದಂಡಕವೆಂಬುದು ॥ ೧೪೨ ॥

ಟೀ॥ ಋತಂ, ಸತ್ಯಂ, ಸಮೀಚೀನಂ, ಸಮ್ಯಕ್, ತಥ್ಯಂ,—ಈ ೫ ಸತ್ಯದ ಪೆಸರ್. ಅಲೀಕಂ, ವಿತಥಂ, ಮಿಥ್ಯಾ, ಮೃಷಾ, ಅನೃತಂ,—ಈ ೫ ಅಸತ್ಯದ ಪೆಸರ್. ॥ ೧೪೩ ॥

---

1 ಉಚ್ಚೈಸ್ಸ್ವರೋ, ಉಚ್ಚೈರ್ಧ್ವನಿಜ್ಝೀಯೋ 2 ಶ್ಲಿಷ್ಟ. 3 ವಿಪ್ಲುತಾರ್ಥಕಂ
4 ಭುಲ್ಲಯಿಸುವ, ಎಂದಿರಬಹುದು.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೪೪—ಅರ್ಥವಾದಃ ಪ್ರಶಂಸಾ ಚ ಸ್ತೋತ್ರಮೀಡಾ ಸ್ತುತಿರ್ನುತಿಃ ॥
ವಿಕತ್ಥನಂ ಸ್ತವಃ ಶ್ಲಾಘಾ ವರ್ಣನಾ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೧೪೪ ॥
೧೪೫—[1]ಚಟುಚಾಟು ಪ್ರಿಯಂ ವಾಕ್ಯಂ ಹೃ[2]ದ್ಯಾರ್ಥೋ ಹೃದಯಂಗಮಃ ॥
ವಾರ್ತೋದಂತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ವೃತ್ತಾಂತಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೧೪೫ ॥
೧೪೬—ಅನಾದಿವಾರ್ತಾ ಹ್ಯೈತಿಹ್ಯಂ ಕಿಂವದಂತೀ ಜನಶ್ರುತಿಃ ॥
ಕೌಳೀನಂ ಜನವಾದಸ್ಸ್ಯಾ ದ್ವಿಗಾನಂ ವಚನೀಯತಾ ॥ ೧೪೬ ॥
೧೪೭—ಅಪವಾದ ಉಪಕ್ರೋಶೋ ನಿರ್ವಾದಾವರ್ಣವಾದ ಪರಿವಾದಾಃ ॥
ಏಕಾರ್ಥಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ಗರ್ಹಾ ನಿಂದಾ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಚ ॥ ೧೪೭ ॥
೧೪೮—ಶಾಪ ಆಕ್ರೋಶ ಆಕ್ಷೇಪಃ ಕ್ಷಾರಣಾ ಸ್ಯಾದ್ವಿರೂಕ್ಷಣಾ(ಣಮ್) ॥
ಸ್ಮೃತಾಃ ಸೋಲ್ಲುಂಠ ಸೋತ್ಪ್ರಾಸ ಸೋಪಹಾಸಾಸ್ಸಮಾಸ್ತ್ರಯಃ ॥ ॥ ೧೪೮ ॥
೧೪೯—ಅನುಲಾಪೋ ಮುಹುರ್ಭಾಷಾ ಪ್ರಲಾಪೋಽನರ್ಥಕಂ ವಚಃ ॥
ಕಾಕ್ವಾ [3]ವಚನ ಮುಲ್ಲಾಪಃ ಸಲ್ಲಾಪೋ ಭಾಷಣಂ ಮಿಥಃ ॥ ೧೪೯ ॥
೧೫೦—[4]ಮರ್ಮರಃ ಶುಷ್ಕಪತ್ರಾಣಾಂ ವಿಷ್ಫಾರೋ ಧನುಷಾಂ ಧ್ವನಿಃ ॥
ಬೃಂಹಿತಂ ವಾರಣಾನಾಂ ಚ ಹೇಷಾ ಹ್ರೇಷಾ ಚ ವಾಜಿನಾಂ ॥ ೧೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅರ್ಥವಾದಃ, ಪ್ರಶಂಸಾ, ಸ್ತೋತ್ರಂ, ಈಡಾ, ಸ್ತುತಿಃ, ನುತಿಃ, ವಿಕತ್ಥನಂ, ಸ್ತವಃ, ಶ್ಲಾಘಾ, ವರ್ಣನಂ (ನಾ) ಈ ೧೦ ಸ್ತುತಿಯ ನಾಮಂ ॥ ೧೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಚಟು(ಃ), ಚಾಟು(ಃ)-ಪ್ರಿಯ ವಚನಂ.
ಹೃದಯಂಗಮಃ-ಮನೋಹರ ವಚನಂ.
ವಾರ್ತಾ, ಉದಂತಃ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ವೃತ್ತಾಂತಃ-ವಾರ್ತೆ ॥ ೧೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪಟಿವಾತು-ಐತಿಹ್ಯವೆಂಬುದು.
ಕಿಂವದಂತೀ, ಜನಶ್ರುತಿಃ, ಕೌಳೀನಂ, ಲೋಕವಾದಃ-ಈ ೪ ಜನವಾರ್ತೆ.
ವಿಗಾನಂ, ವಚನೀಯತಾ-ಈ ೪ ರಚ್ಚೆವಾಕ್ ॥ ೧೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪವಾದಃ, ಉಪಕ್ರೋಶಃ, ನಿರ್ವಾದಃ, ಅವರ್ಣವಾದಃ, ಪರಿವಾದಃ, ಗರ್ಹಾ, ನಿಂದಾ, ಜುಗುಪ್ಸಾ-ಈ ೮ ಅಪವಾದದ ನಾಮಂ ॥ ೧೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಶಾಪಃ, ಆಕ್ರೋಶಃ, ಆಕ್ಷೇಪಃ, ಕ್ಷಾರಣಾ, ವಿರೂಕ್ಷಣಾ-ಈ ೫ ಬಯ್ಗುಳ್, ಸೋಲ್ಲುಂಠಃ, ಸೋತ್ಪ್ರಾಸಃ, ಸೋಪಹಾಸಃ-ಈ ಮೂಱು ಚುಂನಂ ॥ ೧೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅನುಲಾಪಃ, ಮುಹುರ್ಭಾಷಾ-ಈ ೨ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನುಡಿವ ನುಡಿ.
ಪ್ರಳಾಪವೆಂಬುದು ಬಜಿವಾತು.
ಕೊಂಕುವೆರಸಿದ ನುಡಿ ಉಲ್ಲಾಪವೆಂಬುದು. ಸೂಟು ನುಡಿ ಸಲ್ಲಾಪವೆಂಬುದು ॥ ೧೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ತಱಗೆಲೆಗಳ ದನಿಯುಂ-ಮರ್ಮರವೆಂಬುದು.
ಬಿಲ್ಲ ದನಿಯುಂ-ವಿಷ್ಫಾರವೆಂಬುದು.
ಆನೆಗಳ ಧ್ವನಿಯುಂ-ಬೃಂಹಿತವೆಂಬುದು.
ಹೇಷಾ, ಹ್ರೇಷಾ-ಈ ೨ ಕುದುರೆಗಳ ಧ್ವನಿ ॥ ೧೫೦ ॥

---

1 ಚಟುಶ್ಚಾಟುಃ. 2 ದ್ಯಾರ್ಥಂ. 3 ವರ್ಣನ. 4 ಮುರ್ಮುರ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೫೧—ಆಖ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾಭಿ [1] ಧಾನಾಹ್ವಾ ನಾಮಧೇಯಂ ಚ ನಾಮ ಚ ॥
ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಕಥಾಖ್ಯಾನಂ [2] ಪ್ರವಲ್ಲೀಕಾ ಪ್ರಹೇಳಿಕಾ ॥ ೧೫೧ ॥

೧೫೨—ವಿದುರಾಮ್ರೇಡಿತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ದ್ವಿಸ್ತ್ರಿರ್ವ್ಯಾಹರಣಂ ಚ ಯತ್ ॥
ಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ಲೋಕೋ ಯಶೋಽಭಿಖ್ಯಾ ಸಮಾಖ್ಯಾಸ್ತುಲ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾಃ ॥ ೧೫೨ ॥

೧೫೩—ಪ್ರಶ್ನಸ್ಸ್ಯಾದನುಯೋಗಃ ಪರ್ಯನುಯೋಗೋ ಭವೇದುಪಾಲಂಭಃ ॥
ಆಕಾರಣಮಾಹ್ವಾನಂ ಕಥಯಂ [3] ತ್ಯಭಿ ಮಂತ್ರಣಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ॥ ೧೫೩ ॥

೧೫೪—ತತ್ರಭರ್ವಾ ಭಗವಾನಿತಿ ಶಬ್ದೋ [4] ವಿಬುಧೈಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ಪೂಜ್ಯೇ ॥
ಪಾದಾ ಇತಿ ನಾಮಾಂತೇ ದೇವೋ ಭಟ್ಟಾರಕೋ ವಾಽಪಿ ॥ ೧೫೪ ॥

ಇತಿ ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧ [5] ವಿರಚಿತಾಯಾಂ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ

ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡಂ ಪ್ರಥಮಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಶ್ರೀ ವೀತರಾಗಾಯ ನಮಃ

ಟೀ॥ ಆಖ್ಯಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಅಭಿಧಾನಂ, ಆಹ್ವಾ, ನಾಮಧೇಯಂ, ನಾಮ—ಈ ೬ ನಾಮಕ್ಕೆ ಪೆಸರ್.

ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ, ಕಥಾ, ಆಖ್ಯಾನಂ—ಈ ೩ ಕಥೆ.

ಪ್ರವ(ಲ್ಲೀ)ಲ್ಹೀಕಾ, ಪ್ರಹೇಳಿಕಾ—ಈ ೨ ಒಗಂಟೆ ॥ ೧೫೧ ॥

ಟೀ॥ ಎರಡು ಮೂಱು ಸೂಟಿಱ್ ನುಡಿವ ನುಡಿ ಆಮ್ರೇಡಿತವೆಂಬುದು.

ಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ಲೋಕಃ, ಯಶಃ, ಅಭಿಖ್ಯಾ, ಸಮಖ್ಯಾ—ಈ ೫ ಕೀರ್ತಿಯ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೫೨॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಶ್ನಃ, ಅನುಯೋಗಃ—ಈ ೨ ಬೆಸಗೊಳುಹ.

ಪರ್ಯನುಯೋಗಃ, ಉಪಾಲಂಭಃ—ಈ ೨ ಚುಂನವಾಡಿ ಬೆಸಗೊಳುಹ.

(ಆ) ಕಾರಣಂ, ಆಹ್ವಾನಂ, ಅಭಿಮಂತ್ರಣಂ—ಈ ೩ ಕರೆಹ ॥ ೧೫೩ ॥

ಟೀ॥ ತತ್ರಭರ್ವಾ, ಭಗವರ್ಾ—(ಇವೆರಡುಂ) ಈ ೨ ಪೂಜಾವಚನಂ.

ಪಾದಃ, ದೇವಃ, ಭಟ್ಟಾರಕಃ—ಈ ಮೂಱುಂ ಪೆಸರ ಕಡೆಯೊಳ್ ಪೂಜಾವ(ಚ)ನಂ ॥ ೧೫೪ ॥

ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಾಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ಟೀಕಿನೊಳ್

ಸ್ವರ್ಗಕಾಂಡಂ ಪ್ರಥಮಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಶ್ರೀ ವೀತರಾಗಾಯ ನಮಃ

---

1 ಧಾಹ್ವಾನಂ 2 ಪ್ರಹ್ವಲೀಕಾ 3 ಅಭಿಮ್ಮೈಥುನಂ ವೃದ್ಧೈಃ 4 ವೃದ್ಧೈಃ 5 ಕೃತಾಯಾಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

॥ ಶ್ರೀ ॥

2. ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ

೧೫೫—ಭೂರ್ಭೂಮಿರ್ವಸುಧಾವನಿರ್ವಸುಮತೀ ಧಾತ್ರೀ ಧರಿತ್ರೀ ಧರಾ ।
ಗೌರ್ಗೋತ್ರಾ ಜಗತೀ ರಸಾ ಕ್ಷಿತಿರಿಳಾ ಕ್ಷೋಣೀ ಕ್ಷಮಾ ಕ್ಷ್ಮಾ ಚಳಾ ॥
ಕುಃ ಪೃಥ್ವೀ ಸ್ಥಿರಾ ಚ ಧರಣೀ ವಿಶ್ವಂಭರಾ ಮೇದಿನೀ ।
1 ಜ್ಯಾನಂತಾ ವಿಪುಲಾ ಸಮುದ್ರವಸನಾ ಸರ್ವಂಸಹೋರ್ವೀ ಮಹೀ ॥ ೧ ॥

೧೫೬—ಕಾಶ್ಯಪೀ ಭೂತಧಾತ್ರೀ ಚ ರತ್ನಗರ್ಭಾ ವಸುಂಧರಾ ॥
2 ಧರಾಧಾರಾ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ತದ್ವಿಶೇಷಾನ್ನಿಬೋಧತ ॥ ೨ ॥

೧೫೭—ಉರ್ವರಾ ಸರ್ವಸಸ್ಯಾ ಭೂರ್ಭವೇ 3 ದೀರಣ ಮೂಷರಃ ॥
ಖಿಳಮಪ್ರಹತಂ ಸ್ಥಾನಂ ಮರುರ್ಧನ್ವಾ ಸ್ಥಲಂ ಸ್ಥಲೀ ॥ ೩ ॥

೧೫೮—ಮೃನ್ಮೃತ್ತಿಕಾ ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಸಾ ಮೃತ್ಸಾ ಮೃತ್ಸ್ನೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಶಾಡ್ವಳಂ ಹರಿತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ನಡ್ವಳಂ ನಳಸಂಯುತಂ ॥ ೪ ॥

೧೫೯—ಕೃಷ್ಣಭೂಮಿ 4 ಪ್ರದೋಶೋಽಸೌ ಯತ್ರ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃಷ್ಣಮೃತ್ತಿಕಾ ॥
ಪಾಂಡುಭೂಮಿ 5 ಸ್ತಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತ 6 ಉದಗ್ಭೂಮಿಶ್ಚ ಪಂಡಿತೈಃ ॥ ೫ ॥

ಟೀ॥ ಭೂಃ, ಭೂಮಿಃ, ವಸುಧಾ, ಅವನಿಃ, ವಸುಮತೀ, ಧಾತ್ರೀ, ಧರಿತ್ರೀ, ಧರಾ, ಗೌಃ, ಗೋತ್ರಾ, ಜಗತೀ, ರಸಾ, ಕ್ಷಿತಿಃ, ಇಳಾ, ಕ್ಷೋಣೀ, ಕ್ಷಮಾ, ಕ್ಷ್ಮಾ, ಅಚಳಾ, ಕುಃ, ಪೃಥ್ವೀ, ಪೃಥಿವೀ, ಸ್ಥಿರಾ, ಧರಣೀ, ವಿಶ್ವಂಭರಾ, ಮೇದಿನೀ, ಜ್ಯಾ, ಅನಂತಾ, ವಿಪುಲಾ, ಸಮುದ್ರವಸನಾ, ಸರ್ವಂಸಹಾ, ಉರ್ವೀ, ಮಹೀ, ಕಾಶ್ಯಪೀ, ಭೂತಧಾತ್ರೀ, ರತ್ನಗರ್ಭಾ, ವಸುಂಧರಾ, ಧರಾ, ಆಧಾರಾ–ಈ ೫೭ ಭೂಮಿಯ ಪೆಸರ್. [ಇಂ ಮುಂತೆ ತದ್ವಿಶೇಷಮಂ ತಿಳಿವುದು] ೧–೨ ॥

ಟೀ॥ ಉರ್ವರಾ, ಸರ್ವಸಸ್ಯಾ–ಈ ೨ ಎಲ್ಲಾ ಧಾನ್ಯಂ ಬೆಳೆವ ಭೂಮಿ.
ಈರಣಂ, ಊಷರಃ–ಈ ೨ ಸೌಳುಮಣ್ಣು (ಳ್ಳ ಭೂಮಿ) ಯೆಂಬುದು.
ಗೆಯ್ಯದ ಭೂಮಿ–ಖಿಳವೆಂಬುದು.
ಮರುಃ, ಧನ್ವಾ–ಈ ೨ ನೀರಿಲ್ಲದ ಭೂಮಿ. ಸ್ಥಳಂ, ಸ್ಥಳೀ–ಈ ೨ ಸ್ಥಳಂ ॥ ೩ ॥
ಮೃತ್, ಮೃತ್ತಿಕಾ–ಈ ೨ ಮಣ್. ಮೃತ್ಸಾ, ಮೃತ್ಸ್ನಾ–ಈ ೨ ಒಳ್ಳಿಹ ಮಣ್.
ಶಾಡ್ವಳಂ, ಹರಿತಂ–ಈ ೨ ಹಸುರ್ ನೆಲಂ.
ನಡ್ವಳಂ, ನಳಸಂಯುತಂ–ಈ ೨ ನಾ(ಣ)ನಲುಳ್ಳ ಭೂಮಿ ॥ ೪ ॥
ಟೀ॥ ಎರೆಯ ಭೂಮಿಯಂ ಕೃಷ್ಣಭೂ(ಮ)ಮಿಯೆಂಬುದು.
ಪಾಂಡು ಭೂ(ಮ)ಮಿಃ, ಉದಗ್ಭೂ(ಮ)ಮಿಃ–ಈ ೨ ಮೊಗೆಯ ಭೂಮಿ ॥ ೫ ॥

---

1 ಯಾನಂತಾ 2 ಧರಾಧರಾ, ದರಾದರಾ 3 ದಿರಿಣ ಮೂಖ(ಷ)ರಂ 4 ಕೃಷ್ಣಭೂಮಃ
5 ಪಾಂಡುಭೂಮು(ಸ್ತ) 6 ಉದಗ್ಭೂಮಶ್ಚ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೬೦—ನದ್ಯಂಬು [1] ಜೀವನೋ ದೇಶೋ ನದೀಮಾತೃಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ವೃಷ್ಟಿನಿಷ್ಪಾದ್ಯ [2] ಸಸ್ಯಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ದೇವಮಾತೃಕಃ ॥ ೬ ॥

೧೬೧—ಮುದ್ಗಾದೀನಾಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಮೌದ್ಗೀನಂ ಕೌದ್ರವೀಣಮಿತ್ಯಾದಿ ॥
ವ್ರೈಹೇಯಂ ಶಾಲೇಯಂ ಭವತಿ ಪುನರ್ವ್ರೀಹಿ ಶಾಲ್ಯೋರ್ಯತ್ ॥ ೭ ॥

೧೬೨—ತಿಲ್ಯಂ ತೈಲೀನಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಾಷ್ಯಂ ಮಾಷೀಣಮುಮ್ಯ ಮೌಮೀನಂ ॥
ಭಂಗ್ಯಂ ಭಾಂಗೀನಂ [3] ಸ್ಯಾದ್ಯವ್ಯಂ ಷಾಷ್ಟಿಕ್ಯಮೇಷಾಂ ಚ ॥ ೮ ॥

೧೬೩—ಶಾಕಶಾಕಟಮಾಖ್ಯಾತಮಥವಾ ಶಾಕಶಾಕಿನಂ ॥
ಶಾಕಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮನ್ಯೇಷಾಮೇವಂ ಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಸಂ(ಹ)ಗತಿಃ ॥ ೯ ॥

೧೬೪—[4] ಶಾಕವಾಸ್ತುಕ ವಾರ್ತಾಕ ಪಾಲಕ್ಯಾಮೇಕ್ಷ್ವ ಮೂಲಕಾಃ ॥
ಶಾಕಾದಯಸ್ಸ್ಮೃತಾ ಯೇಭ್ಯಃ ಸ್ಯಾತಾಂ ಶಾಕಟಶಾಕಿನೌ ॥ ೧೦ ॥

೧೬೫—ಅಚಳಶಿಳೋಚ್ಚಯ ಶೈಲಕ್ಷಿತಿಧರ ಗಿರಿಗೋತ್ರ ಪರ್ವತಾಹಾರ್ಯಾಃ ॥
ನಗಶಿಖರಿಸಾನುಮಂತೋ ಧರಾದ್ರಿ ಕುಧ್ರಾಶ್ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ ॥ ೧೧ ॥

೧೬೬—ನಿತಂಬಃ ಕಟಕೋಜ್ಞೇಯ ಸ್ಸಾನು ಪ್ರಸ್ಥಂ ತಟಂ ಭೃಗುಃ ॥
ಶೃಂಗಂ ಚ ಶಿಖರಂ ಕೂಟಂ ನಿರ್ಝರಃ ಪ್ರಸ್ರವೋಽಂಭಸಾಂ ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ॥ ತೊಱೆಯ ನೀರಿಂ ಬೆಳೆವ ಭೂಮಿ ನದೀಮಾತೃಕವೆಂಬುದು.
ಮೞೆಯ ನೀರಿಂ ಬೆಳೆವ ಭೂಮಿ ದೇವಮಾತೃಕವೆಂಬುದು ॥ ೬ ॥

ಟೀ॥ ಹೆಸಱ ಕೆಯ್ ಮೌದ್ಗೀನವೆಂಬುದು. ಹಾರಕಿನ ಕೆಯ್ ಕೌದ್ರ (ವೀಣ) ಮೆಂಬುದು. ನೆಲ್ಲಗದ್ದೆ ವ್ರೈಹೇಯವೆಂಬುದು. ಕೞಮೆಯ ಗದ್ದೆ ಶಾಲೇಯವೆಂಬುದು ॥ ೭ ॥

ಟೀ॥ ತಿಲ್ಯಂ, ತೈಲೀನಂ–ಈ ೨ ಎಳ್ಳಕೆಯ್. ಮಾಷ್ಯಂ, ಮಾಷೀಣಂ ಈ ಎರಡು ಉದ್ದಿನ ಕೆಯ್. ಉಮ್ಯಂ, ಔಮೀನಂ–ಈ ೨ ಅಗಸೆಯ ಕೆಯ್. ಭಂಗ್ಯಂ, ಭಾಂಗೀನಂ–ಈ ೨ ಸಣಬಿನಕೆಯ್. ಜವೆಯಕೆಯ್ ಯವ್ಯಮೆಂಬುದು.

ಅಱುವತ್ತು ದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆವ ಷಷ್ಟಿಕ ಗದ್ದೆ ಷಾಷ್ಟಿಕ್ಯಮೆಂಬುದು ॥ ೮ ॥

ಟೀ॥ ಶಾಕಶಾಕಟಂ, ಶಾಕಶಾಕಿನಂ,–ಈ ೨ ಬಾಡು, ಕಾಯತೋಂಟಂ. ॥ ೯ ॥

ಟೀ॥ ವಾಸ್ತುಕವೆಂಬುದು ಚಕ್ಕವತ್ತ (ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ಸೊಪ್ಪು) ವಾರ್ತಾಕ ಮೆಂಬುದು ಬದಣೆ, ಪಾಲಕ್ಯಮೆಂಬುದು ಹಱುಹೆ, ಇಕ್ಷ್ವೆಂಬುದು ಕಬ್ಬು, ಮೂಲಕಾ ಯೆಂಬುದು ಮೂಲಗೆ (ಮೂಲಂಗಿಗೆಡ್ಡೆ) ಯಿವು ಮೊದಲಾದ ತೋಟಂಗಳಂ ಶಾಕ ಶಾಕಟಂ, ಶಾಕಶಾಕಿನಮೆಂಬುದು ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ॥ ಅಚಳಃ, ಶಿಳೋಚ್ಚಯಃ ಶೈಲಃ ಕ್ಷಿತಿಧರಃ, ಗಿರಿಃ, ಗೋತ್ರಃ, ಪರ್ವತಃ, ಅಹಾರ್ಯಃ, ನಗಃ, ಶಿಖರೀ, ಸಾನುಮಾನ್, ಧರಃ, ಅದ್ರಿಃ, ಕುಧ್ರಃ,–ಈ ೧೪ ಬೆಟ್ಟು ॥ ೧೧ ॥

ಟೀ॥ ನಿತಂಬಃ, ಕಟಕಃ, ಸಾನು, ಪ್ರಸ್ಥಂ, ತಟಂ, ಭೃಗುಃ,–ಈ ೬ ತಪ್ಪಲ್.
ಶೃಂಗಂ, ಶಿಖರಂ, ಕೂಟಂ–ಈ ಮೂಱುಂ ಕೋಡುಂಗಲ್.
ನಿರ್ಝರವೆಂಬುದು ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲೊಳ್ ಪುಟ್ಟ (ದ) ಪರಿವ ತೊಱೆ ॥ ೧೨ ॥

---

1 ಜೀವನೋದ್ದೇಶಃ 2 ಸದ್ಯಸ್ತು, 3 ವಾ ಯವ್ಯಂ ಷಷ್ಟಿಕ್ಯ 4 ಇದು ಕೆಲವು ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೬೭—ಗುಹಾ ಪಾಷಾಣಸಂಧಿ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಂದರಃ [1] ಕಂದರಾ ದರೀ ॥
ನಿಕುಂಜಂ ಗಹ್ವರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪಾದಾಃ ಪ್ರತ್ಯಂತಪರ್ವತಾಃ ॥ ೧೩ ॥

೧೬೮—ಶಿಲೋಪಲಾಶ್ಮ ಪಾಷಾಣ ಗ್ರಾವಾಣಃ ಪ್ರಸ್ತರೋ ದೃಷತ್ ॥
ಗಳಿತಾ ಸ್ಥೂಲಪಾಷಾಣಾ ಗಂಡಶೈಳಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೧೪ ॥

೧೬೯—ಅಯಸ್ಕಾಂತವಿಶೇಷಾ(ಸ್ಸ್ಯುಃ)ಸ್ತು ಚುಂಬಕಭ್ರಾಮಕಾದಯಃ ॥
ಆಕರಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಖನಿ [2] ಗುರ್ಂಜಾ ರುಮಾ ಚ ಲವಣಾಕರಃ ॥ ೧೫ ॥

೧೭೦ – ಉಚ್ಯತೇ ಗೈರಿಕಂ ಧಾತುಃ ತಾಮ್ರಂ ಶುಲ್ಬ [3] ಮುದುಂಬರಮ್ ॥
ಆರಕೂಟಸ್ಸ್ಮೃತಾ(ತೋ)ರೀತಿಃ ಕಾಂಸ್ಯಂ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಕಂ ತಥಾ ॥ ೧೬ ॥

೧೭೧—ಗಿರಿಸಾರಮಶ್ಮಸಾರಂ ಲೋಹಂ ಕಾಳಾಯಸಂ ತಥಾ ಶಸ್ತ್ರಂ ॥
ತೀಕ್ಷ್ಣಮಯಃ [4] ಪಾರ(ಶ)ಸವಂ ಕವಯಃ ಕಥಯನ್ತ್ಯಭಿನ್ನಾರ್ಥಮ್ ॥ ೧೭ ॥

೧೭೨—ಸೀಸಕಂ ಸೀಸಪತ್ರಂ [5] ಸ್ಯಾದ್ವಂಗಂಚ ಮಧುರಂ ತ್ರಪು ॥
ರಜತಂ ಕಳಧೌತಂ ಚ ರೂಪ್ಯಂ ತಾರಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೧೮ ॥

ಟೀ॥ ಗುಹಾ, ಪಾಷಾಣಸಂಧಿಃ–ಈ ೨ ಗುಹೆ. ಕಂದರಂ, ಕಂದರಾ, ದರೀ–ಈ ೩ ದರಿ. ನಿಕುಂಜಂ, ಗಹ್ವರಂ–ಈ ೨ ಕೊಳ್ಳವು
ಪಾದಾಃ, ಪ್ರತ್ಯಂತ ಪರ್ವತಾಃ,–ಈ ೨ ಕೆಲದ ಕಿಱು ಬೆಟ್ಟುಗಳ್ ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ॥ ಶಿಲಾ, ಉಪಲಃ, ಅಶ್ಮ(ಶ್ಮಾ), ಪಾಷಾಣಃ, ಗ್ರಾ(ವ್ಣ)ವಾ, ಪ್ರಸ್ತರಃ, ದೃಷತ್–ಈ ೭ ಕಲ್ಲ ಪೆಸರ್. ಬೆಟ್ಟದಿಂದುರುಳ್ದ ಕಲ್ಲಂ ಗಂಡಶೈಲವೆಂಬುದು ॥ ೧೪ ॥

ಟೀ॥ ಚುಂಬಕಃ, ಭ್ರಾಮಕಃ ಮೊದಲಾದುವು ಅಯಸ್ಕಾಂತದ ಭೇದಂಗಳ್.
ಆಕರಃ ಖನಿಃ, ಗುಂಜಾ?–ಈ ೩ ಕಣಿ,
ಉಪ್ಪಿನ ಕಟ್ಟೆರು ಮನೆ(ರುಮಾ)ಯೆಂಬುದು ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ॥ ಗೈರಿಕಂ, ಧಾತುಃ–ಈ ೨ ಜಾದು,
ತಾಮ್ರಂ, ಶುಲ್ಬಂ, ಉದುಂಬರಂ–ಈ ೩ ಕಿಸು, ಆರಕೂಟಃ, ರೀತಿಃ–ಈ ೨ ಪಿತ್ತಳೆ.
ಕಾಂಸ್ಯಂ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಕಂ–ಈ ೨ ಕಂಚು ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ॥ ಗಿರಿಸಾರಂ, ಅಶ್ಮಸಾರಂ, ಲೋಹಂ, ಕಾಳಾಯಸಂ–ಈ ೪ ಕಬ್ಬುರ್ನಂ, ಶಸ್ತ್ರಂ, ತೀಕ್ಷ್ಣಂ, ಅಯಃ, ಪಾರಸವಂ–ಈ ೪ ಉಕ್ಕು ॥ ೧೭ ॥

ಟೀ॥ ಸೀಸಕಂ, ಸೀಸಪತ್ರಂ–ಈ ೨ ಸೀಸಂ. ವಂಗಂ, ಮಧುರಂ, ತ್ರಪು–ಈ ೩ ತವರಂ. ರಜತಂ, ಕಳಧೌತಂ, ರೂಪ್ಯಂ, ತಾರಂ,–ಈ ೪ ಬೆಳ್ಳಿ ॥ ೧೮ ॥

---

1 ಕಂದರಸ್ತು ದರಾ 2 ಗಂಜಾ 3 ಶುಲ್ವ 4 ಪಾರಶವಣಂ ಕವಯಃ ಕಥಯನ್ತ್ಯ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಂ॥ 5 ದ್ರವಂಗಂಮಧುರಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೭೩—ಹೇಮ ಸ್ವರ್ಣಂ ಜಾತರೂಪಂ ಸುವರ್ಣಂ ।
[1] ಭರ್ಮ್ಮಂ ರುಗ್ಮಂ ಹಾಟಕಂ ಶಾತಕುಂಭಂ ॥
ಗಾಂಗೇಯಂ ಸ್ಯಾದ್ಗೈರಿಕಂ ಭೂರಿ ಚಂದ್ರಂ ।
ರಾಃ ಕಲ್ಯಾಣಂ ನಿಷ್ಕಮಷ್ಟಾಪದಂ ಚ ॥ ೧೯ ॥

೧೭೪—ಜಾಂಬೂನದಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಕನಕಮಹಾರಜತಕಾಂಚನಾನಿ ಸ್ಯುಃ ॥
ಕಾರ್ತಸ್ವರ ಚಾಮೀಕರ ಕರ್ಬುರತಪನೀಯ ನಾಮಾನಿ ॥ ೨೦ ॥

೧೭೫—ಅಶ್ಮಗರ್ಭಂ ಮರತಕಂ ಹರಿನ್ಮಣಿರಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಶೋಣಾಶ್ಮಾ[2] ಪದ್ಮರಾಗಃ ಸ್ಯಾದ್ವೈಡೂರ್ಯಂ ವಾಳವಾಯಜಂ ॥ ೨೧ ॥

೧೭೬—ಸ್ಫಟಿಕಃ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಃ ಸ್ಯಾದರ್ಕಾಶ್ಮಾ ದಹನೋಪಳಃ ॥
ರತ್ನಂ ವಸು ಮಣಿಸ್ಸರ್ವಂ ಸರ್ವಲೋಹಂ ಚ ತೈಜಸಂ ॥ ೨೨ ॥

೧೭೭—ವೃಕ್ಷೋಽಂಘ್ರಿಪಃ ಕ್ಷಿತಿರುಹಃ ಶಿಖರೀ ಚ ಶಾಖೀ ।
ಶಾಲೋ ವನಸ್ಪತಿರಗೋ ವಿಟಪೀ ಕುಟಶ್ಚ ॥
ಅದ್ರಿಃ ಕುಜಸ್ತರುರನೋಕಹ ಇತ್ಯಭಿನ್ನಾಃ ।
ಶಬ್ದಾ ದ್ರು ವಿಷ್ಟರ ನಗ ದ್ರುಮ ಪಾದಪಾ ಸ್ಸ್ಯುಃ[3] ॥ ೨೩ ॥

೧೭೮—ಅವಕೇಶೀ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಫಲೈರ್ವಂಧ್ಯಸ್ತು ಯೋ ಭವೇತ್ ॥
ಕ್ಷುಪೋ ಹ್ರಸ್ವಶಿಖಃ[4] ಶಾಖೀ ಫಲವಾ ಫಲಿನಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೪ ॥

ಟೀ॥ ಹೇಮ, ಸ್ವರ್ಣಂ, ಜಾತರೂಪಂ, ಸುವರ್ಣಂ, ಭರ್ಮಂ, ರುಗ್ಮಂ, ಹಾಟಕಂ, ಶಾತಕುಂಭಂ, ಗಾಂಗೇಯಂ, ಗೈರಿಕಂ, ಭೂರಿ, ಚಂದ್ರಂ, ರಾಃ, ಕಲ್ಯಾಣಂ, ನಿಷ್ಕಂ, ಅಷ್ಟಾಪದಂ, ಜಾಂಬೂನದಂ, ಹಿರಣ್ಯಂ, ಕನಕಂ, ಮಹಾರಜತಂ, ಕಾಂಚನಂ, ಕಾರ್ತಸ್ವರಂ, ಚಾಮೀಕರಂ, ಕರ್ಬುರಂ, ತಪನೀಯಂ,–ಈ ೨೫ ಹೊ(ಪೊ)ನ್ ॥ ೧೯–೨೦ ॥

ಟೀ॥ ಅಶ್ಮಗರ್ಭಂ, ಮರ(ಕತಂ)ತಕಂ, ಹರಿನ್ಮಣಿಃ–ಈ ೩ ಪಚ್ಚೆ.
ಶೋಣಾಶ್ಮಾ, ಪದ್ಮರಾಗಃ, ಈ ೨ ಮಾಣಿಕ್ಯಂ.
ವೈಡೂರ್ಯಂ, ವಾಳವಾಯಜಂ–ಈ ೨ ವೈಡೂರ್ಯಂ ॥ ೨೧ ॥

ಟೀ॥ ಸ್ಫಟಿಕಃ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಃ, ಅರ್ಕಾಶ್ಮಾ, ದಹನೋಪಳಃ–ಈ ೪ ಸ್ಫಟಿಕಂ.
ಎಲ್ಲಾ ರತ್ನಮಂ–ವಸು, ಮಣಿ ಯೆಂಬುದು. ಎಲ್ಲಾ ಲೋಹಮಂ–ತೈಜಸ ಮೆಂಬುದು. ॥ ೨೨ ॥

ಟೀ॥ ವೃಕ್ಷಃ, ಅಂಘ್ರಿಪಃ, ಕ್ಷಿತಿರುಹಃ, ಶಿಖರೀ, ಶಾಖೀ, ಶಾಲಃ, ವನಸ್ಪತಿಃ, ಅಗಃ, ವಿಟಪೀ, ಕುಟಃ, ಅದ್ರಿಃ, ಕುಜಃ, ತರುಃ, ಅನೋಕಹಃ, ದ್ರುಃ, ವಿಷ್ಟರಃ, ನಗಃ, ದ್ರುಮಃ, ಪಾದಪಃ–ಈ ೧೯ ಮರಂ ॥ ೨೩ ॥

ಟೀ॥ ಬಂಜೆಯ (ಮ)ರನಂ ಅವಕೇಶಿಯೆಂಬುದು.
ಗುಜ್ಜುಗೊಂಬಿನ ಮರನಂ ಕ್ಷುಪಮೆಂಬುದು.
ಫಲ ಹಿಡಿದ ಮರನಂ ಫಲಿನಮೆಂಬುದು. ॥ ೨೪ ॥

---

1 ಹರ್ಮ್ಮಂ ರುಕ್ಮಂ. 2 ಶೋಣಾಸ್ಯಾತ್. 3 ಪಾಖಿ, ಪಾಶ್ಚ. 4 ಪ್ರೋಕ್ತಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೭೯—ವಾನಸ್ಪತ್ಯಾಃ ಸ್ಮೃತಾ ವೃಕ್ಷಾ ಯೇ [1] ಪುಷ್ಪಂತಿ ಫಲಂತಿ ಚ ।
ಫಲಂತಿ ಯೇ ವಿನಾ ಪುಷ್ಪಂ ತಾನ್ ವದಂತಿ ವನಸ್ಪತೀನ್ ॥ ೨೫ ॥

೧೮೦—ಫಲಪಾಕಾವಸಾನಾಸ್ತು ಬುಧೈರೋಷಧಯಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಲತಾ ಪ್ರತಾನನೀ ವಲ್ಲೀ ವ್ರತತೀ ಪ್ರತತಿಸ್ತಥಾ ॥ ೨೬ ॥

೧೮೧—ಅವಾಗ್ಭಾಗೋ ಭವೇದ್ಬುಧ್ನಃ ಪ್ರಾಗ್ರಂ ತು ಶಿಖರಂ ಶಿರಃ ॥
ವಿಸ್ತಾರೋ ವಿಟಪಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಆರೋಹಸ್ತು ಸಮುಚ್ಛ್ರಯಃ ॥ ೨೭ ॥

೧೮೨—ಸ್ಕಂಧಾದಧಃ ಪ್ರಕಾಂಡಃ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಘಾಣಃ ಸ್ಕಂಧ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಸ್ಕಂಧಶಾಖಾಶ್ಚ [2] ಶಾಲಾಖ್ಯಾ ನಿಷ್ಕುಟಃ ಕೋಟರಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೮ ॥

೧೮೩—ತ್ವಗ್ವಲ್ಕಂ ವಲ್ಕಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಜ್ಜಾ ಸಾರ [3] ಉದಾಹೃತಃ ॥
ಕರಹಾ(ಟಂ)ಟೋ ಭವೇತ್ ಕಂದಃ ಪಾ(ದೋ)ದಂ ಮೂ(ಲಂ)ಲೋ
[ಜಟಾ ಶಿಫಾ ॥ ೨೯ ॥

೧೮೪—ಆವಾಲ ಆಲವಾಲ(ಃ)ಂ ಸ್ಯಾ [4] ದಾವಾಪಃ ಸ್ಥಾನಕಂ ತಥಾ ॥
ಲತೋದ್ಗಮೋಽವರೋಹಸ್ತು ಪ್ರವಾಳಃ ಪಲ್ಲವಾಂಕುರಃ ॥ ೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪೂವಾಗಿ ಕಾಯುಹ ಮರನಂ ವಾನಸ್ಪತ್ಯಮೆಂಬುದು,
ಪೂವಾಗದೆ ಕಾಯುಹ ಮರನಂ ವನಸ್ಪತಿಯೆಂಬುದು– ॥ ೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಫಲವಾಗಲೊಡನೆ ಕಿಡುವುವು ಔಷಧಿಗಳೆಂಬುದು.
ಲತಾ, ಪ್ರತಾನನೀ, ವಲ್ಲೀ, ವ್ರತತೀ, ಪ್ರತತಿಃ,–ಈ ೫ ಬಳ್ಳಿ ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅವಾಗ್ಭಾಗಃ, ಬುಧ್ನಃ, ಈ ೨ ಮರದ ಮೊದಲ್
ಪ್ರಾಗ್ರಂ,(ತು) ಶಿಖರಂ, ಶಿರಃ–ಈ ೨ ಮರದ ತುದಿ. ವಿಸ್ತಾರಃ, ವಿಟಪಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಕೊಂಬು. ಆರೋಹಃ, ಸಮುಚ್ಛ್ರಯಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಉದ್ದಂ ॥ ೨೭ ॥

ಟೀ ॥ ಮರದ ಹನೆ(ಪಣೆ?)ಯಿಂ ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಕಾಂಡ ಮೆಂಬುದು, ಪ್ರಘಾಣಃ. ಸ್ಕಂಧಂ–ಈ ೨ ಮರದ ಪಣೆ. ಸ್ಕಂಧಶಾಖಾಃ, ಶಾಲಾಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಹೆಗ್ಗೊಂಬು, ನಿಷ್ಕುಟಃ, ಕೋಟರಃ ಈ ೨ ಮರದ ಪೋಟಿಲ್ ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ತ್ವಕ್, ವಲ್ಕಾ, ವಲ್ಕಲಂ–ಈ ೩ ಮರದ ಹೊಱ ಸೊಪ್ಪು. ಮಜ್ಜಾ, ಸಾರಃ, ಈ ೨ ಮರದ ಕೆಚ್ಚು. ಕರಹಾಟಃ, ಕಂದಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಗಡ್ಡೆ. ಪಾದಂ, ಮೂಲಂ ಈ ೨ ಮರದ ಬೇರ್. ಜಟಾ, ಶಿಫಾ–ಈ ೨ ಮರದ ಬೀೞಲ್. ॥ ೨೯ ॥

ಟೀ ॥ ಆವಾಲಂ, ಆಲವಾಲಂ [5] –ಈ ೨ ಮರಕ್ಕೆ ನೀರೆಱೆವ ಹರಿಕಣಿ.
ಲತೋದ್ಗಮಃ, ಅವರೋಹಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಮಡಲ್.
ಪ್ರವಾಳಃ, ಪಲ್ಲವಾಂಕುರಃ–ಈ ೨ ಮರದ ಕೊನರ್ ॥ ೩೦ ॥

---

1 ಪುಷ್ಪ್ಯಂತಿ. 2 ಶಾಲಾಸ್ಕಾನ್ನಿ 3 ಸಾರಮುದಾಹೃತಮ್ 4 ಸ್ಯಾದವಯಃಸ್ಥಾ
5 ಆವಾಪಃ, ಸ್ಥಾನಕಂ— ಇವೆರಡು ಪದಗಳೂ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೮೫—ಪಲ್ಲ ವ(ಃ) ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಿಸಲಯಂ ವಲ್ಲರೀ ಮಂಜರೀ ತಥಾ ॥
ಬರ್ಹಂ ಪರ್ಣಂ ದಳಂ ಪತ್ರಂ ಪಲಾಶಂ ಛದನಂ ಛದಃ ।
ಅಂಕೂರ ಶ್ಚಾಂಕುರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೃಂತಂ ಪ್ರಸವ ಬಂಧನಂ ॥ ೩೧ ॥

೧೮೬—ಪುಷ್ಪಂ ಪ್ರಸವಃ ಕುಸುಮಂ ಪ್ರಸೂನಕಂ ಸುಮನಸಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಃ ॥
ಕೋರಕ ಜಾಳಕ ಕಳಿಕಾ ಕುಟ್ಮಳ ಮುಕುಳಾನಿ ತುಲ್ಯಾನಿ ॥ ೩೨ ॥

೧೮೭—ಉನ್ಮೀಳಿತ ಮುನ್ಮಿಷಿತಂ ಸ್ಮಿತಮುನ್ನಿದ್ರಂ ವಿಜೃಂಭಿತಂ ಹಸಿತಂ ॥
ಉದ್ಬುದ್ಧಂ ವ್ಯಾಕೋಚಂ ಪುಷ್ಪೇಷು ವಿಕಾಸವಾಚಕಾಶ್ಶಬ್ದಾಃ ॥ ೩೩ ॥

೧೮೮—ಪೌಷ್ಪಂ ರಜಃ ಪರಾಗಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಕರಂದೋ ಮಧು ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಸ್ತಬಕೋ ಗುಚ್ಛಕೋ ಗುಚ್ಛೋ ಗುಲುಚ್ಛಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೩೪ ॥

೧೮೯—ಶಲಾಟು(ಃ) ಕೋಮಳಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ [1]ವಾನ(ಃ)ಂ ಶುಷ್ಕಫ(ಲಂ)ಲೋ ಭವೇತ್ ॥
ಬೀಜಕೋಶೀ ಶಮಿಾ ಶಿಂಬಾ ಗ್ರಂಥಿಃ ಪರ್ವ ಪರುಸ್ತಥಾ ॥ ೩೫ ॥

೧೯೦—[2] ಉಲಪಸ್ತಂಬಗುಲ್ಮಾಶ್ಚ ವೀರುಧೋ ವಿಟಪಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಶಷ್ಪಂ ಬಾಲತೃಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸರ್ವಂ ಚ ತೃಣಮರ್ಜುನಂ ॥ ೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ಪಲ್ಲವಂ, ಕಿಸಲಯಂ—ಈ ೨ ಮರದ ತಳಿರ್.

ವಲ್ಲರೀ, ಮಂಜರೀ—ಈ ೨ ಮರದ ಗೊಂಚಲ್.

ಬರ್ಹಂ, ಪರ್ಣಂ, ದಳಂ, ಪತ್ರಂ, ಪಲಾಶಂ, ಛದನಂ, ಛದಃ—ಈ ೭ ಮರದ ಎಲೆ.

ಟೀ ॥ ಅಂಕೂರಃ, ಅಂಕುರಃ—ಈ ೨ ಮೊಳೆ.

ವೃಂತಂ, ಪ್ರಸವಬಂಧನಂ—ಈ ೨ ಹೂವಿನ ತೊಡಂಬೆ ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಪುಷ್ಪಂ, ಪ್ರಸವಃ, ಕುಸುಮಂ, ಪ್ರಸೂನಕಂ, ಸುಮನಸ್—ಈ ೫ ಪೂವಿನ ಪೆಸರ್. ಕೋರಕಃ, ಜಾಲಕಃ, ಕಳಿಕಾ, ಕುಟ್ಮಳಃ, ಮುಕುಳಃ—ಈ ೫ ಪೂವಿನ ಮುಗುಳ್ ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಉನ್ಮೀಳಿತಂ, ಉನ್ಮಿಷಿತಂ, ಸ್ಮಿತಂ, ಉನ್ನಿದ್ರಂ, ವಿಜೃಂಭಿತಂ, ಹಸಿತಂ, ಉದ್ಬುದ್ಧಂ, ವ್ಯಾಕೋಚಂ, ವಿಕಾಸಃ—ಈ ೯ ಅಲರ್ವುದರ್ಕೆ ಪೆಸರ್ ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ರಜಃ, ಪರಾಗಃ—ಈ ೨ ಪೂವಿನ ರಜಂ. ಮಕರಂದಃ ಮಧು—ಈ ೨ ಪೂವಿನ ಬಂಡು. ಸ್ತಬಕಃ, ಗುಚ್ಛಕಃ, ಗುಚ್ಛಃ, ಗುಲುಚ್ಛಃ—ಈ ೪ ಪೂವಿನ ಗೊಂಚಲ್. ॥ ೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಶಲಾಟು(ಃ), ಕೋಮಳಂ—ಈ ೨ ಎಳಗಾಯ್.

ವಾನಂ, ಶುಷ್ಕಂ ಈ ೨ ಒಣಗಿದ ಕಾಯ್.

ಬೀಜಕೋಶೀ, ಶಮೀ, ಶಿಂಬಾ—ಈ ೩ ಕಾಯ್.

ಗ್ರಂಥಿಃ, ಪರ್ವ, ಪರುಸ್—ಈ ೩ ಗಂಟು. ॥ ೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಉಲಪಃ, ಸ್ತಂಬಃ, ಗುಲ್ಮಃ, ವೀರುತ್, ವಿಟಪಃ—ಈ ೫ ಹೊದಱು.

ಶಷ್ಪಂ, ಬಾಲತೃಣಂ—ಈ ೨ ಎಳವುಲ್.

ಎಲ್ಲಾವುಲ್ಲುಮಂ—ಅರ್ಜುನಮೆಂಬುದು ॥ ೩೬ ॥

---

1 ವಾನಂ ಪುಱ್ಪಫಲಂ. 2 ಉಪಲಕಸ್ತಂಬ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೯೧—ಘಾಸಸ್ತು ಯವಸಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಬರ್ಹಿರ್ದರ್ಭಃ ಕುಶಃ ಕುಥಃ ||
ಉಲಪಾ ಬಲ್ಬಜಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಇಷೀಕಾ ಕಾಶ ಉಚ್ಯತೇ || ೩೭ ||

*೧೯೨—ಉಲಪೋ ಬಲ್ವಜಃ ಪ್ರೋಕ್ತ ಇಷೀಕಾ ಕಾಶ ಉಚ್ಯತೇ ||
ಹರಿತಾಲೀ ಭವೇದ್ದೂರ್ವಾ ಶರೋ ಮುಂಜ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ || ೩೮ ||

೧೯೩—ರಂಭಾ ಕದಳೀ ಮೋಚಾ ತೃಣರಾಜಃ ಕಥ್ಯತೇ ತಲಸ್ತಾಲಃ
ಕಂಕೆಲ್ಲಿರಶೋಕಃ ಸ್ಯಾದಾಮ್ರಶ್ಚೂತಶ್ಚ ಸಹಕಾರಃ || ೩೯ ||

೧೯೪—ಮೃದ್ವೀಕಾ ಗೋಸ್ತನೀ ದ್ರಾಕ್ಷಾ [1] ಹಾರಹೂರಾ? ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಪ್ರಿಯಂಗುಃ ಫಲಿನೀ ಶ್ಯಾಮಾ ಕುಟಜೋ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ || ೪೦ ||

೧೯೫—ಕರವೀರೋ ಹಯಮಾರೋ ಮಾಲೂರಃ ಶ್ರೀಫಲೋ ಭವೇದ್ಬಿಲ್ವಃ ||
ಕರಣೋ ಜಂಬೀರಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಬದರೀ ಕುವಲೀ ಚ ಕರ್ಕಂಧೂಃ || ೪೧ ||

೧೯೬—ಅರ್ಜುನಂ ಕಕುಭಂ ಪ್ರಾಹುಃ ಶಾಲಂ ಸರ್ಜಂ ಚ ಸೂರಯಃ ||
ಝಾವುಕಃ ಪಿಚುಲಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ [2] ವಂಜುಲೋ ನಿಚುಲಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೪೨ ||

ಟೀ || ಘಾಸಃ ಯವಸಃ–ಈ ೨ ದವಸಂ.
ಬರ್ಹಿಃ, ದರ್ಭಃ ಕುಥಃ, ಕುಶಃ–ಈ ೪ ಕುಶೆ.
ಉಲಪಃ, ಬಲ್ವಜಃ–ಈ ೨ ಗಂಜಳದ ಪುಲ್.
ಇಷೀಕಾ, ಕಾಶಃ–ಈ ೨ ಕಾಗಬ್ಬು || ೩೭ ||

ಟೀ || ಹರಿತಾಲೀ, ದೂರ್ವಾ– ಇವೆರಡುಂ ಕಱುಂಕೆ.
ಶರಃ, ಮುಂಜಃ– ಇವೆರಡುಂ ಮೊದೆ || ೩೮ ||

ಟೀ || ರಂಭಾ, ಕದಳೀ, ಮೋಚಾ–ಈ ೩ ಬಾಳೆ.
ತೃಣರಾಜಃ, ತಲಃ, ತಾಲಃ–ಈ ೩ ತಾಳೆ.
ಕಂಕೆಲ್ಲಿಃ, ಅಶೋಕಃ–ಈ ೨ ಅಸುಗೆ.
ಆಮ್ರಃ, ಚೂತಃ, ಸಹಕಾರಃ– ಈ ೩ ಮಾವು || ೩೯ ||

ಟೀ || ಮೃದ್ವೀಕಾ, ಗೋಸ್ತನೀ, ದ್ರಾಕ್ಷಾ, ಹಾರಹೂರಾ–ಈ ೪ ದ್ರಾಕ್ಷೆ.
ಪ್ರಿಯಂಗುಃ, ಫಲಿನೀ, ಶ್ಯಾಮಾ–ಈ ೩ ಪ್ರಿಯಂಗು.
ಕುಟಜಃ, ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ–ಕೊಡಸು (ಬೆಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೆ) || ೪೦ ||

ಟೀ || ಕರವೀರಃ, ಹಯಮಾರಃ–ಈ ೨ ಕಣಗಿಲೆ. ಮಾಲೂರಃ, ಶ್ರೀಫಲಃ, ಬಿಲ್ವ–ಈ ೩ ಬೆಲ್ಲವತ್ತದ ಪೆಸರ್. ಕರಣಃ, ಜಂಬೀರಃ–ಈ ೨ ನಿಂಬೆ.
ಬದರೀ, ಕುವಲೀ, ಕರ್ಕಂಧೂಃ–ಈ ಮೂಱುಂ ಬೋರೆ ಗಿಡದ ಪೆಸರ್ || ೪೧ ||

ಟೀ || ಅರ್ಜುನಃ, ಕಕುಭಃ–ಈ ೨ ಮತ್ತಿ. ಶಾ(ಸಾ)ಲಃ, ಸರ್ಜಃ–ಈ ೨ ಸಾಲವೃಕ್ಷಂ. ಝಾವುಕಃ, ಪಿಚುಲಃ–ಈ ೨ ಪಿಚುಲಂ?
ವಂಜುಲಃ, ನಿಚುಲಃ–ಈ ೨ ಹಬಸೇ ಗಿಡದ ಪೆಸರ್ || ೪೨ ||

---

*ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ೨೦೫ರ ವರೆಗಣ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿವೆ. 1 ಹರಹೂ, 2 ಇಜ್ಜಲೋ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೯೭—ಅರಿಷ್ಟಃ ಪಿಚುಮಂದಃ ಸ್ಯಾತ್ ನ್ಯಗ್ರೋಧೋ ವಟ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಃ ಪಿಪ್ಪಲೋಽಶ್ವತ್ಥೋ ಬುಧೈರ್ಬೋಧಿಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೪೩ ॥

೧೯೮—ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷಃ ಪಲಾಶಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಿಂಶುಕಶ್ಚ[1] ತ್ರಿಪತ್ರಕಃ ॥
ಮಹಾವೃಕ್ಷಃ ಸ್ನುಹಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಶೇಲು ಶ್ಲೇಷ್ಮಾ(ತ)ತ್ಮಕ ಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪ ॥

೧೯೯—ನಕ್ತಮಾಲಃ ಕರಂಜಃ ಸ್ಯಾತ್ ವೃಷಾವಾಸಾಟರೂಷ(ಕ)ಣಃ ॥
ಆರಗ್ವಧಃ ಕೃತಮಾಲಃ ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೪೫ ॥

೨೦೦—ವೃಕ್ಷೋತ್ಪಳಃ ಕರ್ಣಿಕಾರಃ, ಪೀತಸಾ[2] ರೋಽಸನಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ದಂಡೋತ್ಪಳಃ ಸಹದೇ(ವಾ)ವಃ ಸಲ್ಲಕೀ ಸ್ಯಾದ್ಗಜಪ್ರಿಯಾ ॥ ೪೬ ॥

೨೦೧—ನಿರ್ಗುಂಡೀ ಸಿಂಧುವಾರ[3] ಶ್ಚ ಮಂದಾರಃ ಪಾರಿಭದ್ರಕಃ ॥
ತಾಂಬೂಲೀ ನಾಗವಲ್ಲೀ ಸ್ಯಾದ್ಗುವಾಕಃ ಪೂಗ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೭ ॥

೨೦೨—ವಾನೀರೋ ವಂಜುಳಶ್ಶೀತೋ[4] ವಿದುಳೋ ವೇತಸಸ್ಮೃತಃ ॥
(ಗೋ)ಕ್ಷುರಸ್ಸ್ಥಳಶೃಂಗಾಟ ಶ್ಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರಾ ಸ್ಯಾತ್ತ್ರಿಕಂಟಕ(ಃ)ಂ ॥ ೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಿಷ್ಟಃ, ಪಿಚುಮಂದಃ–ಈ ಎರಡು ಬೇವು. ನ್ಯಗ್ರೋಧಃ, ವಟಃ–ಈ ಎರಡು ಆಲಂ. ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ, ಪಿಪ್ಪಲಃ, ಅಶ್ವತ್ಥಃ, ಬೋಧಿಃ–ಈ ೪ ಅರಳಿ ॥ ೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಹ್ಮ ವೃಕ್ಷಃ, ಪಲಾಶಃ, ಕಿಂಶುಕಃ, ತ್ರಿಪತ್ರಕಃ–ಈ ೪ ಮುಟ್ತುಗದ ಪೆಸರ್.
ಮಹಾವೃಕ್ಷಃ, ಸ್ನುಹಿಃ–ಈಎರಡು ಮುಂಡಗಳ್ಳಿ.
*ಶೇಲುಃ, ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕಃ–ಈ ಎರಡು ಅಂಬಟೆ ಮರದ ಪೆಸರ್ ॥ ೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ನಕ್ತಮಾಲಃ, ಕರಂಜಃ,–ಈ ಎರಡು......ವೃಷಾವಾಸಃ, ಆಟರೂಷಕಃ–ಈ ಎರಡು ಆಡುಸೋಗೆ. ಆರಗ್ವಧಃ, ಕೃತಮಾಲಃ, ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪೀ–ಈ (೩ ಕೊನ್ನೆ) ॥ ೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ವೃಕ್ಷೋತ್ಪಳಃ, ಕರ್ಣಿಕಾರಃ–ಈ ಎಂಡು ಕೊಸಗು.
ಪೀತಸಾ(ಲ)ರಃ, ಅಸನಃ–ಈ ಎರಡು ಹೊನ್ನೆ.
ದಂಡೋತ್ಪಳಃ, ಸಹದೇ(ವಾ)ವಃ–ಈ ಎರಡು ಸಹದೇವಿ.
ಸಲ್ಲಕೀ, ಗಜಪ್ರಿಯಾ–ಈ ೨ ತದಕು ॥ ೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ನಿರ್ಗುಂಡೀ, ಸಿಂಧುವಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಲೊಕ್ಕಿ.
ಮಂದಾರಃ, ಪಾರಿಭದ್ರ(ಜಾತ)ಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹಾರಿವಾಳಂ.
ತಾಂಬೂಲೀ, ನಾಗವಲ್ಲೀ–ಈ ಎರಡು ಎಲೆಯಬಳ್ಳಿ.
ಗುವಾಕಃ, ಪೂಗಃ–ಈ ಎರಡು ಅಡಕೆಯ ಮರಂ ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ವಾನೀರಃ, ವಂಜುಳಃ, ಶೀತಃ, ವಿದುಳಃ, ವೇತಸಃ–ಈ ೫ ಹ(ಬ್ಬೆ)ಚ್ಚೆಯ ಮರಂ. ಗೋಕ್ಷುರಃ, ಸ್ಥಳಶೃಂಗಾಟಃ, ಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರಾ, ತ್ರಿಕಂಟಕಃ–ಈ ೪ ನೆಗ್ಗಿಲು. ॥ ೪೮ ॥

---

1 ವಿಪತ್ರಕಃ. 2 ಪೀತಶಾ(ಸಾ)ಲೋ. 3 ಸ್ಸ್ಮೃತ್. 4 ನಿಚುಲೋ.
* ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಟೀಕಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ.

A—5

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೦೩—ಪಿಚವ್ಯೋ ಬಾದರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಾರ್ಪಾಸಸ್ತೂಳಕಂ ಪಿಚುಃ ।
ಕೋಶಾತಕೀ ಪಟೋಳೀ ಸ್ಯಾದ್ಗಿರಿಕರ್ಣ್ಯಪರಾಜಿತಾ ॥ ೪೯ ॥

೨೦೪—ಕಥ್ಯತೇ ಕೃಷ್ಣಲಾ ಗುಂಜಾ ತಾಪಿಚ್ಛಃ ಕಾಕತುಂಡಿಕಾ ॥
ಕಿಂಪಾಕಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾಕಾಳ ಓಷ್ಠೀ ಬಿಂಬೀ ಚ ತುಂಡಿಕಾ ॥ ೫೦ ॥

೨೦೫—ತ್ವಚಿ [1] ಸಾರಶ್ಚಪೋ ವಂಶೋ ವೇಣುಸ್ತ್ವಕ್ಸಾರಮಸ್ಕರಾಃ ॥
ಸ್ವನಂತಿ ಯೇಽನಿಲೋದ್ಧೂತಾ ವೇಣವಸ್ತೇ ತು ಕೀಚಕಾಃ ॥ ೫೧ ॥

೨೦೬—ನೀಲೀ [2]ಝಿಂಟೀ ಭವೇದ್ಬಾಣಃ ಪೀತಾ ಸಹಚರೀ ಭವೇತ್ ॥
ಮಾಳತೀ ಕಥ್ಯತೇ ಜಾತಿರ್ಮಾಗಧೀ ಯೂಥಿಕಾ ತಥಾ ॥ ೫೨ ॥

೨೦೭—ಹೇಮ [3] ಪುಷ್ಪಮಿಹ ನಾಗಕೇಸರಂ ।
[4]ವಂಜುಳಂ ಚ ವಕುಳಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥
ಕೋವಿದಾರಮಪಿ ಕಾಂಚನಾರಕಂ ।
ಮಲ್ಲಿಕಾಂ ವಿಚಕಿಳಂ ವಿಚಕ್ಷಣಾಃ ॥ ೫೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿಚವ್ಯಃ, ಬಾದರಃ, ಕಾರ್ಪಾಸಃ—ಈ ೩ ಪಟ್ಟಿ (ಹತ್ತಿ).
ತೂಲಕಂ, ಪಿಚುಃ—ಈ ಎರಡು ಅರಳೆ.
ಕೋಶಾತಕೀ, ಪಟೋಳೀ—ಈ ಎರಡು ಹಡಲಂ.
ಗಿರಿಕರ್ಣೀ, ಅಪರಾಜಿತಾ—ಈ ಎರಡು ಗಿರಿಕರ್ಣಿಕೆ. ॥ ೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕೃಷ್ಣಲಾ, ಗುಂಜಾ—ಈ ಎರಡು ಗುರುಗುಂಜಿ.
ತಾಪಿಚ್ಛಃ, ಕಾಕತುಂಡಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಕಾಗೆದೊಂಡೆ.
ಕಿಂಪಾಕಃ, ಮಹಾಕಾಳಃ—ಈ ಎರಡು ಕಾಂಜೀರಂ.
ಓಷ್ಠೀ, ಬಿಂಬೀ, ತುಂಡಿಕಾ—ಈ ೩ ತೊಂಡೆ ॥ ೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ತ್ವಚಿಸಾರಃ, ಚಪಃ, ವಂಶಃ, ವೇಣುಃ, ತ್ವಕ್ಸಾರಃ, ಮಸ್ಕರಃ—ಈ ೬ ಬಿದಿರ್.
ಗಾಳಿಗೆ ದನಿಗುಟ್ಟುವ ಬಿದಿರ್ ಕೀಚಕವೆಂಬುದು ॥ ೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ನೀಲಿ, ಝುಂಟೀ, ಬಾಣಃ—ಈ ೩ ಕರಿಯ ಗೋರಂಟಿ.
ಪೀತಾ, ಸಹಚರೀ—ಈ ಎರಡು ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಗೋರಂಟಿ.
ಮಾಳತೀ, ಜಾತಿಃ—ಈ ಎರಡು ಜಾದಿ.
ಮಾಗಧೀ, ಯೂಥಿಕಾ—ಈ ಎರಡುಸೇವಂತಿಗೆ. ॥ ೫೨ ॥

ಟೀ ॥ ಹೇಮಪುಷ್ಪಂ, ನಾಗಕೇಸರಂ—ಈ ಎರಡು ನಾಗಕೇಸರಂ.
ವಂಜುಳಂ, ವಕುಳಂ—ಈ ಎರಡು ವಕುಳಂ.
ಕೋವಿದಾರಃ, ಕಾಂಚನಾರಕಃ, ... ಮಲ್ಲಿಕಾ, ವಿಚಕಿಳಂ—ಈ ಎರಡು ಮಲ್ಲಿಗೆ. ॥ ೫೩ ॥

---

1 ಸಾರಶ್ಚ ಯೋ ವಂಶೋ. 2 ಝುಂಟೀ. 3 ಹೇಮಪುಷ್ಪ. 4 ಕೇಸರಂ ಚ ವಕುಳಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೦೮—ವರ್ಣಪುಷ್ಪಮ(ಮ)ಮಿಲಾ(ನ)ತಕಂ ತಥಾ।
ಕಿಂಕಿರಾತಮುದಿತಂ ಕುರಂಟಕಂ।
[1]ರುದ್ರಪುಷ್ಪಮಭಿಧೀಯತೇ ಜಪಾ।
ಸಪ್ತಲಾ ಚ ನವಮಾಲಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೫೪ ॥

೨೦೯—ಬಂಧೂಕಂ ಬಂಧುಜೀವ(ಂ)ಸ್ಯಾತ್ಪುನ್ನಾಗಃ ಸುರಪರ್ಣಿಕಾ॥
ಅತಿಮುಕ್ತಕ ಮಿಚ್ಛಂತಿ ವಾಸಂತೀಂ ಮಾಧವೀಂ ಲತಾಂ ॥ ೫೫ ॥

೨೧೦—ಉರ್ವಾ(ರು) [2] ಶ್ಚಿರ್ಭಟಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಾಳುಕೀ ಕರ್ಕಟೀ ತಥಾ॥
ಕರ್ಕಾರುರಥ ಕೂಷ್ಮಾಂಡ ಸ್ತುಂಬ್ಯಲಾಬೂಶ್ಚ ದುಗ್ಧಿಕಾ ॥ ೫೬ ॥

೨೧೧—ಅರಣ್ಯಮಟವೀ ಸತ್ರಂ ಕಾಂತಾರಂ ಕಾನನಂ ವನಂ ॥
ವಿಪಿನಂ ಗಹನಂ[3] ದುರ್ಗಂ ನಾತಿನಾನಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥ ೫೭ ॥

೨೧೨—ಶಟೋಪಕಂಠೇ ಯೋ ಜಾತಾ ವನರಾಜೀ ಮಹೀಭೃತಾಂ॥
ಉಪತ್ಯಕಾಂ ತು ತಾಂ ಪ್ರಾಹುರುಪರಿಷ್ಟಾದಧಿತ್ಯಕಾಂ ॥ ೫೮ ॥

೨೧೩—ನಗರಾನ್ನಾತಿ ದೂರೇಣ ಯಸ್ಸದ್ಭಿರುಪರೋಪಿತಃ॥
ತರುಷಂಡಃ ಸ ಆರಾಮಸ್ತಥೋಪವನಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೫೯ ॥

ಟೀ॥ ವರ್ಣಪುಷ್ಪಂ, ಅಮಿಲಾತಕಂ–ಈ ಎರಡು ಬಣ್ಣದ ಹೂ.
ಕಿಂಕಿರಾತಂ, ಕುರಂಟಕಂ–ಈ ಎರಡು ಗೋರಂಟೆ.
ರುದ್ರಪುಷ್ಪಂ, ಜಪಾ–ಈ ಎರಡು ದಾಸವಣಂ.
ಸಪ್ತಲಾ, ನವಮಾಲಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಇರುವಂತಿ. ॥ ೫೪ ॥

ಟೀ॥ ಬಂಧೂಕಂ, ಬಂಧುಜೀವಂ–ಈ ಎರಡು ಬಂದುಗೆ. ಪುನ್ನಾಗಃ, ಸುರಪರ್ಣಿಕಾ–ಈ ೨ ಸುರಹೊನ್ನೆ. ಅತಿಮುಕ್ತಕಂ, ವಾಸಂತೀ, ಮಾಧವೀ–ಈ ೩ ಅದಿರ್ಮುತ್ತೆ ॥ ೫೫ ॥

ಟೀ॥ ಉರ್ವಾರುಃ, ಚಿರ್ಭಟಃ– ಈ ಎರಡು ಮೆಕ್ಕೆ. ವಾಳುಕೀ, ಕರ್ಕಟೀ–ಈ ಎರಡು ಸೌಂತೆ.
ಕರ್ಕಾರುಃ, ಕೂಷ್ಮಾಂಡಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಂಬಳಂ.
ತುಂಬೀ, ಅಲಾಬೂಃ, ದುಗ್ಧಿಕಾ–ಈ ೩ ಸೋರೆ. ॥ ೫೬ ॥

ಟೀ॥ ಅರಣ್ಯಂ, ಅಟವೀ, ಸತ್ರಂ, ಕಾಂತಾರಂ, ಕಾನನಂ, ವನಂ, ವಿಪಿನಂ, ಗಹನಂ, ದುರ್ಗಂ–ಈ ೯ ಅಡವಿ. ॥ ೫೭ ॥

ಟೀ॥ ಬೆಟ್ಟದ ತಟ್ಪಿಲ ಬನಮುಂ ಉಪತ್ಯಕಾ ಎಂಬುದು.
ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಬನಮುಂ ಅಧಿತ್ಯಕಾ ಎಂಬುದು. ॥ ೫೮ ॥

ಟೀ॥ ಆರಾಮಃ, ಉಪವನಂ–ಈ ಎರಡು ಆರವೆ.
[4] ಊರಿಂಗೆ ದೂರದೊಳಿರ್ದ ವನಮುಂ ಉಪರೋ(ಪಿ)ಪಿತಮೆಂಬುದು ॥ ೫೯ ॥

---

1 ಒಡ್ರಪುಷ್ಪಂ. 2 ರ್ವಾರುಶ್ಚಿ(ೕ)ರ್ಭಟಃ. 3 ಚೇತಿ ನಾತಿಭಿನ್ನಾರ್ಥಮಿಷ್ಯತೇ. 4 ಊರಿಂಗೆ ಅನತಿದೂರದೊಳಿರ್ದ (ಎಂದಿರಬೇಕು).

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೧೪—ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಪ್ರಮದವನಂ ನೃಪಸ್ತು ಯಸ್ಮಿ(ಸ್ಮಿ)ನ್ ।
ಶುದ್ಧಾಂತೈಃ ಸಹ ರಮತೇ ಗೃಹೋಪಕಂಠೇ ॥
ಉದ್ಯಾನಂ ಸ್ವಯಮುಪರೈಃ ಸಮಂ(ಚ)ತು ಲೋಕೈ ।
ರನ್ಯೇಷಾಂ [1] ವಿಭವವತಾಂ ಚ ಪುಷ್ಪವಾಟೀ ॥ ೬೦ ॥

೨೧೫—[2] ಮಾತಂಗ ದ್ವಿರದದ್ವಿಪಾಃ ಕರಿಗಜಸ್ತಂಬೇರಮಾನೇಕಪಾಃ ।
ಕುಂಭೀ ಕುಂಜರವಾರಣೇಭರದಿನಃ ಸಾ(ಶಾ)ಮೋದ್ಭವಸ್ಸಿಂಧುರಃ ॥
ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ ಕಥಿತಾ ಹರಿರ್ಮೃಗಪತಿಃ ಪಂಚಾನನಃ ಕೇಸರೀ ।
ಹರ್ಯಕ್ಷೋ ನಖರಾಯುಧೋ ಮೃಗರಿಪುಃ ಸಿಂಹಶ್ಚ ಕಂಠೀರವಃ ॥ ೬೧ ॥

೨೧೬—ಭದ್ರೋ [3] ಮಂದೋ ಮೃಗಶ್ಚೇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಸ್ತ್ರಿವಿಧಾ ಗಜಾಃ ॥
ವನಪ್ರಚಾರ ಸಾರೂಪ್ಯಸತ್ವ ಭೇದೋಪಲಕ್ಷಿತಾಃ ॥ ೬೨ ॥

೨೧೭—ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಪಿಂಡೌ ಸ್ಸ್ಮೃತೌ ಕುಂಭೌ ಕುಂಭಯೋರಂತರಂ ಬಿ(ವಿ)ದುಃ ॥
ಕರಟಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಟೋ ಗಂಡೋ ವಮಥುಃ ಕರಶೀಕರಃ ॥ ೬೩ ॥

೨೧೮—ದಾನಂ ಮದೋ ವಿಷಾಣೌ ಚ [4] ದಶನೌ ಸ್ಕಂಧ ಆಸನಂ ॥
ಅಪಾಂಗದೇಶೋ ನಿರ್ಯಾಣಂ ಕರ್ಣಮೂಲಂ ತು [5] ಚೂಲಿಕಾ ॥ ೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸರುಂ ಅರಸಿಯರುಂ ಕೂಡಿಹ ಬನಮಂ ಪ್ರಮದವನಮೆಂಬುದು. ಅರಮನೆಯ ಸಮೀಪದ ಬನಮಂ ಉದ್ಯಾನಮೆಂಬುದು.

ಹೂವಿನ ತೋಂಟಮಂ ಪುಷ್ಪವಾಟಿಯೆಂಬುದು. ॥ ೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮಾತಂಗಃ, ದ್ವಿರದಃ, ದ್ವಿಪಃ, ಕರೀ, ಗಜಃ, ಸ್ತಂಬೇರಮಃ, ಅನೇಕಪಃ ಕುಂಭೀ, ಕುಂಜರಃ, ವಾರಣಃ, ಇಭಃ, ರದೀ, ಸಾಮೋದ್ಭವಃ, ಸಿಂಧುರಃ–ಈ ೧೪ ಆನೆಯ ಪೆಸರ್. ಹರಿಃ, ಮೃಗಪತಿಃ, ಪಂಚಾನನಃ, ಕೇಸರೀ, ಹರ್ಯಕ್ಷಃ, ನಖರಾಯುಧಃ, ಮೃಗರಿಪುಃ, ಸಿಂಹಃ, ಕಂಠೀರವಃ–ಈ ೯ ಸಿಂಹದ ಪೆಸರ್. ॥ ೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಭದ್ರಃ, ಮಂದಃ, ಮೃಗಃ, ಎಂದಿಂತು ಆನೆಗಳ್ ಮೂಱು ತೆಱನಕ್ಕುಂ. ॥ ೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ಮೂರ್ಧಪಿಂಡಃ, ಕುಂಭಃ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಳಂ

ಎರಡು ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ನಡು ಬಿದುಮೆಂಬುದು. ಕರಟಃ, ಕಟಃ, ಗಂಡಃ–ಈ ೩ ಆನೆಯ ಗಂಡಸ್ಥಳಂ. ವಮಥುಃ, ಕರಶೀಕರಃ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ಕೆಯ್ಯ ತುಂತುರ್ವನಿ. ॥ ೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ದಾನಂ, ಮದಃ–ಈ ಎರಡು ಮದಂ.

ವಿಷಾಣಃ, (ದಶನಃ)ರದನಃ–ಈ ಎರಡು ಕೊಂಬು.

ಸ್ಕಂಧಃ, ಆಸನಂ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ಪೆಗಲ್.

ಅಪಾಂಗದೇಶಃ, ನಿರ್ಯಾಣಂ,–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ಕಡೆಗಣ್.

ಕರ್ಣಮೂಲಂ (ತು) ಚೂಳಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಕಿವಿಯ ಮೊದಲ್. ॥ ೬೪ ॥

---

1 ಧನವಿಭವತಾಂ. 2 ಮಾತಂಗೋದ್ವಿರದೋದ್ವಿಪಃ, ಮಾತಂಗಾದ್ವಿರದಾದ್ವಿಪಾ. 3 ಮಂದ್ರೋ. 4 ರದನಾ. 5 ತೂಲಿಕಾ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೧೯—ಅವಗ್ರಹೋ ಲಲಾಟಂ ಸ್ಯಾದಾರಕ್ಷಃ ಕುಂಭಯೋರಧಃ ||
[1] ದಂತಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯಂ ಪ್ರತಿಮಾನಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ || ೬೫ ||

೨೨೦—ಕರಾಗ್ರಂ ಪುಷ್ಕರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಂಗುಲಿಃ ಕರ್ಣಿಕಾ ಮತಾ ||
ಪೇಚಕಃ ಪುಚ್ಛಮೂಲಂತು [2] ಪದ್ಮಂ ಸ್ಯಾ ದ್ಬಿಂದುಜಾಲಕಮ್ || ೬೬ ||

೨೨೧—ಲಗ್ನಃ ಪ್ರಭಿನ್ನೋ ಮತ್ತಸ್ಸ್ಯಾದು [3] ದ್ವಾಂತೋ ಮದವರ್ಜಿತಃ ||
ತಿರ್ಯಗ್ದಂತಪ್ರಹಾರಸ್ತು ಗಜಃ ಪರಿಣತೋ ಮತಃ || ೬೭ ||

೨೨೨—ಸಜ್ಜಿತಃ ಕಲ್ಪಿತೋಜ್ಞೇಯೋ ಬಹೂನಾಂ ಘಟನಾ ಘಟಾ ||
[4] ಭೂಷಾಕಕ್ಷ್ಯೈ ವರತ್ರಾ ಸ್ಯಾದಾಲಾನಂ ಸ್ತಂಭ(ಮು) ಉಚ್ಯತೇ || ೬೮ ||

೨೨೩—ಪಾದಕರ್ಮ್ಮ ಯತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯಾತಮಂಕುಶ(ಚಾ)ವಾರಣಮ್ ||
ಉಭಯಂ ವೀತಮಾಖ್ಯಾತಂ [5] ಭೇದಸ್ಥೂಲೋಚ್ಚಯೋ [6] ಗತಿಃ || ೬೯ ||

೨೨೪—[7] ಕರೀರಂ ದಂತಮೂಲಂ ಸ್ಯಾದ್ವಾರೀ ಚ ಗಜಬಂಧನಮ್ ||
ನಿಗಡಃ ಪಾದಬಂಧಶ್ಚ ಹಿಂಜೀರಃ ಶೃಂಖಲೋऽ[8] ಂದುಕಃ || ೭೦ ||

ಟೀ || ಅವಗ್ರಹಃ, ಲಲಾಟಃ(ಂ)—ಈ ಎರಡು ನೊಸಲ್.
ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಕೆಳಗು ಆರಕ್ಷಮೆಂಬುದು.
ಎರಡು ಕೊಂಬುಗಳ ನಡು ಪ್ರತಿಮಾನಮೆಂಬುದು. || ೬೫ ||

ಟೀ || ಕರಾಗ್ರಂ ಪುಷ್ಕರಂ—ಈ ಎರಡು ತುದಿಗೈ.
ಅಂಗುಲಿಃ, ಕರ್ಣಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಬೆರಲ್.
ಪೇಚಕಃ, ಪುಚ್ಛಮೂಲಂ,—ಈ ಎರಡು ಮೊದಲ ಬಾ(ವಾ)ಲಂ.
ಬಿಂದು, ಪದ್ಮಕಂ—ಈ ಎರಡು ಚಿಬ್ಬು. || ೬೬ ||

ಟೀ || ಲಗ್ನಃ, ಪ್ರಭಿನ್ನಃ, ಮತ್ತಃ—ಈ ೩ ಮದದಾನೆ.
ಮದವಿಟಿದಾನೆ ಉದ್ವಾಂತಮೆಂಬುದು. ಅಡ್ಡವಿಱಿವಾನೆ ಪರಿಣತಮೆಂಬುದು. || ೬೭ ||

ಟೀ || ಸಜ್ಜಿತಃ, ಕಲ್ಪಿತಃ—ಈ ಎರಡು ಹಣ್ಣಿದಾನೆ. ಹಲವಾನೆ ಘಟಾಯೆಂಬುದು.
ಭೂಷಾ, ಕಕ್ಷ್ಯೈ, ವರತ್ರಾ—ಈ ೩ ಉರವಿ(ಟಿ)ಳಿ.
ಆಲಾನಮೆಂಬುದು ಕಟ್ಟುವ ಕಂಭಂ. || ೬೮ ||

ಟೀ | ಓಡುವುದು ಯತವೆಂಬುದು. ಅಂಕುಶ (ವಾ) ಚಾರಣಮಂ ಯಾತ ವೆಂಬುದು. ಈ ಯೆರಡುಂ ಕೂಡಿ ವೀತವೆಂಬುದು.
ವೇಗಃ, ಸ್ಥೂಳೋಚ್ಚಯಃ—ಈ ಎರಡು ಹರಿವುದಕ್ಕೆ ಪೆಸರ್. || ೬೯ ||

ಟೀ || ಕರೀರಂ, ದಂತಮೂಲಂ—ಈ ಎರಡು ಮೊದಲುಗೊಂಬು.
ಆನೆಯು ಹಿಡಿವ ತಾವು ವಾರಿಯೆಂಬುದು.
ನಿಗಳಃ, ಪಾದಬಂಧಃ, ಹಿಂಜೀರಃ, ಶೃಂಖಲಾ, ಅಂದುಕಃ—ಈ ೩ ಆನೆಯ ಕಾಲ್ಗಟ್ಟು. || ೭೦ ||

---

1 ಕುಂಭಯೋಱುಭಯೋ, 2 ಪದ್ಮಕಂ. 3 ದುಪಾತ್ತೋ. 4 ಭೂಷಾ ಕಕ್ಷಾ. 5 ವೇಗಃ. 6 ಯೋರ್ಗತಿಃ, ಗತೇಃ. 7 ಕರಟೀ, ಕರೀರೀ. 8 ಲೋಂದಕಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೨೫—ಕಲಭಃ ಕರಿಪೋತಸ್ಸ್ಯಾದಂಕುಶಸ್ಸೃಣಿರುಚ್ಯತೇ ॥
ಔಪವಾಹ್ಯೋ ರಾಜವಾಹ್ಯಃ ಸನ್ನಾಹ್ಯಃ ಸಮರೋಚಿತಃ ॥ ೭೧ ॥
೨೨೬—ವ್ಯಾಳೋ ದುಷ್ಟಗಜಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹಸ್ತಿನೀ ತು ವಶಾಸ್ಮೃತಾ ।
ಆಧೋರಣಾ ಹಸ್ತಿಪಕಾ ಹಸ್ತ್ಯಾರೋಹಾ ನಿಷಾದಿನಃ ॥
ಗಜಾಜೀವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೈರ್ಮಹಾಮಾತ್ರಾ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೭೨ ॥
೨೨೭—ಕೋಲಃ ಕ್ರೋಡಃ ಸೂ(ಶೂ)ಕರಸ್ಸ್ಯಾದ್ವರಾಹಃ ।
ಪೋತ್ರೀ ದಂಷ್ಟ್ರೀ ಘೃಷ್ಟಿರುಕ್ತಃ ಕಿರಿಶ್ಚ ॥
ವ್ಯಾಘ್ರೋ ದ್ವೀಪೀ ಪುಣ್ಡರೀಕಸ್ತರಕ್ಷುಃ ॥
ಶಾರ್ದೂಲಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಚಿತ್ರಕಾಯೋ ಮೃಗಾರಿಃ ॥ ೭೩ ॥
೨೨೮—ಮಹಿಷಸ್ಸೈರಿಭ ಉಕ್ತೋ ರಕ್ತಾ[1]ಕ್ಷಃ ಕಾಸರೋ ಲುಲಾಯಶ್ಚ ॥
[2]ವಾಧ್ರೀಣಸಶ್ಚ ಖಡ್ಗೀ ಗಂಡಕ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿಃ ॥ ೭೪ ॥
೨೨೯—[3]ಋಕ್ಷಾಚ್ಛಭಲ್ಲ ಭಾಲ್ಲೂಕಭಲ್ಲೂಕಾಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಅರಣ್ಯಶ್ವಾ ಬುಧೈರ್ಜ್ಞೇಯಃ ಕೋಕ ಯಿಹಾಮೃಗೋ ವೃಕಃ ॥ ೭೫ ॥
೨೩೦—ಗೋಮಾಯು[4] ಭೂರಿಮಾಯುಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛೃಗಾಲೋ ಜಂಬುಕಶ್ಶಿವಾ ॥
ಫೇರಂಡಃ ಫೇರುವಃ ಫೇರು ಕ್ರೋಷ್ಟಾ ಚ ಮೃಗಧೂರ್ತಕಃ ॥ ೭೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕಳಭಃ, ಕರಿಪೋತಃ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ಮರಿ.
ಅಂಕುಶಃ, ಸೃಣಿಃ–ಈ ಎರಡು ಅಂಕುಶಂ.
ಔಪವಾಹ್ಯಃ, ರಾಜವಾಹ್ಯಃ–ಈ ಎರಡು ಅರಸರೇರುವಾನೆ.
ಸನ್ನಾಹ್ಯಃ, ಸಮರೋಚಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಕಾದುವಾನೆ. ॥ ೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ವ್ಯಾಳಃ, ದುಷ್ಟಗಜಃ–ಈ ಎರಡು ಸಿತಗ ಆನೆ.
ಹಸ್ತಿನೀ, ವಶಾ–ಈ ಎರಡು ಹಿಡಿಯಾನೆ. ಆಧೋರಣವೆಂಬುದು ನಾಯಕವಪ್ಪಾನೆ.
ಗಜಾಜೀವಃ, ಮಹಾಮಾತ್ರಃ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯ ವೈದ್ಯಂ. ॥ ೭೨ ॥

ಟೀ ॥ ಕೋಳಃ, ಕ್ರೋಡಃ, ಸೂಕರಃ, ವರಾಹಃ, ಪೋತ್ರೀ, ದಂಷ್ಟ್ರೀ, ಘೃಷ್ಟಿಃ, ಕಿರಿಃ–ಈ ೮ ಹಂದಿ.

ವ್ಯಾಘ್ರಃ, ದ್ವೀಪೀ, ಪುಂಡರೀಕಃ, ತರಕ್ಷುಃ, ಶಾರ್ದೂಲಃ, ಚಿತ್ರಕಾಯಃ, ಮೃಗಾರಿಃ–ಈ ೭ ಹುಲಿ. ॥ ೭೩ ॥

ಟೀ ॥ ಮಹಿಷಃ, ಸೈರಿಭಃ, ರಕ್ತಾಕ್ಷಃ, ಕಾಸರಃ, ಲುಲಾಯಃ–ಈ ೫ ಕೋಣಂ.
ವಾಧ್ರೀಣಸಃ, ಖಡ್ಗೀ, ಗಂಡಕಃ–ಈ ೩ ಖಡ್ಗ ಮೃಗಂ. ॥ ೭೪ ॥

ಟೀ ॥ ಋಕ್ಷಃ, ಅಚ್ಛಃ, ಭಲ್ಲಃ, ಭಾಲ್ಲೂಕಃ, ಭಲ್ಲೂಕಃ–ಈ ೫ (ಕರಡಿ).
ಅರಣ್ಯಶ್ವಾ, ಕೋಕಃ, ಈಹಾಮೃಗಃ, ವೃಕಃ–ಈ ೫ ತೋಳಂ ॥ ೭೫ ॥

ಟೀ ॥ ಗೋಮಾಯುಃ, ಭೂರಿಮಾಯುಃ–ಈ ೨ ಬಳ್ಳು.
ಜಂಬುಕಃ, ಶಿವಾ, ಫೇರಂಡಃ, ಫೇರವಃ, ಫೇರುಃ, ಕ್ರೋಷ್ಟಾ(ಚ), ಮೃಗಧೂರ್ತಕಃ–ಈ ೮ ನರಿ. ॥ ೭೬ ॥

---

1 ಕ್ಷಾಃ ಕಾಸುರೋ. 2 ವಾರ್ಧ್ರಾಣಸಃ. 3 ಋಕ್ಷೋ. 4 ಭೂರಿಮಾಯು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೩೧—ಏಣಃಕುರಂಗೋ ಹರಿಣೋಮೃಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ।
ಸಾರಂಗ[1] ಋಷ್ಯಃ ಪೃಷತೋ ರುರುಶ್ಚ ॥
ನ್ಯಂಕುಸ್ತಥಾ ರಂಕುರಿತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ।
ವಾತಪ್ರಮೀಾ ಶಂಬರ ಕೃಷ್ಣಸಾರಾಃ ॥ ೭೭ ॥

೨೩೨—ವಲೀಮುಖೋ ಮರ್ಕಟಕೋ ವನೌಕಾಃ ।
ಪ್ಲವಂಗಮಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ಲವಗಃ ಪ್ಲವಂಗಃ ॥
ಹರಿಃ ಕಪಿಃ ಕೀಶ ಇಮೇ ಚ ಶಬ್ದಾಃ ।
ಶಾಖಾಮೃಗೋ ವಾನರ ಇತ್ಯಭಿನ್ನಾಃ ॥ ೭೮ ॥

೨೩೩—ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಇತಿಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕೃಷ್ಣವಕ್ತ್ರಶ್ಚ(ಸ್ತು) ಮರ್ಕಟಃ ॥
ಕಪೇಃ ಕ್ರೀಡಾದಿಕಂ ಕಿಂಚಿತ್ಕಾ[2] ಪೇಯಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೭೯ ॥

೨೩೪—ಶಲಲಃ ಶಲ್ಲಕಶ್ಶ್ವಾವಿತ್ತತ್ಸೂಚೀ ಶಲಲಂ ಶಲಮ್ ॥
ವ್ಯಾಘ್ರಾದಯೋ ವನಚರಾಃ ಪಶವ ಶ್ವಾಪದಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೮೦ ॥

೨೩೫—ಗೋಧಾ ಮುಶಲಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಗೌಧೇರಾ ತತ್ಸುತಾ ಮತಾಃ ॥
ಸರಟಃ ಕೃಕಲಾಸಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯ ಶ್ಶಯಾನಕಃ ॥ ೮೧ ॥

೨೩೬—ಆಖುರ್ವೃಷೋ ಮೂಷಕಃ ಸ್ಯಾತ್ ಉಂದುರಃ ಖನಕಸ್ತಥಾ ॥
ಚುಚುಂದರೀ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ಗಂಧಮೂಷಿಕಾ ॥ ೮೨ ॥

ಟೀ ॥ ಏಣಃ, ಕುರಂಗಃ, ಹರಿಣಃ, ಮೃಗಃ–ಈ ೪ ಹುಲ್ಲೆ.
ಸಾರಂಗಃ, ರು(ಋ)ಷ್ಯಃ, ಪೃಷತಃ, ರುರುಃ–ಈ ೪ ಸಾರಂಗಂ.
ನ್ಯಂಕುಃ, ರಂಕುಃ–ಈ ಎರಡು ಮರೆ.
ವಾತಪ್ರಮೀಃ, ಸಂಬರಃ, ಕೃಷ್ಣಸಾರಃ–ಈ ೩ ಕೃಷ್ಣಮೃಗಂ. ॥ ೭೭ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲೀಮುಖಃ, ಮರ್ಕಟಕಃ, ವನೌಕಾಃ, ಪ್ಲವಂಗಮಃ, ಪ್ಲವಂಗಃ, ಪ್ಲವಗಃ, ಹರಿಃ, ಕಪಿಃ, ಕೀಶಃ,ಶಾಖಾಮೃಗಃ, ವಾನರಃ–ಈ ೧೧ ಕೋಡಗಂ. ॥ ೭೮ ॥

ಟೀ ॥ ಗೋಲಾಂಗೂಲಃ, ಕೃಷ್ಣವಕ್ತ್ರಃ–ಈ ಎರಡು ಮುಸು.
ಕೋಡಗದ ಕೆಯ್ತಮಂ ಕಾಪೇಯಮೆಂಬುದು. ॥ ೭೯ ॥

ಟೀ ॥ ಶಲಲಃ, ಶಲ್ಯಕಃ, ಶ್ವಾವಿತ್–ಈ ೩ ಎಯ್.
ಶಲಲಂ, ಶಲಂ–ಈ ಎರಡು ಎಯ್ಯ ಮುಳ್ಳು.
ಪಶುಃ, ಶ್ವಾಪದಃ –ಈ ಎರಡು (ಬೆಳ್ಮಿಗ) ಕೋಟ್ಮೃಗಂಗಳ್. ॥ ೮೦ ॥

ಟೀ ॥ ಗೋಧಾ, ಮುಸಲಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಉಡು.
ಗೌಧೇರಮೆಂಬುದು ಉಡುವಿನ ಮಱಿ. ಸರಟಃ, ಕೃಕಲಾಸಃ–ಈ ಎರಡು ಪೋತಿ.
ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯಃ, ಶಯಾನಕಃ–ಈ ಎರಡು ಗೋಸುಂಬೆ. ॥ ೮೧ ॥

ಟೀ ॥ ಆಖುಃ, ವೃಷಃ, ಮೂಷಕಃ–ಈ ೩ ಇಲಿ.
ಉಂದುರಃ, ಖನಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹೆಗ್ಗಣಂ.
ಚುಚುಂದರೀ, ಗಂಧಮೂಷಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಸುಂಡಿಲಿ ॥ ೮೨ ॥

---

1 ಮರುಶ್ಚ. 2 ಕಾ (ಕೋ)ಪೇಯಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೩೭—ಓತುರ್ಬಿಡಾಲೋ ಮಾರ್ಜಾರೋ ಪೃಷದಂಶಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಜಾಹಕೋ ಗಾತ್ರಸಂಕೋಚೀ ಮಂಡಲೀ ಚ ಬುಧೈಸ್ಸ್ಮೃತಾ || ೮೩ ||

೨೩೮—ಪತತ್ಪತಂಗಃ ಪತಗಃ ಪತತ್ರೀ |
ಪತ್ರೀ ಶಕುಂತಿಃ ಶಕುನಃ ಶಕುಂತಃ ||
1 ವಯೋ ವಿಹಾಯೋ ವಿಹಗೋವಿಹಂಗೋ |
ವಿಹಂಗಮಃ ಪತ್ರರಥೋ ಗರುತ್ಮಾನ್ || ೮೪ ||

೨೩೯—ಶಕುನಿಃ ಖಗೋ ನಗೌಕಾ ಪಕ್ಷೀ ವಿರ್ವಿಷ್ಕಿರಸ್ತಥಾ ವಿಕಿರಃ ||
ಅಂಡಜನೀಡಜ ವಾಜಿದ್ವಿಜಾಶ್ಚ ಕಥಿತಾಸ್ಸಮಾನಾರ್ಥಾಃ || ೮೫ ||

೨೪೦—ತನೂರುಹಂ ಗರುತ್ಪತ್ರಂ ಪತತ್ರಂ ಛದನಂ ಛದಃ ||
ಪಿಂಛಂ ವಾಜಸ್ತಥಾ ಪಕ್ಷಃ ಪಕ್ಷಮೂಲಂ ತು ಪಕ್ಷತಿಃ || ೮೬ ||

೨೪೧—ಪೇಶೀ ಕೋಶಃ ಸ್ಮೃತೋಽಂಡಶ್ಚ ಕುಲಾಯೋ ನೀಡಮುಚ್ಯತೇ ||
2ಚಂಚುಃ ಚಂಚೂಸ್ತಥಾ ತ್ರೋಟಿರ್ಡಯನಂ ಗಗನೇ ಗತಿಃ || ೮೭ ||

೨೪೨—ಕೇಕೀ ಶಿಖೀ ಶಿಖಂಡೀ ಪ್ರಚಲಾಕೀ ಬರ್ಹಿಣಃ ಕಲಾಪೀ ಚ ||
ಸರ್ಪಾಶನೋ ಮಯೂರಃ ಶಿಖಾವಲಶ್ಶ್ಯಾಮಕಂಠಶ್ಚ || ೮೮ ||

ಟೀ || ಓತುಃ, ಬಿಡಾಳಃ, ಮಾರ್ಜಾರಃ, ಪೃಷದಂಶಃ–ಈ ೪ ಬೆಕ್ಕು.
ಜಾಹಕಃ, ಗಾತ್ರಸಂಕೋಚೀ, ಮಂಡಲೀ–ಈ ೩ ಇಲಿಯಂ ಹಿಡಿಯಲನುಗೆಯ್ವ ಬೆಕ್ಕು. || ೮೩ ||

ಟೀ || ಪತತ್, ಪತಂಗಃ, ಪತಗಃ, ಪತತ್ರೀ, ಪತ್ರೀ, ಶಕುಂತಿಃ, ಶಕುನಃ, ಶಕುಂತಃ, ವಯಃ, ವಿಹಾಯಃ, ವಿಹಗಃ, ವಿಹಂಗಃ, ವಿಹಂಗಮಃ, ಪತ್ರರಥಃ, ಗರುತ್ಮಾನ್, ಶಕುನಿಃ, ಖಗಃ, ನಗೌಕಾಃ, ಪಕ್ಷೀ, ವಿಃ, ವಿಷ್ಕಿರಃ, ವಿಕಿರಃ, ಅಂಡಜಃ, ನೀಡಜಃ, ವಾಜೀ, ದ್ವಿಜಃ–ಈ ೨೬ ಹಕ್ಕಿ || ೮೪–೮೫ ||

ಟೀ || ತನೂರುಹಂ, ಗರುತ್, ಪತ್ರಂ, ಪತತ್ರಂ, ಛದನಂ, ಛದಃ, ಪಿಂಛಂ, ವಾಜಃ, ಪಕ್ಷಃ–ಈ ೯ ಎಱ(ಂ)ಕೆ.
ಪಕ್ಷಮೂಲಂ, ಪಕ್ಷತಿಃ–ಈ ಎರಡು ಎಱಕೆಯ ಮೊದಲ್. || ೮೬ ||

ಟೀ || ಪೇಶೀ, ಕೋಶಃ, ಅಂಡಂ,–ಈ ೩ ಮೊಟ್ಟೆ.
ಕುಲಾಯಃ, ನೀಡಂ–ಈ ಎರಡು ಗೂಡು.
ಚಂಚುಃ, ಚಂಚೂಃ, ತುಂಡ(ಃ) ತ್ರೋಟಃ–ಈ ೩ ಹಕ್ಕಿಯ ಮುಖಂ.
ಹಾಱುವುದು ಡಯನವೆಂಬುದು. || ೮೭ ||

ಟೀ || ಕೇಕೀ, ಶಿಖೀ, ಶಿಖಂಡೀ, ಪ್ರಚಲಾಕೀ, ಬರ್ಹಿಣಃ, ಕಲಾಪೀ, ಸರ್ಪಾಶನಃ, ಮಯೂರಃ, ಶಿಖಾವಳಃ, ಶ್ಯಾಮಕಂಠ(ಃ)–ಈ ೧೦ ನವಿಲ್. || ೮೮ ||

---

1 ವಿಯೋ. 2 ಚಂಚೂ ಸ್ತುಂಡಸ್ತ್ರೋಟಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೪೩—ವಾಣೀ ಕೇಕಾ ಶಿಖಾ ಚೂಡಾ ಚಂದ್ರಕೋ ಮೇಚಕೋ ಮತಃ ॥
ಪ್ರಚಲಾಕಃ ಶಿಖಂಡಶ್ಚ ಕಲಾಪೋ ಬರ್ಹ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೮೯ ॥

೨೪೪—ಅನ್ಯಭೃತಃಪರಪುಷ್ಟಃ ಕಲಕಂಠಃ ಕೋಕಿಲಃ ಪಿಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ॥
ಕಲವಿಂಕಶ್ಚಟಕಃ ಸ್ಯಾತ್ ಗೃಹಬಲಿಭುಕ್ ನೀಲಕಂಠಶ್ಚ ॥ ೯೦ ॥

೨೪೫—ಕ್ರೌಂಚಃ [1] ಕ್ರುಂಚಃ ಖಂಜನಃ ಖಂಜರೀಟಃ ।
ಕೋಕಶ್ಚಕ್ರಶ್ಚಕ್ರವಾಕೋ ರಥಾಂಗಃ ॥
ದಾರ್ವಾಘಾಟಃ ಸಾರಸಃ ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷಃ ।
ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸದ್ಭಿಸ್ಸಾರಸೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಚ ॥ ೯೧ ॥

೨೪೬—ಅರಿಷ್ಟಃ ಕರಟಃ ಕಾಕೋ ಬಲಿಪುಷ್ಟಃ ಸಕೃತ್ಪ್ರಜಃ ॥
ಏಕದೃಗ್ಬಲಿಭುಕ್ಧ್ವಾಂಕ್ಷಃ ಚಿರಂಜೀವೀ ಚ ವಾಯಸಃ ॥ ೯೨ ॥

೨೪೭—ಉಲೂಕಃ ಕೌಶಿಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಧ್ವಾಂಕ್ಷಾರಾತಿರ್ನಿಶಾಟನಃ ॥
ಕಾಕೋಲೋ [2] ಮೌಕುಲಿರ್ದ್ರೋಣಃ ಕೃಷ್ಣಕಾಕೋ ವನಾಶ್ರಯಃ ॥ ೯೩ ॥

೨೪೮—ಕೃಕವಾಕುಸ್ತಾಮ್ರಚೂಡಃ ಕುಕ್ಕುಟಶ್ಚರಣಾಯುಧಃ ॥
[3]ಕಿಕಿದೀವಿಸ್ಸ್ಮೃತಃ ಚಾಷಃ ಶಕುಂತೋ ಭಾಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ವಾಣೀ, ಕೇಕಾ—ಈ ಎರಡು ನವಿಲಧ್ವನಿ.

ಶಿಖಾ, ಚೂಡಾ—ಈ ಎರಡು ನವಿಲ ಕೊಟ್ಟು.

ಚಂದ್ರಕಃ, ಮೇಚಕಃ—ಈ ಎರಡು ಹೀಲಿಯ ಕಣ್ಣು.

ಪ್ರಚಳಾಕಃ, ಶಿಖಂಡಃ—ಈ ಎರಡು ಹೀಲಿ. ಕಳಾಪಃ, ಬರ್ಹಃ—ಈ ಎರಡು ಸೋಗೆ. ॥ ೮೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅನ್ಯಭೃತಃ, ಪರಪುಷ್ಟಃ, ಕಳಕಂಠಃ, ಕೋಕಿಳಃ, ಪಿಕಃ—ಈ ೫ ಕೋಗಿಲೆ.

ಕಲವಿಂಕಃ, ಚಟಕಃ, ಗೃಹಬಳಿಭುಕ್, ನೀಲಕಂಠಃ—ಈ ೪ ಗುಬ್ಬಿ(ಲು). ॥ ೯೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ರೌಂಚಃ, ಕ್ರುಞ್,—ಈ ಎರಡು ಕೊಂಚೆ. ಖಂಜರೀಟಃ, ಖಂಜನಃ—ಈ ಎರಡು ಗ(ಕ)ವಿಂಜು. ಕೋಕಃ, ಚಕ್ರಃ, ಚಕ್ರವಾಕಃ, ರಥಾಂಗಃ—ಈ ೪ ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ.

ದಾರ್ವಾಘಾಟಃ, ಸಾರಸಃ, ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷಃ—ಈ ೩ ಸಾರಸಂ.

ಸಾರಸಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ—ಈ ಎರಡು ಸಾರಸಿ. ॥ ೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಿಷ್ಟಃ, ಕರಟಃ, ಕಾಕಃ, ಬಲಿಪುಷ್ಟಃ, ಸಕೃತ್ಪ್ರಜಃ, ಏಕದೃಕ್, ಬಲಿಭುಕ್, ಧ್ವಾಂಕ್ಷಃ, ಚಿರಂಜೀವೀ, ವಾಯಸಃ—ಈ ೧೦ ಕಾಗೆ ॥ ೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಉಲೂಕಃ, ಕೌಶಿಕಃ, ಧ್ವಾಂಕ್ಷಾರಾತಿಃ, ನಿಶಾಟನಃ—ಈ ೪ ಗೂಗೆ.

ಕಾಕೋಲಃ, ಮೌಕುಳಿಃ, ದ್ರೋಣಃ, ಕೃಷ್ಣಕಾಕಃ, ವನಾಶ್ರಯಃ—ಈ ೫ ಅಡವಿಯ ಕಾಗೆ. ॥ ೯೩ ॥

ಟೀ ॥ ಕೃಕವಾಕುಃ, ತಾಮ್ರಚೂಡಃ, ಕುಕ್ಕುಟಃ, ಚರಣಾಯುಧಃ—ಈ ೪ ಕೋಟಿ. ಕಿರೀಟೀ(ಕಿಕಿದೀವಿಃ), ಚಾಷಃ—ಈ ಎರಡು ಕೊಟ್ಟು. ಶಕುಂತಃ, ಭಾಸಃ—ಈ ಎರಡು ಪಿಂಗಲಿ. ॥ ೯೪ ॥

---

1. ಕ್ರುಙ್ ಸ್ಯಾತ್. 2. ಮೌಕಲಿ. 3. ಕಿಕಿದೀಧಿಃ, ಕಿರೀಟೀ ವಿಶ್ರುತಶ್ಚಾಷಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೨೪೯—ಭೃಂಗಃ ಕಳಿಂಗೋ ಧೂಮ್ಯಾಟಃ ಸಾರಂಗಶ್ಚಾತಕೋ ಮತಃ ॥
ವ್ಯಾಘ್ರಾಟಸ್ತು ಭರದ್ವಾಜ ಶ್ಶುಕಃ ಕೀರ ಉದಾಹೃತಃ ॥ ೯೫ ॥
೨೫೦—ಆಟಶ್ಶರಾರಿರಾತಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಉತ್ಕ್ರೋಶಕುರರೌ ಸಮೌ ॥
ದಾತ್ಯೂಹೋ ಜಲರಂಕುಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕೋಯಷ್ಟಿಃ ಶಿಖರೀ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೯೬ ॥
೨೫೧—ಬಕೋ ಬಕೋಟೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಬಲಾಕಾ [1] ಬಿಸಕಂಠಿಕಾ ॥
[2] ಆತಾಪೀ ಶಕುನಿಶ್ಚಿಲ್ಲೋ [3] ಮದ್ಗು ಸ್ಸ್ಯಾಜ್ಜಲವಾಯಸಃ ॥ ೯೭ ॥
೨೫೨—ಹಂಸಾಶ್ಶ್ವೇತಚ್ಛದಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಶ್ಚಕ್ರಾಂಗಾ ಮಾನಸೌಕಸಃ ॥
[4] ಮರಾಳಾ ಹಂಸಕಾಂತಾ ಸ್ಯಾತ್ ವರಲಾ ವರಟಾ ತಥಾ ॥ ೯೮ ॥
೨೫೩—ಆತಾಮ್ರೈ ರಾಜಹಂಸಾಶ್ಚ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಸ್ಸಿತೇತರೈಃ ।
ಮಲಿನೈರ್ಮಲ್ಲಿ [5] ಕಾಕ್ಷಾಸ್ತು ಕಥ್ಯನ್ತೇ ಚರಣಾನನೈಃ ॥
ಪಕ್ಷೈರಾಧೂಸರೈರ್ಹಂಸಾ ಕಲಹಂಸಾ ಇತಿಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಪ್ರೋಚ್ಯನ್ತೇ [6] ಪ್ರಜಿಕಾ ಶ್ಯೇ [7] ನಾಷ್ಟಿಟ್ಟಿಭಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಪಕ್ಷಿಕಾಃ ॥ ೯೯ ॥
೨೫೪—ಜೀವಂಜೀವ ಕಪಿಂಜಲ ಚಕೋರ ಹಾರೀತವಂಜುಲ ಕಪೋತಾಃ ॥
ಕಾರಂಡವ ಕಾದಂಬ ಕ್ರಕರಾದ್ಯಾಃ [8] ಪಕ್ಷಿಜಾತಯೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ॥ ೧೦೦ ॥

ಟೀ ॥ ಭೃಂಗಃ, ಕಳಿಂಗಃ, ಧೂಮ್ಯಾಟಃ, ಸಾರಂಗಃ, ಚಾತಕಃ–ಈ ೫ ಚಾದಗೆ. ವ್ಯಾಘ್ರಾಟಃ, ಭರದ್ವಾಜಃ–ಈ ಎರಡು ಹೆಗ್ಗಾ(ಜ[3])ಜಿ. ಶುಕಃ, ಕೀರಃ–ಈ ಎರಡು ಗಿಳಿ. ॥ ೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಆಟಃ, ಶರಾರಿಃ, ಆತಿಃ–ಈ ೩ ಸರಕೂಟವಕ್ಕಿ.
ಉತ್ಕ್ರೋಶಃ, ಕುರರಃ–ಈ ಎರಡು ಮರಕೂಟವಕ್ಕಿ.
ದಾತ್ಯೂಹಃ, ಜಳರಂಕುಃ–ಈ ಎರಡು ಜಾಮುಹಂ.
ಕೋಯಷ್ಟಿಃ, ಶಿಖರೀ–ಈ ಎರಡು ಕೊಟ್ಟುಕಂ ॥ ೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ಬಕಃ, ಬಕೋಟಃ–ಈ ಎರಡು ಬಕಂ. ಬಲಾಕಾ, ಬಿಸಕಂಠಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ.
ಆತಾಪೀ, ಶಕುನಿಃ, ಚಿಲ್ಲಃ–ಈ ೩ ಗುಂಡುಮುಳುಕ(ನ ಹಕ್ಕಿ)ಂ.
ಮದ್ಗುಃ, ಜಳವಾಯಸಃ–ಈ ಎರಡು ನೀರಕಾಗೆ ॥ ೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಹಂಸಃ, ಶ್ವೇತಚ್ಛದಃ, ಚಕ್ರಾಂಗಃ, ಮಾನಸೌಕಾಃ(ಕಸಃ)–ಈ ೪ ಹಂಸಂ.
ಮರಾಳಾ, ವರಳಾ, ವರಟಾ–ಈ ೩ ಹೆಣ್ಣಂಚೆ ॥ ೯೮ ॥

ಟೀ ॥ ಕೆಂಪಪ್ಪ ಕಾಲ್ಮೊಗಂಗಳಿಂ ರಾಜಹಂಸೆಗಳೆಂಬುದು. ಕರಿಯುವಪ್ಪ ಕಾಲ್ಮೊಗಂಗಳಿಂ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಳೆಂಬುದು. ಮಾಸಿದ ಕಾಲ್ಮೊಗಂಗಳಿಂ ಮಲ್ಲಿಕಾಕ್ಷಂಗಳೆಂಬುದು. ನಸುಮಾಸಿದೆಜಂಕೆಗಳಿಂ ಕಲಹಂಸೆಗಳೆಂಬುದು.

ಪ್ರಜಿಕಾಃ, ಶ್ಯೇನಾಃ–ಈ ೨ ಗಿಡಿಗಂ. ಟಿಟ್ಟಿಭಾಃ, ಕ್ಷುದ್ರಪಕ್ಷಿಕಾಃ–ಈ ೨ ಚಿಟ್ಟೆ ॥ ೯೯ ॥

ಟೀ ॥ ಜೀವಂಜೀವಃ, ಕಪಿಂಜಳಃ, ಚಕೋರಃ, ಹಾರೀತಃ, ವಂಜುಳಃ, ಕಪೋತಃ–ಈ ೬ ಹೊಲಿಸು. ಕಾರಂಡವಃ, ಕಾದಂಬಕಃ, ಕ್ರಕರಃ–ಈ ೩ ಕರ್ಕರಂ. ಇವು ಮೊದಲಾದುವು ಹಕ್ಕಿಯ ಭೇದಂಗಳ್ ॥ ೧೦೦ ॥

---

1. ವಿಸ್ರಕಂಠಿಕಾ. 2. ಆತಾಯಿಾ. 3. ಮುದ್ಗ. 4. ವಾರಲಾ. 5. ಕಾಖ್ಯಾಶ್ಚ. 6 ಪ್ರಾಚಿಕಾಃ. 7. ನಾಶ್ಟಟಿಕಾಃ. 8. ಪಕ್ಷಜಾತೋ,

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೫೫—ಮಧುಕರ ಮಧುಪಮಧುವ್ರತ ಶಿಲೀಮುಖ ಭ್ರಮಭೃಂಗ ಪುಷ್ಪಲಿಹಃ ॥
ಇಂದಿಂದಿರಾಳಿ ಷಟ್ಚರಣ ಚಂಚರೀಕಾಲಿನೋ ದ್ವಿರೇಫಾಸ್ಸ್ಯುಃ ॥ ೧೦೧ ॥

[1]೨೫೬—ಝಿಲ್ಲೀಕಾ ಚೀರೀ ಸ್ಯಾತ್ ಸರಘಾ ಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾ ಭವೇತ್ಕ್ಷುದ್ರಾ ।
ಲೂತೋರ್ಣನಾಭ ಮರ್ಕಟ ಜಾಲಿಕಕೃಮಯಶ್ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ ॥
ಪತಂಗಃ ಶಲಭಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಖದ್ಯೋತೋ ಜ್ಯೋತಿರಿಂಗಣಃ ।
ಹಾಲಾಹಲಶ್ಚಾಂಜನಿ(ಕಾ)ಕೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಸ್ಯಾದ್ಗೃಹಗೋಧಿಕಾ ॥ ೧೦೨ ॥

೨೫೭—ಗ್ರಾಮಸ್ಸಂವಸಥೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಗ್ರಾಮುದಾನಂ[2] ಚ ಖೇಟಕಮ್ ॥
ಗ್ರಾಮಿಣಾಸ್ತು ನಿಗದ್ಯನ್ತೇ ಗ್ರಾಮ್ಯಾ ಗ್ರಾಮೇಯಕಾ ಇತಿ ॥ ೧೦೩ ॥

೨೫೮—ಗ್ರಾಮಾಂತಿಕ ಮುಪಶಲ್ಯಂ[3] ಪರ್ಯಂತಃ ಪರಿಸರಃ ಕಟಃ[4] ಪ್ರೋಕ್ತಃ ॥
ಅವಧಿರ್ಮರ್ಯಾದಾ ಸ್ಯಾದಾಘಾಟಃ ಸೀಮ ಸೀಮಾ ಚ ॥ ೧೦೪ ॥

೨೫೯—ಅಧ್ವಾ ಪಂಥಾಃ ಪದ್ಧತಿರೇಕಪದೀ ವರ್ತ್ಮ[5] ವರ್ತ್ಮನೀ ಸರಣಿಃ ॥
ಅಯನಂ ಪದವೀ ಮಾರ್ಗಃ ಪದ್ಯಾ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ನಿಗಮಃ ॥ ೧೦೫ ॥

೨೬೦—ಗ್ರಾಮಯೋರಂತ(ರಂ) ದೀರ್ಘಂ ಪ್ರಾಂತರಂ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥
ಘೋಷ ಆಭೀರಪಲ್ಲೀ ಸ್ಯಾತ್ ಪಕ್ಕಣಃ ಶಬರಾಲಯಃ ॥ ೧೦೬ ॥

ಟೀ ॥ ಮಧುಕರಃ, ಮಧುಪಃ, ಮಧುವ್ರತಃ, ಶಿಲೀಮುಖಃ, ಭ್ರಮರಃ, ಭೃಂಗಃ, ಪುಷ್ಪಲಿಟ್, ಇಂದಿಂದಿರಃ, ಅಳಿಃ, ಷಟ್ಚರಣಃ, ಚಂಚರೀಕಃ, ಅಳೀ, ದ್ವಿರೇಫಃ—ಈ ೧೩ ತುಂಬಿ. ॥ ೧೦೧ ॥

ಟೀ ॥ ಝಿಲ್ಲೀಕಾ, ಚೀರೀ—ಈ ಎರಡು ಜಿಮ್ಮುಂಡೆ.

ಸರಘಾ, ಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಜೇನನೊಣಂ. ॥ ೧೦೨ ॥

ಟೀ ॥ ಗ್ರಾಮಃ, ಸಂವಸಥಃ—ಈ ಎರಡು ಊರು. ಗ್ರಾಮುದಾನಂ, ಖೇಟಕಂ—ಈ ಎರಡು ಖೇಡಂ. ಗ್ರಾಮಿಣಃ, ಗ್ರಾಮ್ಯಃ, ಗ್ರಾಮೇಯಕಃ—ಈ ೩ ಊರುಗಂ. ॥ ೧೦೩ ॥

ಟೀ ॥ ಗ್ರಾಮಾಂತಿಕಂ, ಉಪಶಲ್ಯಂ, ಪರ್ಯಂತಃ, ಪರಿಸರಃ, ಕ(ಪ)ಟಃ—ಈ ೫ ಊರಹೊ(ಱ)ರೆ.

ಅವಧಿಃ, ಮರ್ಯಾದಾ, ಆಘಾಟಃ, ಸೀಮ, ಸೀಮಾ—ಈ ೫ ಹೊಲಮೇರೆ. ॥ ೧೦೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅಧ್ವಾ, ಪಂಥಾಃ, ಪದ್ಧತಿಃ, ಏಕಪದೀ, ವರ್ತ್ಮ, ವರ್ತ್ಮನೀ, ಸರಣಿಃ, ಅಯನಂ, ಪದವೀ, ಮಾರ್ಗಃ, ಪದ್ಯಾ, ನಿಗಮಃ—ಈ ೧೨ ಬಟ್ಟೆ. ॥ ೧೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎರಡೂರೆಡೆಯು(ಂ) ನಿಡುಮಾಳ(ಮ)ಂ ಪ್ರಾಂತರಮೆಂಬುದು.

ಘೋಷಃ, ಆಭೀರಪಲ್ಲೀ—ಈ ಎರಡು ತುಱುಕಾಱರ ಪಟ್ಟೆ.

ಪಕ್ಕಣಃ, ಶಬರಾಲಯಃ—ಈ ಎರಡು ಬೇಡರ ಪಳ್ಳಿ. ॥ ೧೦೬ ॥

---

1 ಈ ೨ ಪದ್ಯಗಳು ಟೀಕಿರುವ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುವು. 2 ಗ್ರಾಮಾಧಾನಂ. 3 ಪರ್ಯಂಕಃ. 4 ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ. 5 ವರ್ತನೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೬೧—ವ್ರಜಃಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಗೋಕುಲಂ ಗೋಷ್ಠಂ ಗೋವೃಂದಂ ಗೋಧನಂ ಧನಮ್ ॥
ಗೋಮರ್ಾ ಗೋಮಿಾ ಚ ಗೋಸ್ವಾಮಿಾ ಗೋವಿನ್ದೋಽಧಿಕೃತೋ
[ಗವಾಮ್ ॥ ೧೦೭ ॥

೨೬೨—ಉಕ್ಷಾನಡ್ವಾನ್ ಬಲೀವರ್ದಃ ಕಕುದ್ಮಾನ್ ವೃಷಭೋ ವೃಷಃ ॥
ಋಷಭಸ್ಸೌರಭೇಯೋ ಗೌರ್ಬಾಡಬೇಯೋಽಥ ಶಾಕ್ವರಃ [1] ॥ ೧೦೮ ॥

೨೬೩—ತರ್ಣಕಸ್ಸ್ಮೃರ್ಯತೇ ವತ್ಸೋ ದಮ್ಯೋ ವತ್ಸತರಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಆರ್ಷಭ್ಯಸ್ತು ಸ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಷಂಡತ್ವೇ ಯಸ್ಯ ಯೋಗ್ಯತಾ ॥ ೧೦೯ ॥

೨೬೪—ಮಹೋಕ್ಷಃ ಸ್ಯಾದುಕ್ಷತರೋ ವೃದ್ಧೋಕ್ಷಸ್ತು ಜರದ್ಗವಃ ॥
ಧುರಂ ವಹತಿ ಯೋ ಧುರ್ಯೋ ಧೌರೇಯಸ್ಸ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೧೧೦ ॥

೨೬೫—[2] ಸೌಥರೀ ಸ್ಯಾತ್ಪೃಷ್ಠವಾಹ್ಯಸ್ತು [3] ಸ್ಕಾಂಧಿಕಃ ಸ್ಕಂಧವಾಹಕಃ ॥
ಅಂಸಕೂಟಸ್ತು ಕಕುದಂ ಸಾಸ್ನಾ ಸ್ಯಾದ್ಗಲಕಂಬಲ(ಃ)ಂ ॥ ೧೧೧ ॥

೨೬೬—ನೀಚಕೀ ಚ ಶಿರೋದೇಶಃ ಸ್ಕಂಧದೇಶೋ ವಹಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ನಸ್ಯೋತೋ ನಸ್ತಿತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಷೋಡಾ [4] ಷಡ್ದಶನಃ ಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಭಗ್ನಶೃಂಗಸ್ತು ಕೂಟಃಸ್ಯಾತ್ ವಿಷಾಣಂ ಶೃಂಗಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ವ್ರಜಃ, ಗೋಕುಲಂ, ಗೋಷ್ಠಂ—ಈ ೩ ತುಱುವಿನ ಮಂದೆ.
ಗೋವೃಂದಂ, ಗೋಧನಂ, ಧನಂ—ಈ ಮೂಱು ತುಱುವಿನ ಹಿಂಡು.
ಗೋಮರ್ಾ, ಗೋಮಿಾ, ಗೋಸ್ವಾಮಿಾ—ಈ ೩ ತುಱುಕಾಱರ್.
ಕೀಲಾರಿಯುಂ ಗೋವಿಂದನೆಂಬುದು. ॥ ೧೦೭ ॥

ಟೀ ॥ ಉಕ್ಷಾ, ಅನಡ್ವಾನ್, ಬಲೀವರ್ದಃ, ಕಕುದ್ಮಾನ್, ವೃಷಭಃ, ವೃಷಃ, ಸೌರಭೇಯಃ, ಗೌಃ, ಬಾಡಬೇಯಃ, ಶಾಕ್ವರಃ-ಈ ೧೧ ಯೆ(ಎ)ತ್ತು. ॥ ೧೦೮ ॥

ಟೀ ॥ ತರ್ಣಕಃ, ವತ್ಸಃ—ಈ ಎರಡು ಹೋ(ಱ)ರಿ. ದಮ್ಯಃ, ವತ್ಸತರಃ—ಈ ಎರಡು ತಿರ್ದುಂಬೋಱು. ಆರ್ಷಭ್ಯಃಯೆಂಬುದು ಹಿಡಿಸಲ್ತಕ್ಕ ಹೋ(ಱ)ರಿ. ॥ ೧೦೯ ॥

ಟೀ ॥ ಮಹೋಕ್ಷಃ, ಉಕ್ಷತರಃ—ಈ ಎರಡು ಬಲ್ಲೆತ್ತು. ವೃದ್ಧೋಕ್ಷಃ, ಜರದ್ಗವಃ—ಈ ಎರಡು ಮುತ್ತೆತ್ತು. ಧುರ್ಯಃ, ಧೌರೇಯಃ—ಈ ಎರಡು ಹೂಟದೆತ್ತು. ॥ ೧೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಸೌಥರೀ, ಪೃಷ್ಠವಾಹ್ಯಃ—ಈ ಎರಡು ಹೇಱುವೆತ್ತು. ಸ್ಕಾಂಧಿಕಃ, ಸ್ಕಾಂಧವಾಹಕಃ—ಈ ಎರಡು ಹೂಡುವೆತ್ತು. ಅಂಸಕೂಟಃ, ಕಕುತ್—ಈ ಎರಡು ಹಿಣಿಲು.
ಸಾಸ್ನಾ(ಸ್ಯಾತ್)ಗಳ ಕಂಬಳಃ—ಈ ಎರಡು ಗಂಗೆದೊವಲು. ॥ ೧೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ನೀಚಿಕೀ, ಶಿರೋದೇಶಃ—ಈ ಎರಡು ಹಣೆ. ಸ್ಕಂದದೇಶಃ, ವಹಃ—ಈ ಎರಡು ಹೆಗಲ್. ನಸ್ಯೋತಃ, ನಸ್ತಿತಃ—ಈ ಎರಡು ಮೂಗಿಟ್ಟುದು. ಷೋಡಾ, ಷಡ್ದಶನಃ—ಈ ಎರಡು ಆಱುಹಲ್ಲ ಹೋಱು. ॥ ೧೧೨ ॥

---

1 ಸಾತ್ಕರಃ. 2 ಸೂಥರೀ. 3 ಸ್ಕಂಧಿಕಃ. 4 ಷೋಡಃ ಷೋಡರ್ಶ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೬೭—ಅಘ್ನ್ಯಾಗೌರ್ಮಾಹೇಯೀ ಸುರಭಿರ್ಬಹುಲಾ ಚ ಸೌರಭೇಯೀ ಚ ॥
[1] ಉಸ್ರಾರ್ಜುನೀ ಚ ರೋಹಿಣ್ಯುಕ್ತಾನಡುಹೀ ಬುಧೈರನಡ್ವಾಹೀ ॥ ೧೧೩ ॥

೨೬೮—ವೇಹದ್ವೃಷಭೋಪಗತಾ ಪ್ರಷ್ಠೌಹೀ [2] ಗರ್ಭಿಣೀ ವಶಾ ವಂಧ್ಯಾ ॥
ಧೇನುರ್ನವಪ್ರಸೂತಾ ಬಷ್ಕಯಣೀ ಪ್ರೌಢವತ್ಸಾ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೧೧೪ ॥

೨೬೯—ಅವತೋಕಾ ಸ್ರವದ್ಗರ್ಭಾ ಭದ್ರಾ ಗೌರ್ಗೋಮತಲ್ಲಿಕಾ ॥
[3] ಅಚಂಡೀ ಸುರತಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವತ್ಸಕಾಮಾ ತು ವತ್ಸಲಾ ॥ ॥ ೧೧೫ ॥

೨೭೦—ಊಧಸ್ಸ್ಯಾದಾಪೀನಂ ಪೀನೋಧ್ನೀ ಪೀವರಸ್ತನೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ॥
ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಚ ನೈಚಿಕೀ ಸ್ಯಾದ್ದ್ರೋಣದುಘಾ ಪ್ರಚುರದುಗ್ಧಾ ಚ ॥ ೧೧೬ ॥

೨೭೧—ಕಾಲ್ಯೋಪಸರ್ಯಾ ಪ್ರಜನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ।
[4] ವರೇಷ್ಟುಕಾ ಚ ಪ್ರಚುರಪ್ರಸೂತಿಃ ॥
ವಿಜಾಯತೇ ಯಾ ಪ್ರತಿವತ್ಸರಂ ಗೌಃ ।
ಸಮಾಂಸಮೀನೇತಿ ನಿಗದ್ಯತೇಽಸೌ ॥ ೧೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ಮುಜುಂದ ಕೊಂಬಿನೆತ್ತು ಕೂಟವೆಂಬುದು.
ವಿಷಾಣಂ, ಶೃಂಗಂ—ಈ ಎರಡು ಕೊಂಬು. [ಅಘ್ನ್ಯಾ, ಗೌಃ—ಈ ಎರಡು ಹಸು.]
ಹೆಮ್ಮೆಧೇನು ಮಾಹೇಯಿಯೆಂಬುದು.
ಸುರಭಿಃ, ಬಹುಲಾ, ಸೌರಭೇಯೀ—ಈ ೩ ಸುರಭಿ. ॥ ೧೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಉಸ್ರಾ, ಅರ್ಜುನೀ, ರೋಹಿಣೀ, ಅನಡುಹೀ, ಅನಡ್ವಾಹೀ—ಈ ೫ ಹಸು.
ವೇಹತ್, ವೃಷಭೋಪಗತಾ—ಈ ಎರಡು ಕಟ್ಟಿದಾವು.
ಪ್ರಷ್ಠೌಹೀ, ಗರ್ಭಿಣೀ—ಈ ೨ ತೆನೆಯಾವು. ವಶಾ, ವಂಧ್ಯಾ—ಈ ೨ ಬಂಜೆ. ॥ ೧೧೪ ।

ಟೀ ॥ ಧೇನುಃ, ನವಪ್ರಸೂತಾ—ಈ ಎರಡು ಎಳಗಂದಿ.
ಬಷ್ಕಯಣೀ, ಪ್ರೌಢವತ್ಸಾ—ಈ ಎರಡು ಕಡೆಗಂದಿ.
ಅವತೋಕಾ, ಸ್ರವದ್ಗರ್ಭಾ—ಈ ಎರಡು ಕಂದಿಕ್ಕಿದಾವು.
ಒಳ್ಳಿಹ ಹಸುವಂ ಗೋಮತಲ್ಲಿಕಾಯೆಂಬುದು ॥ ೧೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಅಚಂಡೀ, ಸುರತಾ—ಈ ಎರಡು ಬೆದೆಯಾವು.
ವತ್ಸಕಾಮಾ,(ತು) ವತ್ಸಳಾ—ಈ ಎರಡು ಕಡುಗಂದಿ.
ಊಧಸ್, ಆಪೀನಂ—ಈ ಎರಡು ಕೆಚ್ಚಲ್.
ಪೀನೋಧ್ನೀ, ಪೀವರಸ್ತನೀ—ಈ ಎರಡು ಹೆಗ್ಗೆಚ್ಚಲಾವು.
ಶ್ರೇಷ್ಠಾ, ನೈಚಿಕೀ—ಈ ಎರಡು ತಲೆಯಾವು.
ದ್ರೋಣದುಘಾ, ಪ್ರಚುರದುಗ್ಧಾ—ಈ ಎರಡು ಕೊಡವಾಲ ಕರೆವಾವು. ॥ ೧೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾಲ್ಯಾ, ಉಪಸರ್ಯಾ—ಈ ಎರಡು ಕಟ್ಟಿದಾವು.
ವರೇಷ್ಟುಕಾ, ಪ್ರಚುರಪ್ರಸೂತಿಃ—ಈ ಎರಡು ಹಲವು ಸೂಲಾವು.
ಪ್ರತಿವತ್ಸರಂಗೌಃ, ಸಮಾಂಸಮೀನಾ—ಈ ಎರಡು ವರ್ಷಗಂದಿಯಪ್ಪ ಪಸು. ॥ ೧೧೭ ॥

---

1 ಉಶ್ರಾ. 2 ಗರ್ಭಿಣೀ ಚ. 3 ಪ್ರಚಂಡೀ ಸೂರತಾ. 4 ಪರೇಷ್ಟುಕಾ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೨೬೨—ಗೃಷ್ಟಿಸ್ಸಕೃತ್ಪ್ರಸೂತಾ ಸ್ಯಾತ್ ಪಲಿಕ್ನೀ ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀ ||
ಗವ್ಯಂ ಗೋಸಂಭವಂ ಸರ್ವಂ [1] ಕರೀಷಂ ಗೋಮಯಂ ಸ್ಮೃತಮ್ || ೧೧೮ ||

೨೬೩—ಊಧಸ್ಯಂ ಕ್ಷೀರಂ ಸ್ಯಾದ್ದುಗ್ಧಂ ಸ್ತನ್ಯಂ ಪಯಶ್ಚ ಪೀಯೂಷಂ ||
ದಧಿಸಾರಂ ನವನೀತಂ ಬ್ರುವತೇ ಹಯ್ಯಂಗವೀನಾಖ್ಯಂ [2] || ೧೧೯ ||

೨೬೪—ತಕ್ರಮರಿಷ್ಟ ಮುದಶ್ವಿದ್ದಂಡಾಹತಕಾಳಸೇಯಮಥಿತಾನಿ ||
ದ್ರಪ್ಸಂ ದಧ್ಯಘನಂ ಸ್ಯಾತ್ಸರ್ಪಿರ್ಘೃತ ಮಾಜ್ಯಮಾ(ಹಾ)ಘಾರಃ || ೧೨೦ ||

೨೬೫—ಶೀನಂ ಸ್ತ್ಯಾನಂ [3] ಶೃತಂ ಪಕ್ವಂ ವಿಲೀನಂ [4] ದೃತಮುಚ್ಯತೇ ||
ಮಂಥಾ ಮಂಥಶ್ಚ ಮಂಥಾನೋ ವೈಶಾಖಃ [5] ಖಜಕಸ್ತಥಾ || ೧೨೧ ||

೨೬೬—ಸಂಧಾನಂ ದಾಮನೀ ದಾಮ ಪಶೂನಾಂ ಬಂಧನಂ ಸ್ಮೃತಂ ||
ಅಜಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತಬೋ [6] ಬಸ್ತಃ ಛಾಗ ಶ್ಛಗಳಕಃ ಛ್ಛಗಃ || ೧೨೨ ||

೨೬೭—[7] ಬರ್ಕರಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿಃ ಸರ್ವೋಽಪಿ ತರುಣಃ ಪಶುಃ ||
ತೂಬರಃ ಶೃಂಗಹೀನಸ್ತು ಪುಮಾನವ್ಯಂಜನಶ್ಚ ಯಃ || ೧೨೩ ||

ಟೀ || ಗೃಷ್ಟಿಃ, ಸಕೃತ್ಪ್ರಸೂತಾ–ಈ ಎರಡು ಚೊಚ್ಚಲಮಣಿಕಂ
ಪಲ್ಕಿನೀ, (ಪಲಿಕ್ನೀ) ಬಾಲಗರ್ಭಿಣೀ–ಈ ೨ ಎಳದೆನೆಯಾವು.
ಪಶುವಿನೊಳಾದುವೆಲ್ಲಂ ಗವ್ಯವೆಂಬುದು.
ಕರೀಷಂ, ಗೋಮಯಂ–ಈ ಎರಡು ಸೆಗಣಿ. || ೧೧೮ ||

ಟೀ || ಊಧಸ್ಯಂ, ಕ್ಷೀರಂ, ದುಗ್ಧಂ, ಸ್ತನ್ಯಂ, ಪಯಃ, ಪೀಯೂಷಂ–ಈ ೬ ಪಾಲ್ (ಹಾಲು). ದಧಿಸಾರಂ, ನವನೀತಂ–ಈ ಎರಡು ಬೆಣ್ಣೆ.
ಹಯ್ಯಂಗವೀನಂ, ಆಜ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ಹೊಸ ತುಪ್ಪಂ. || ೧೧೯ ||

ಟೀ || ಅರಿಷ್ಟಂ, ಉದಸ್ವಿ(ಶ್ವಿ)ತ್, ದಂಡಾಹತಂ, ಕಾಳಸೇಯಂ, ಮಥಿತಂ–ಈ ೬ ಆಳೆ.
ಆಳೆಬೆರಸಿದ ಮೊಸರು ದ್ರಪ್ಸವೆಂಬುದು.
ಸರ್ಪಿಃ, ಘೃತಂ, ಆಜ್ಯಂ, ಆಘಾರಃ–ಈ ೪ ತುಪ್ಪ. || ೧೨೦ ||

ಟೀ || ಶೀನಂ, ಸ್ತ್ಯಾನಂ–ಈ ೨ ಹೆತ್ತ ತುಪ್ಪ. ಶೃತಂ, ಪಕ್ವಂ–ಈ ೨ ಕಾಸಿದತುಪ್ಪ.
ವಿಲೀನಂ, ದ್ರುತಂ–ಈ ಎರಡು ಕರಗಿಸಿದ ತುಪ್ಪ.
ಮಂಥಾಃ, ಮಂಥಃ, ಮಂಥಾನಃ, ವೈಶಾಖಃ, ಖಜಕಃ–ಈ ೫ ಕಡೆಗೋಲ್ || ೧೨೧ ||

ಟೀ || ಸಂಧಾನಂ, ದಾಮನೀ, ದಾಮ–ಈ ೩ ಕಣ್ಣಿ.
ಅಜಃ, ಸ್ತಬಃ, ಬಸ್ತಃ, ಛಾಗಃ, ಛಗಳಕಃ, ಛಗಃ–ಈ ೬ ಹೋತು || ೧೨೨ |

ಟೀ || ಎಲ್ಲಾ ಪಶುಗಳ ಮರಿ ಬರ್ಕರವೆಂಬುದು. ಕೊಂಬಿಲ್ಲದ ಪಶುವುಮಂ, ಗಡ್ಡಮೀಸೆಯಿಲ್ಲದ ಗಂಡಗೂಸುಮಂ ತೂಬರವೆಂಬುದು. || ೧೨೩ ||

---

1 ಕಾರೀಷಂ, ಪುರೀಷಂ 2 ಹವೀನಂಚ ನಾಖ್ಯಂ 3 ಘೃತಂ. 4 ಸ್ರುತಂ, ದ್ರುತ, 5 ಖಡ್ಗಕಃ. 6 ಸ್ತಭೋ 7 ಕರ್ಕರಃ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೭೮—ಅವಿರೂರ್ಣಾಯುರುರಭ್ರೋ [1] ಹುಡುರುರಣೋ ವೃಷ್ಣಿ ಮೇಷ [2] ಮೇಂಡಾಸ್ತು ||
ಅವಿಸೋಢಮವಿಮರೀಸಂ ಸ್ಯಾದವಿದೂಸಂ ಚ ದುಗ್ಧಮವೇಃ || ೧೨೮ ||

೨೭೯—ದಾಸೇರಕಃ [3] ಕ್ರಮೇಳಕ ಉಷ್ಟ್ರೋಮಯುರವಣ ಕರಭಶೃಂಖ(ಲ)ಳಿಕಾಃ [4] ||
ವಾಳೇಯಶ್ಚಕ್ರೀವಾರ್ ಖರಗರ್ದಭ ರಾಸಭಾ [5] ಸ್ಸಮಾನಾರ್ಥಾಃ || ೧೨೫ ||

೨೮೦—ಕೌಲೇಯಕಸ್ಸಾರಮೇಯಃ [6] ಶುನಕಶ್ಶ್ವಾ ಚ ಕುರ್ಕ್ಕುರಃ ||
[7] ಭಷಕೋ ಮೃಗದಂಶಶ್ಚ, ಬುಧೈಸ್ಸಾಲಾವೃಕೋಮತಃ || ೧೨೬ ||

೨೮೧—ಮೃಗವ್ಯೇ ಕುಶಲಃ ಶ್ವಾ ಚ ವಿಶ್ವಕದ್ರುರಿತಿ ಸ್ಮೃತಃ ||
[8] ಅಳರ್ಕೋ ಯೋಗಿ(ತೋ)ಜೋಜ್ಞೇಯಃ ಶುನಕೀ ಸರಮೋಚ್ಯತೇ [9] || ೧೨೭ ||

೨೮೨—ಪಶೂನಾಂ [10] ಷಟ್ಕಸಂಖ್ಯಾಯಾಂ ಷಡ್ಗವಂ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ||
ದ್ವಿತ್ವೇ ಚ ಗೋಯುಗಂ ತೇಷಾಂ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣ ಪೂರ್ವಕಂ || ೧೨೮ ||

೨೮೩—ನೀವೃಜ್ಜ ನಪದೋ ದೇಶ ಉಪ(ಪಾ)ವರ್ತನಮಿಷ್ಯತೇ ||
ಜನೋ ಲೋಕಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿಷಯೋ ಗ್ರಾಮಸಂಖ್ಯಯಾ || ೧೨೯ ||

ಟೀ || ಅವಿಃ, ಊರ್ಣಾಯುಃ, ಉರಭ್ರಃ, ಉ(ಹು)ಡುಃ, ಉರಣಃ, ವೃಷ್ಣಿಃ, ಮೇಷಃ, ಮೇಂಡಃ–ಈ ೮ ಕುಱಿ.
ಅವಿಸೋಢಂ, ಅವಿಮರೀಸಂ, ಅವಿದೂಸಂ–ಈ ೩ ಕುಱಿಯ ಪಾಲ್. || ೧೨೪ ||

ಟೀ || ದಾಸೇರಕಃ, ಕ್ರಮೇಳಕಃ, ಉಷ್ಟ್ರಃ, ಮಯಃ, ರವಣಃ, ಕರಭಃ, ಶೃಂಖಳಕಃ–ಈ ೭ ಒಟ್ಟೆ.
ವಾಳೇಯಃ, ಚಕ್ರೀವಾರ್, ಖರಃ, ಗರ್ದಭಃ, ರಾಸಭಃ–ಈ ೫ ಕೞ್ತೆ || ೧೨೫ ||

ಟೀ || ಕೌಲೇಯಕಃ, ಸಾರಮೇಯಃ, ಶುನಕಃ, ಶ್ವಾ, ಕುರ್ಕ್ಕುರಃ, ಭಷಕಃ, ಮೃಗದಂಶಃ, ಶಾಲಾವೃಕಃ–ಈ ೮ ನಾಯ್(ಯಿ) || ೧೨೬ ||

ಟೀ || ಬೇಂಟೆಯ ನಾಯಂ ವಿಶ್ವಕದ್ರೂಯೆಂಬುದು. ಪೆಂಕುಳಿಯ ನಾಯಂ ಅಲರ್ಕಮೆಂಬುದು. ಶುನಕೀ, ಸರಮಾ–ಈ ಎರಡು ಪೆಣ್ಣಾಯ್ (ಹೆಣ್ಣುನಾಯಿ). || ೧೨೭ ||

ಟೀ || ಆಱು ಹಸುವಂ ಷಡ್ಗವವೆಂಬುದು.
ಎರಡು ಹಸುವಂ ಗೋಯುಗವೆಂಬುದು. || ೧೨೮ ||

ಟೀ || ನಿವೃತ್, ಜನಪದಃ, ದೇಶಃ, ಉಪವರ್ತನಂ–ಈ ೪ ನಾಡು.
ಜನಃ, ಲೋಕಃ, ಪ್ರಜಾ–ಈ ೩ ಪ್ರಜೆ. ವಿಷಯಮೆಂಬುದು ಕಂಪಣಂ. || ೧೨೯ ||

---

1 ಹುಡು. 2 ಮೇಢ್ರಾ. 3 ಕ್ರಮೇಲಕ. 4 ತಾಃ 5 ಶ್ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ
6 ಶುನಕೋ 7 ಭಷಕಃ, ಭಷಣಃ. 8 ಅಲರ್ಕೋ ರೋಗಿತೋ. 9 ಶುನಕೀಸರ ಉಚ್ಯತೇ.
10 ಖಡ್ಗಸಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೮೪—ಪತ್ತನಂ ಸ್ಯಾದಧಿಷ್ಠಾನಂ ನಿಗಮಃ ಪುಟಭೇದನಂ ।
ನಗರಂ ನಗರೀ [1] ದುರ್ಗ್ಗಂ ಸ್ಥಾನೀಯಂ ಪೂಃ ಪುರೀ ಪುರಂ ॥ ೧೩೦ ॥

೨೮೫—ಸ್ಕಂಧಾವಾರ ಇತಿ ಪ್ರಾಜ್ಞೈ ರಾಜಧಾನೀ ನಿಗದ್ಯತೇ ।
ಶಾಖಾನಗರಮಾಖ್ಯಾತಂ ತಥೋಪನಗರಂ ಬುಧೈಃ ॥ ೧೩೧ ॥

೨೮೬—ವಿದೇಹಾ ಮಿಥಿಳಾ(ಃ) ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಾಶೀ [2] ವಾರಾಣಸೀ ಮತಾ ॥
ಅವಂತ್ಯು [3] ಜ್ಜವನೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಕ(ಕಾ)ನ್ಯಕುಬ್ಜಾ ಮಹೋದಯಾ ॥ ೧೩೨ ॥

೨೮೭—ಹಸ್ತಿನಖಃ ಪರಿಕೂಟಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ಗೋಪುರಂ ಪುರದ್ವಾರಂ ॥
ವಪ್ರಂ ಸಾಲ(ಃ)ಂ ಪ್ರಾಕಾರಮಾಹು [4] ರರರೀ ಕವಾ(ಪಾ)ಟಂ ಚ ॥ ೧೩೩ ॥

೨೮೮—ಪ್ರತೋಳೀ ವಿಶಿಖಾ ರಥ್ಯಾ ಮುಖಂ ನಿಸ್ಸರಣಂ ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಂ ॥
ಶೃಂಗಾಟಕಃ ಪಥಾ(ಂ)ಶ್ಲೇಷಃ ಸಂಸ್ಥಾನಂ(ತು) ಚ ಚತುಷ್ಪಥಂ ॥ ೧೩೪ ॥

೨೮೯—ಗೃಹಭೂಮಿಸ್ತು ವಾಸ್ತು(ಃ)ಸ್ಯಾದ್ವಾಟ ಆವೇಷ್ಟಕೋ ವೃತಿಃ ॥
ಗೃಹಸ್ಥಾನಂ ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಂ ರಾಜ್ಞಾಮುಪಕಾರ್ಯೋಪಕಾರಿಕಾ ॥ ೧೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪತ್ತನಂ, ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ, ನಿಗಮಃ, ಪುಟಭೇದನಂ, ನಗರಂ, ನಗರೀ, ದುರ್ಗಂ, (ದ್ರಂಗಂ) ಸ್ಥಾನೀಯಂ, ಪೂಃ, ಪುರಂ, ಪುರೀ--ಈ ೧೧ ಪಟ್ಟಣಂ. ॥ ೧೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ಕಂಧಾವಾರಃ, ರಾಜಧಾನೀ–ಈ ಎರಡು ರಾಜಧಾನಿ.
ಶಾಖಾನಗರಂ, ಉಪನಗರಂ–ಈ ಎರಡು ರಾಜಧಾನಿಯ ಕೆಲದಬೀಡು. ॥ ೧೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ವಿದೇಹಾಃ, ಮಿಥಿಲಾಃ–ಈಎರಡು ಜನಕನ ಬೀಡು.
ಕಾಶೀ, ವಾರಾಣಾಸೀ–ಈ ೨ ವಾರಣಾಸಿ. ಅವಂತೀ, ಉಜ್ಜವನೀ–ಈ ೨ ಉಜ್ಜಯಿನಿ.
ಕನ್ಯಕುಬ್ಜಾ, ಮಹೋದಯಾ–ಈ ಎರಡು ಕನ್ನಉಜೆ. ॥ ೧೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಹಸ್ತಿನಖಃ, ಪರಿಕೂಟ(ಂ)ಃ–ಈ ಎರಡು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಕಟ್ಟು.
ಗೋಪುರಂ, ಪುರದ್ವಾರಂ–ಈ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುವಾಡಂ.
ವಪ್ರಂ, ಸಾಲ(ಂ)ಃ ಪ್ರಾಕಾರಃ–ಈ ೩ ಕೋಂಟೆ.
ಅರರೀ, ಕವಾಟಂ–ಈ ಎರಡು ಕದವು. ॥ ೧೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರತೋಳೀ, ವಿಶಿಖಾ, ರಥ್ಯಾ–ಈ ೨ ಬೀದಿ.
ಮುಖಂ, ನಿಃಸರಣಂ–ಈ ಎರಡು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಮುಂತು
ಬಟ್ಟೆಗೂಡಿದೆಡೆ ಶೃಂಗಾಟಕವೆಂಬುದು.
ಸಂಸ್ಥಾನಂ, ಚತುಷ್ಪಥಂ-ಈ ಎರಡು [5] ಚೌವಟ್ಟಂ. ॥ ೧೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಗೃಹಭೂಮಿಃ, ವಾಸ್ತು–ಈ ಎರಡು ಮನೆಯ ನೆಲೆ[ವಾಟಂ].
ಆವೇಷ್ಟಕಃ, ವೃತಿಃ–ಈ ಎರಡು ಬೇಲಿ.
ಉಪಕಾರ್ಯಾ, ಉಪಕಾರಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಅರಸುಗಳ ಬಿಡಾರಂ ॥ ೧೩೫ ॥

---

1 ದ್ರಂಗಃ. 2 ಶಿವಾ. 3 ತ್ಯುಜ್ಜಯಿನೀ. 4 ರರರಂ, 5 ಚಾವಟಂ,

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೯೦—ಆ [1] ವಾಸೋವಸಥಂ ಗೃಹಂ ಚ [2] ಭವನಂ ಸ್ಥಾನಂ ನಿಶಾಂತಂ ಕುಲಂ ।
ಸಂಸ್ತ್ಯಾಯೋ ನಿಲಯೋನಿಕಾ [3] ಯ್ಯ ಉಟಜಂ ಗೇಹಂ ಕುಟಂ ಮಂದಿರಂ ॥
ಧಿಷ್ಣ್ಯಂ ಧಾಮ ನಿಕೇತನಂ ಚ ಸದನಂ [4] ವಸ್ತ್ಯಂ ಚ ವಾಸ್ತು ಕ್ಷಯಃ ।
[5] ಶಾಲಾ ವೇಶ್ಮ ನಿವೇಶನೋದವಸಿತೇ [6] ಪ್ರೋಕ್ತೇ ಚ ಸದ್ಮೌಕಸೀ ॥ ೧೩೬ ॥

೨೯೧—ಶರಣಮಗಾರಂ ನಿವಸನಮಾಲಯ ಏಕಾರ್ಥವಾಚಕಾಶ್ಶಬ್ದಾಃ ॥
ಅಪವರಕಂ ಗರ್ಭಗೃಹಂ [7] ಸಂಜವನಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚತುಶ್ಶಾಲಂ ॥ ೧೩೭ ॥

೨೯೨—ಗೃಹಮಿಷ್ಟಕಾದಿರಚಿತಂ ಪ್ರಾಸಾದೋ ದೇವತಾನರೇಂದ್ರಾಣಾಂ ॥
ಆಯತನಂ [8] ದೇವಾನಾಮನ್ಯೇಷಾಂ ಧನವತಾಂ [9] ಹರ್ಮ್ಯಂ ॥ ೧೩೮ ॥

೨೯೩—ಸುಧಾಧವಳಿತಂ ಸೌಧಂ ಕುಟ್ಟಿಮಂ ಬದ್ಧಭೂಮಿಕಂ ॥
ಇಂದ್ರಕೋಶಸ್ತವ(ಮ)ಂಗಸ್ಸ್ಯಾ ದಟ್ಟಶ್ಚಾಟ್ಟಾಳಕೋ ಮತಃ ॥ ೧೩೯ ॥

೨೯೪—ಪಾಕಸ್ಥಾನಂ ರಸವತೀ ಕಥ್ಯತೇ ತನ್ಮಹಾನಸಂ ॥
ಉಶಂತಿ ಶಯನಸ್ಥಾನಂ ವಾಸಾಗಾರಂ ವಿಶಾರದಾಃ ॥ ೧೪೦ ॥

ಟೀ ॥ ಆವಾಸಃ, [ಆ] ವಸಥಂ, ಗೃಹಂ, ಭವನಂ ಸ್ಥಾನಂ, ನಿಶಾಂತಂ, ಕುಲಂ ಸಂಸ್ತ್ಯಾಯಃ, ನಿಲಯಃ, ನಿಕಾಯ್ಯಃ, ಉಟಜಂ, ಗೇಹಂ, ಕುಟಂ, ಮಂದಿರಂ, ಧಿಷ್ಣ್ಯಂ, ಧಾಮ ನಿಕೇತನಂ, ಸದನಂ, ವಸ್ತ್ಯಂ, ವಾಸ್ತು, ಕ್ಷಯಃ, ಶಾಲಾ, ವೇಶ್ಮ, ನಿವೇಶನಂ, ಉದವಸಿತಂ ಸದ್ಮ, ಓಕಃ, ಶರಣಂ, ಅಗಾರಂ, ನಿವಸನಂ, ಆಲಯಃ–ಈ ೩೧ ಮನೆ.

ಅಪವರಕಂ, ಗರ್ಭಗೃಹಂ–ಈ ಎರಡು ಓವರಿ.

ಸಂಜವನಂ, ಚತುಶ್ಶಾಲಂ– ಎರಡು ಚೌ(ಕಿ?)ರಗೆ. ॥ ೧೩೬–೧೩೭ ॥

ಟೀ ॥ ಇಟ್ಟಗೆ ಮೊದಲಾದುವಱಿಂ ಮಾಡಿದರಮನೆದೇಗುಲಂಗಳಂ ಪಾಸಾದವೆಂಬುದು ದೇಗುಲಂಗಳನೆ ಆಯತ(ನ)ವೆಂಬುದು.

ಉೞಿದ ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯುಂ ಹರ್ಮ್ಯವೆಂಬುದು. ॥ ೧೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಸುಧಾಧವಳಿತಂ, ಸೌಧಂ–ಈ ಎರಡು ದವಳಾರಂ.

ಕುಟ್ಟಿಮಂ, ಬದ್ಧಭೂಮಿಕಂ–ಈ ಎರಡು ನೆಲಗಟ್ಟು.

ಇಂದ್ರಕೋಶಃ, ತವಂಗಃ–ಈ ಎರಡು ತವಂಗಂ.

ಅಟ್ಟಃ, ಅಟ್ಟಾಳಕಃ–ಈ ಎರಡು ಅಟ್ಟಳೆ. ॥ ೧೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ಪಾಕಸ್ಥಾನಂ, ರಸವತೀ, ಮಹಾನಸಂ–ಈ ೩ ಬಾಣಸಿನ ಮನೆ.

ಶಯನಸ್ಥಾನಂ, ವಾಸಾಗಾರಂ–ಈ ಎರಡು ಸೆಜ್ಜೆಯ ಮನೆ. ॥ ೧೪೦ ॥

---

1 ವಾಸಾವ. 2 ಭುವನಂ. 3 ರ್ಯ್ಯಮುಟಜಂ. 4 ಪಸ್ತ್ಯಂ. 5 ಶಾಲೋ. 6 ಪ್ರೋಕ್ತಾ. 7 ಸಂಯಮನಂ. 8 ನಂಚ. 9 ತಾಂಚ ಹನ್ಮ್ಯಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೯೫—ಆವೇಶನಂ ಶಿಲ್ಪಿಶಾಲಾ ವಾಜಿಶಾಲಾ ತು ಮಂದುರಾ ||
ಪಣ್ಯ(ಂ)ವಿಕ್ರಯಶಾಲಾ ಸ್ಯಾದಾಪಣೋ ವಿಪಣಿಸ್ತಥಾ || ೧೪೧ ||
೨೯೬—ಕರ್ಮಶಾಲಾ ಚ ಕಾರೂಣಾಮ ನ್ವಾಸನ ಮುದಾಹೃತಂ ||
ಪ್ರಪಾ ಪಾನೀಯಶಾಲಾ ಸ್ಯಾತ್ (ಶ)ಸತ್ರಶಾಲಾ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಃ || ೧೪೨ ||
೨೯೭—ಉಪಪ್ಲ ಆಶ್ರಯ(ಂ)ಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಮುನೀನಾಂ ಸ್ಥಾನಮಾಶ್ರಮಃ [1] ||
ಮಠಶ್ಚ ವ್ರ(ಬ್ರ)ತಿನಾಂ ಸ್ಥಾನಂ ಮಂಡಪಸ್ಸ್ಯಾಜ್ಜನಾಶ್ರಯಃ || ೧೪೩ ||
೨೯೮—ವೇಶ್ಮೈಕದೇಶಃ ಪ್ರಘಣಃ ಪ್ರಘಾಣಃ ಸ್ಯಾದಳಿಂದಕಃ ||
ಅಜಿರಂ ಪ್ರಾಂಗಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವೇದಿಕಾ ಚ ವಿತರ್ದಿಕಾ || ೧೪೪ ||
೨೯೯—ದ್ವಾದ್ವಾರಂ ವಳಜಂ [2] ಪ್ರೋಕ್ತಮಗ್ಗಳಃ ಪರಿಘಸ್ಸ್ಮೃತಃ ||
ಉತ್ತ [3] ರಾಂಗಂ ಮತಂತಿರ್ಯಕ್ ದ್ವಾರಸ್ಯೋಪರಿ ದಾರು ಯತ್ || ೧೪೫ ||
೩೦೦—ಬುಧೈರ್ವಂದನಮಾಲಾ ತು ತೋರಣಂ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ||
ಆರೋಹಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ಸೋಪಾನಂ ನಿಶ್ರೇಣಿರಧಿರೋಹಿಣೀ || ೧೪೬ ||
೩೦೧—ಗೃಹಾವಗ್ರಹಣೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದೇಹಳೀ ಚ ಮನೀಷಿಭಿಃ ||
ಸಮ್ಮಾರ್ಜನೀ ವರ್ಧನೀ ಸ್ಯಾತ್ ಸಂಕರೋಽವಕರಸ್ಸ್ಮೃತಃ || ೧೪೭ ||

ಟೀ || ಆವೇಶನಂ, ಶಿಲ್ಪಿಶಾಲಾ–ಈ ಎರಡು ಚಿಪ್ಪಿಗರ ಮನೆ.
ವಾಜಿಶಾಲಾ, ಮಂದುರಾ–ಈ ಎರಡು ಕುದಿರೆಯ ಮಂ(ದಿ)ದುರಂ.
ಪಣ್ಯಂ, ವಿಕ್ರಯಶಾಲಾ, ಆಪಣಃ, ವಿಪಣಿಃ–ಈ ೪ ಅಂಗಡಿ || ೧೪೧ ||
ಟೀ || ಕರ್ಮಶಾಲಾ, ಅನ್ವಾಸನಂ–ಈ ಎರಡು ಪಂಚಕಾರುಕರುಂ ಕೆಲಸಂಗೆಯ್ವ ಮನೆ.
ಪ್ರಪಾ, ಪಾನೀಯಶಾಲಾ–ಈ ಎರಡು ಅಜಿವಟ್ಟಗೆ.
ಸತ್ರಶಾಲಾ, ಪ್ರತಿಶ್ರಯಃ–ಈ ಎರಡು ಸತ್ರದ ಮನೆ. || ೧೪೨ ||
ಟೀ || ಉಪಪ್ಲಃ, ಆಶ್ರಯಃ–ಈ ಎರಡು ಇರ್ಪ ಠಾವು.
ಮುನಿಗಳಿರ್ಪ ಠಾವು ಆಶ್ರಮವೆಂಬುದು. ಬ್ರತಿಗಳಿರ್ಪ ಮನೆ ಮಠವೆಂಬುದು.
ಜನಾಶ್ರಯಃ, ಮಂಡಪಃ–ಈ ಎರಡು ಸಭಾಮಂಟಪಂ. || ೧೪೩ ||
ಟೀ || ಪ್ರಘಣಃ, ಪ್ರಘಾಣಃ, ಅಳಿಂದಕಃ–ಈ ೩ ಮೊಗಸಾಲೆ.
ಅಜಿರಂ, ಪ್ರಾಂಗಣಂ–ಈ ೨ ಅಂಗಣಂ. ವೇದಿಕಾ, ವಿತರ್ದಿಕಾ–ಈ ೨ ಜಗಲಿ || ೧೪೪ ||
ಟೀ || ದ್ವಾಃ, ದ್ವಾರಂ, ವಳಜಂ–ಈ ೩ ಬಾಗಿಲ್.
ಅರ್ಗಳಃ, ಪರಿಘಃ–ಈ ಎರಡು ಅಗುಟಿ. ಉತ್ತರಾಂಗವೆಂಬುದು ಉತ್ತರಂಗಂ || ೧೪೫ ||
ಟೀ || ವಂದನಮಾಲಾ, ತೋರಣಂ–ಈ ಎರಡು ತೋರಣಂ.
ಆರೋಹಣಂ, ಸೋಪಾನಂ–ಈ ಎರಡು ಸೋಪಾನಂ.
ನಿಶ್ರೇಣಿಃ, ಅಧಿರೋಹಿಣೀ–ಈ ಎರಡು ನಿಚ್ಚಣಿಗೆ. || ೧೪೬ ||
ಟೀ || ಗೃಹಾವಗ್ರಹಣೀ, ದೇಹಳೀ–ಈ ಎರಡು ಪೊ(ಹೊ)ಸಂತಿಲ್.
ಸಮ್ಮಾರ್ಜನೀ, ವರ್ಧನೀ–ಈ ೨ ಕಸಕಿಲ್. ಸಂಕರಃ, ಅವಕರಃ,–ಈ ೨ ಕಸವು || ೧೪೭ ||

---

1 ಮಾಶ್ರಮಂ, 2 ಜ್ಞೇಯಮರ್ಗಳಾ. 3 ರಂಗಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೦೨—ಆಚ್ಛಾದನಂ ಸ್ಯಾದ್ವಲ(ಭೀ)ಭಿರ್ಗೃಹಾಣಾಂ ।
ಗೋಪಾನಸೀ ದಾರು ಚ ವಕ್ರಸಂಸ್ಥಂ ॥
ನೀವ್ರಂ ವಳೀಕಂ ಪಟಲಾಂತಮಾಹುಃ ।
ಕಪೋತಪಾಳೀ ಚ ವಿಟಂಕಸಂಜ್ಞಾ ॥ ೧೪೮ ॥

೩೦೩—ವಾತಾಯ(ನೋ)ನಂ ಗವಾ(ಕ್ಷಃ)ಕ್ಷಂ ಚ ಜಾಳಕಂ ಜಾಳಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಕಕ್ಷಾಂತರಂ ಪ್ರಕೋಷ್ಠಂ ಚ ಚಂದ್ರಶಾಲಾ ಶಿರೋಗೃಹಂ ॥ ೧೪೯ ॥

೩೦೪—ಸ್ವಸ್ತಿಕೋ ವರ್ಧಮಾನಶ್ಚ ನಂದ್ಯಾವರ್ತಾದಯಸ್ತಥಾ ॥
ವಿಚ್ಛಂದಕವಿಶೇಷಾಸ್ಸ್ಯುರಮೀ ಭೂಪತಿವೇಶ್ಮನಾಂ ॥ ೧೫೦ ॥

೩೦೫—ಪರಿವಾರಃ ಪರಿಕರಃ ಪರಿಸ್ಪಂದಃ ಪರಿಗ್ರಹಃ ॥
ತಥೋಪಕರಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪರಿಬರ್ಹಃ ಪರಿಚ್ಛದಃ ॥ ೧೫೧ ॥

೩೦೬—ಪರ್ಯಂಕಃ ಶಯನಂ ಶಯ್ಯಾ ತಳ್ಪಂ ಚ [1] ತಳಿಮಂ ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಂ ॥
ಉ(ಅ)ಪಾಶ್ರಯಸ್ತು ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಕಥ್ಯತೇ ಮತ್ತವಾರಣ(ಃ)ಂ ॥ ೧೫೨ ॥

೩೦೭—ಪ್ರವೇಣ್ಯಾಸ್ತರಣಂ ವರ್ಣಃ ಪರಿಸ್ತೋಮಃ [2] ಕುಥಃ ಕುಥಾ ॥
[3] ವಮತಂ ಚೇತಿ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ ಪ್ರಚ್ಛದಶ್ಚೋತ್ತರಚ್ಛದಃ ॥ ೧೫೩ ॥

ಟೀ॥ ಆಚ್ಛಾದನಂ, ವಲಭಿಃ–ಈ ಎರಡು ಮನೆಯ ಹೊ(ದಿ)ದಕೆ.
ಗೋಪಾನಸೀಯೆಂಬುದು ಲೋವೆ.
ನೀವ್ರಂ, ವಳೀಕಂ(ಪಟಲಾಂತಂ)–ಈ ಎರಡು ಸೂ(ಉ)ರು.
ಕಪೋತಪಾಲೀ, ವಿಟಂಕಂ–ಈ ಎರಡು ಕಪೋತವಟ್ಟಿಗೆ. ॥ ೧೪೮ ॥

ಟೀ॥ ವಾತಾಯನಂ, ಗವಾಕ್ಷಂ, ಜಾಲಕಂ, ಜಾಲಂ–ಈ ೪ ಬಾದವಣಂ.
ಕಕ್ಷಾಂತರಂ, ಪ್ರಕೋಷ್ಠಂ–ಈ ಎರಡು ನೆಲೆ.
ಚಂದ್ರಶಾಲಾ, ಶಿರೋಗೃಹಂ–ಈ ಎರಡು ಚಂದ್ರಶಾಲೆ. ಅದನೆ ಕೆಲಂಬರ್ ಮೊದಲ ಮನೆಯೆಂಬರ್ ॥ ೧೪೯ ॥

ಟೀ॥ ಸ್ವಸ್ತಿಕಃ, ವರ್ಧಮಾನಃ, ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ–ಈ ೩ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಅರಮನೆಯ ಛಂದಂಗಳ್. ॥ ೧೫೦ ॥

ಟೀ॥ ಪರಿವಾರಃ, ಪರಿಕರಃ, ಪರಿಸ್ಪಂದಃ, ಪರಿಗ್ರಹಃ–ಈ ೪ ಪರಿಗ್ರಹಂ.
ಉಪಕರಣಂ, ಪರಿಬರ್ಹಃ, ಪರಿಚ್ಛದಃ–ಈ ೩ ಉಪಕರಣಂ. ॥ ೧೫೧ ॥

ಟೀ॥ ಪರ್ಯಂಕಃ, ಶಯನಂ, ಶಯ್ಯಾ–ಈ ೩ ಮಂಚಂ.
ತಳ್ಪಂ, ತಳಿಮಂ–ಈ ಎರಡು ಪಾ(ಹಾ)ಸು.
ಉಪಾಶ್ರಯಃ, ಮತ್ತವಾರಣಂ–ಈ ಎರಡು ಮತ್ತವಾರಣಂ. ॥ ೧೫೨ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರವೇಣೀ, ಆಸ್ತರಣಂ–ಈ ಎರಡು ಹಾಸುಗೆ.
ವರ್ಣಃ, ಪರಿಸ್ತೋಮಃ, ಕುಥಃ, ಕುಥಾ, ವಮತಂ–ಈ ೫ ಪರಿಸ್ತೋಮಂ.
ಪ್ರಚ್ಛದಃ, ಉತ್ತರಚ್ಛದಃ–ಈ ಎರಡು ಹಚ್ಚವಡಿಗೆ. ॥ ೧೫೩ ॥

---

1 ತಲಿನಂ. 2 ಕುಶಃ ಕುಥಃ. 3 ನವತಂ ಚೇ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೦೮—ಅಪಟೀ ಕಾಂಡಪಟಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರತಿಸೀರಾ ಯ(ಜ)ವನಿಕಾ ತಿರಸ್ಕರಿಣೀ ॥
ಉಚ್ಛೀರ್ಷಕಮುಪಧಾನಂ ಧೀರೈರುಪಬರ್ಹಮಾಖ್ಯಾತಂ ॥ ೧೫೪ ॥
೩೦೯—ಚಂದ್ರೋದ(ಯೋ)ಯಂ ವಿತಾನಂ ಸ್ಯಾದುಲ್ಲೋಚಃ [1] ಖಜಕಸ್ತಥಾ ॥
ವ್ಯಜನಂ ತಾಲವೃಂತಂ ಚ ವಿಷ್ಟರ(ಃ)ಂ ಪೀಠಮಾಸನಂ ॥ ೧೫೫ ॥
೩೧೦—ವೇತ್ರಾಸನಂ ತಥಾಸಂಧೀ ಕಂಕತಂ ಕೇಶಮಾರ್ಜನಂ ॥
ಪಾದುಕಾನುಪದೀನಾ ಸ್ಯಾದುಪಾನತ್ಪಾದರಕ್ಷಣಂ ॥ ೧೫೬ ॥
೩೧೧—ದರ್ವೀ ತದರ್ವೂಶ್ಚ ಖಜಿಕಾ ಕಥ್ಯತೇ ದಾರುಹಸ್ತಕಃ ॥
ಪೇಟಾಂ ವದಂತಿ ಮಂಜೂಷಾಂ ಕು(ಶೂ)ಲಂ ಧಾನ್ಯಕೋಷ್ಠಕಂ ॥ ೧೫೭ ॥
೩೧೨—ಅಂಬರೀಷೋ ಭವೇ [2] ದ್ಭ್ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಕಂದುಃ ಸ್ವೇದನಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಚುಲ್ಯಶ್ಮಂತಕಮುತ್ತಾನಂ ಸ್ಮೃತಾಧಿಶ್ರಯಿಣೀ ಬುಧೈಃ ॥ ೧೫೮ ॥
೩೧೩—[3] ಅಂಗಾರಶಕಟೀಂ ಪ್ರಾಹುರ್ಹಸಂತೀಂ ಚ ಹಸಂತಿಕಾಂ ॥
ಉಖಾ ಸ್ಥಾಲೀ ಚರುಃ ಕುಂಭೀ ಪಿಠರಂ ಕುಂಡಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೫೯ ॥
೩೧೪—ಕಟಾಹಃ [4] ಕರ್ಪರೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಭೃಂಗಾರಃ ಕನಕಾಳುಕಾ ॥
ಶಾಳಾಜಿರೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಶರಾವಃ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥ ೧೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪಟೀ, ಕಾಂಡಪಟಃ, ಪ್ರತಿಸೀರಾ, ಯವನಿಕಾ, ತಿರಸ್ಕರಿಣೀ–ಈ (೫) ತೆರೆ. ಉಚ್ಛೀರ್ಷಕಂ, ಉಪಧಾನಂ, ಉಪಬರ್ಹಂ–ಈ ೩ ತಲೆಗಿಂಬು. ॥ ೧೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಚಂದ್ರೋದಯಃ, ವಿತಾನಂ, ಉಲ್ಲೋಚಃ, ಖಜಕಃ–ಈ ೪ ಮೇಲ್ ಕಟ್ಟು.
ವ್ಯಜನಂ, ತಾಲವೃಂತಕಂ–ಈ ಎರಡು ಬೀಸಣಿಗೆ.
ವಿಷ್ಟರಂ, ಪೀಠಂ, ಆಸನಂ–ಈ ೩ ಮಣೆ. ॥ ೧೫೫ ॥

ಟೀ ॥ ವೇತ್ರಾಸನಂ, ಆಸಂದೀ–ಈ ಎರಡು ಬೆತ್ತದ ಜಕ್ಕಳಂ.
ಕಂಕತ(ಂ)ಃ, ಕೇಶಮಾರ್ಜನಂ ಈ ಎರಡು ಹಣಿಗೆ. ಪಾದುಕಾ, ಅನುಪದೀನಾ–ಈ ಎರಡು ಹಾವುಗೆ.
ಉಪಾನತ್, ಪಾದರಕ್ಷಣಂ–ಈ ಎರಡು ಪಾದರಕ್ಷೆ. ॥ ೧೫೬ ॥

ಟೀ ॥ ದರ್ವೀ, ತದರ್ವೂಃ, ಖಜಿಕಾ, ದಾರುಹಸ್ತಃ–ಈ ೪ ಸಟ್ಟುಗಂ.
ಪೇಟಾ, ಮಂಜೂಷಾ–ಈ ಎರಡು ಪೆಟ್ಟಿಯಂ.
ಕುಸೂಲಂ, ಧಾನ್ಯಕೋಷ್ಠಕಂ–ಈ ಎರಡು ಕುದಿಜು. ॥ ೧೫೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂಬರೀಷಃ, ಭ್ರಾಷ್ಟ್ರಂ–ಈ ಎರಡು ಹುರಿಗಾವಲಿ.
ಕಂದುಃ, ಸ್ವೇದನಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಕಾವಲಿ.
ಚುಲ್ಲೀ, ಅಶ್ಮಂತಕಂ, ಉತ್ತಾನಂ, ಅಧಿಶ್ರಯಣೀ–ಈ ೪ ಒಲೆ ॥ ೧೫೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂಗಾರಶಕಟೀ, ಹಸಂತೀ, ಹಸಂತಿಕಾ–ಈ ೩ ಬೆಸಳಿಗೆ.
ಉಖಾ, ಸ್ಥಾಲೀ, ಚರುಃ, ಕುಂಭೀ, ಪಿಠರಂ, ಕುಂಡಂ–ಈ ೬ ಮಡಕೆ. ॥ ೧೫೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕಟಾಹಃ, ಕರ್ಪರಃ–ಈ ಎರಡು ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ.
ಭೃಂಗಾರಃ, ಕನಕಾಳುಕಾ–ಈ ಎರಡು ಬಿಂಗಾರಿ.
ಶಾಳಾಜಿರಃ, ವರ್ಧಮಾನಃ, ಶರಾವಃ–ಈ ೩ ಶ್ರಾವೆ. ॥ ೧೬೦ ॥

1 ಕ್ಷಜಕಃ, ಕದಕಃ. 2 ದ್ಭ್ರಾಷ್ಟ್ರ(ಃ)ಂ 3 ಅಂಗಾರಃ ಶಕಟೀ. 4 ಕರ್ಪಟೋ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೧೫—[1] ಕಾಶಿಕಾ ಮಲ್ಲಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪಿಧಾನಂ ಸ್ಯಾದುದಂಚನಂ ॥
ಘಟಃ [2] ಕರೀರಃ ಕಳಶಃ ಕುಟಃ ಕುಂಭೋ [3] ನಿಘಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೬೧ ॥

೩೧೬—ಕರ್ಕರೀ ಕರಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವರ್ಧನೀ ಚ ಗಳಂತಿಕಾ ॥
ಗಗರ್ಘರೀ ಮಂಥಿನೀ [4] ಚೋಕ್ತಾ ಮಣಿಕ ಸ್ಸ್ಯಾದಳಿಂಜರಃ ॥ ೧೬೨ ॥

೩೧೭—ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಮಾರನಾಳಂ ಸಂಧಾನಂ ಕಾಂಜಿಕಂ ಚ ಸೌವೀರಂ ॥
ಅಭಿಷವಮವಂತಿ ಸೋಮಂ [5] ಶುಷೋದಕಂ ಶುಕ್ಲಮಿಚ್ಛಂತಿ ॥ ೧೬೩ ॥

೩೧೮—ಅಂಧಃ ಕೂರಂ ಭಕ್ತಂ [6] ದೀದಿವಿರನ್ನಂ [7] ತಥೋದನಂ [8] ಭಿಸ್ಸಾ
ಅಶನಂ ಸ್ಯಾದಾಹಾರಃ ಪೂಪಾಪೂಪೌ ಚ [9] ಪೂಘಳಿಕಾ ॥ ೧೬೪ ॥

೩೧೯—ಯವಾಗೂ ರುಷ್ಣಿಕಾ ಶ್ರಾಣಾ ತರಳಾ ಚ ವಿಲೇಪಿಕಾ ॥
ಕ್ಷೈರೇ(ಯಿ)ಯಂ ಪಾಯಸಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪರಮಾನ್ನಂ ಚ ಸೂರಿಭಿಃ ॥ ೧೬೫ ॥

೩೨೦—[10] ನಿಷ್ಠಾನಂ ವ್ಯಂಜನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ವೇ(ಷ)ಶವಾರ ಉಪಸ್ಕರಃ ॥
ದಧಿಮಂ(ಡೋ)ತೋ ಭವೇನ್ಮಸ್ತು ಕರಂಭೋ ದಧಿಸಕ್ತವಃ ॥ ೧೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾಶಿಕಾ, ಮಲ್ಲಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಮಲ್ಲೆ.

ಪಿಧಾನಂ, ಉದಂಚನಂ–ಈ ಎರಡು ಎಸರ್ಮುಚ್ಚೆ.

ಘಟಃ ಕರೀರಃ–ಈ ಎರಡು ಹರವಿ.

ಕಳಶಃ, ಕುಟಃ, ಕುಂಭಃ, ನಿಘಃ–ಈ ೪ ಕೊಡಂ. ॥ ೧೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕರ್ಕರೀ, ಕರಕಃ–ಈ ಎರಡು ಕರಗಂ. ವರ್ಧನೀ, ಗಳಂತಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಗಣತಿಗೆ. ಗಗರ್ಘರೀ, ಮಂಥಣೀ–ಈ ಎರಡು ಮಂಥಣಿ. ಮಣಿಕಃ, ಅಳಿಂಜರಃ–ಈ ಎರಡು ಕೇಲು. ॥ ೧೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ, ಆರನಾಳಂ, ಸಂಧಾನಂ, ಕಾಂಜಿಕಂ, ಸೌವೀರಂ–ಈ ೫ ಅಂಬಿಲಂ. ಅಭಿಷವಂ, ಅವಂತಿ, ಸೋಮಂ, ಶುಷೋದಕಂ, ಶುಕ್ಲಂ–ಈ ೪ ಅಕ್ಕಿಗರ್ಚು. ॥ ೧೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂಧಃ, ಕೂರಂ, ಭಕ್ತಂ, ದೀದಿವಿಃ, ಅನ್ನಂ, ಓದನಂ, ಭಿಸ್ಸಾ, ಅಶನಂ, ಆಹಾರಃ–ಈ ೯ ಕೂಳ್.

ಪೂಪಃ, ಅಪೂಪಃ, ಪೂಘಳಿಕಾ–ಈ ೩ ಪಕ್ವಾನ್ನಂ ॥ ೧೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಯವಾಗೂಃ, ಉಷ್ಣಿಕಾ, ಶ್ರಾಣಾ, (ಶ್ರೋಣಾ) ತರಳಾ, ವಿಲೇಪಿಕಾ–ಈ ೫ ಗಂಜಿ.

ಕ್ಷೈರೇಯಂ, ಪಾಯಸಂ, ಪರಮಾನ್ನಂ–ಈ ೩ ತುಯ್ಯಲ್ ॥ ೧೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ನಿಷ್ಠಾನಂ, ವ್ಯಂಜನಂ–ಈ ಎರಡು ವ್ಯಂಜನಂ.

ವೇಶವಾರಃ, ಉಪಸ್ಕರಂ–ಈ ಎರಡು ಊಟದ ಪರಿಕಾರಂ.

ದಧಿಮಂ(ತ)ಥಃ, ಮಸ್ತು–ಈ ಎರಡು ಮಜ್ಜಿಗೆ.

ಕರಂಭಃ, ದಧಿಸಕ್ತುಃ–ಈ ಎರಡು [11] ಮೊಸರೊಳ್ ಕಲಸಿದ ಸತ್ತುಗಂ. ॥ ೧೬೬ ॥

---

1 ಕೋಶಿಕಾ. 2 ಕರೀಭಃ. 3 ನಿಪಃ. 4 ಗರ್ಗರೀ...ಪ್ರೋಕ್ತಾ. 5 ಕುಷೋದಕಂ. 6 ದಿದೀವಿರನ್ನಂ. 7 ತಥೋದನೋ. 8 ಭೀತ್ಸಾ 9 ಪೂಪಳಿಕಃ 10 ನಿಷ್ಪಾನ್ನಂ. 11 ಮೊಸರಲಿ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೨೧—ದಾಧಿಕಂ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ದಧ್ನಾ ಸಾರ್ಪಿಷ್ಕಂ ಸರ್ಪಿಷಾ ಸ್ಸಂಸ್ಕೃತಂ ॥
ಲವಣೋದಕಸಂ [1] ಸಿದ್ಧಂ ಲವಣೋದಕಿತಂ ಮತಂ ॥ ೧೬೭ ॥

೩೨೨—ಅಂಗಾರೇಷು ವಿಪಕ್ವಂ ಮಾಂಸಂ ಭೂತಿರ್ಭರೂಟಕಂ [2] ಭೃಷ್ಟಂ ॥
ಉಖ್ಯ [3] ಮುಖಾಯಾಂ ಸಿದ್ಧಂ ಶೂಲೇ ಶೂಲ್ಯಂ ಭಟಿತ್ರಂ ಚ ॥ ೧೬೮ ॥

೩೨೩—[4] ಕಿ(ೀ)ಲಾಟಃ ಕೂರ್ಚಿಕಾ ಚೇತಿ ಕ್ಷೀರಸ್ಯ ವಿಕೃತೀ ಉಭೇ ॥
ಫಾಣಿತ(ಂ) ವಿಕೃತಿರ್ಗೌಡೀ ಮತ್ಸ್ಯಂಡೀ ಖಂಡಶರ್ಕರಾ(ಃ) ॥ ೧೬೯ ॥

೩೨೪—ವಲ್ಭನ [5] ಮಭ್ಯವಹಾರಃ ಪ್ರತ್ಯವಸಾನಂ ಚ ಜೇಮನಂ ಜಗ್ಧಿಃ ॥
ಖಾದನಮಶನಂ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಹಾರೋ ಭೋಜನಂ ಸ್ವದನಂ ॥ ೧೭೦ ॥

೩೨೫—ಪರ್ಯಾಪ್ತ ಮುಪಸಂಪನ್ನಂ ತೃಪ್ತಿಃ ಸೌಹಿತ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
[6] ವಿಘಸೋ ಭುಕ್ತ ಶೇಷ(ಂ)ಃಸ್ಯಾ ದ್ಭುಕ್ತೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ತು ಫೇಳಿಕಾ ॥ ೧೭೧ ॥

೩೨೬—ಅಮತ್ರಂ ಭಾಜನಂ ಪಾತ್ರಂ [7] ಸ್ಥಾಲಂ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಮಿಷ್ಯತೇ ॥
[8] ಗರ್ಹಕಶ್ಚಾನುತರ್ಷಶ್ಚ ಚಷಕಃ ಸರಕಃ ಸ್ಸಂಸ್ಕೃತಃ ॥ ೧೭೨ ॥

೩೨೭—ಆಪಾನಂ ಪಾನಗೋಷ್ಠೀಸ್ಯಾತ್ಸ [9] ಪೀತಿಃ ಸಹಪಾನಕಂ ॥
ಉಪದಂಶಾವದಂಶೌ ಚ ಭ(ಚ) ಕ್ಷಣಂ ಸಂಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ ೧೭೩ ॥

ಟೀ ॥ ಮೊಸರೊಳೆ ಮಾಡಿದುದು ದಾಧಿಕವೆಂಬುದು.
ತುಪ್ಪದೊಳೆ ಮಾಡಿದುದು ಸಾರ್ಪಿಷ್ಕವೆಂಬುದು.
ಉಪ್ಪುನೀರೊಳೆ ಮಾಡಿದುದು ಲವಣೋದಕಿತವೆಂಬುದು ॥ ೧೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ಸುಟ್ಟಡಗು ಭೂತಿಯೆಂಬುದು. ತಾಳಿಸಿದಡಗು ಭರೂಟಕವೆಂಬುದು.
ಅಟ್ಟಡಗು ಉಖ್ಯವೆಂಬುದು. ಶೂಲ್ಯಂ, ಭಟಿತ್ರಂ—ಈ ಎರಡು ಸುಂಟಗೆ. ॥ ೧೬೮ ॥

ಟೀ ॥ ಕೀಲಾಟಃ, ಕೂರ್ಚಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಕ್ಷಿ(ಕಿ)ೀರಸಂ. ಫಾಣಿತವೆಂಬುದು ಹಣಿದಂ.
ಮತ್ಸಂಡೀ, ಖಂಡಶರ್ಕರಾ—ಈ ಎರಡು ಖಂಡಶರ್ಕರೆ. ॥ ೧೬೯ ॥

ಟೀ ॥ ವಲ್ಭನಂ, ಅಭ್ಯವಹಾರಃ, ಪ್ರತ್ಯವಸಾನಂ, ಜೇಮನಂ, ಜಗ್ಧಿಃ, ಖಾದನಂ, ಅಶನಂ, ಭಕ್ಷಣಂ, ಆಹಾರಃ, ಭೋಜನಂ, ಸ್ವದನಂ—ಈ ೧೧ ಊಟಂ. ॥ ೧೭೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ, ಉಪಸಂಪನ್ನಂ, ತೃಪ್ತಿಃ, ಸೌಹಿತ್ಯಂ—ಈ ೪ ತ(ಣಿ) ಣುವು.
ವಿಘಸಃ, ಭುಕ್ತಶೇಷಃ—ಈ ಎರಡು ಉಂಡು ಮಿಕ್ಕುದು.
ಭುಕ್ತೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ, ಫೇಳಿಕಾ—ಈ ಮಡಗೂಟು । ೧೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅಮತ್ರಂ, ಭಾಜನಂ, ಪಾತ್ರಂ, ಸ್ಥಾಲಂ—ಈ ೪ ತಳಿಗೆ.
ಗರ್ಹಕಃ, ಅನುತರ್ಷಃ, ಚಷಕಃ, ಸರಕಃ—ಈ ೪ ತಿಳಿವಟ್ಟಲ್. ॥ ೧೭೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆಪಾನಂ, ಪಾನಗೋಷ್ಠೀ—ಈ ಎರಡು ಕಳ್ಳುಡಿವುದು.
ಸಪೀತಿಃ, ಸಹಪಾನಕಂ—ಈ ಎರಡು ಗೊಟ್ಟಿಗಳ್ಳುಡಿವುದು.
ಉಪದಂಶಃ, ಅವದಂಶಃ, ಭಕ್ಷಣಂ—ಈ ೩ ಕುಡಿವುತ್ತೆ ಬಾಡಿಸುವುದು. ॥ ೧೭೩ ॥

---

1 ಸಿದ್ಧ ಮುದಲಾವಣಿಕಂ ಸ್ಸಂಸ್ಕೃತಂ. 2 ಭೃಷ್ಟಂ. 3 ಮುಖಾಸಂಸಿದ್ಧ. 4 ಕಿಲಾಟಃ 5 ಮನ್ನವಹಾರ. 6 ವಿಘಸಂ. 7 ಸ್ಥಾಲಂತು. 8 ಗಲ್ವಕಶ್ಚಾನುತರ್ಷಶ್ಚ. 9 ಸಂಪ್ರೀತಿ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೩೨೮—ಮಧ್ವಾಸವಃ ಸಿ(ಶಿ)ೀಧು ಸುರಾ ಪ್ರಸನ್ನಾ ।
ಪರಿ(ಸ್ರು)ಶ್ರುತಾ ಸ್ಯಾನ್ಮದಿರಾ ಮದಿಷ್ಠಾ ॥
ಕಾದಂಬರೀ ಸ್ವಾದುರಸಾ ಚ ಶುಂಡಾ ।
ಗಂಧೋತ್ತಮಾ ಮಾಧವಕಶ್ಚ ಹಾಳಾ ॥ ೧೭೪ ॥

೩೨೯—ಕಲ್ಯಂ ತಥಾ ಮದ್ಯಂ ಮೈರೇಯಂ ಕಾಪಿಶಾ[1] ಯನಂ ॥
ಮಾಧ್ವೀಕಮಾಸವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪರಿಸ್ರುದ್ವಾರುಣೀ ಮಧು ॥ ೧೭೫ ॥

೩೩೦—ಮನುಷ್ಯೋ ಮಾನುಷೋಮರ್ತ್ಯೋ ಮನುಜೋ ಮಾನವೋ ನರಃ ॥
ಪುಮಾನ್ ಪಂಚಜನೋ ನಾ ಚ ಪುರುಷಃ ಪೂರುಷಶ್ಚ ವಿಟ್ ॥ ೧೭೬ ॥

೩೩೧—ಧೀರೋ ಧೀಮಾನ್ ಲಬ್ಧವರ್ಣೋ ವಿಪಶ್ಚಿ ।
ದ್ವೃದ್ಧೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ತರೂಪೋಽಭಿರೂಪಃ ॥
ಸೂರಿಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಪಂಡಿತಸ್ಸನ್ಮನೀಷೀ ।
ಜ್ಞೋ ದೋಷಜ್ಞಃ ಕೋವಿದಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಬುದ್ಧಃ ॥ ೧೭೭ ॥

೩೩೨—ಬುಧಃ ಸುಧೀಃ ಕೃತೀ ಕೃಷ್ಟಿಃ ಕವಿರ್ವ್ಯಕ್ತೋ ವಿಶಾರದಃ ॥
ವಿಚಕ್ಷಣಶ್ಚ ಮೇಧಾವೀ ಸಂಖ್ಯಾವಾನ್ ಮತಿಮಾನ್ ಮತಃ ॥ ೧೭೮ ॥

೩೩೩—ಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ[2] ಪ್ರತಿಭಾ ಧೀರ್ಧಿಷಣಾ ಶೇಮುಷೀ ಮನೀಷಾ ಚ ॥
ಬುದ್ಧಿರ್ಮತಿಶ್ಚ ಮೇಧಾ ಸಂಖ್ಯಾ ಸಂವಿತ್ತಿ ರುಪಲಬ್ಧಿಃ ॥ ೧೭೯ ॥

೩೩೪—ಚತುರಃ (ಸ್ಯಾತ್) ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಕೃತಹಸ್ತಃ, ಕೃತಮುಖಶ್ಚ ಕೃತಕರ್ಮಾ ॥
ದಕ್ಷಃ ಕುಶಲೋಽಭಿಜ್ಞೋ ನಿಷ್ಣಾತಃ ಶಿಕ್ಷಿತಃ ಪ್ರವೀಣಶ್ಚ ॥ ೧೮೦ ॥

ಟೀ॥ ಮಧು, *ಆಸವಃ, ಸೀಧು, ಸುರಾ, ಪ್ರಸನ್ನಾ, ಪರಿ(ಸ್ರು)ಶ್ರುತಾ, ಮದಿರಾ, ಮದಿಷ್ಠಾ, ಕಾದಂಬರೀ, ಸ್ವಾದುರಸಾ, ಶುಂಡಾ, ಗಂಧೋತ್ತಮಾ, ಮಾಧವಕಃ, ಹಾಳಾ, ಕಲ್ಯಂ, ಕಶ್ಯಂ, ಮದ್ಯಂ, ಮೈರೇಯಂ, ಕಾಪಿಶಾಯನಂ, ಮಾಧ್ವೀಕಂ, *ಆಸವಃ, ಪರಿ(ಸು)ಶ್ರುತ್, ವಾರುಣೀ, ಮಧು—ಈ ೨೪ ಕಳ್ಳು. ॥ ೧೭೪–೧೭೫ ॥

ಟೀ॥ ಮನುಷ್ಯಃ, ಮಾನುಷಃ, ಮರ್ತ್ಯಃ, ಮನುಜಃ, ಮಾನವಃ, ನರಃ, ಪುಮಾನ್, ಪಂಚಜನಃ, ನಾ, ಪುರುಷಃ, ಪೂರುಷಃ, ವಿಟ್—ಈ ೧೨ ಮಾನಸರ್ ॥ ೧೭೬ ॥

ಟೀ॥ ಧೀರಃ, ಧೀಮಾನ್, ಲಬ್ಧವರ್ಣಃ, ವಿಪಶ್ಚಿತ್, ವೃದ್ಧಃ, ವಿದ್ವಾನ್, ಪ್ರಾಪ್ತರೂಪಃ, ಅಭಿರೂಪಃ, ಸೂರಿಃ, ಪ್ರಾಜ್ಞಃ, ಪಂಡಿತಃ, ಸನ್, ಮನೀಷೀ, ಜ್ಞಃ, ದೋಷಜ್ಞಃ, ಕೋವಿದಃ, ಪ್ರಬುದ್ಧಃ, ಬುಧಃ, ಸುಧೀಃ, ಕೃತೀ, ಕೃಷ್ಟಿಃ, ಕವಿಃ, ವ್ಯಕ್ತಃ, ವಿಶಾರದಃ, ವಿಚಕ್ಷಣಃ, ಮೇಧಾವೀ, ಸಂಖ್ಯಾವಾನ್, ಮತಿಮಾನ್—ಈ ೨೮ ವಿದ್ವಾಂಸರ್. ॥ ೧೭೭–೧೭೮ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರೇಕ್ಷಾ, ಪ್ರಜ್ಞಾ, ಪ್ರತಿಭಾ, ಧೀಃ, ಧಿಷಣಾ, ಶೇಮುಷೀ, ಮನೀಷಾ, ಬುದ್ಧಿಃ, ಮತಿಃ, ಮೇಧಾ, ಸಂಖ್ಯಾ, ಸಂವಿತ್ತಿಃ, ಉಪಲಬ್ಧಿಃ—ಈ ೧೩ ಬುದ್ಧಿ. ॥ ೧೭೯ ॥

ಟೀ॥ ಚತುರಃ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ, ಕೃತಹಸ್ತಃ, ಕೃತಮುಖಃ, ಕೃತಕರ್ಮಾ, ದಕ್ಷಃ, ಕುಶಲಃ, ಅಭಿಜ್ಞಃ, ನಿಷ್ಣಾತಃ, ಶಿಕ್ಷಿತಃ, ಪ್ರವೀಣಃ—ಈ ೧೧ ಬಲ್ಲವಂ. ॥ ೧೮೦ ॥

---

1 ಯಿನಂ. 2 ಪ್ರತಿಸಾ 3 ಮನೀಋಾ. * ಆಸವ ಶಬ್ದವು ೨ ಆವೃತ್ತಿ ಬಂದಿದೆ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೩೫—ವೈಧೇಯೋ ಬಾಲಿಶೋ ಬಾಲೋ ಜಡೋ ಜಾಲ್ಮೋ[1] ಯಥೋದಿತಃ ||
ಮೂಢೋ ಮಂದೋ ವಿವರ್ಣಶ್ಚ ಮೂರ್ಖಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಾತೃಶಾಸಿತಃ || ೧೮೧ ||

೩೩೬—[2]ಅರ್ವಾಣಮಣಕಮಪ[3]ಶದ ಮಧಮಮವದ್ಯಂ ನಿಕೃಷ್ಟ ಮವಕೃಷ್ಟಂ ||
[4]ಅವಮಂ ಚೇಳಂ ಕಾಡಂ ಖೇಟಂ ಪಾಪಂ ಚ ರೇಫಸಂ ಪ್ರಾಹುಃ || ೧೮೨ ||

೩೩೭—ಏ(ಐ)ಕಾಗಾರಿಕ ತಸ್ಕರ ದಸ್ಯುಪ್ರತಿ[5]ರೋಧಕಾಃ ಪರಾಸ್ಕಂದೀ ||
ಚೋ(ಚೌ)ರೋ ಮಲಿಮ್ಲುಚಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಮೋಷೀ ಪಾರಿಪಂಥಿ
[ಕಸ್ಸ್ತೇನಃ || ೧೮೩ ||

೩೩೮—ಪಶ್ಯತೋ ಯೋ ಹರತ್ಯರ್ಥಂ ಸ ಚೋರಃ ಪಶ್ಯತೋಹರಃ ||
ದ್ರವ್ಯಂ ಹ್ಯಪಹೃತಂ[6] ಲುಪ್ತಂ ಸ್ತೇಯಂ ಚೌರ್ಯಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ || ೧೮೪ ||

೩೩೯—[7]ಪಾಟಚ್ಚರಃ[8]ಪಟಚ್ಚಾರೋ ಬದ್ಧೋ ನದ್ಧಶ್ಚ[9]ಸಂಯತಃ ||
ಕ್ಷೇಮಂಕರೋಽರಿಷ್ಟತಾತಿಃ ಶಿವತಾತಿಶ್ಶಿವಂಕರಃ || ೧೮೫ ||

೩೪೦—ಪರವಾಂಸ್ತು ಪರಾಧೀನೋ ನಿಘ್ನಃ ಪರವಶಸ್ತಥಾ ||
ಪರತಂತ್ರಃ ಪರಾಯತ್ತಃ[10] ಪರಚ್ಛಂದಶ್ಚ ಗೃಹ್ಯಕಃ || ೧೮೬ ||

ಟೀ || ವೈಧೇಯಃ, ಬಾಲಿಶಃ, ಬಾಲಃ, ಜಡಃ, ಜಾಲ್ಮಃ, ಯಥೋದಿತಃ, ಮೂಢಃ, ಮಂದಃ, ವಿವರ್ಣಃ, ಮೂರ್ಖಃ, ಮಾತೃಶಾಸಿತಃ—ಈ ೧೧ ಅಱಿಯದವಂ. || ೧೮೧ ||

ಟೀ || ಅರ್ವಾಣಂ, ಅಣಕಂ, ಅಪಶದಂ, ಅಧಮಂ, ಅವದ್ಯಂ, ನಿಕೃಷ್ಟಂ, ಅವಕೃಷ್ಟಂ, ಅಧಮಂ, ಚೇಳಂ, ಕಾಡಂ, ಖೇಟಂ, ಪಾಪಂ, ರೇಫಸಂ—ಈ ೧೩ ಹೊಲ್ಲಹವಸ್ತು. || ೧೮೨ ||

ಟೀ || ಏಕಾಗಾರಿಕಃ, ತಸ್ಕರಃ, ದಸ್ಯುಃ, ಪ್ರತಿರೋಧಕಃ, ಪರಾಸ್ಕಂದೀ, ಚೋರಃ, ಮಳಿಮ್ಲುಚಃ, ಪರಿಮೋಷೀ, ಪಾರಿಪಂಥಿಕಃ, ಸ್ತೇನಃ—ಈ ೧೦ ಕಳ್ಳಂ. ೧೮೩ ||

ಟೀ || ನೋಡೆನೋಡೆ ಕಳುವವನಂ ಪಶ್ಯತೋಹರನೆಂಬುದು.
ಅಪಹೃತಂ, ಲುಪ್ತಂ—ಈ ಎರಡು ಕಳ್ಕೊಂಡವು.
ಸ್ತೇಯಂ, ಚೌರ್ಯಂ—ಈ ಎರಡು ಕಳವು || ೧೮೪ ||

ಟೀ || ಪಾಟಚ್ಚರಃ, ಪಟಚ್ಚಾರಃ-ಈ ಎರಡು ಸೀರೆಗಳ್ಳಂ.
ಬನ್ಧಃ, ಸಂಯತಃ—ಈ ೩ ಕಟ್ಟುಪಟ್ಟವಂ.
ಕ್ಷೇಮಂಕರಃ, ಅರಿಷ್ಟತಾತಿಃ—ಈ ಎರಡು ಕ್ಷೇಮಂ ಮಾಳ್ಪವಂ.
ಶಿವತಾತಿಃ, ಶಿವಂಕರಃ—ಈ ಎರಡು ಸುಖಮಂ ಮಾಳ್ಪವಂ. || ೧೮೫ ||

ಟೀ || ಪರವಾನ್, ಪರಾಧೀನಃ, ನಿಘ್ನಃ, ಪರವಶಃ, ಪರತಂತ್ರಃ, ಪರಾಯತ್ತಃ, ಪರಚ್ಛಂದಃ, ಗೃಹ್ಯಕಃ—ಈ ೮ ಹೆಱರವಶದಾತಂ. || ೧೮೬ ||

---

1 ಯಥೋದ್ಗತಃ. 2 ಉರ್ವಾಣ. 3 ಸಪನನುವನುದ್ಯಂ. 4 ಅಧಮಂ. 5 ರೋಸಕಃ. 6 ಲೋಪ್ತ್ರಂ. 7 ಪಟಚ್ಚರಃ, ಪರಾಚೋಡಃ. 8 ಪಟಚಾರೋ 9 ಸಂಯುಋತಃ 10 ಪರತಂಪಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೪೧—[1]ಖರಃ ಕಠೋರಃ ಕಠಿನಃ[2] ಕರ್ಕ(ಟ)ಡಃ ಕರ್ಕಶೋ ದೃಢಃ ||
ಉಚ್ಯತೇ ಬಹುಳಃ ಸ್ಥೂಳಃ ಪೀನಃ ಪೀವಾ ಚ ಪೀವರಃ || ೧೮೭ ||

೩೪೨—ಅರ್ಯಃ ಪರಿವೃಢಃ ಸ್ವಾಮೀ ಪ್ರಭುರ್ನೇತಾ ಚ ನಾಯಕಃ ||
ಅಧಿಭೂರಧಿಪಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಹ್ಯಧೀಶೋऽಧಿಪತಿಸ್ತಥಾ *|| ೧೮೮ ||

೩೪೩—ನಗ್ನಾಟೋ ದಿಗ್ವಾಸಾಃ ಕ್ಷಪಣಃ ಶ್ರಮಣಶ್ಚ ಜೀವಕೋ ಜೈನಃ ||
ಆಜೀವೋ ಮಲಧಾರೀ ನಿರ್ಗ್ರಂಥಃ ಕಥ್ಯತೇ [3]ಸಾಧುಃ || ೧೮೯ ||

೩೪೪†—ಮುನಿಸ್ತಪೋಧನೋ ಹಿ ಸ್ಯಾದ್ವಿರತೋऽಕಿಂಚನೋ ವ್ರತೀ ||
ಅನಗಾರಃ ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ ಶ್ವೇತವಾಸಾಸ್ತು ಸಂಯತಃ || ೧೯೦ ||

೩೪೫—ದುರ್ಜನಃ ಪಿಶುನಃ ಕ್ಷುದ್ರೋ ನೀಚಃ ಕರ್ಣೇಜಪಃ ಖಳಃ ||
ದೋಷಗ್ರಾಹೀ ಪುರೋಭಾಗೀ ದ್ವಿಜಿಹ್ವೋ ಮತ್ಸರೀ ಮತಃ || ೧೯೧ ||

೩೪೬—ಕದರ್ಯ ದಿ(ಹಿ)ೀನ ಕೀನಾಶ ಕಿಂಪಚಾನಮಿತಂಪಚಾಃ ||
[4]ಕೃಪಣಃ ಕ್ಷುಲ್ಲಕಃ ಕ್ಲೀಬಃ ಕ್ಷುದ್ರ ಯೇಕಾರ್ಥವಾಚಕಾ(ಕ)ಃ || ೧೯೨ ||

೩೪೭—ಕ್ಷುದ್ರದರಿದ್ರಾಕಿಂಚನ ದುರ್ವಿಧ ದುಸ್ಥಾಶ್ಚ ದುರ್ಗತಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ||
ಇತರಪ್ರಾ ಕೃತಪಾಮರ ಪೃಥಗ್ಜನಾ ಬರ್ಬರಾಶ್ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ || ೧೯೩ ||

ಟೀ || ಖರಃ, ಕಠೋರಃ, ಕಠಿನಃ, ಕರ್ಕಡಃ, ಕರ್ಕಶಃ, ದೃಢಃ–ಈ ೬ ಬಿಟ್ಟಿದು. ಬಹುಳಃ, ಸ್ಥೂಳಃ ಪೀನಃ, ಪೀವಾ, ಪೀವರಃ–ಈ ೫ ದೊಡ್ಡಿ(ತು). || ೧೮೭ ||

ಟೀ || ಅರ್ಯಃ, ಪರಿವೃಢಃ, ಸ್ವಾಮೀ, ಪ್ರಭುಃ, ನೇತಾ, ನಾಯಕಃ, ಅಧಿಭೂಃ, ಅಧಿಪಃ, ಅಧೀಶಃ, ಅಧಿಪತಿಃ–ಈ ೧೦ ಒಡೆಯಂ. || ೧೮೮ ||

ಟೀ || ನಗ್ನಾಟಃ, ದಿಗ್ವಾಸಾಃ, ಕ್ಷಪಣಃ, ಶ್ರಮಣಃ, ಜೀವಕಃ, ಜೈನಃ, ಆಜೀವಃ, ಮಲಧಾರೀ, ನಿರ್ಗ್ರಂಥಃ, ಸಾಧುಃ–ಈ ೧೦ ಸವಣರ ಪೆಸರ್. || ೧೮೯ ||

†ಮುನಿಃ, ತಪೋಧನಃ, ವಿರತಃ, ಅಕಿಂಚನಃ, ವ್ರತೀ, ಅನಗಾರಃ, ಪ್ರವ್ರಜಿತಃ, ಶ್ವೇತವಾಸಾಃ, ಸಂಯತಃ–ಈ ೯ ಸವಣರ ಪೆಸರ್ || ೧೯೦ ||

ಟೀ || ದುರ್ಜನಃ, ಪಿಶುನಃ, ಕ್ಷುದ್ರಃ, ನೀಚಃ, ಕರ್ಣೇಜಪಃ, ಖಳಃ–ಈ ೬ ಪಿಸುಣಂ. ದೋಷಗ್ರಾಹೀ, ಪುರೋಭಾಗೀ, ದ್ವಿಜಿಹ್ವಃ, ಮತ್ಸರೀ–ಈ ೪ ಮಚ್ಚರಿಪಂ. || ೧೯೧ ||

ಟೀ || ಕದರ್ಯಃ, ದ(ಹಿ)ೀನಃ, ಕೀನಾಶಃ, ಕಿಂಪಚನಃ, ಮಿತಂಪಚಃ–ಈ ೫ ಲೋಭಿ. ಕೃಪಣಃ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕ, ಕ್ಲೀಬಃ, ಕ್ಷುದ್ರಃ–ಈ ೪ ಕ್ಷುದ್ರಂ. || ೧೯೨ ||

ಟೀ || ಕ್ಷುದ್ರಃ, ದರಿದ್ರಃ, ಅಕಿಂಚನಃ, ದುರ್ವಿಧಃ, ದುಸ್ಥಃ, ದುರ್ಗತಃ–ಈ ೬ ಬಡವಂ. ಇತರಃ, ಪ್ರಾಕೃತಃ, ಪಾಮರಃ, ಪೃಥಗ್ಜನಃ, ಬರ್ಬರಃ–ಈ ೫ ತಾನಲ್ಲದನ್ಯಂ.? || ೧೯೩ ||

---

1 ಕಠೋರಃ ಕಠಿನಃ ಕ್ರೂರಃ. 2 ಕಕ್ಖಟಃ
* ತಪಸ್ವೀ ಸಂಯತಶ್ಶಾಂತೋ ಮುನಿರ್ಲಿಂಗೀ ಯತಿವ್ರರ್ತೀ ||
ರಜೋಹರಣಧಾರೀ ಚ ಶ್ವೇತವಾಸಾಃ ಸಿತಾಂಬರಃ || ೧೮೯ || (ಈ ಪದ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ(
3 ಸದ್ಭಿಃ, † ಈ ಪದ್ಯವು ಕೆಲವರಲ್ಲಿಲ್ಲ. 4 ಕೃಪಣ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕ್ಷುದ್ರಾಃ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೪೮—ದಾಂಡಾಜನಿಕಃ ಕುಹಕಃ ಕಾಪ(ಾ)ಟಿಕೋ ಜಾಲಿಕಶ್ಚ ಕೌಸೃತಿಕಃ ॥
ಧೂರ್ತೋಽವ್ಯಂಸಕ ಉಕ್ತೋ ಮಾಯಾವೀ ಮಾಯಿಕೋಽಮಾಯಿಾ ॥ ೧೯೪ ॥

೩೪೯—[1] ಆದ್ಯೂನಸ್ಸ್ಯಾದೌದರಿಕೋ ಭಕ್ಷಕೋ ಘಸ್ಮರೋಽದ್ಮರಃ ॥
ತಮಾಸೇಚನಕಂ ಪ್ರಾಹುಸ್ತೃಪ್ತಿರ್ಯಸ್ಯ ನ ಜಾಯತೇ ॥ ೧೯೫ ॥

೩೫೦—ಪರಾನ್ನಃ ಪರಪಿಂಡಾದಃ ಪರಜಾತಃ ಪರ್ಯೈಧಿತಃ ॥
ಸರ್ವಾನ್ನೀನಃ ಸರ್ವಭಕ್ಷ್ಯೋ [2] ಮಾಂಸಾಶೀ ಪೌಷ್ಕಳಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೯೬ ॥

೩೫೧—*ಉಚ್ಯತೇ ಪ್ರವಣಃ ಪ್ರಹ್ವಃ ತತ್ಪರಶ್ಚ ಪರಾಯಣಃ ॥
ವ್ಯುತ್ಪನ್ನಃ ಪ್ರಹತಃ ಕ್ಷುಣ್ಣಃ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ॥ ೧೯೭ ॥

೨೫೨—ಲೋಲುಭಂ ಲೋಲುಪಂ ಲೋಲಂ ಲಾಲಸಂ ಲಂಪಟಂ ವಿದುಃ ॥
ಪ್ರತೂರ್ಣಸ್ತ್ವರಿತಸ್ತೂರ್ಣ ಉತ್ಸುಕಃ ಪ್ರಸೃತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೯೮ ॥

೩೫೩—ಶೂರೋ ವೀರಶ್ಚ ವಿಕ್ರಾಂತೋ ಭಟಶ್ಚಾ(ರ)ರುಭಟೋ ಭವೇತ್ ॥
ದರಿತಶ್ಚಕಿತೋ ಭೀತಸ್ತ್ರಸ್ತೋ ಭೀರುಶ್ಚ ಕಾತರಃ ॥ ॥ ೧೯೯ ॥

೩೫೪—ಕ್ಷುಭಿತಶ್ಶಂಕಿತಶ್ಚೇತಿ ನಾತಿನಾನಾರ್ಥ ವಾಚಕಾಃ
ಮಹೋತ್ಸಾಹೋ ಮಹೋದ್ಯೋಗೋ ಮಹೇಚ್ಛಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾ ಮನಾಃ ॥ ೨೦೦ ॥

ಟೀ॥ ದಾಂಡಾಜನಿಕಃ, ಕುಹಕಃ, ಕಾಪಟಿಕಃ, ಜಾಲಿಕಃ, ಕೌಸೃತಿಕಃ, ಧೂರ್ತಃ, ವ್ಯಂಸಕಃ, ಮಾಯಾವೀ, ಮಾಯಿಕಃ, ಮಾಯಿಾ–ಈ ೧೧ ಮಾಯಾವಿ. ॥ ೧೯೪ ॥

ಟೀ॥ ಆದ್ಯೂನಃ ಔದರಿಕಃ–ಈ ಎರಡು ತನ್ನ ಬಸಿಱಿಹೊರೆವವಂ.
ಭಕ್ಷಕಃ, ಘಸ್ಮರಃ, ಅದ್ಮರಃ–ಈ ೩ ತಿನ್ನಾಳಿ.
ಆಸೇಚನಕವೆಂಬುದು ತಣಿವಿಲ್ಲದವಂ ॥ ೧೯೫ ॥

ಟೀ॥ ಪರಾನ್ನಃ, ಪರಪಿಂಡಾದಃ–ಈ ಎರಡು ಹೆಱರಿಕ್ಕಿದ ಕೂೞನುಂಬವಂ.
ಪರಜಾತಃ, ಪರ್ಯೈಧಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಹೊರಕುಳಿ.
ಸರ್ವಾನ್ನೀನಃ, ಸರ್ವಭಕ್ಷಃ–ಈ ಎರಡು ಪೆರ್ದಿನಿ.
ಅಡಗುದಿಂಬವನಂ ಪೌಷ್ಕಳನೆಂಬುದು. ॥ ೧೯೬ ॥
*ಪ್ರವಣಃ, ಪ್ರಹ್ವಃ–ಈ ಎರಡು ವಿನೀತಂ. ತತ್ಪರಃ, ಪರಾಯಣಃ–ಈ ಎರಡು ಆಸಕ್ತಂ.
ವ್ಯುತ್ಪನ್ನಃ, ಪ್ರಹತಃ, ಕ್ಷುಣ್ಣಃ, ಸಂಸ್ಕೃತಃ–ಈ ೪ ಪಂಡಿತಂ ॥ ೧೯೭ ॥
ಟೀ॥ ಲೋಲುಭಂ, ಲೋಲುಪಂ, ಲೋಲಂ, ಲಾಲಸಂ, ಲಂಪಟಂ–ಈ ೫ ಅಳಿಪುವವಂ.
ಪ್ರತೂರ್ಣಃ, ತ್ವರಿತಃ, ತೂರ್ಣಃ, ಉತ್ಸುಕಃ, ಪ್ರಸೃತಃ–ಈ ೫ ಚೆಚ್ಚರಿಗಂ. ॥ ೧೯೮ ॥
ಟೀ॥ ವೀರಃ, ಶೂರಃ, ವಿಕ್ರಾಂತಃ, ಭಟಃ, ಚಾರುಭಟಃ–ಈ ೫ ಕಲಿ.
ದರಿತಃ, ಚಕಿತಃ, ಭೀತಃ, ತ್ರಸ್ತಃ, ಭೀರುಃ, ಕಾತರಃ, ಕ್ಷುಭಿತಃ, ಶಂಕಿತಃ,–ಈ ೭ ಪ(ಹ)ಂದೆ ॥ ೧೯೯ ॥

ಟೀ॥ ಮಹೋತ್ಸಾಹಃ, ಮಹೋದ್ಯೋಗಃ, ಮಹೇಚ್ಛಃ, ಮಹಾಮನಾಃ–ಈ ೪ ಹೆಚ್ಚಾಳು. ॥ ೨೦೦ ॥

---

1 ಅಘಾನಃ 2 ಮಾಂಸಾದೀ, (*ಇದು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೫೫—ಉದಾತ್ತಶ್ಚ ತಥೋ[1] ದೀರ್ಣೋ ಮಹಾತ್ಮೋದಾರ ಉಚ್ಯತೇ ||
ಆಢ್ಯಸ್ಸಮೃದ್ಧೋ ಧನವಾನ್ ಇನ ಇಭ್ಯೋ [2]ಧನೀಶ್ವರಃ || ೨೦೧ ||

೩೫೬—ಅಭ್ಯಾಗಾರಿಕಮಿಚ್ಛಂತಿ ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಂ ಜನಾಃ ||
ಪಾಂಥೋಽಧ್ವಗೋಽಧ್ವನೀನಃ ಸ್ಯಾ(ದ)ಧ್ವನ್ಯಃ ಪಥಿಕಸ್ತಥಾ || ೨೦೨ ||

೩೫೭—ಜಂಘಾಳೋ ಜವನೋ ವೇಗೀ ಪಾಥೇಯಂ ಸಂಬಳಂ[3] ಸ್ಮೃತಂ ||
ಆವೇಶಿಕಃ[4] ಪ್ರಾಹುಣಿಕಃ ಆಗಂತುರತಿಥಿಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೦೩ ||

೩೫೮—ಆತಿಥೇಯಂ ತದಾತಿಥ್ಯಮಾತಿಥೇಯೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಅರ್ಥೀ ಮಾರ್ಗಣಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಯಾಚಕಶ್ಚ ವನೀಪಕಃ || ೨೦೪ ||

೩೫೯—ಅಧ್ಯೇಷಣೈಷಣಾ ಯಾಞ್ಚಾ ಯಾಚನಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ [5]ರ್ತ್ಥನಾಃ ||
[6]ಕ್ಷುತ್ತರ್ಷ್ವ ಬುಭುಕ್ಷಿತಃ [7]ಶ್ರಾಂತೋ ಜಿಘತ್ಸುಃ ಕ್ಷುಧಿತಸ್ತಥಾ || ೨೦೫ ||

೩೬೦—ಅಶನಾಯಾ ಬುಭುಕ್ಷೇಚ್ಛಾ ಜಿಘತ್ಸಾ ಕ್ಷುತ್‌ಕ್ಷುಧಾಃ ಸಮಾಃ ||
ಕೋಪನಃ ಕ್ರೋಧನಃ ಕ್ರೋಧೀ ರೋಷಣಸ್ಸ್ಯಾದಮರ್ಷಣಃ || ೨೦೬ ||

೩೬೧—ಕೋಪಃ ಕ್ರೋಧಸ್ತಥಾಮರ್ಷೋರೋಷಃ ಪ್ರತಿಘ [8]ಇಷ್ಯತೇ ||
ತೃಷಿತಸ್ತರ್ಷಿತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪಿಪಾಸುಶ್ಚ ಪಿಪಾಸಿತಃ || ೨೦೭ ||

ಟೀ || ಉದಾತ್ತಃ, ಉದೀರ್ಣಃ, ಮಹಾತ್ಮಾ, ಉದಾರಃ–ಈ ೪ ಹಿರಿಯಂ.
ಆಢ್ಯಃ, ಸಮೃದ್ಧಃ, ಧನವಾನ್, ಇನಃ, ಇಭ್ಯಃ, [5]ಧನೀ, ಈಶ್ವರಃ–ಈ ೭ ಧನವಂತಂ. || ೨೦೧ ||

ಟೀ || ಅಭ್ಯಾಗಾರಿಕಃ, ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಃ–ಈ ೨ ಮನೆವಾರ್ತೆಯೊಳಿರ್ಪವಂ.
ಪಾಂಥಃ, ಅಧ್ವಗಃ, ಅಧ್ವನೀನಃ, ಅಧ್ವನ್ಯಃ, ಪಥಿಕಃ–ಈ ೫ ಬಟ್ಟೆನಡೆವಾತಂ || ೨೦೨ ||

ಟೀ || ಜಂಘಾಳಃ, ಜವನಃ, ವೇಗೀ–ಈ ೩ ಹರಿಕಾಱಂ.
ಪಾಥೇಯಂ, ಸಂಬಳಂ– ಈ ೨ ಸಂಬಳಂ.
ಆವೇಶಿಕಃ, ಪ್ರಾ(ಘು)ಹುಣಿಕಃ, ಆಗಂತುಃ, ಅತಿಥಿಃ–ಈ ೪ ಬಿರ್ದ್ದಿನಂ || ೨೦೩ ||

ಟೀ || ಆತಿಥೇಯಂ, ಆತಿಥ್ಯಂ, ಆತಿಥೇಯೀ–ಈ ೩ ಅತಿಥಿಯಂ ಪೂಜೆಮಾಡುವವಂ.
ಅರ್ಥೀ, ಮಾರ್ಗಣಕಃ, ಯಾಚಕಃ, ವನೀಪಕಃ– ೪ ಬೇಡುವವಂ || ೨೦೪ ||

ಟೀ || ಅಧ್ಯೇಷಣಾ, ಏಷಣಾ, ಯಾಞ್ಚಾ, ಯಾಚನಾ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ, ಅರ್ಥನಾ–ಈ ೬ ಬೇಡುಹ. ಕ್ಷುತ್ತರ್ಷ್ವ, ಬುಭುಕ್ಷಿತಃ, ಶ್ರಾಂತಃ, ಜಿಘತ್ಸುಃ, ಕ್ಷುಧಿತಃ–ಈ ೫ ಹಸಿದಾತಂ || ೨೦೫ ||

ಟೀ || ಅಶನಾಯಾ, ಬುಭುಕ್ಷಾ, ಇಚ್ಛಾ, ಜಿಘತ್ಸಾ, ಕ್ಷುತ್, ಕ್ಷುಧಾ–ಈ ೬ ಹಸಿವು.
ಕೋಪನಃ, ಕ್ರೋಧನಃ, ಕ್ರೋಧೀ, ರೋಷಣಃ, ಅಮರ್ಷಣಃ– ಈ ೫ ಮುನಿವವಂ || ೨೦೬ ||

ಟೀ || ಕೋಪಃ, ಕ್ರೋಧಃ, ಅಮರ್ಷಃ, ರೋಷಃ, ಪ್ರತಿಘಃ–ಈ ೫ ಮುನಿಸು.
ತೃಷಿತಃ, ತರ್ಷಿತಃ, ಪಿಪಾ(ಸು), ಪಿಪಾಸಿತಃ–ಈ ೪ ನೀರಡಿಸಿದಾತಂ || ೨೦೭ ||

---

1 ದೀರ್ಣೋ. 2 ಧನೇಶ್ವರಃ 3 ಶಂಬಲಂ. 4 ಆವೇಶಕಃ ಪ್ರಾಘುಣಿಕಃ 5 ಅರ್ಥನಾ
6 ಕ್ಷುದ್ವಾನ್. 7 ಶಾತೋ. 8 ಉಚ್ಯತೇ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೬೨—ಉದನ್ಯಾ ತರ್ಷಸ್ತೃಟ್‌ತೃಷ್ಣಾ ಪಿಪಾಸಾಶ್ಚ ಸಮಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ||
[1] ತೃಷಕೋ ಗರ್ಧನೋ ಗೃಧ್ನುಃ ಲಿಪ್ಸುರ್ಲುಬ್ಧೋಽಭಿಲಾಷುಕಃ || ೨೦೮ ||

೩೬೩—ತೃಷ್ಣಾಭಿಲಾಷಾ ಲಿಪ್ಸಾಶಾ ಧನಾಯಾ ಗರ್ಧನೋಚ್ಯತೇ ||
ಅಧರೋ ಹೀನವಾದೀ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸಕ್ತಃ ಪ್ರಸೃತಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೦೯ ||

೩೬೪—ದಾಸೋ ದಾಸೇರಕಶ್ಚೇಟೋ ಭುಜಿಷ್ಯಃ ಕಿಂಕರೋ ಮತಃ ||
ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣೋ ಮಧುರವಾಕ್ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷೋ ಬಹುವ್ಯಯೀ || ೨೧೦ ||

೩೬೫—ಪ್ರಿಯವಾಗ್ದಾನಶೀಲಶ್ಚ ವದಾನ್ಯಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||
ಭವೇದಕ್ಷಿಗತೋ ದ್ವೇಷ್ಯಃ ಪ್ರಣಾಯ್ಯೋಽಸಂಮತೋ ಮತಃ || ೨೧೧ ||

೩೬೬—ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಸುಭಗೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವಲ್ಲಭೋ ದಯಿತಃ ಪ್ರಿಯಃ ||
ಗೇಹೇನರ್ದೀ ಗೃ(ಗೇ)ಹೇಶೂರಃ ಪಿಂಡೀಶೂರಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ || ೨೧೨ ||

೩೬೭—ಸ್ಥಾನಸ್ಥೋ ಯಃ ಪರಾ[2] ದ್ವೇಷ್ಟಿ ಗೋಷ್ಠ[3] ಶ್ವಂ ತು ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ ||
ಅಸೌ ಪಂಚಜನೀನಸ್ಸ್ಯಾದ್ಯೋ[4] ಭಾಂಡಾದಿರತೋ ನರಃ || ೨೧೩ ||

ಟೀ || ಉದನ್ಯಾ, ತರ್ಷಃ, ತೃಟ್, ತೃಷ್ಣಾ, ಪಿಪಾಸಾ–ಈ ೫ ನೀರಡಿಕೆ
ತೃಷಕಃ, ಗರ್ಧನಃ, ಗೃಧ್ನುಃ, ಲಿಪ್ಸುಃ, ಲುಬ್ಧಃ, ಅಭಿಲಾಷುಕಃ-ಈ ೬ ಕಾಂಕ್ಷಿತಂ || ೨೦೮ ||

ಟೀ || ತೃಷ್ಣಾ, ಅಭಿಲಾಷಾ, ಲಿಪ್ಸಾ, ಆಶಾ, ಧನಾಯಾ, ಗರ್ಧನಾ–ಈ ೬ ಕಾಂಕ್ಷೆ.
ಅಧರಃ, ಹೀನವಾದೀ–ಈ ೨ ಸೋಲೆ ನುಡಿವವಂ
ಪ್ರಸಕ್ತಃ, ಪ್ರಸೃತಃ–ಈ ೨ ಗೆಲೆ ನುಡಿವವಂ || ೨೦೯ ||

ಟೀ || ದಾಸಃ, ದಾಸೇರಕಃ–ಈ ೨ ತೊ(ಬ್ಬು)ತ್ತಿನ ಮಗಂ.
ಚೇಟಃ, ಭುಜಿಷ್ಯಃ, ಕಿಂಕರಃ–ಈ ೩ ಭಂಟಂ.
ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಃ, ಮಧುರವಾಕ್–ಈ ೨ ಇನಿದಂ ನುಡಿವವಂ.
ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷಃ, ಬಹುವ್ಯಯೀ–ಈ ೨ ಹಿರಿದನೀವಂ || ೨೧೦ ||

ಟೀ || ಪ್ರಿಯವಚನಂ ಬೆರಸಿಕೊಡುವವನಂ ವದಾನ್ಯನೆಂಬುದು.
ಅಕ್ಷಿಗತಃ, ದ್ವೇಷ್ಯಃ, ಪ್ರಣಾಯ್ಯಃ, ಅಸಂಮತಃ–ಈ ೪ ಅನಿಷ್ಟಂ || ೨೧೧ ||

ಟೀ || ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ, ಸುಭಗಃ–ಈ ೨ ಸೊಬಗಂ.
ವಲ್ಲಭಃ, ದಯಿತಃ, ಪ್ರಿಯಃ–ಈ ೩ ಕೂರ್ಪವಂ.
ಗೇಹೇನರ್ದೀ, ಗೃಹೇಶೂರಃ, ಪಿಂಡೀಶೂರಃ–ಈ ೩ ಗೃಹಗರ್ಜನೆಗೆಯ್ವವಂ || ೨೧೨ ||

ಟೀ | ಇರ್ದ್ದೆಡೆಯೊಳಿರ್ದು ಹೆಱರ್ಗೆ ಮುನಿವವನಂ ಗೋಷ್ಠಶ್ವನೆಂಬುದು.
*ಆಡಿಗನಂ ಪಂಚಜನೀನನೆಂಬುದು || ೨೧೩ ||

---

1 ತೃಷಕಃ 2 ಪುಮ್ರಾ, 3 ಗೋಷ್ಠಶ್ವಂ ತಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ. 4 ಭಾಂಡೋದೀರತೋ.
*ಭಾಂಡಾದಿರತನಂ, ಎಂದಿರಬೇಕು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೬೮—ವೈರಂಗಿಕೋ ವಿರಾಗಾರ್ಹೋ ಧನವಾನಸ್ತಿಮಾನ್ಮತಃ ॥
[1]ಪ್ರೇಷ್ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಸ್ಕಂದಃ[2] ಕರ್ಮಶೂರಶ್ಚ ಕರ್ಮಠಃ ॥ ೨೧೪ ॥

೩೬೯—ಅಲಂಕರ್ಮೀಣ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಕರ್ಮಶೀಲಸ್ತು ಯಃ ಪುಮಾನ್ ॥
ಉತ್ತಾಲಸ್ತ್ವರಿತೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಸ್ರಬ್ಧಃ ಸ್ಥಿರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೧೫ ॥

೩೭೦—ತೀಕ್ಷ್ಣೋಪಾಯೇನ ಯೋಽನ್ವಿಚ್ಛೇತ್ ಸ[3] ಆಯುಃಶೂಳಿಕೋ ಮತಃ ॥
ಅರುಂತುದಸ್ತ್ವನ್ಯದ್ವ್ಯಥಕೋ ವಿಯಾ[4]ತಾ ಧೃಷ್ಟ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೧೬ ॥

೩೭೧—ಶರಾರುರ್ಘಾ(ತ)ತುಕೋ ಹಿಂಸ್ರೋ ನೃಶಂಸಃ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಕೃತ್ ॥
ಸಾಧುಸ್ಸಜ್ಜನ ಆರ್ಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಗೃಹಮೇಧೀ ಗೃಹಾಧಿಪಃ ॥ ೨೧೭ ॥

೩೭೨—ಕುಶಾಗ್ರೀಯಮತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶೀ ಚ ಯಃ ಪುಮಾನ್ ॥
ಚಿದ್ರೂಪಸ್ಸ್ಯಾತ್ಸಹೃದಯಃ [5]ಸಹಸ್ತಃ ಶಿಕ್ಷಿತಾಯುಧಃ ॥ ೨೧೮ ॥

೩೭೩—ಸಮುಖಃ ಸ ಖಲುಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಯೋ[6] ವಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತಃ ॥
ನೀಲೀರಾಗಸ್ಸವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸ್ಥಿರಪ್ರೇಮಾ ತು ಯಃ ಪುಮಾನ್ ॥ ೨೧೯ ॥

ಟೀ ॥ ವೈರಂಗಿಕಃ ವಿರಾಗಾರ್ಹಃ–ಈ ಎರಡು ವಿರಕ್ತಂ
ಧನವಾನ್, ಅಸ್ತಿಮಾನ್–ಈ ಎರಡು ಹೊನ್ನುಳ್ಳವಂ.
ಪ್ರೇಷ್ಯಃ, ಪ್ರತಿಸ್ಕಂದಃ–ಈ ಎರಡು ಕೂಲಿಕಾಱಂ.
ಕರ್ಮಶೂರಃ, ಕರ್ಮಠಃ–ಈ ಎರಡು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಲ್ಲಿದಂ ॥ ೨೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅಲಂಕರ್ಮೀಣಃ, ಕರ್ಮಶೀಲಃ–ಈ ಎರಡು ವ್ಯವಸಾಯಿ.
ಉತ್ತಾಳಃ, ತ್ವರಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಚುರುಚುರಿಗಂ.
ವಿಸ್ರಬ್ಧಃ, ಸ್ಥಿರಃ–ಈ ಎರಡು ಹದುಳ(ಗ)ದಂ ॥ ೨೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಣಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಗೆಯ್ವವನಂ ಆಯುಶ್ಶೂಳಿಕನೆಂಬುದು.
ಅರುಂತುದಃ, ವ್ಯಥಕಃ–ಈ ಎರಡು ನೋಯಿಸುವವಂ.
ವಿಯಾತಾ, ಧೃಷ್ಟಃ–ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯುದವಂ ॥ ೨೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಶರಾರುಃ, ಘಾತುಕಃ, ಹಿಂಸ್ರಃ–ಈ ೩ ಕೊಲ್ವವಂ.
ನೃಶಂಸಃ, ಕ್ರೂರಕರ್ಮಕೃಶ್–ಈ ಎರಡು ಹೊಲ್ಲೆಹ ಗೆಯ್ವವಂ.
ಸಾಧುಃ, ಸಜ್ಜನಃ, ಆರ್ಯಃ–ಈ ೩ ಸತ್ಪುರುಷಂ.
ಗೃಹಮೇಧೀ, ಗೃಹಾಧಿಪಃ–ಈ ಎರಡು ಗೃಹಸ್ಥಂ ॥ ೨೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕುಶಾಗ್ರೀಯಮತಿಃ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶೀ–ಈ ಎರಡು ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯನುಳ್ಳವಂ.
ಚಿದ್ರೂಪಃ, ಸಹೃದಯಃ–ಈ ಎರಡು ಲೇಸಪ್ಪ ಮನದವಂ.
ಸಹಸ್ತಃ, ಶಿಕ್ಷಿತಾಯುಧಃ—ಈ ಎರಡು ಕೆಯ್ದುವಿಡಿವವಂ ॥ ೨೧೮ ॥

ಟೀ ॥ ನುಡಿಜಾಣನಂ ಸುಮುಖನೆಂಬುದು.
ಸ್ಥಿರಮಾಗಿ ಸ್ನೇಹಮಾಱ್ಪವನಂ ನೀಲೀರಾಗನೆಂಬುದು ॥ ೨೧೯ ॥

---

1 ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಃ. 2 ಪರಿಸ್ಕಂದಃ. 3 ಆಹೇಯು ಶೂಲಿಕಃ. 4 ವಿಯಾತೋದೃಷ್ಟ. 5 ಸುಹಸ್ತಃ
6 ಭಕ್ತಿ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೭೪—ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಾನುರಾಗೀ ಚ ಹರಿದ್ರಾರಾಗ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಶಾಲೀ [1]ಶ್ರೇಯಾನಧೃಷ್ಟಶ್ಚ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಶಾಲೀನಶಾರದೌ ॥ ೨೨೦ ॥

೩೭೫—ದೂರಾರ್ಥಾನರ್ಥಸಂದರ್ಶೀ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿರ್ಜ್ಞೇಯಃ ತತ್ಕಾಲೋತ್ಪನ್ನಧೀರ್ನರಃ ॥ ೨೨೧ ॥

೩೭೬—ಯದ್ಭವಿಷ್ಯೋ ದೈವಪರೋ ಯದ್ವದಸ್ಯಾದನುತ್ತರಃ ॥
ಅಜ್ಞೋಮಾತ್ರಮುಖಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ದುರ್ಮುಖೋ ಮುಖರಃಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೨೨ ॥

೩೭೭—ಕದ್ವದೋ [2]ಗರ್ಹ್ಯವಾದೀಸ್ಯಾತ್ [3]ಕದ್ವರಃ ಕುತ್ಸಿತೋ ಭವೇತ್ ॥
ಪ್ರಕಾಂ[4] ಡೋದ್ಘೌ ಪ್ರಶಂಸಾಯಾಂ [5]ಆಕ್ಷಿಪ್ತೋ ಹತಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೨೩ ॥

೩೭೮—ಅಹಂಯುಃ ಸ್ಯಾದಹಂಕಾರೀ ಶುಭಂಯುಃ ಶುಭಸಂಯುತಃ ॥
ಯಥಾಕಾಮೀ [6]ಸ್ವರುಚೀ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ವಚ್ಛಂದೋ ನಿರವಗ್ರಹಃ ॥ ೨೨೪ ॥

೩೭೯—ಅನ್ವೇಷ್ಟಾನುಪದೀ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಭೂರ್ಲಗ್ನಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ರೋಗಾದುನ್ಮುಕ್ತ ಉಲ್ಲಾಘಃ ಕಲ್ಯೋ[7] ವಾರ್ತಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೨೨೫ ॥

ಸ್ಥಿರಮಲ್ಲದೆ ಸ್ನೇಹಂಮಾಳ್ಪವನಂ ಹರಿದ್ರಾರಾಗವೆಂಬುದು.
ಶಾಲೀ, ಶ್ರೇಯಾನ್, ಅಧೃಷ್ಟಃ, ಶಾಲೀನಃ, ಶಾರದಃ–ಈ ೫ ಒಳ್ಳಿದಂ ॥ ೨೨೦ ॥

ಟೀ॥ ಮುಂದಱಿವವನಂ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯೆಂಬುದು.
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಃ, ತತ್ಕಾಲೋತ್ಪನ್ನಧೀಃ–ಈ ಎರಡು ಉತ್ಪನ್ನಮತಿ ॥ ೨೨೧ ॥

ಟೀ॥ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯ, ದೈವಪರಃ–ಈ ಎರಡು ದೈವಂ ಬೊರಿಸಿರ್ಪವಂ.
ಯದ್ವದಃ, ಅನುತ್ತರಃ–ಈ ಎರಡು ಏನಾನುಗಡೆವವಂ.
ದುರ್ಮುಖಃ, ಮುಖರಃ–ಈ ಎರಡು ಗಳಹಂ ॥ ೨೨೨ ॥

ಟೀ॥ ಕದ್ವದಃ, ಗರ್ಹ್ಯವಾದೀ–ಈ ಎರಡು ಹೊಲ್ಲಾಗಿ ನುಡಿವವಂ.
ಕಟ್ವರಃ, ಕುತ್ಸಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಹೊಲ್ಲಹವಂ.
ಪ್ರಕಾಂಡಃ, ಉದ್ಘಃ–ಈ ಎರಡು ಒಳ್ಳಿದಂ. ಆಕ್ಷಿಪ್ತಃ, ಹತಕಃ–ಈ ಎರಡು ಕೆಟ್ಟವಂ ॥ ೨೨೩ ॥

ಟೀ॥ ಅಹಂಯುಃ, ಅಹಂಕಾರೀ–ಈ ಎರಡು ತಾನೆ ಮೇಲೆಂಬುವಂ.
ಶುಭಂಯುಃ, ಶುಭಸಂಯುತಃ–ಈ ಎರಡು ಒಳ್ಳಿತಂ ಗೆಯ್ವವಂ.
ಯಥಾಕಾಮೀ, ಸ್ವರುಚಿಃ, ಸ್ವಚ್ಛಂದಃ, ನಿರವಗ್ರಹಃ–ಈ ೪ ತಂನಿಚ್ಚೆಕಾಱಂ ॥ ೨೨೪ ॥

ಟೀ॥ ಅನ್ವೇಷ್ಟಾ, ಅನುಪದೀ–ಈ ಎರಡು ಅಱಿಕೆಕಾರಂ.
ಪ್ರತಿಭೂಃ, ಲಗ್ನಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹೊಣೆ(ಗಾಱಂ).
ಕುತ್ತವಾಗಿ ಮಾಣ್ದವನಂ ಉಲ್ಲಾಘನೆಂಬುದು.
ಕಲ್ಯಃ, ವಾರ್ತಃ–ಈ ಎರಡು ಕುತ್ತವಿಲ್ಲದವಂ ॥ ೨೨೫ ॥

---

1 ಶ್ರೇಷ್ಠಾನುಧೃಷ್ಟೌ ಚ. 2 ಗರ್ಹವಾದೀ 3 ಕಟ್ವರಃ. 4 ಡೋದ್ಘೌ. 5 ಆಕ್ಷೇಪೋ
6 ಸ್ವರೂಚೀ. 7 ವಾರ್ತೋನಿರಾಮಯಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೮೦—ಜೈವಾತೃಕಸ್ಸ್ಯಾದಾಯುಷ್ಮಾನ್ ಬಲವಾನಂಸಳೋ ಮತಃ ||
ಜಾಬಾಳಸ್ಸ್ಯಾದಜಾಜೀವಃ ಕಮ್ರಃ ಕಾಮೀ ಚ ಕಾಮುಕಃ || ೨೨೬ ||

೩೮೧—ವೇಶ್ಯಾಪತಿರ್ಭುಜಂಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ವಿಟಃ ಪಲ್ಲವಿಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ||
ವಿಹಸ್ತೋ ವ್ಯಾಕುಳಃಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕುಂಠೋ ಮಂದಃ ಕ್ರಿಯಾಸು ಯಃ || ೨೨೭ ||

೩೮೨—ಕ್ರಿಯಾವಾನ್ ಕರ್ಮಸೂದ್ಯುಕ್ತೋ ದೀರ್ಘಸೂ(ತ್ರೋ)ತ್ರೀ ಜಡಕ್ರಿಯಃ ||
[1]ವಿಕೃತೋ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸಮುನ್ನದ್ಧೋಽತಿಗರ್ವಿತಃ || ೨೨೮ ||

೩೮೩—[2]ಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯಃ ಕಥ್ಯತೇ ಪೂಜ್ಯಃ ಪೂಜಿತೋಽಪಚಿತೋ ಭವೇತ್ ||
ಈರ್ಷ್ಯಾಳುಃ [3]ಕುಹಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಜಾರೋ ಹ್ಯುಪಪತಿ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೨೯ ||

೩೮೪—ಸರಳೋ ದಕ್ಷಿಣೋ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿದಗ್ಧ[4] ಶ್ಛೇಕ ಉಚ್ಯತೇ ||
ಉತ್ಪಶ್ಯಮುನ್ಮುಖಂ ವಿದ್ಯಾನ್ನ್ಯುಬ್ಜಂ ವಿದ್ಯಾದಧೋಮುಖಂ || ೨೩೦ ||

ಟೀ || ಜೈವಾತೃಕಃ, ಆಯುಷ್ಮಾನ್–ಈ ಎರಡು ಆಯುವಂತಂ.
ಬಲವಾನ್, ಅಂಸಳಃ–ಈ ಎರಡು ಬಲ್ಲಿದಂ.
ಜಾಬಾಳಃ, ಅಜಾಜೀವಃ–ಈ ಎರಡು ಆಡಿನಿಂ ಬರ್ದುಂಕುವವಂ.
ಕಮ್ರಃ, ಕಾಮೀ, ಕಾಮುಕಃ–ಈ ೩ ಕಾಮಿ || ೨೨೬ ||

ಟೀ || ವೇಶ್ಯಾಪತಿಃ, ಭುಜಂಗಃ, ವಿಟಃ, ಪಲ್ಲವಿಕಃ–ಈ ೪ ಬೊಜಗಂ.
ವಿಹಸ್ತಃ, ವ್ಯಾಕುಳಃ–ಈ ಎರಡು ಬಾ(ಚಾ)ವಳಿಪವಂ.
ಕುಂಠಃ, ಮಂದಃ–ಈ ಎರಡು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಗೆಯ್ವವಂ || ೨೨೭ ||

ಟೀ || ಕ್ರಿಯಾವಾನ್, ಉದ್ಯುಕ್ತಃ–ಈ ಎರಡು ಭರವಸಿಗಂ.
ದೀರ್ಘಸೂತ್ರೀ, ಜಡಕ್ರಿಯಃ–ಈ ಎರಡು ತಡದು ಗೆಯ್ವವಂ.
ಸಮುನ್ನದ್ಧಃ, ಅತಿಗರ್ವಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಗರ್ವವನುಳ್ಳವಂ || ೨೨೮ ||

ಟೀ || ಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯಃ, ಪೂಜ್ಯಃ–ಈ ಎರಡು ಪೂಜಿಸಲ್ತಕ್ಕವಂ.
ಪೂಜಿತಃ, ಅಪಚಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಪೂಜೆ ಪಡೆದವಂ.
ಈರ್ಷ್ಯಾಳುಃ, ಕುಹಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹುರುಡಿಗಂ.
ಜಾರಃ, ಉಪಪತಿಃ–ಈ ಎರಡು ಹಾದರಿಗಂ || ೨೨೯ ||

ಟೀ || ಸರಳಃ, ದಕ್ಷಿಣಃ–ಈ ಎರಡು ಸಯ್ದಂ.
ವಿದಗ್ಧಃ, ಛೇಕಃ– ಎರಡು ಪ್ರೌಢಂ.
ಉತ್ಪಶ್ಯಃ, ಉನ್ಮುಖಃ–ಈ ಎರಡು ಮುಸುಡನುದ್ದವೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರ್ಪವಂ.
ನ್ಯುಬ್ಜಃ, ಅಧೋಮುಖಃ–ಈ ಎರಡು ತಲೆಯಂ ಬಾಗಿರ್ಪವಂ || ೨೩೦ ||

---

1 ನಿಃಕೃತೋ.　2 ಪ್ರತೀಕ್ಷ.　3 ಕಹನಃ.　4 ಸ್ಥಕ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೮೫—ಆಸೀನ ಉಪವಿಷ್ಟ ಸ್ಸ್ಯಾ[1] ದೂರ್ಧ್ವಜಾನುಃ ಸಮುತ್ಥಿತಃ ॥
[2]ಸ್ತೇನಜಾತೋ ಭವೇತ್ಕುಂಡೋ (ಮೃ)ತೇ ಭರ್ತರಿ ಗೋಳಕಃ ॥ ೨೩೧ ॥

೩೮೬—ಕ್ಷೀಬೋ ಮತ್ತಃ ಕ್ಷಮಃ ಶಕ್ತಃ ಪ್ರಗಲ್ಭಃ ಪ್ರೌಢ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಉತ್ಕ ಉತ್ಕಂಠಿತಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿಕ್ಲಬೋ ವಿಹ್ವಳಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೩೨ ॥

೩೮೭—ಅಲಸಃ [3]ಶಿಥಿಲೋ ಮಂದೋ ಜಡೋ ಜಿಹ್ಮಶ್ಚ ಮಂಥರಃ ॥
ಪೋಗಂಡೋ ವಿಕಳಾಂಗಃ ಸ್ಯಾತ್ [4]ಲೋಹಳೋಽವ್ಯಕ್ತವಾಕ್ ಭವೇತ್ ॥ ೨೩೩ ॥

೩೮೮—[5]ಕಿತವೋ ದ್ಯೂತಕಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ ದ್ಯೂತಮಕ್ಷವತೀ ಭವೇತ್ ॥
ಅಕ್ಷೋ ದುರೋದರ(ಂ)ಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ [6]ಸಭಿಕೋ ದ್ಯೂತಕಾರಕಃ ॥ ೨೩೪ ॥

೩೮೯—ಪರೀಕ್ಷಕಃಕಾರುಣಿಕೋ [7]ಗೃಹ್ಯಃ [8]ಪಕ್ಷ ಉದಾಹೃತಃ ॥
ಅಭಿಜಾತಃ ಕುಲೀನಶ್ಚ ಕುಚರಃ ಕುಟಿಳಾಶಯಃ ॥ ೨೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಆಸೀನಃ, ಉಪವಿಷ್ಟಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಳ್ಳಿರ್ದಾತಂ.
ಊರ್ಧ್ವಜಾನುಃ, ಸಮುತ್ಥಿತಃ–ಈ ಎರಡು ನಿಂದಿರ್ದವಂ.
*ಸ್ತೇನಜಾತಃ, ಕುಂಡಃ, ಭರ್ತರಿಗೋಳಕಃ–ಈ ೩ ಮಂದಬುದ್ಧಿ? ॥ ೨೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷೀಬಃ, ಮತ್ತಃ–ಈ ಎರಡು ಸೊಕ್ಕಿದಾತಂ. ಕ್ಷಮಃ, ಶಕ್ತಃ–ಈ ಎರಡು ಆರ್ಪವಂ.
ಪ್ರಗಲ್ಭಃ, ಪ್ರೌಢಃ–ಈ ಎರಡು ಪ್ರೌಢಂ. ಉತ್ಕಃ, ಉತ್ಕಂಠಿತಃ-ಈ ಎರಡು ಉತ್ಸುಕಂ.
ವಿಕ್ಲಬಃ, ವಿಹ್ವಳಃ–ಈ ಎರಡು ವ್ಯಾಕುಳಂ ॥ ೨೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಅಲಸಃ, ಶಿಥಿಲಃ, ಮಂದಃ, ಜಡಃ, ಜಿಹ್ಮಃ, ಮಂಥರಃ–ಈ ೬ ಸೋಂಬಂ.
ವಿಕಲಾಂಗಃ, ಪೋಗಂಡಃ–ಈ ಎರಡು ಅಂಗಹೀನಂ.
ಪೋಗಳಃ, ಅವ್ಯಕ್ತವಾಕ್–ಈ ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ನುಡಿಯಲಱಿಯದಾತಂ ॥ ೨೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಕಿತವಃ, ದ್ಯೂತಗಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಜೂದುಗಾಱಂ.
ದ್ಯೂತಂ, ಅಕ್ಷವತೀ–ಈ ಎರಡು ಜೂಜು.
ಅಕ್ಷಃ, ದುರೋದರಃ–ಈ ಎರಡು ಅಚ್ಚು.
ಸಭಿಕಃ, ದ್ಯೂತಕಾರಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹಾವುಗೆ‡ ॥ ೨೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಪರೀಕ್ಷಕಃ, ಕಾರಣಿಕಃ–ಈ ಎರಡು ವಿಚಾರಮಂ ತಿರ್ದುವಾತಂ.
ಗೃಹ್ಯಃ ಪಕ್ಷ್ಯ–ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷದಾತಂ. ಅಭಿಜಾತಃ, ಕುಲೀನಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಲಜಂ.
ಕುಚರಃ, ಕುಟಿಳಾಶಯಃ–ಈ ಎರಡು ವಕ್ರಬುದ್ಧಿ ॥ ೨೩೫ ॥

---

1 ದೂರ್ಧ್ವಃ ಊರ್ಧ್ವ ದಮುತ್ಥಿತಃ 2 ತೇನ. (ಈ ಅರ್ಧ ಪದ್ಯವು ಇತರ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.) 3 ಸತಿಲೋ ಶೀತಕೋ 4 ಪೋಗಲೋಽ (ಲೋಹಡೋ). 5 ಕಿತವಸ್ಸ್ಯಾದ್ದ್ಯೂತಕಾರೋ. 6 ಸಹಿತೋದ್ಯೂತ ಕಾರಕಃ 7 ಗೃಹ್ಯಂ. 8 ಪಕ್ಷ್ಯ (‡ ಜೂಜುಗಾಱಂ ಎಂದಿರಬಹುದು.)

*ಸ್ತೇನಜಾತಃ, ಕುಂಡಃ-ಗಂಡನಿರುವಾಗ ಪರಪುರುಷನಿಗೆ ಪುಟ್ಟಿದಾತಂ. ಗೋಳಕಃ-ವಿಧವೆಗೆ ಪುಟ್ಟಿದಾತಂ. ಎಂದಿರಬೇಕು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೯೦—ನಿಷಾದಿನೋ ಗಜಾರೋಹಾ ಅಶ್ವಾರೋಹಾಸ್ತು ಸಾದಿನಃ ||
ರಥಿನಃ ಸ್ಯಂದನಾರೋಹಾ ನಾವಾರೋಹಾಸ್ತು ನಾವಿಕಾಃ || ೨೩೬ ||

೩೯೧—ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬಾಡವೋ ವಿಪ್ರೋ ಭೂಮಿದೇವೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ ||
ಅಗ್ರಜನ್ಮಾ ದ್ವಿಜನ್ಮಾ ಚ ಷಟ್ಕರ್ಮಾ ಸೋಮಪಾ ದ್ವಿಜಃ || ೨೩೭ ||

೩೯೨—ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಸ್ತ್ರಯೋ ವರ್ಣಾ ದ್ವಿಜಾತಯಃ ||
ಶೂದ್ರಸ್ತುರೀಯವರ್ಣಃ ಸ್ಯಾತ್ತದ್ಭೇದಾಸ್ತ್ವಂತ್ಯಜಾತಯಃ || ೨೩೮ ||

೩೯೩—ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಯೋ ವೇದೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾಶ್ಚತ್ವಾರ ಆಶ್ರಮಾಃ ||
ಶೂದ್ರೋ ಗೃಹಸ್ಥ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ನ ಯತಿರ್ಭವೇತ್ || ೨೩೯ ||

೩೯೪—ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಭವೇದ್ವರ್ಣೀ ಗೃಹಸ್ಥಃ ಸ್ನಾತಕಸ್ತಥಾ ||
[1]ವೈಖಾನಸೋ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಃ ಕರ್ಮ [2]ಸನ್ಯಾಸಕೋ ಯತಿಃ || ೨೪೦ ||

೩೯೫—ಅನೂಚಾನಃ ಸರ್ವವೇದಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಚ್ಛಾಂದಸೋ[3] ಭವೇತ್ ||
ಪ್ರಖ್ಯಾತಾತ್ಪಿತುರುತ್ಪನ್ನ [4]ಆಮುಷ್ಯಾಯಣ ಇಷ್ಯತೇ || ೨೪೧ ||

ಟೀ || ನಿಷಾದೀ, ಗಜಾರೋಹ–ಈ ಎರಡು ಆನೆಯನೇಱುವಾತಂ.
ಅಶ್ವಾರೋಹಃ, ಸಾದೀ–ಈ ಎರಡು ಕುದುರೆಯನೇಱುವಾತಂ.
ರಥೀ, ಸ್ಯಂದನಾರೋಹಃ–ಈ ಎರಡು ರಥವನೇಱುವಾತಂ.
ನಾವಾರೋಹಃ, ನಾವಿಕಃ–ಈ ಎರಡು ಹಱುಗಲೇಱುವಾತಂ || ೨೩೬ ||

ಟೀ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ, ಬಾಡವಃ, ವಿಪ್ರಃ, ಭೂಮಿದೇವಃ, ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ, ಅಗ್ರಜನ್ಮಾ, ದ್ವಿಜನ್ಮಾ, ಷಟ್ಕರ್ಮಾ, ಸೋಮಪಾಃ, ದ್ವಿಜಃ–ಈ ೧೦ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ. || ೨೩೭ ||

ಟೀ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ, ವೈಶ್ಯಃ–ಈ ಮೂಱು ವರ್ಣಮಂ ದ್ವಿಜರೆಂಬುದು.
ಶೂದ್ರನಂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಣವೆಂಬುದು.
ಶೂದ್ರನ ಭೇದವು ಅಂತ್ಯಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲಂ. || ೨೩೮ ||

ಟೀ || ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕಾಶ್ರಮಂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪೇೞಿಪಟ್ಟುವು.
ಶೂದ್ರನುಂ ಗೃಹಸ್ಥನೆಯಾಗಿರ್ಪಂ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನುಂ ಯತಿಯಾಗಲಾಗದು. || ೨೩೯ ||

ಟೀ || ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಂ ವರ್ಣಿಯೆಂಬುದು. ಗೃಹಸ್ಥನಂ ಸ್ನಾತಕನೆಂಬುದು.
ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಂ ವೈಖಾನಸನೆಂಬುದು.
ಯತಿಯಂ ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸಕನೆಂಬುದು. || ೨೪೦ ||

ಟೀ || ಎಲ್ಲಾ ವೇದವನೋದಿದಾತನಂ ಅನೂಚಾನನೆಂಬುದು.
ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಂ ಛಾಂದಸನೆಂಬುದು.
ಪ್ರಸಿದ್ಧನಪ್ಪ ತಂದೆಗೆ ಪುಟ್ಟಿದಾತನಂ ಆಮುಷ್ಯಾಯಣನೆಂಬುದು || ೨೪೧ ||

---

1 ವೈಷಾನಸಃ 2 ಸಂಜ್ಞಾಸಕೋ. 3 ಮತಃ 4 ಆಯುಷ್ಯಾಯಣ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೩೯೬—ಅನ್ವವಾಯೋಽನ್ವಯೋ ವಂಶೋ ಗೋತ್ರಂ ಚಾಭಿಜನ(ಃ)ಂ ಕುಳಂ ॥
ಚರಿತ್ರಂ ಚರಿತಂ ಶೀಲಂ ಚಾರಿತ್ರಂ ಚ ಸಮಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೨೪೨ ॥

೩೯೭—ವೃತ್ತಾಧ್ಯಯನಸಂಪತ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಂ ॥
ಬ್ರಹಚರ್ಯಂ ಬುಧಾಃ ಪ್ರಾಹುಃ ಸಮಸ್ತೇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮಂ ॥ ೨೪೩ ॥

೩೯೮—[1]ಸ ಜ್ಞೇಯ ಉಪ(ಸ)ಂಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಯೋಽಭಿವಾದ್ಯೋ ಯಥಾವಿಧಿ ॥
ಉಪಸಂಗ್ರಹಣಂ ಚಾಪಿ ಪ್ರಾಹುಸ್ಸಂತೋಽಭಿವಾದನಂ ॥ ೨೪೪ ॥

೩೯೯—ನಿವೃತ್ತೇಂದ್ರಿಯಲೌಲ್ಯಸ್ತು ಶಾಂತಃ [2]ಶ್ರಾಂತಶ್ಚಕಥ್ಯತೇ ॥
ತಪಃಕ್ಲೇಶಸಹೋ [3]ದಾಂತಃ ಅಂತರ್ವಾಣಿಶ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್ ॥ ೨೪೫ ॥

೪೦೦—ಅಧ್ಯಾಪಕ ಉಪಾಧ್ಯಾಯೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ವಿವರಣಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಶಿಷ್ಯಾನ್ತೇವಾಸಿನೌ ಚಾಛತ್ರಾಃ ಶೈಕ್ಷಾಃ[4] ಪ್ರಾಥಮಕಲ್ಪಿಕಾಃ[5] ॥ ೨೪೬ ॥

೪೦೧—ವಿಘ್ನೋಽಂತರಾಯಃ ಪ್ರತ್ಯೂಹೋ [6]ವ್ಯಪಾಯಶ್ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಸಾಕಲ್ಯವಚನಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಪಾರಾಯಣ ಮುದಾಹೃತಂ ॥ ೨೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅನ್ವವಾಯಃ ಅನ್ವಯಃ, ವಂಶಃ, ಗೋತ್ರಂ, ಅಭಿಜನಂ, ಕುಳಂ–ಈ ೬ ಕುಲಂ.
ಚರಿತ್ರಂ, ಚರಿತಂ, ಶೀಲಂ, ಚಾರಿತ್ರಂ–ಈ ೪ ಆಚಾರಂ. ॥ ೨೪೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆಚಾರದ ಓದಿನ ನೆಱವಣಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸವೆಂಬುದು.
ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಂ ನಿಯಮಿಸುವುದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೆಂಬುದು. ॥ ೨೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮದಿಂದೆ ಅಭಿವಾದನಮಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾತನಂ ಉಪಸಂಗ್ರಾಹ್ಯನೆಂಬುದು. ಅಭಿವಾದನಮಂ ಉಪಸಂಗ್ರಹಣಮೆಂಬುದು. ॥ ೨೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಳಿಪಿಲ್ಲ(ದಾತ)ದವನಂ ಶಾಂತನೆಂಬುದು. ಮತ್ತಂ ಶ್ರಾಂತನೆಂಬುದು.
ತಪದ ಬಾಧೆಯಂ ಸೈರಿಸುವಾತನಂ ದಾಂತನೆಂಬುದು.
ಶಾಸ್ತ್ರಮಂ ಬಲ್ಲವನಂ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯೆಂಬುದು. ॥ ೨೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ಅಧ್ಯಾಪಕಃ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯಃ–ಈ ಎರಡು ಓದಿಸುವಾತಂ.
ವ್ಯಾಖ್ಯಾ, ವಿವರಣಂ–ಈ ಎರಡು ವಖ್ಯಾಣಂ.
ಶಿಷ್ಯಃ, ಅಂತೇವಾಸಿ, ಛಾತ್ರಃ, ಶೈಕ್ಷಃ, ಪ್ರಾಥಮಕಲ್ಪಕಃ–ಈ ೫ ಶಿಷ್ಯಂ ॥ ೨೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಘ್ನಃ, ಅಂತರಾಯಃ, ಪ್ರತ್ಯೂಹಃ, ವ್ಯಪಾಯಃ–ಈ ೪ ವಿಘ್ನಂ.
ಸಾಕಲ್ಯವಚನಂ, ಪಾರಾಯಣಂ–ಈ ಎರಡು ಕಡೆಮುಟ್ಟಲೋದುವುದು ॥ ೨೪೭ ॥

---

1 ಸಂಜ್ಞೇಯು 2 ಶಾಂತ ಆನ್ಯಶ್ಚ. 3 ದಾಂತೋಽಪ್ಯಂತ 4 ಶೈಕ್ಷಃ 5 ಕಲ್ಪಿಕ
6 ವ್ಯವಾಯಃ, ಪ್ಯಪಾಯಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೦೨—ಆಮ್ನಾಯಃ, ಸಂಪ್ರದಾಯಃ ಸ್ಯಾತ್ಪಾರಂಪ[1] ರ್ಯಂ ಗುರುಕ್ರಮಃ ||
ಪ್ರಯತಸ್ಸ್ಯಾದನುಚ್ಛಿಷ್ಟಃ ಸಂ(ಶಿ)ಸಿತಶ್ಚ ಸುನಿಶ್ಚಿತಃ || ೨೪೮ ||

೪೦೩—ಸಾಂವತ್ಸರೋ ಜ್ಯೋತಿಷಿಕೋ[2] ಜ್ಞಾನೀ ಮೌಹೂರ್ತಿಕಸ್ತಥಾ ||
ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಸ್ತು ದೈವಜ್ಞ ಆದೇಶೀ ಗಣಕಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೪೯ ||

೪೦೪—ವ್ರಾತ್ಯಃ ಸಂಸ್ಕಾರಹೀನಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಅವಕೀರ್ಣೀ ಕ್ಷತವ್ರತಃ ||
ಶಿಶ್ವಿದಾನೋ ದುರಾಚಾರಃ ತ್ಯಕ್ತಾಗ್ನಿರ್ವೀರಹಾ ದ್ವಿಜಃ || ೨೫೦ ||

೪೦೫—ಧರ್ಮಧ್ವ(ಜೀ)ಜೋ ಲಿಂಗವೃತ್ತಿ ರಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೋ ನಿರಾಕೃತಿಃ
ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಃ[3] ಕಾಂಡಪೃಷ್ಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧು [4]ರ್ದ್ವಿಜಾಧಮಃ || ೨೫೧ ||

೪೦೬—ಜಾತಿಮಾತ್ರೋಪಜೀವೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬ್ರುವಃ ||
ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮವಧ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಹಿತಂ || ೨೫೨ ||

೪೦೭—ಉಪನೀತಂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ಕರೇ ||
ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಮನ್ಯಸ್ಮಿನ್ [5]ನಿವೀತಂ ಕಂಠಲಂಬಿತಂ || ೨೫೩ ||

ಟೀ || ಆಮ್ನಾಯಃ, ಸಂಪ್ರದಾಯಃ, ಪಾರಂಪರ್ಯಂ, ಗುರುಕ್ರಮಃ–ಈ ೪ ಎಡೆವಱಿಯದ ಗುರೂಪದೇಶಂ.

ಪ್ರಯತಃ,ಅನುಚ್ಛಿಷ್ಟಃ–ಈ ೨ ಶುಚಿ. ಸಂಶಿತಃ,ಸುನಿಶ್ಚಿತಃ–ಈ ಎರಡುದೃಢವ್ರತಂ || ೨೪೮ ||

ಟೀ || ಸಾಂವತ್ಸರಃ, ಜ್ಯೋತಿಷಿಕಃ, ಜ್ಞಾನೀ, ಮೌಹೂರ್ತಿಕಃ, ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಃ, ದೈವಜ್ಞಃ, ಆದೇಶೀ, ಗಣಕಃ–ಈ ೮ ಜೋಯಿಸಿಗಂ || ೨೪೯ ||

ಟೀ || ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಲ್ಲದವನಂ ವ್ರಾತ್ಯನೆಂಬುದು.
ಕೆಡುಕನಂ ಅವಕೀರ್ಣಿ ಯೆಂಬುದು.
ದುರಾಚಾರನಂ ಶಿಶ್ವಿದಾನನೆಂಬುದು.
ಅಗ್ನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟವನಂ ವೀರಹಾಯೆಂಬುದು. || ೨೫೦ ||

ಟೀ || ಧರ್ಮಧ್ವಜಃ, ಲಿಂಗವೃತ್ತಿಃ–ಈ ಎರಡು ತಪೋವೇಷಗೊಂಡವಂ.
ಅಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ, ನಿರಾಕೃತಿಃ–ಈ ಎರಡು ವೇದವಿಲ್ಲದವಂ.
ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಃ, ಕಾಂಡಪೃಷ್ಠಃ–ಈ ಎರಡು ಕೈಯ್ದುವಿಡಿವವಂ.
ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುಃ, ದ್ವಿಜಾಧಮಃ–ಈ ಎರಡು ದ್ವಿಜಾಧಮಂ || ೨೫೧ ||

ಟೀ || ಜಾತಿಮಾತ್ರಮನೆ ಕೋಱಿ ಬಾೞ್ವ ಪಾರ್ವ(ನಂ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬ್ರುವನೆಂಬುದು.
ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ, ಅವಧ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕೆ(ಗೆ) ಹೊಲ್ಲಕೆಯ್ವುದು.
ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಹಿತಂ–ಈ ಎರಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ್ಗೆ ಒಳ್ಳಿಕೆಯ್ವುದು || ೨೫೨ ||

ಟೀ || ಜನ್ನವಿರಮಂ ಬಲಂದೊಡುವುದು ಉಪವೀತಮೆಂಬುದು.
ಎಡದೊಡುವುದು ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಮೆಂಬುದು.
ಕೊರಲೊಳಗೆ ಇೞಿಯಲಿಕ್ಕುವುದು ನಿವೀತಮೆಂಬುದು || ೨೫೩ ||

---

1 ರ್ಯಾ 2 ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕೋ. 3 ಕಾಂಡಸ್ಪೃಷ್ಠೋ 4 ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ 5 ವಿನೀತಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೦೮—ಆಚಮನಮುಪಸ್ಪರ್ಶನ ಮಾಪ್ಲವನಂ ಸ್ನಾನಮಿಷ್ಯತೇ ಸವನಂ ||
ನಿರ್ಣಿಕ್ತಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಮಾಹುರ್ಧೌತಂ ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಂ[1] || ೨೫೪ ||

೪೦೯—[2]ಪರಾಶರೀ ವ್ರತೀ ಭಿಕ್ಷುಃ ಮಸ್ಕರೀ ಪಾರಿರಕ್ಷಕಃ[3] ||
[4]ಪಾರಿವ್ರಾಜಸ್ತಪಸ್ವೀ ಚ ಕರ್ಮಂದೀ ತಾಪಸಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೫೫ ||

೪೧೦—ವೈಕಕ್ಷ್ಯ[5] ಮುತ್ತರಾಸಂಗಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಬೃಹತಿಕಾ ತಥಾ ||
ಪರ್ಯಸ್ತಿಕಃ ಪರಿಕರಃ ಪರ್ಯಂಕಶ್ಚೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ || ೨೫೬ ||

೪೧೧—ಕಕ್ಷ್ಯಾಪಟಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕೌಪೀನಂ ಕುಂಡಿಕಾ ಚ ಕಮಂಡುಳುಃ ||
ಆಷಾಢೋ ವ್ರತಿನಾಂ ದಂಡೋ ವ್ರತಿನಾಮಾಸನಂ ಬೃಸೀ || ೨೫೭ ||

೪೧೨—ಋಷಿಸ್ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶೀ ಸ್ಯಾನ್ಮುನಿರ್ವಾಚಂಯಮೋ ಮತಃ ||
ಪ್ರಾಚೇತಸಸ್ತು ವಾಲ್ಮೀ[6]ಕಿಃ ಮೈತ್ರಾವರುಣ ಉಚ್ಯತೇ || ೨೫೮ ||

೪೧೩—ಉಕ್ತೋಽಗಸ್ತಿರಗಸ್ತ್ಯೋ ಲೋಪಾಮುದ್ರಾಪತಿಶ್ಚ ಘಟಯೋನಿಃ ||
ಸಾತ್ಯವತೇಯಃ ಪಾರಾಶರ್ಯೋ ದ್ವೈಪಾಯನೋ ವ್ಯಾಸಃ || ೨೫೯ ||

೪೧೪—ಯಾಗೋ ಯಜ್ಞಃ ಕ್ರತುಃ ಸ್ತೋಮಃ ಸಪ್ತತಂತುರ್ಮಖೋಽಧ್ವರಃ ||
ವಿತಾ[7]ನಸ್ಸಂಸ್ತರೋ ಬರ್ಹಿಃ ಸವಸ್ಸತ್ರಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ || ೨೬೦ ||

ಆಚಮನಂ, ಉಪಸ್ಪರ್ಶನಂ-ಈ ಎರಡು ಅಂಗದಂಟು ಬಾರಿಸುವುದು.

ಆಪ್ಲವನಂ, ಸ್ನಾನಂ, ಸವನಂ–ಈ ೩ ಮಿಾವುದು.

ನಿರ್ಣಿಕ್ತಂ, ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಂ, ಧೌತಂ–ಈ ೩ ತೊಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದು || ೨೫೪ ||

ಟೀ || ಪರಾಶರೀ, ವ್ರತೀ, ಭಿಕ್ಷುಃ, ಮಸ್ಕರೀ, ಪಾರಿರಕ್ಷಕಃ, ಪಾರಿವ್ರಾಜಕಃ, ತಪಸ್ವೀ, ಕರ್ಮಂದೀ, ತಾಪಸಃ–ಈ ೯ ತಪಸ್ವಿ || ೨೫೫ ||

ಟೀ || ವೈಕಕ್ಷ್ಯಂ, ಉತ್ತರಾಸಂಗಃ, ಬೃಹತಿಕಾ–(ಈ ಎರಡು) ಉತ್ತರಾಸಂಗಂ.

ಪರ್ಯಸ್ತಿಕಃ, ಪರಿಕರಃ, ಪರ್ಯಂಕಃ–ಈ ೩ ತಪಸ್ವಿಯ ಹಾಸಿಕೆ || ೨೫೬ ||

ಟೀ || ಕಕ್ಷ್ಯಾಪಟಃ, ಕೌಪೀನಂ–ಈ ಎರಡು ಕಚ್ಚುಟಂ

ಕುಂಡಿಕಾ, ಕಮಂಡುಳುಃ–ಈ ಎರಡು ಗುಂಡಿಗೆ.

ಆಷಾಢವೆಂಬುದು ವ್ರತಿಗಳ ಕೋಲ್.

ವ್ರತಿಗಳ ಆಸನವು ಬ್ರಿಶಿ(ಬೃಸೀ)ಯೆಂಬುದು || ೨೫೭ ||

ಟೀ || ಋಷಿಃ, ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶೀ, ಮುನಿಃ, ವಾಚಂಯಮಃ–ಈ ೪ ಋಷಿಗಳ್.

ಪ್ರಾಚೇತಸಃ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಃ, ಮೈತ್ರಾವರುಣಃ–(ಈ ೩) ವಾಲ್ಮೀಕಿ || ೨೫೮ |

ಟೀ || ಅಗಸ್ತಿಃ, ಅಗಸ್ತ್ಯಃ, ಲೋಪಾಮುದ್ರಾಪತಿಃ, ಘಟಯೋನಿಃ–ಈ ೪ ಅಗಸ್ತ್ಯಂ.

ಸಾತ್ಯವತೇಯಃ, ಪಾರಾಶರ್ಯಃ, ದ್ವೈಪಾಯನಃ, ವ್ಯಾಸಃ–ಈ ೪ ವ್ಯಾಸಂ || ೨೫೯ ||

ಟೀ || ಯಾಗಃ, ಯಜ್ಞಃ, ಕ್ರತುಃ, ಸ್ತೋಮಃ, ಸಪ್ತತಂತುಃ, ಮಖಃ, ಅಧ್ವರಃ, ವಿತಾನಃ, ಸಂಸ್ತರಃ, ಬರ್ಹಿಃ, ಸವಃ, ಸತ್ರಂ–ಈ ೧೨ ಯಾಗಂ || ೨೬೦ ||

---

1 ರ್ಥಾಃ 2 ಪಾ 3 ರ(ಕ್ಷಿ)ಕ್ಷಕಃ 4 ಪರಿವ್ರಾಜಕಃ 5 ಕ್ಷ 6 ಕೀ 7 ನಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೧೫—ನಿರ್ಮಂಥಕಾಷ್ಠಮರಣಿಃ ಪ್ರಣೀತೋಽಗ್ನಿಶ್ಚ ಸಂಸ್ಕೃತಃ ॥
ವೇದಿಃ ಪರಿಷ್ಕೃತಾ ಭೂಮಿಃ ಪಾತ್ರಮುಕ್ತಂ ಸ್ರು[1] ವಾದಿಕಂ ॥ ೨೬೧ ॥

೪೧೬—[2]ಹವ್ಯಂ ಪಾಕಶ್ಚರುಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಾನ್ನಾಯ್ಯಂ ಹವಿರುಚ್ಯತೇ ॥
[3]ಶೃತೇ ಕ್ಷೀರೇ ದಧಿ ಕ್ಷಿಪ್ತ[4] ಮಮಿಾಕ್ಷಾ ಕಥ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥ ೨೬೨ ॥

೪೧೭—ಉಪಾಕೃತಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಮಂತ್ರೇಣ ಪ್ರೋಕ್ಷಿತಃ ಪಶುಃ ॥
ಹುತಂ(ವ) ಷಟ್ಕೃತಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಯಜ್ಞಾಂತೋಽ ವಭೃಥಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೬೩ ॥

೪೧೮—ಬೃಹಸ್ಪತಿಸವೇನೇಷ್ಟಂ ಯೇನಾಸೌ ಸ್ಥಾ(ಸ್ಥ)ಪತಿರ್ಭವೇತ್ ॥
ಸರ್ವವೇ(ದಾ)ದಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ದತ್ತಸರ್ವಸ್ವ ದಕ್ಷಿಣಃ ॥ ೨೬೪ ॥

೪೧೯—ವಿಶ್ರಾಣನಂ [5]ವಿಹಾಯನಂ ಭೃತಿರಪವರ್ಜನಮತೋ ವಿತರಣಂ ಚ ॥
[6]ನಿರ್ವಾರ್ಪಣಂ ಚ ಸ್ಪರ್ಶನ ಮುತ್ಸರ್ಗಃ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರದೇಶನಂ ದಾನಂ ॥ ೨೬೫ ॥

೪೨೦—ಯಷ್ಟಾ ಚ ಯಜಮಾನ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಆದೇಷ್ಟಾ ದೀಕ್ಷಿತೋ ವ್ರತೀ ॥
ಇಜ್ಯಾಶೀಲೋ ಯಾಯಜೂಕೋ ಯಜ್ವಾ [7]ಸ್ಯಾದ್ಯಾಸುತೀವಳಃ ॥ ೨೬೬ ॥

೪೨೧—ರಾಜಾ ರಾಜನ್ಯೋ ರಾಟ್ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋನೃಪಃ ಕ್ಷತ್ರ(ಃ)ಂ ॥
ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತ ಭೂಪತಿಪಾರ್ಥಿವ ನರದೇವ ಲೋಕಪಾ[8] ಲಾಶ್ಚ ॥ ೨೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕಿಚ್ಚಂ ಹೊಸೆವ ಕೋಲಂ ಅರಣಿಯೆಂಬುದು.
ಆಕಿಚ್ಚು ಪ್ರಣೀತವೆಂಬುದು. ಆಭೂಮಿ ವೇದಿಯೆಂಬುದು.
ಸ್ರುವೇ ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಯಜ್ಞಪಾತ್ರವೆಂಬುದು ॥ ೨೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಹವ್ಯಂ, ಪಾಕಃ, ಚರುಃ, ಸಾನ್ನಾಯ್ಯಂ, ಹವಿಃ—ಈ ೫ ಚರು.
ಆ(ಮಿಾ)ಮಿಕ್ಷಾಯೆಂಬುದು ಹೆಪ್ಪು ॥ ೨೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ಮಂತ್ರಿಸಿದ ಪಶು ಉಪಾಕೃತವೆಂಬುದು.
ಹುತಂ, ವಷಟ್ಕೃತಂ—ಈ ಎರಡು ಬೇಳ್ವಹವಿ.
ಯಜ್ಞದ ತೀರ್ಕಣೆ ಅವಭೃತವೆಂಬುದು. ॥ ೨೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಾಗವಂ ಮಾಡಿದವನಂ ಸ್ಥಾಪತಿಯೆಂಬುದು.
ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ದಕ್ಷಿಣೆಗೊಟ್ಟವನಂ ಸರ್ವವೇದನೆಂಬುದು ॥ ೨೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಶ್ರಾಣನಂ, ವಿಹಾಯನಂ, ಭೃತಿಃ, ಅಪಸರ್ಜನಂ, ವಿತರಣಂ, ನಿರ್ವಾರ್ಪಣಂ, ಸ್ಪರ್ಶನಂ, ಉತ್ಸರ್ಗಃ, ಪ್ರದೇ(ಶ)ನಂ, ದಾನಂ—ಈ ೧೦ ಕುಡುವುದು ॥ ೨೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಯಷ್ಟಾ, ಯಜಮಾನಃ, ಆದೇಷ್ಟಾ, ದೀಕ್ಷಿತಃ, ವ್ರತೀ, ಇಜ್ಯಾಶೀಲಃ, ಯಾಯಜೂಕಃ, ಯಜ್ವಾ, ಯಾಸುತೀವಳಃ—ಈ ೯ ಯಾಗಮಾಡುವಾತಂ ॥ ೨೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ರಾಜಾಃ, ರಾಜನ್ಯಃ, ರಾಟ್, ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ, ನೃಪಃ, ಕ್ಷತ್ರಂ, ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತಃ, ಭೂಪತಿಃ, ಪಾರ್ಥಿವಃ, ನರದೇವಃ, ಲೋಕಪಾಲಃ—ಈ ೧೨ ಅರಸು ॥ ೨೬೭ ॥

---

1 ಗಾದಿಕಂ 2 ಹವ್ಯಪಾಕ 3 ಸೃತೇ 4 ಮಾಮಿಕ್ಷಾ 5 ವಿಹಾಪಿತಮುಂಹತಿರಪವರ್ಜನಂ ವಿತರಣಂ ಚ 6 ನಿರ್ವಪಣಂ. 7 ಸ್ಯಾದಾಸು 8 ಲಾಸ್ಸ್ಯುಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೨೨—ಯೇನೇಷ್ಟಂ ರಾಜಸೂಯೇನ ಸ ಸಮ್ರಾಟ್ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಚಕ್ರವರ್ತೀ ಸಾರ್ವಭೌಮೋ ಮಧ್ಯಮೋ ಮಂಡಳೇಶ್ವರಃ ॥ ೨೬೮ ॥
೪೨೩—ಆತಪತ್ರಂ ಭವೇಚ್ಛತ್ರಂ ಚಾಮರಂ ತು ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಂ ॥
ಹೈಮಂ ಸಿಂಹಾಸನಂ ರಾಜ್ಞಾಂ ಸ್ಮೃತಂ ಭದ್ರಾಸನಂ ಬುಧೈಃ ॥ ೨೬೯ ॥
೪೨೪—ದ್ವಾ[1] ಸ್ಥೋ ದೌವಾರಿಕಃ ಕ್ಷತ್ತಾ ದಂಡೀ [2]ವೇತ್ರಧರಸ್ತಥಾ ॥
ಉತ್ಸಾರಕೋ ದ್ವಾರಪಾಳಃ ಪ್ರತಿಹಾರೋ ಬುಧೈಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೨೭೦ ॥
೪೨೫—ಅಪಸರ್ಪಶ್ಚರಶ್ಚಾರಃ ಪ್ರಣಿಧಿರ್ಗೂಢ ಪೂರುಷಃ ॥
ಯಥಾರ್ಥವರ್ಣೋ ಮಂತ್ರಜ್ಞಃ [3]ಸ್ಪಶೋ ಹೇರಿಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೭೧ ॥
೪೨೬—ಮಂತ್ರೀ ಬುದ್ಧಿ ಸಹಾಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಅಮಾತ್ಯಃ ಸಚಿವಸ್ತಥಾ ॥
ಸೌವಸ್ತಿಕ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುರೋಧಾಶ್ಚ ಪುರೋಹಿತಃ ॥ ೨೭೨ ॥
೪೨೭—ಮಹಾಮಾ(ತ್ರ)ತ್ಯಃ ಪ್ರಧಾನ(ಂ)ಃ ಸ್ಯಾತ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷೋಽಧಿಕೃತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಸೌವಿದಃ ಸೌವಿದಲ್ಲಃ ಸ್ಯಾತ್ [4]ಸ್ಥಾಪತ್ಯಂ ಕಂಚುಕೀ ಮತಃ ॥ ೨೭೩ ॥
೪೨೮—ಮಿತ್ರಂ ಸಖಾ ವಯಸ್ಯಶ್ಚ ಸುಹೃತ್ ಸ್ನಿಗ್ಧಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಅನುಜೀವೀ ಸಹಾಯಃ ಸ್ಯಾತ್ಸೇವಕೋಽನುಚರೋಽನುಗಃ ॥ ೨೭೪ ॥

ಟೀ॥ ರಾಯಸೂಯಮಂ ಮಾಡಿದಾತನಂ ಸಮ್ರಾಟ್ ಯೆಂಬುದು.
ಚಕ್ರವರ್ತೀ, ಸಾರ್ವಭೌಮಃ–ಈ ಎರಡು ಚಕ್ರವರ್ತಿ.
ಮಧ್ಯಮಃ, ಮಂಡಳೇಶ್ವರಃ–ಈ ಎರಡು ಮಂಡಳಿಕಂ ॥ ೨೬೮ ॥
ಟೀ॥ ಆತಪತ್ರಂ, ಛತ್ರಂ–ಈ ಎರಡು ಕೊಡೆ.
ಚಾಮರಂ, ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಂ–ಈ ಎರಡು ಸೀಗುರಿ.
ಸಿಂಹಾಸನಂ, ಭದ್ರಾಸನಂ–ಈ ಎರಡು ಸಿಂಹಾಸನಂ ॥ ೨೬೯ ॥
ಟೀ॥ ದ್ವಾಸ್ಸ್ಥಃ, ದೌವಾರಿಕಃ, ಕ್ಷತ್ತಾ, ದಂಡೀ, ವೇತ್ರಧರಃ, ಉತ್ಸಾರಕಃ, ದ್ವಾರಪಾಲಃ, ಪ್ರತೀಹಾರಃ–ಈ ೮ ಪಡಿ(ಯ)ಹಾಱಂ ॥ ೨೭೦ ॥
ಟೀ॥ ಅಪಸರ್ಪಃ, ಚರಃ, ಚಾರಃ–ಈ ೩ ಅರಸಾಳು.
ಪ್ರಣಿಧಿಃ, ಗುಪ್ತಪೂರುಷಃ–ಈ ಎರಡು ಗುಪ್ತ ಹೇರಿಗಗಳ್.
ಯಥಾರ್ಥವರ್ಣಃ, ಮಂತ್ರಜ್ಞಃ, ಸ್ಪಶಃ, ಹೇರಿಕಃ–ಈ ೪ ಹೇರಿಗಂ ॥ ೨೭೧ ॥
ಟೀ॥ ಮಂತ್ರೀ, ಬುದ್ಧಿಸಹಾಯಃ, ಅಮಾತ್ಯಃ, ಸಚಿವಃ–ಈ ೪ ಮಂತ್ರಿ.
ಸೌವಸ್ತಿಕಃ, ಪುರೋಧಾ(ಃ), ಪುರೋಹಿತಃ–ಈ ೩ ಪುರೋಹಿತಂ ॥ ೨೭೨ ॥
ಟೀ॥ ಮಹಾಮಾತ್ಯಃ, ಪ್ರಧಾನಃ–ಈ ಎರಡು ಪ್ರಧಾನಂ.
ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ, ಅಧಿಕೃತಃ–ಈ ಎರಡು ಅಧ್ಯಕ್ಷಂ.
ಸೌವಿದಃ, ಸೌವಿದಲ್ಲಃ, ಸ್ಥಾಪತ್ಯಃ, ಕಂಚುಕೀ–ಈ ೪ ಸಾವಾಸಿ ॥ ೨೭೩ ॥
ಟೀ॥ ಮಿತ್ರಂ, ಸಖಾ, ವಯಸ್ಯಃ, ಸುಹೃತ್, ಸ್ನಿಗ್ಧಃ–ಈ ೫ ಕೆಳೆಯಂ.
ಅನುಜೀವೀ, ಸಹಾಯಃ, ಸೇವಕಃ, ಅನುಚರಃ, ಅನುಗಃ–ಈ ೫ ಓಲಗಕಾಱಂ ॥ ೨೭೪ ॥

---

1 ಸ್ಥಾ 2 ವೇತ್ರಾಧರ 3 ಸ್ಪಸೋ. 4 ಸ್ಥಾಪತ್ಯಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೨೯—[1]ಪ್ರಾಡ್ವಿವಾಕೋಽರ್ಥದೃಕ್ ಸ್ಥೇಯೋ [2]ನ್ಯಾಯಾಧ್ಯಕ್ಷಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಅಂತಃಪುರೇಷ್ವಧಿಕೃತಃ ಸ್ಮೃತೋಽಂತರ್ವಂ[3]ಶಿಕೋ ನರಃ ॥ ೨೭೫ ॥

೪೩೦—ಕ್ಲೀಬೋ ವರ್ಷಧರಃ ಷಂಡಃ ಷಂಡಕಶ್ಚ ನಪುಂಸಕಃ ॥
ಉಭಯವ್ಯಂಜನಂ ಪೋಟಾ ತೃತೀಯಾಪ್ರಕೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೨೭೬ ॥

೪೩೧—ಆರಾಲಿಕಃ ಸೂಪಕಾರಃ ಸೂದಸ್ಯಾದ್ವಲ್ಲವಸ್ತಥಾ ॥
ಪೌರೋಗವಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸೂದಾಧ್ಯಕ್ಷೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೨೭೭ ॥

೪೩೨—ವೈಹಾಸಿಕಃ [4]ಕೇಳಿಕರೋ ಬುಧೈರ್ವಾಸಂತಿಕೋ ಮತಃ ॥
ಪರಿಹಾಸೋ [5]ದ್ರವೋ ನರ್ಮ ಕೇಳೀ ಕ್ರೀಡಾ ಚ ಖೇಳನಂ[6] ॥ ೨೭೮ ॥

೪೩೩—ರಕ್ಷಿವರ್ಗೋಽಹ್ಯನೀಕಸ್ಥಃ ಸೇನಾನೀರ್ವಾಹಿನೀಪತಿಃ ॥
ಅರ್ಥಾಗವೋ ಭವೇದಾಯೋ ಭಾಗಧೇಯಂ[7] ಬಳಿಃ ಕರಃ ॥ ೨೭೯ ॥

೪೩೪—ಉಪದಾ[8] ಪ್ರಾಭೃತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಉಪಗ್ರಾಹ್ಯ ಮುಪಾಯನಂ ॥
ಲಂಚೋತ್ಕೋಚಮುಪಾದಾನ ಮುಪಚಾರಸ್ತಥಾಮಿಷಂ ॥ ೨೮೦ ॥

೪೩೫—ಪ್ರಬೋಧಕಾ ಮಾಗಧ ವಂದಿಸೂತಾಃ ।
ವೈತಾಳಿಕಾ ಮಂಗಳಪಾಠಕಾಶ್ಚ ॥
ಆಚ್ಛೋಛೇ(ಟ)ದನಂ ಸ್ಯಾನ್ಮೃಗಯಾ ಮೃಗವ್ಯಂ ।
ಪಾಪರ್ಧಿರಾಖೇಟಕ ಇತ್ಯಭಿನ್ನಂ ॥ ೨೮೧ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಡ್ವಿವಾಕಃ, ಅರ್ಥದೃಕ್, ಸ್ಥೇಯಃ, ನ್ಯಾಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ–ಈ ೪ ನ್ಯಾಯಾಧ್ಯಕ್ಷಂ. ಮನೆವೆಗ್ಗಡೆ ಅಂತರ್ವಂಶಿಕನೆಂಬುದು ॥ ೨೭೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಲೀಬಃ, ವರ್ಷಧರಃ, ಷಂಡಃ, ಷಂಡಕಃ, ನಪುಂಸಕಃ–ಈ ೫ ನಪುಂಸಕಂ. ಉಭಯವ್ಯಂಜನಾ, ಪೋಟಾ–ಈ ಎರಡು ಹೆ(ಪೆ)ಡಿ ॥ ೨೭೬ ॥

ಟೀ ॥ ಆರಾಳಿಕಃ, ಸೂಪಕಾರಃ, ಸೂದಃ, ವಲ್ಲವಃ–ಈ ೪ ಬಾಣಸಿಗಂ. ಪೌರೋಗವಃ, ಸೂದಾಧ್ಯಕ್ಷಃ–ಈ ಎರಡು ಬಾಣಸುವೆಗ್ಗಡೆ ॥ ೨೭೭ ॥

ಟೀ ॥ ವೈಹಾಸಿಕಃ, ಕೇಳಿಕರಃ, ವಾಸಂತಿಕಃ–ಈ ೩ ನಗಿಸುವಾತಂ. ಪರಿಹಾಸಃ, ದ್ರವಃ, ನರ್ಮ–ಈ ೩ ಮೇಳದಾತಂ. ಕೇಳೀ, ಕ್ರೀಡಾ, ಖೇಳನಂ–ಈ ೩ ಆಟಂ ॥ ೨೭೮ ॥

ಟೀ ॥ ರಕ್ಷಿವರ್ಗಃ, ಅನೀಕಸ್ಥಃ, ಸೇನಾನೀಃ, ವಾಹಿನೀಪತಿಃ–ಈ ೪ ದಂಡನಾಯಕಂ. ಅರ್ಥಾಗಮಃ, ಆಯಃ, ಭಾಗಧೇಯಂ, ಕರಃ, ಬಳಿಃ–ಈ ೫ ಸಿದ್ಧಾಯಂ ॥ ೨೭೯ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪದಾ, ಪ್ರಾಭೃತಂ, ಉಪಗ್ರಾಹ್ಯಂ, ಉಪಾಯನಂ–ಈ ೪ ಪಾಗುಡಂ, ಲಂಚಃ, ಉತ್ಕೋಚಃ, ಉಪಾದಾನಂ, ಉಪಚಾರಃ, ಆಮಿಷಂ–ಈ ೫ ಲಂಚಂ ॥ ೨೮೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಬೋಧಕಾಃ, ಮಾಗಧಾಃ, ವಂದಿನಃ, ಸೂತಾಃ, ವೈತಾಳಿಕಾಃ, ಮಂಗಳಪಾಠಕಾಃ–ಈ ೬ ಮಂಗಳಪಾಠಕರ್.

ಆಚ್ಛೋಟನಂ, ಮೃಗಯಾ, ಮೃಗವ್ಯಂ, ಪಾಪರ್ಧಿಃ, ಆಖೇಟಕಃ–ಈ ೬ ಬೇಂಟೆ ॥ ೨೮೧ ॥

---

1 ಪ್ರಾಕ್ ವಿವಾಕೋಽಕ್ಷದೃಕ್ 2 ನ್ಯಾಯೋಽಕ್ಷ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ 3 ವಾರ್ಷಿಕೋ 4 ಕೇಲಿಶೀಲೋ 5 ಭವೇನ್ನರ್ಮ 6 ಖೇಟನಂ 7 ಯೋ. 8 ಧಾ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೩೬—ಅರ್ವಾ ಗಂಧರ್ವೋಽಶ್ವಃ ಸಪ್ತಿರ್ವಾಜೀ ತುರಂಗಮಃ ತುರಗಃ ||
ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯೋ ಹರಿಸ್ತುರಂಗೋ ಯಯುರುಕ್ತೋ ಘೋಟಕೋ
[ಹಯೋವಾಹಃ || ೨೮೦ ||

೪೩೭—ಗುಣದೇಶ ಕೃತಾಸ್ತೇಷಾಂ ಸಂಜ್ಞಾಸ್ಸ್ಯುರನೇ(ಕ)ಧಾ ಲೋಕೇ ||
ಕರ್ಕಶ್ಶ್ವೇತಃ ಶೋಣೋ ರಕ್ತೋ ಹೇಮಶ್ಚ।ಕೃಷ್ಣವರ್ಣೋಽಶ್ವಃ || ೨೮೩ ||

೪೩೮—ಮಲ್ಲಿಕಾಕ್ಷಃ ಸಿತೈರ್ನೇತ್ರೈಃ ಕೃಷ್ಣೈರಿಂದ್ರಾಯುಧೋ ಮತಃ ||
ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಕೀ ಸವಿಜ್ಞೇಯಃ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷೋ ಯಸ್ಯ ಲಾಂಛನಂ || ೨೮೪ ||

೪೩೯—ಆಜಾನೇಯಾಃ ಕುಲೀನಾ ಸ್ಸ್ಯುಃ ಪಾರಸೀಕಾ ವನಾಯುಜಾಃ ||
ಕಾಂಭೋಜಾ ಬಾಹ್ಲಿಕಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸೈಂಧವಾಃ ಸಿಂಧು ಪಾರಜಾಃ || ೨೮೫ ||

೪೪೦—ಶೂ(ಸೂ)ಕಳೋ ದುರ್ವಿನೀತಾಶ್ವಃ ಪೋತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಿಶೋರಕಃ ||
ಅರ್ವತೀ ವಡವಾ ವಾಮಿ ಪ್ರಸೂತಾ ವಾಜಿನೀ ಮತಾ || ೨೮೬ ||

೪೪೧—[1]ಲೋಮಪುಚ್ಛಂ ತು ಲಾಂಗೂಳಂ ವಾಳಹಸ್ತಶ್ಚ ವಾಳಧಿಃ ||
ಪ್ರೋಥ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಘೋಣಾ ಮಧ್ಯಂ [2]ಕಶ್ಯಂ ಖುರಃ ಶಫಃ || ೨೮೭ ||

ಟೀ || ಅರ್ವಾ, ಗಂಧರ್ವಃ, ಅಶ್ವಃ, ಸಪ್ತಿಃ, ವಾಜೀ, ತುರಂಗಮಃ, ತುರಗಃ, ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ, ಹರಿಃ, ತುರಂಗಃ, ಯಯುಃ, ಘೋಟಕಃ, ಹಯಃ, ವಾಹಃ–ಈ ೧೪ ಕುದುರೆ || ೨೮೨ ||

ಟೀ || ಕರ್ಕನೆಂಬುದು ಬಿಳಿಯ ಕುದಿರೆ.
ರಕ್ತವರ್ಣದ ಕುದಿರೆ ಶೋಣನೆಂಬುದು.
ಕರಿಯವರ್ಣದ ಕುದಿರೆ ಹೇಮನೆಂಬುದು || ೨೮೩ ||

ಟೀ || ಬಿಳಿಯ ಕಣ್ಣ ಕುದಿರೆ ಮಲ್ಲಿಕಾಕ್ಷನೆಂಬುದು.
ಶ್ರಿವೃಕ್ಷವೆಂಬ ಕುಱುಪನುಳ್ಳ ಕುದಿರೆ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಕೀ ಎಂಬುದು || ೨೮೪ ||

ಟೀ || [3]ಭೂಮಿಜಂಗಳಂ ಆಜಾನೇಯಂಗಳೆಂಬುದು.
ಪಾರಸೀಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು ವನಾಯುಜಂಗಳೆಂಬುದು.
ಬಾಹ್ಲೀಕ ದೇಶದುವು ಕಾಂಭೋಜಂಗಳೆಂಬುದು.
ಸಿಂಧುದೇಶದುವು ಸೈಂಧವಂಗಳೆಂಬುದು || ೨೮೫ ||

ಟೀ || ಸೂಕಳನೆಂಬುದು ಸಿಲುಕುಗುದಿರೆ.
ಪೋತಃ, ಕಿಶೋರಕಃ–ಈ ಎರಡು ಮಱಿಗುದಿರೆ.
ಅರ್ವತೀ, ವ(ವಾ)ಡ(ಬ)ಬಾ, ವಾಮಿ, ಪ್ರಸೂತಾ, ವಾಜೀನೀ–ಈ ೫ ಘೋಟಿಗೆ || ೨೮೬ ||

ಟೀ || ಲೋಮಪುಚ್ಛಂ, ಲಾಂಗೂಲಂ, ವಾಲಹಸ್ತಃ, ವಾಳಧಿ–ಈ ೪ ಬಾಲಂ.
ಪ್ರೋಥಃ, ಘೋಣಾ–ಈ ಎರಡು ಮುಸುಡು. ಮಧ್ಯಂ, ಕಶ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ನಡು
ಖುರಃ, ಶಫಃ–ಈ ಎರಡು ಕೊ(ಣ)ಳಗು || ೨೮೭ ||

---

1 ಲೂನ 2 ಕಸ್ಯಂ 3 ಕುಲೀನಾಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಕು = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಲೀನಾಃ = ಅಡಗಿದುವು ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಭೂಮಿಜಗಳೆಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರುವ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕುಲದುವು ಎಂದು ಅಮರಟೀಕೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೪೨—ಪರ್ಯಾಣಂ ಸ್ಯಾತ್ಪಲ್ಯಯಣಂ ಖಲೀನಂ ಕವಿಯಂ[1] ತಥಾ ||
ಚರ್ಮದಂಡಃ ಕಶಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಲ್ಗಾ ರಶ್ಮಿ ಕುಶಾಸ್ಮೃತಾಃ || ೨೮೮ ||

೪೪೩—ರಂಹಸ್ತರ ಸ್ಸ್ಯದಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಸರೋ ವೇಗೋ ರಯೋ ಜವೋ ವಾಜಃ ||
ಪಾಂಸುಃ [2]ಕ್ಷ್ರೋದೋ ರೇಣುಶ್ಚೂರ್ಣಂ ಧೂಳೀ ರಜಶ್ಚತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ || ೨೮೯ ||

೪೪೪—ಅನಃ[3] ಶತಾಂಗಃ ಶಕಟಃ ಸ್ಯಂದನ[4] ಶ್ಚಾಕ್ರಿಕೋ ರಥಃ ||
ಗಂತ್ರೀ[5] ಕಂಬಳವಾಹ್ಯಶ್ಚ ಕೂಬರೀ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ || ೨೯೦ ||

೪೪೫—ಯೋಗ್ಯೋ ರಥೋ[6] ವೈನೈಕಸ್ಸ್ಯಾದ ಧ್ವನ್ಯಃ ಪಾರಿಯಾತ್ರಿಕಃ ||
ಕರ್ಣೀರಥಃ ಪ್ರವಹಣಂ ಡಯನಂ ಚೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ || ೨೯೧ ||

೪೪೬—[7]ದೇವಾರ್ಥಸ್ಯಾ ದ್ದೇವರಥೋ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಃ ಸಾಂಪರಾಯಕಃ ||
[8]ಕ್ರೀಡಾರ್ಥಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪುಷ್ಪರಥೋ ಜೇತಾ ಜೈತ್ರರಥಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೯೨ ||

೪೪೭—ಚಕ್ರಂ ರಥಾಂಗಮಾಖ್ಯಾತಂ ಕೂಬರಂ ಚ ಯುಗಂಧರಂ ||
ಚಕ್ರಧಾರಾ [9]ಪ್ರಧಿರ್ನೇಮಿರ್ನಾಭಿಶ್ಚಕ್ರಸ್ಯ ಪಿಂಡಿಕಾ[10] || ೨೯೩ ||

ಟೀ || ಪರ್ಯಾಣಂ, ಪಲ್ಯಯನಂ–ಈ ಎರಡು ಹಲ್ಲಣಂ.

ಖಲೀನಂ, ಕವಿಯಂ–ಈ ಎರಡು ಕಡಿಯಾಣಂ. ಚರ್ಮದಂಡಃ, ಕಶಾ–ಈ ಎರಡು ಚಮ್ಮಟಿಗೆ.

ವಲ್ಗಾ, ರಶ್ಮಿಃ, ಕುಶಾ–ಈ ೩ ವಾಗೆ || ೨೮೮ ||

ಟೀ || ರಂಹಃ, ತರಃ, ಸ್ಯದಃ, ಪ್ರಸರಃ, ವೇಗಃ, ರಯಃ, ಜವಃ, ವಾಜಃ–ಈ ೮ ಕುದಿರೆಯ ವೇಗಂ.

ಪಾಂಸುಃ, ಕ್ಷೋದಃ, ರೇಣುಃ, ಚೂರ್ಣಂ, ಧೂಳೀ, ರಜಃ–ಈ ೬ ಧೂಳಿ || ೨೮೯ ||

ಟೀ || ಅನಃ, ಶತಾಂಗಃ, ಶಕಟಃ, ಸ್ಯಂದನಃ, ಚಾಕ್ರಿಕಃ, ರಥಃ, ಗಂತ್ರೀ, ಕಂಬಳ ವಾಹ್ಯಃ, ಕೂಬರೀ–ಈ ೯ ರಥಂ || ೨೯೦ ||

ಟೀ || ಯೋಗ್ಯರಥಃ, ವೈನೈಕಃ–ಈ ಎರಡು ಶ್ರಮದ ರಥಂ.

ಅಧ್ವನ್ಯಃ, ಪಾರಿಯಾತ್ರಿಕಃ, ಕರ್ಣೀರಥಃ–ಈ ೩ ಪಯಣದ ರಥಂ.

ಪ್ರವಹಣಂ, ಡಯನಂ–ಈ ಎರಡು ರಥದ ಹರಿ || ೨೯೧ ||

ಟೀ || ದೇವರ ರಥಮುಂ ದೇವರಥಮೆಂಬುದು.

ಕಾಳೆಗದ ರಥಮುಂ ಸಾಂಪರಾಯಕಮೆಂಬುದು.

ವಿನೋದದ ರಥಮುಂ ಪುಷ್ಪರಥಮೆಂಬುದು.

ಗೆ(ಲುವ)ಲ್ವ ರಥಮುಂ ಜೈತ್ರರಥಮೆಂಬುದು. || ೨೯೨ ||

ಟೀ || ಚಕ್ರಂ, ರಥಾಂಗಂ–ಈ ಎರಡು ಗಾಲಿ. ಕೂಬರಂ, ಯುಗಂಧರಂ–ಈ ಎರಡು ಈಸು.

ಚಕ್ರಧಾರಾ, ಪ್ರಧೀಃ, ನೇಮಿಃ–ಈ ೩ ನೆತ್ತಿವಟ್ಟಿಗೆ.

ನಾಭಿಃ, ಪಿಂಡಿಕಾ–ಈ ೩ ತುಂಬು || ೨೯೩ ||

---

1 ಕವಿಕಂ ಸ್ಮೃತಂ 2 ಕ್ಷೋದೋ 3 ಅರಃ 4 ಕಥ್ಯತೇ ರಥಃ 5 ರಂತ್ರೀ 6 ಯೋಗ್ಯಾ ರಥೋ ವೈನಯಿಕಾಹ್ಯಧ್ವನ್ಯಃ ಪಾರಿಯಾನಿಕಃ, ವೈನಯಿಕೋ ಅಧ್ವನ್ಯಃ 7 ದೇವತಾರ್ಥೋ 8 ಕ್ರೀಡಾರಥ 9 ಪ್ರಧೀರ್ನೇಮಿ 10 ಪಂಡಿಕಾ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೪೮—ಅ(ವಸ್ಥ)ಪಸ್ಕಾರೋ [1]ರಥಾಗ್ರಂ ಸ್ಯಾ[2] ದಣಿ ರಕ್ಷೋಽಗ್ರಕೀಲಿಕಾ ॥
ನಿಯಂತಾ ಪ್ರಾಜಿತಾ ಕ್ಷತ್ತಾ ದಕ್ಷಿಣಾಸ್ಥಶ್ಚ ಸಾರಥಿಃ ॥ ೨೯೪ ॥

೪೪೯—[3]ಸವ್ಯಷ್ಟಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸೂತೋ ವರೂಥೋ ರಥಗೋಪನಂ ॥
ವಾಹನಂ ಧೋರಣಂ ಯುಗ್ಯಂ ಯಾನಂ ಪತ್ರಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೨೯೫ ॥

೪೫೦—ಶಿಬಿಕಾ ಯಾಪ್ಯಯಾನಂ ಸ್ಯಾ ದ್ವೇಶರೋಽಶ್ವತರೋ ಮತಃ ॥
ಪದಾತಿ ಪತ್ತಿ ಪಾದಾತ[4] ಪಾದಾತಕ ಪದಾಜಯುಃ ॥
(ಪಾದಿಕಃ ಪದಿಕಶ್ಚೇತಿ ಕಥ್ಯಂತೇ ಪಾದಚಾರಿಣಃ) ॥ ೨೯೬ ॥

೪೫೧—ದೂಷ್ಯಂ ಸ್ಥೂಳಂ ಪಟಕುಟೀ ಗುಣಲಯನೀ ಕೇ(ಣಿ)ಳಿಕಾ ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ॥
ಧ್ರುವಕಃ[5] ಶಿವಕಃ ಶಂಕುಃ[6] ಶಲಕಃ ಕೀಳಶ್ಚ ಕೀಳಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ॥ ೨೯೭ ॥

೪೫೨—ಯಾತ್ರಾ ಪ್ರಯಾಣಂ ಪ್ರಸ್ಥಾನಂ ನಿವೇಶಃ [7]ಶಿಬಿರಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಅವಸ್ಕಂದಃ ಪ್ರಪಾತಶ್ಚ [8]ಸೌಪ್ತಿಕಂ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೨೯೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪಸ್ಕರಃ, ರಥಾಗ್ರಂ—ಈ ಎರಡು ಕುಱುಗೆಯ್.
ಅಣಿಃ, ಅಕ್ಷಃ, ಅಗ್ರಕೀಲಿಕಾ—ಈ ೩ ಕಡೆಗೀಲ್.
ನಿಯಂತಾ, ಪ್ರಾಜಿತಾ, ಕ್ಷತ್ತಾ, ದಕ್ಷಿಣಾಸ್ಥಃ, ಸಾರಥಿಃ, ಸವ್ಯಷ್ಟಃ, ಸೂತಃ—ಈ ೭ ಸಾರಥಿ.
ವರೂಥಃ, ರಥಗೋಪನಂ—ಈ ಎರಡು ರಥದ ಕಟ್ಟವಂಜರ.
ವಾಹನಂ, ಧೋರಣಂ, ಯುಗ್ಯಂ, ಯಾನಂ, ಪತ್ರಂ—ಈ ೫ ರಥವ ಹೂಡುವ ಕುದಿರೆ ॥ ೨೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಶಿಬಿಕಾ, ಯಾಪ್ಯಯಾನಂ—ಈ ಎರಡು ರಾಜಾಧಿರಾಜಂ.
ವೇಸರಃ, ಅಶ್ವತರಃ—ಈ ಎರಡು ವೇಸರಿ.
ಪದಾತಿಃ, ಪತ್ತಿಃ, ಪಾದಾತಃ, ಪಾದಾತಿಕಃ, ಪದಾ(ಜಿ)ಜಯುಃ, ಪಾದಿಕಃ, ಪದಿಕಃ, ಪಾದಚಾರೀ—ಈ ೮ ಕಾಲಾಳ್ ॥ ೨೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ದೂಷ್ಯಂ, ಸ್ಥೂಳಂ, ಪಟಕುಟೀ, ಗುಣಲಯನೀ, ಕೇಳಿಕಾ—ಈ ೫ ಗುಡಿ.
ಶಿವಕಃ, ಶಂಕುಃ, ಶಳಕಃ, ಕೀಳಕಃ—ಈ ೬ ಗುಡಿಯ ಗೂಂಟಂ ॥ ೨೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಯಾತ್ರಾ, ಪ್ರಯಾಣಂ, ಪ್ರಸ್ಥಾನಂ—ಈ ೩ ಪಯಣಂ.
ನಿವೇಶಃ, ಶಿಬಿರಂ—ಈ ಎರಡು ಬೀಡಿಕೆ. ಅವಸ್ಕಂದಃ, ಪ್ರಪಾತಃ—ಈ ಎರಡು ದಾಟಿ.
ಸೌಪ್ತಿಕವೆಂಬುದು ಕವಿಯೇಱು ॥ ೨೯೮ ॥

---

1 ರಥಾಂಗ(ಃ)ಂ 2 ಸ್ಯಾದರ ಣಿರಕ್ಷಾಗ್ರಕೀಲಕಾಃ 3 ಸವ್ಯೇಷ್ಟಃ 4 ದಾತಿಃ ಪದಾತಕ ಪದಾತಯುಃ॥ ಪದಾತಃ ಪದಿಕಶ್ಚೇತಿ, ಪದ್ಗಶ್ಚಪದಗಶ್ಚೇತಿ 5 ಶಿಬಕಃ 6 ಪುಷ್ಕಲಕಃ ಕೀಲಕಃ 7 ಶಂಬರಂ 8 ಸಾಪ್ತಿಕಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೫೩—ಸಂಗ್ರಾಮಃ ಸಮಿತಿಃ ಸಮಿಚ್ಚ ಸಮರಂ ಸಂಖ್ಯಂ ಸಮಾಕಂ [1]ರಣಂ ।
ಯುದ್ಧಂ ಯುತ್ಪ್ರಧನಂ [2]ಮೃಥಂ ಸಮುದಯಃ ಸಂಯತ್ ಕಲಿಃ ಸಂಯುಗಂ ॥
ದ್ವಂದ್ವಾಯೋಧನಸಂಪ್ರಹಾರ ಕಲಹಾ(ಸ್ಕ)ಕ್ರಂದಾಹವಾಭ್ಯಾಗಮಾಃ ॥
[3]ಸಂಸ್ಫೋಟ ಪ್ರವಿದಾರಣ ಪ್ರಹರಣಾನೀಕಾಜಯಸ್ಸಂಗರಃ ॥ ೨೯೯ ॥

೪೫೪—ಸಾಂಪರಾಯಸ್ಸಮಾಘಾತಃ ಪ್ರಘಾತಶ್ಚ ಸಮಾಹ್ವಯಃ ।
ಜನ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಭಿಸಂಪಾತಃ ಸಮ್ಮರ್ದೋ ವಿಗ್ರಹಸ್ತಥಾ ॥ ೩೦೦ ॥

೪೫೫—ಅಭಿಯಾತಿರರಾತಿ ರಮಿತ್ರ[4] ರಿಪೂ ।
ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷ ವಿರೋಧ್ಯರಯಃ ॥
ಅಹಿತೋಽಸಹನಶ್ಚ ಜಿಘಾಂಸುರಿತಿ ।
ಪ್ರಥಿತಾಃ ಪರಿಪಂಥಿಪರಾ [5]ಸುಹೃದಃ ॥ ೩೦೧ ॥

೪೫೬—ಪ್ರತ್ಯರ್ಥೀ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾ(ನ)ತಾ ದ್ವೇಷೀ ವೈರೀ ಚ ಶಾತ್ರವಃ ।
ಶತ್ರುಸ್ಸಪತ್ನೋ ಭ್ರಾತೃವ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯನೀಕೋ ದ್ವಿಷನ್ಮತಃ ॥ ೩೦೨ ॥

೪೫೭—ಪೃತನಾ ಸೇನಾ ಧ್ವಜಿನೀ ಪತಾಕಿನೀ ವಾಹಿನೀ ಬಳಂ ಸೈನ್ಯಂ ॥
ಚಕ್ರಂ ಚಮೂರ್ವರೂಥಿನ್ಯನೀಕಿನೀ ಸ್ಯಾದನೀಕಂ ಚ ॥ ೩೦೩ ॥

೪೫೮—ವೈಜಯಂತೀ ಪತಾಕಾ ಸ್ಯಾತ್ ಕೇತುಸ್ಯಾತ್ಕೇತನಂ ಧ್ವಜಃ ॥
ಅಸ್ತ್ರೋಚ್ಚೂಡಾವ ಚೂಡಾಖ್ಯಾವೂರ್ಧ್ವಾಧೋಮುಖ ಕೂರ್ಚಕೌ ॥ ೩೦೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂಗ್ರಾಮಃ, ಸಮಿತಿಃ, ಸಮಿತ್, ಸಮರಂ, ಸಂಖ್ಯಂ, ಸಮಾಕಂ, ರಣಂ, ಯುದ್ಧಂ, ಯುತ್, ಪ್ರಧನಂ, ಮೃಥಂ, ಸಮುದಯಃ, ಸಂಯತ್, ಕಲಿಃ, ಸಂಯುಗಂ, ದ್ವಂದ್ವಃ, ಅಯೋಧನಃ, ಸಂಪ್ರಹಾರಃ, ಕಲಹಃ, ಆ(ಸ್ಕ)ಕ್ರಂದಃ, ಆವಹಃ, ಅಭ್ಯಾಗಮಃ, ಸಂಸ್ಫೋಟಃ, ಪ್ರವಿದಾರಣಂ, ಪ್ರಹರಣಂ, ಅನೀಕಃ, ಆಜಿಃ, ಸಂಗರಃ, ಸಾಂಪರಾಯಃ, ಸಮಾಘಾತಃ, ಪ್ರಘಾತಃ, ಜನ್ಯಂ, ಅಭಿಸಂಪಾತಃ, ಸಮ್ಮರ್ದಃ, ವಿಗ್ರಹಃ–ಈ ೩೫ ಕಾಳೆಗಂ ॥ ೨೯೯–೩೦೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅಭಿಯಾತಿಃ, ಅರಾತಿಃ, ಅಮಿತ್ರಂ, ರಿಪುಃ, ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ, ವಿಪಕ್ಷಃ, ವಿರೋಧೀ, ಅರಿಃ, ಅಹಿತಃ, ಅಸಹನಃ, ಜಿಘಾಂಸುಃ, ಪರಿಪಂಥೀ, ಪರಃ, ಅಸುಹೃತ್, ಪ್ರತ್ಯರ್ಥೀ, ಪ(ತ್ಯ)ರ್ಯವಸ್ಥಾತಾ, ದ್ವೇಷೀ, ವೈರೀ, ಶಾತ್ರವಃ, ಶತ್ರುಃ, ಸಪತ್ನಃ, ಭ್ರಾತೃವ್ಯಃ, ಪ್ರತ್ಯನೀಕಃ, ದ್ವಿಷತ್–ಈ ೨೪ ಹಗೆ ॥ ೩೦೧–೩೦೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪೃತನಾ, ಸೇನಾ, ಧ್ವಜಿನೀ, ಪತಾಕಿನೀ, ವಾಹಿನೀ, ಬಳಂ, ಸೈನ್ಯಂ, ಚಕ್ರಂ, ಚಮೂಃ, ವರೂಥಿನೀ, ಅನೀಕಿನೀ, ಅನೀಕಂ–ಈ ೧೨ ಪಡೆ ॥ ೩೦೩ ॥

ಟೀ ॥ ವೈಜಯಂತೀ, ಪತಾಕಾ, ಕೇತುಃ, ಕೇತನಂ, ಧ್ವಜಃ–ಈ ೫ ಪಟ(ಹಳ)ಯಿಗೆ.
ಉಚ್ಚೂಡಾ, ಅವಚೂಡಾ–ಈ ಎರಡು (ಪರಿವಿಡಿಯಿಂ) ಹಳಯಿಗೆಯ ಮೇ(ಎ)ಲೆ. ಮೊಗದ ಕೆಳಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕುಂಚಂ ॥ ೩೦೪ ॥

---

1 ರಣಂ 2 ಮೃಥಂ 3 ಸಂಫೇಟ––ಜವಸ್ಸಂ ಗರಃ. 4 ರಿಹ 5 ಹೃದಯಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೫೫—ಸನ್ನಾಹ(ಃ)ಂ ಕವಚಂ ವರ್ಮ ತನುತ್ರಾಣಮುರಚ್ಛದಃ ॥
[1]ಚಡರಃ ಕಂಕಟೋ [2]ಮಾಠೀ ದಂಶನಂ ಜಾಳಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೩೦೫ ॥
೪೬೦—ಖೇಟಕಂ ಫಳಕಂ ಚರ್ಮ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾ[3] ವರಣಂ ಬುಧೈಃ ॥
ವರ್ಮಿತಃ ಸ್ಯಾತ್ಕವಚಿತಃ ಸನ್ನದ್ಧೋ ದಂಶಿತಸ್ತಥಾ ॥ ೩೦೬ ॥
೪೬೧—ಸರ್ವಾಭಿಸಾರ ಮಿಚ್ಛಂತಿ ಸರ್ವಸ(ನ್ನ)ನ್ನಾಹನಂ ಬುಧಾಃ ॥
ಯತ್ಸೇನಯಾಭಿನಿರ್ಯಾಣಂ ಸ್ಮೃತಂ ತದಭಿಷೇಣನಂ ॥ ೩೦೭ ॥
೪೬೨—ಹೇತಿಶ್ಶಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಹರಣಮಾಯುಧಮಸ್ತ್ರಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ ತಚ್ಚ ॥
ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತ ಮಮುಕ್ತಂ ಕರಮುಕ್ತಂ ಯಂತ್ರಮುಕ್ತಂ ಚ ॥ ೩೦೮ ॥
೪೬೩—ಶಕ್ತ್ಯಾದಿ ಪಾಣಿಮುಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದಮುಕ್ತಂ [4]ಕ್ಷುರಿಕಾದಿಕಂ ॥
ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಂ ತು ಯಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಯಂತ್ರಮುಕ್ತಂ ಶರಾದಿಕಂ ॥ ೩೦೯ ॥
೪೬೪—ಅಸ್ತ್ರಂ ಧನುರಿಷ್ವಾಸಃ ಕೋದಂಡಂ ಧನ್ವ ಕಾರ್ಮುಕಂ ಚಾಪಂ ॥
ಬಾಣಾಸನಂ ದ್ರುಣಾ ಸ್ಯಾನ್ಮೌರ್ವೀ ಜ್ಯಾ ಶಿಂಜಿನೀ ಗುಣೋ ಜೀವಾ ॥ ೩೧೦ ॥
೪೬೫—ತೂಣೀರ ಮುಪಾಸಂಗಸ್ತೂಣಂ ತೂಣೀ ನಿಷಂಗ ಇಷುಧಿಶ್ಚ ॥
ಬಾಣಾಶ್ರಯಃ ಕಳಾಪಃ ಕಾರ್ಮುಕ [5]ಕೋಟೀ ಭವೇದಟನೀ ॥ ೩೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಸನ್ನಾಹಂ, ಕವಚಂ, ವರ್ಮ, ತನುತ್ರಾಣಂ, ಉರಚ್ಛದಃ, ಚಡರಃ, ಕಂಕಟಃ, ಮಾಠೀ, ದಂಶನಂ, ಜಾ(ಳ)ಳಿಕಾ–ಈ ೧೦ ಕವಚಂ ॥ ೩೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ಖೇಟಕಂ, ಫಳಕಂ, ಚರ್ಮ, ಆವರಣಂ–ಈ ೪ ಹರಿಗೆ.

ವರ್ಮಿತಃ, ಕವಚಿತಃ, ಸನ್ನದ್ಧಃ, ದಂಶಿತಃ–ಈ ೪ ಕವಚದೊಟ್ಟವಂ ॥ ೩೦೬ ॥

ಟೀ ॥ ಸರ್ವಾಭಿಸಾರವೆಂಬುದು ಸರ್ವಸನ್ನಾಹಂ.

ಪಡೆವೆರಸಿ ನಡೆವುದು ಅಭಿಷೇಣನವೆಂಬುದು. । ೩೦೭ ॥

ಟೀ ॥ ಹೇತಿಃ, ಶಸ್ತ್ರಂ, ಪ್ರಹರಣಂ, ಆಯುಧಂ, ಅಸ್ತ್ರಂ–ಈ ೫ ಕೆಯ್ದು.

ಆಕೆಯ್ದು, ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಂ, ಅಮುಕ್ತಂ, ಕರಮುಕ್ತಂ, ಯಂತ್ರಮುಕ್ತವೆಂ(ದು)ಬುದು ನಾಲ್ಕುತೆಱನಕ್ಕುಂ.

ಬಿಟ್ಟೇಱು ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂ ಬಿಡಲ್ಪಡುವುದು ಪಾಣಿ(ಕರ)ಮುಕ್ತವೆಂಬುದು.

ಸುರಿಗೆ ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂ ಬಿಡಲ್ಪಾರದು ಅಮುಕ್ತವೆಂಬುದು.

ಇಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದುದು ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತವೆಂಬುದು.

ಅಂಬು ಮೊದಲಾದುದು ಯಂತ್ರಮುಕ್ತವೆಂಬುದು ॥ ೩೦೮–೩೦೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅಸ್ತ್ರಂ, ಧನುಃ, ಇಷ್ವಾಸಃ, ಕೋದಂಡಃ, ಧನ್ವ, ಕಾರ್ಮುಕಂ, ಚಾಪಂ, ಬಾಣಾಸನಂ, ದ್ರುಣಾ–ಈ ೯ ಬಿಲ್ಲು.

ಮೌರ್ವೀ, ಜ್ಯಾ, ಶಿಂಜಿನೀ, ಗುಣಃ, ಜೀವಾ–ಈ ೫ ಬಿಲ್ಲತಿರು ॥ ೩೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ತೂಣೀರಂ, ಉಪಾಸಂಗಃ, ತೂಣಂ, ತೂಣೀ, ನಿಷಂಗಃ, ಇಷುಧಿಃ, ಬಾಣಾಶ್ರಯಃ, ಕಳಾಪಃ–ಈ ೮ ಮೂಡಿಗೆ.

ಕಾರ್ಮುಕಕೋಟಿಃ, ಅಟನಿಃ–ಈ ಎರಡು ಬಿಲ್ಲಕೊಪ್ಪು ॥ ೩೧೧ ॥

---

1 ಜಗರಃ 2 ಮಾಟೀ 3 ವರಣಂ 4 ಕ್ಷುತಿಕಾ 5 ಕೋಟಿರ್ಭವೇದಟನಿಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೬೬—ಕಂಕಪತ್ರ ಶರಮಾರ್ಗಣ ಬಾಣಾ।
ಶ್ಚಿತ್ರಪುಂಖ ವಿಶಿಖೇಷುಕಳಂಬಾಃ ॥
ಸಾಯಕ[1] ಪ್ರದರ ಕಾಂಡಪೃಷತ್ಕಾಃ।
ಪತ್ರಿಣಃ ಖಗಶಿಳೀಮುಖರೋಪಾಃ ॥ ೩೧೨ ॥

೪೬೭—ಸರ್ವಾಯುಸಸ್ತು ಬಾಣಃ, ಪ್ರಕ್ಷ್ವೇಳನ ಏಷಣಶ್ಚ ನಾರಾಚಃ ॥
ತೀರೀ[2] ತದ್ಬಳ ದಂಡಾಸನಾದಯಃ ಕಾಂಡಭೇದಾಃಸ್ಯುಃ ॥ ೩೧೩ ॥

೪೬೮—ಪತ್ರಪಾಳೀ ಭವೇದ್ವಾಜಃ ಕರ್ತರೀ ಪುಂಖ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ವೇಧ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಶರವ್ಯಂ ಚ ನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ಸಮಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೧೪ ॥

೪೬೯—ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಕ್ಷುರಪ್ರಾದಿ ಧಾರಾಗ್ರಂ ಮುಖಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಆರಾಗ್ರಂ ತು ಮುಖಂ ತೇಷಾಂ ಪುಷ್ಪಪತ್ರಾದಿ ಭೇದತಃ ॥ ೩೧೫ ॥

೪೭೦—ಬಾಣಮುಕ್ತಿರ್ವ್ಯವಚ್ಛೇದೋ ದೀಪ್ತಿರ್ವೇಗ(ಸ್ಯ)ಶ್ಚ ತೀವ್ರತಾ ॥
ಅಭ್ಯಾಸಃ ಕಥ್ಯತೇ ಯೋಗ್ಯಾ[3] ಶ್ರಮಸ್ಥಾನಂ ಖಲೂರಿಕಾ ॥ ೩೧೬ ॥

೪೭೧—ಲಘುಹಸ್ತಃ ಶೀಘ್ರವೇಧೀ ಕೃತಪುಂಖ[4] ಸ್ಸುಶಿಕ್ಷಿತಃ ॥
ಸ ಭವೇದಪರಾದ್ಧೇಷುಃ ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯಾಚ್ಚ್ಯುತಃ ಖಗಃ ॥ ೩೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕಂಕಪತ್ರಃ, ಶರಃ, ಮಾರ್ಗಣಃ, ಬಾಣಃ, ಚಿತ್ರಪುಂಖಃ, ವಿಶಿಖಃ, ಇಷುಃ, ಕಳಂಬಃ, ಸಾಯಕಃ, ಪ್ರದರಃ, ಕಾಂಡಃ, ಪೃಷತ್ಕಃ, ಪತ್ರೀ, ಖಗಃ, ಶಿಳೀಮುಖಃ, ರೋಪಃ–ಈ ೧೬ ಅಂಬು ॥ ೩೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸರ್ವಾಯುಸಃ, ಪ್ರಕ್ಷ್ವೇಳನಃ, ಏಷಣಃ, ನಾರಾಚಃ–ಈ ೪ ನಾರಾಚಂ.

ತೀರೀ, ತದ್ಬಳಃ, ದಂಡಾಸನಃ–ಇವು ಮೊದಲಾದುವು ಅಂಬಿನ ಭೇದಂಗಳ್ ॥ ೩೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪತ್ರಪಾಳೀ, ವಾಜಃ–ಈ ಎರಡು ಗಱಿ.

ಕರ್ತರೀ, ಪುಂಖಃ–ಈ ಎರಡು ಪಿಱುಕು.

ವೇಧ್ಯಂ, ಲಕ್ಷ್ಯಂ, ಶರವ್ಯಂ, ನಿಮಿತ್ತಂ–ಈ ೪ ಗುಱಿ ॥ ೩೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅರ್ಧಚಂದ್ರಮೆಂಬುದು ಹೆಱೆಯಂಬು.

ಕ್ಷುರಪ್ರಮೆಂಬುದು ಬೋಱೆಯಂಬು. ಇವು ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಹೂವಿನ ಎಲೆಯಾಕಾರದ ಭೇದದ ಮೊನೆಯಂಬುಗಳ್ ॥ ೩೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂಬಂ ಬಿಡುವುದು ವ್ಯವಚ್ಛೇದಮೆಂಬುದು.

ದೀಪ್ತಿಃ, ವೇಗಃ, ತೀವ್ರತಾ–ಈ ೩ ಅಂಬಿನ ವೇಗಂ.

ಅಭ್ಯಾಸಃ, ಯೋಗ್ಯಃ–ಈ ಎರಡು ಶ್ರಮಂ

ಖಲೂರಿಕಾ ಎಂಬುದು ಶ್ರಮಗೆಯ್ವ ಠಾವು ॥ ೩೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಲಘುಹಸ್ತಃ, ಶೀಘ್ರವೇಧೀ–ಈ ಎರಡು ಶೀಘ್ರವಿಸುವಾತಂ.

ಕೃತಪುಂಖಃ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತಃ–ಈ ಎರಡು ಬಿಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯಂ ಬಲ್ಲವಂ.

ಅಪರಾದ್ಧೇಷುವೆಂಬವನೆಚ್ಚುತಪ್ಪಿದವಂ ॥ ೩೧೭ ॥

---

1 ಪ್ರವರ 2 ನೀರೀ 3 ಯೋಗ್ಯೋ 4 ಖಸ್ತು, ಖಸ್ನ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೭೨—ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶಃ ಕರವಾಲಃ ಖಡ್ಗಃ ಕೌಕ್ಷೇಯಕಃ ಕೃಪಾಣಃ ಸ್ಯಾತ್ ||
ಖು(ರಿ)ಷ್ಟಿರಸಿ ಚಂದ್ರಹಾಸೌ ತರವಾರಿರ್ಮಂಡಲಾಗ್ರಂ ಚ || ೩೧೮ ||

೪೭೩—ಕೋಶಃ ಪ್ರತ್ಯಾಕಾರಃ ಖಡ್ಗಪಿಧಾನಂ ತ್ಸರುರ್ಭವೇನ್ಮುಷ್ಟಿಃ ||
ಅಸಿಪುತ್ರಿಕಾಸಿಧೇನುಃ ಕ್ಷುರಿಕಾ ಪತ್ರಂ ಚ ಶಸ್ತ್ರಿಕಾ ಜ್ಞೇಯಾ || ೩೧೯ ||

೪೭೪—ಪರಶ್ವ(ಧ)ಃ ಕುಠಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ಪರಶುಃ ಸ್ವಧಿತಿಸ್ತಥಾ ||
ನಿಶಾತಂ ನಿಶಿತಂ ಧೌತಂ ತೇಜಿತಂ ಚ ಸಮಂ ಮತಂ[1] || ೩೨೦ ||

೪೭೫—ಪ್ರಾಸೋ ನಿಗದಿತಃ ಕುಂತಃ ಮುದ್ಗರೋ ದ್ರುಘಣ ಸ್ಮೃತಃ ||
ಕ್ರಕಚಂ ಕರಪತ್ರಂ ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಘಃ ಪರಿಘಾ[2] ತನಃ || ೩೨೧ ||

೪೭೬—ಯಷ್ಟಿ[3] ಪಟ್ಟಿಶಕಸ್ಫೋಟ ಮುಶುಂಡೀ ಶಂಕು ಶಕ್ತಯಃ ||
[4]ಪಿಂಡಿವಾಳ ಗದಾದಂಡ ಚಕ್ರಾದ್ಯಾಶ್ಯಸ್ತ್ರ ಜಾತಯಃ || ೩೨೨ ||

೪೭೭—ಮಾರಣಂ ನಿಶರಣಂ ನಿಬರ್ಹಣಂ |
ಸೂದನಂ ನಿರಸನಂ ನಿಶುಂಭನಂ ||
ಘಾತನಂ ಪ್ರಶಮನಂ ಪ್ರಮಾಪಣಂ |
ವರ್ಜನಂ ವಿಶಸನಂ ಪ್ರವಾಸನಂ || ೩೨೩ ||

೪೭೮—ನಿರ್ವಾಪಣನಿರ್ವಾಸನ ಕದನವ್ಯಾಪಾದನಾನಿ ತುಲ್ಯಾನಿ |
ನಿಗ್ರಂಥನ [5]ಮಾಲಂಭಃ ಪ್ರಮಯಾ ಹಿಂಸಾ ಚ ಸಂಜ್ಞಪ(ತ)ನಂ || ೩೨೪ ||

ಟೀ || ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶಃ, ಕರವಾಳಃ, ಖಡ್ಗಃ, ಕೌಕ್ಷೇಯಕಃ, ಕೃಪಾಣಃ, ರಿ(ಖು)ಷ್ಟಿಃ, ಅಸಿಃ, ಚಂದ್ರಹಾಸಃ, ತರವಾರಿಃ, ಮಂಡಲಾಗ್ರಂ–ಈ ೧೦ ಅಡಾಯುಧಂ || ೩೧೮ ||

ಟೀ || ಕೋಶಃ, ಪ್ರತ್ಯಾಕಾರಃ, ಖಡ್ಗಪಿಧಾನಂ–ಈ ೩ ಒಱೆ.
ತ್ಸರುಃ, ಮುಷ್ಟಿಃ–ಈ ಎರಡು ಹಿ(ಪಿ)ಡಿ.
ಅಸಿಪುತ್ರಿಕಾ, ಅಸಿಧೇನುಃ, ಕ್ಷುರಿಕಾ, ಪತ್ರಂ, ಶಸ್ತ್ರಿಕಾ–ಈ ೫ ಸುರಿಗೆ || ೩೧೯ ||

ಟೀ || ಪರಶ್ವಧಃ, ಕುಠಾರಃ, ಪರಶುಃ, ಸ್ವಧಿತಿಃ–ಈ ೪ ಕೊಡಲಿ.
ನಿಶಾತಂ, ನಿಶಿತಂ, ಧೌತಂ, ತೇಜಿತಂ–ಈ ೪ ಮಸೆದುದು || ೩೨೦ ||

ಟೀ || ಪ್ರಾಸಃ, ಕುಂತಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಂತಂ. ಮುದ್ಗರಃ, ದ್ರುಘಣಃ–ಈ ಎರಡು ಡಂಗೆ.
ಕ್ರಕಚಂ, ಕರಪತ್ರಂ–ಈ ಎರಡು ಕರಗಸಂ.
ಪರಿಘಃ, ಪರಿಘಾತನಃ–ಈ ಎರಡು ಲಾಳವಿಂಡಿಗೆ || ೩೨೧ ||

ಟೀ || ಯಷ್ಟಿಃ, ಪಟ್ಟಿಶಕಃ, ಸ್ಫೋಟಃ, ಮುಶುಂಡೀ, ಶಂಕುಃ, ಶಕ್ತಿಃ, ಪಿಂಡಿವಾಳಃ, ಗದಾದಂಡಃ, ಚಕ್ರಂ–ಇವು ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಕೆಯ್ದುಗಳ ಭೇದಂಗಳ್ || ೩೨೨ ||

ಟೀ || ಮಾರಣಂ, ನಿಶರಣಂ, ನಿಬರ್ಹಣಂ, ಸೂದನಂ, ನಿರಸನಂ, ನಿಶುಂಭನಂ, ಘಾತನಂ, ಪ್ರಶಮನಂ, ಪ್ರಮಾಣಂ, ವರ್ಜನಂ, ವಿಶಸನಂ, ಪ್ರವಾಸನಂ, ನಿರ್ವಾಪಣಂ, ನಿರ್ವಾಸನಂ, ಕದನಂ, ವ್ಯಾಪಾದನಂ, ನಿಗ್ರಂಥನಂ, ಆಳಂಭಃ, ಪ್ರಮಯಾ, ಹಿಂಸಾ, ಸಂಜ್ಞಪನಂ–ಈ ೨೧ ಕೊಲೆ || ೩೨೩–೩೨೪ ||

---

1 ಸ್ಮೃತಂ 2 ತನಂ 3 ಪಟ್ಟಿಸದುಸ್ಫೋಟ ಮುಖುಂಡೀ 4 ಭಿನ್ದಮಾಲ 5 ಮಾಳಂಬಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೭೯—ನಷ್ಟೋ ಗೃಹೀತದಿಕ್ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಾಂದಿಶೀಕೋ ಭಯದ್ರುತಃ ॥
[1]ಪ್ರಸ್ಕಂದಃ ಸ್ಖಳಿತೋಜ್ಞೇಯೋ ಜಿತಕಾಶೀ ಜಿತಾಹವಃ ॥ ೩೨೫ ॥

೪೮೦—ಶುದ್ಧಾಂತಮವರೋಧಶ್ಚ ರಾಜ್ಞೋಽಂತಃ ಪುರ[2] ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾ ಮಹಿಷೀ ಭಟ್ಟಿನ್ಯ ಇತರಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೨೬ ॥

೪೮೧—ರಾಮಾ ವಾಮಾ ವಾಮನೇತ್ರಾ ಪುರಂಧ್ರೀ ।
ನಾರೀ ಭೀರುರ್ಭಾಮಿನೀ ಕಾಮಿನೀ ಚ ॥
ಯೋಷಾ ಯೋಷಿದ್ವಾಸಿತಾ ವರ್ಣಿನೀ ಸ್ತ್ರೀ ।
ಸ್ಯಾತ್ಸೀಮಂತಿನ್ಯಂಗನಾ ಸುಂದರೀ ಚ ॥ ೩೨೭ ॥

೪೮೨—ಅಬಳಾ ಮಹಿಳಾ ಲಲನಾ ಪ್ರಮದಾ ರಮಣೀ ನಿತಂಬಿನೀ ವನಿತಾ ।
ದಯಿತಾ ಪ್ರತೀಪದರ್ಶಿನ್ಯ[3] ಕ್ತಾ ಚ ವಧೂರ್ವಶಾ ಯುವತಿಃ ॥ ೩೨೮ ॥

೪೮೩—ಕುಮಾರೀ ಕಥಿತಾ ಕನ್ಯಾ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರೌಢಾ ಸುವಾಸಿನೀ ॥
ವರ್ಯಾ ಪತಿಂವರಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನಗ್ನಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಚ [4]ಕೋಟವೀ ॥ ೩೨೯ ॥

೪೮೪—ಅದೃಷ್ಟರಜಸಂ ನಾರೀಂ ನಗ್ನಿಕಾಂ ಬ್ರುವತೇ ಬುಧಾಃ ॥
ವಧೂಟೀ ಚ ಚಿರಂಟೀ ಚ ದ್ವಿತೀಯವಯಸೌ ಸ್ತ್ರಿಯೌ ॥ ೩೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ನಷ್ಟಃ, ಗೃಹೀತದಿಕ್, ಕಾಂದಿಶೀಕಃ, ಭಯದ್ರುತಃ—ಈ ೪ ದೆಸೆಗೆಟ್ಟವಂ.
ಪ್ರಸ್ಕಂದಃ, ಸ್ಖಳಿತಃ—ಈ ಎರಡು ನಡುಗುವವಂ.
ಜಿತಕಾಶೀ, ಜಿತಾಹವಃ—ಈ ಎರಡು ಗೆಲ್ದವಂ ॥ ೩೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಶುದ್ಧಾಂತಂ, ಅವರೋಧಃ, ಅಂತಃಪುರಂ—ಈ ೩ ರಾಣಿಯ ವಾಸಂ.
ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾ, ಮಹಿಷೀ—ಈ ಎರಡು ಪಟ್ಟದರಸಿಯರ್.
ಭಟ್ಟಿನೀ ಯೆಂಬುದುೞಿದರಸಿಯರ್ ॥ ೩೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ರಾಮಾ, ವಾಮಾ, ವಾಮನೇತ್ರಾ, ಪುರಂಧ್ರೀ ನಾರೀ, ಭೀರು, ಭಾಮಿನೀ, ಕಾಮಿನೀ, ಯೋಷಾ, ಯೋಷಿತ್, ವಾಸಿತಾ, ವರ್ಣಿನೀ, ಸ್ತ್ರೀ, ಸೀಮಂತಿನೀ, ಅಂಗನಾ, ಸುಂದರೀ, ಅಬಳಾ, ಮಹಿಳಾ, ಲಲನಾ, ಪ್ರಮದಾ, ರಮಣೀ, ನಿತಂಬಿನೀ, ವನಿತಾ, ದಯಿತಾ, ಪ್ರತೀಪದರ್ಶಿನೀ, ವಧೂಃ, ವಶಾ, ಯುವತಿಃ—ಈ ೨೭ ಸ್ತ್ರೀಯರ್ ॥ ೩೨೭—೩೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ಕುಮಾರೀ, ಕನ್ಯಾ—ಈ ಎರಡು ಕೊ(ಡು)ಡಗೂಸು.
ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರೌಢಾ, ಸುವಾಸಿನೀ—ಈ ಎರಡು ಸೋವಾಸಿಣಿ.
ವರ್ಯಾ, ಪತಿಂವರಾ—ಈ ಎರಡು ಕುಡಲ್ನೆಱಿದ ಕೂಸು.
ನಗ್ನಾ, ಕೋಟವೀ—ಈ ಎರಡು ನಗ್ನೆ ॥ ೩೨೯ ॥

ಟೀ ॥ ಮೆಯ್ನೆಱೆಯಲಾದವಳಂ ನಗ್ನಿಕಾಯೆಂಬುದು.
ವಧೂಟೀ, ಚಿರಂಟೀ—ಈ ಎರಡು ಜವ್ವನೆ ॥ ೩೩೦ ॥

---

1 ಪ್ರಸ್ಕನ್ನಃ ಪತಿತೋ 2 ಪುರಮಿಷ್ಯತೇ 3 ಕ್ತಾ ಕಾಂತಾವಧೂ 4 ಕೊಟವೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೮೫—ಅರ್ಧವೃದ್ಧಾ ತು ಯಾ ನಾರೀ ಸಾ ಕಾತ್ಯಾಯನಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಪುನರ್ಭೂಃ ದಿಧಿಷೂಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವೃಷಸ್ಯಂತೀ ರತಾರ್ಥಿನೀ ॥ ೩೩೧ ॥

೪೮೬—ಪತಿವತ್ನೀ [1]ಜೀವಪತಿರ್ಜೀವತ್ತೋಕಾ ಚ ಜೀವಸೂಃ ॥
ರಹಿತಾ ಪತಿಪುತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ನಿರ್ವೀರ್ಯೇ [2]ತ್ಯುಚ್ಯತೇಽಂಗನಾ ॥ ೩೩೨ ॥

೪೮೭—ವಿಶ್ವಸ್ತಾ ವಿಧವಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪುಷ್ಪಹೀನಾ ಚ ನಿಷ್ಕಳಾ ॥
ಶ್ರಮಣಾ ಭಿಕ್ಷುಕೀ ಮುಂಡಾ ವಯಸ್ಯಾಳೀ ಸಖೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೩೩೩ ॥

೪೮೮—ಅವೀರುದಕ್ಯಾ ಚ ರಜಸ್ವಲಾ ಸ್ಯಾ ।
ದಾತ್ರೇಯಿಕಾ ಪುಷ್ಪವತೀ ಚ ನಾರೀ ॥
ರಾಕಾ ಭವೇದಜ್ಞಾತರಜಾಸ್ತು ಕನ್ಯಾ ।
ನಶ್ಯತ್ಪ್ರಸೂ(ತಿಃ)ತಾ ಕಥಿತಾ ಚ ಬಿಂದುಃ ॥ ೩೩೪ ॥

೪೮೯—ಮುಖ್ಯಾ ನಾರೀ ವರಾರೋಹಾ ವರಸ್ತ್ರೀ [3]ಮತ್ತಕಾ(ಶಿ)ಮಿನೀ ॥
ಸ್ತ್ರೀವಿದಗ್ಧಾ ಚ ಮತ್ತಾ ಚ ವಾಣಿನೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೩೩೫ ॥

೪೯೦—ರೂಪಾಜೀವಾ ವೇಶ್ಯಾ ಗಣಿಕಾ ಪಣ್ಯಾಂಗನಾ ತಥಾ ಕ್ಷುದ್ರಾ ॥
ರಾಜಕುಳಪ್ರತಿಬದ್ಧಾ ವಾರಸ್ತ್ರೀ ವಾರಮುಖ್ಯಾ ಚ ॥ ೩೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅರ್ಧವೃದ್ಧಾ, ಕಾತ್ಯಾಯನಿಕಾ–ಈ ಎರಡು ಹರೆಯದವಳ್.
ಪುನರ್ಭೂಃ, ದಿಧಿಷೂಃ–ಈ ಎರಡು ಮರುವಾಳಿವಳ್.
ವೃಷಸ್ಯಂತೀ, ರತಾರ್ಥಿನೀ–ಈ ಎರಡು ಸುರತದಣಿಕೆಯವಳ್ ॥ ೩೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಪತಿವತ್ನೀ, ಜೀವಪತಿಃ, ಅಯಿದೆ, (ಐದೆ)
ಜೀವತ್ತೋಕಾ, ಜೀವಸೂಃ–ಈ ೫ ಮಕ್ಕಳ್ ಬಾಳ್ವವಳ್.
ಗಂಡನುಂ ಮಕ್ಕಳುಮಿಲ್ಲದವಳಂ ನಿರ್ವೀರ್ಯ(ರ್ಯಾ) ವೆಂಬುದು ॥ ೩೩೨ ।

ಟೀ ॥ ವಿಶ್ವಸ್ತಾ, ವಿಧವಾ–ಈ ಎರಡು ವಿಧವೆ
ಪುಷ್ಪಹೀನಾ, ನಿಷ್ಕಳಾ–ಈ ಎರಡು ಮುಟ್ಟವೆ ಮಾಣ್ದವಳ್.
ಶ್ರಮಣಾ, ಭಿಕ್ಷುಕೀ, ಮುಂಡಾ–ಈ ೩ ಕಂತಿ
ವಯಸ್ಯಾ, ಆಳೀ, ಸಖೀ–ಈ ೩ ಕೆಳದಿ ॥ ೩೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅವೀಃ, ಉದಕ್ಯಾ, ರಜಸ್ವಲಾ, ಆತ್ರೇಯಿಕಾ, ಪುಷ್ಪವತೀ–ಈ ೫ ಮುಟ್ಟವೆ ಗಂಡವಳ್. ಕನ್ಯಕೆಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟವೆಗಂಡವಳ್ ರಾಕಾಯೆಂಬುದು
ನಶ್ಯತ್ಪ್ರಸೂತಿಃ, ಬಿಂದುಃ–ಈ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ್ ಬಾಳದವಳ್ ॥ ೩೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ವರಾರೋಹಾ ಮುಖ್ಯವಪ್ಪ ಸ್ತ್ರೀ.
ವರಸ್ತ್ರೀ, ಮತ್ತಕಾಮಿನೀ–ಈ ಎರಡು ಒಳುವೆಂಗೂಸು?
ವಿದಗ್ಧೆಯುಂ ಮುಗ್ಧೆಯು ಮಾಗಿರ್ಪವಳ್ ವಾಣಿನಿಯೆಂಬುದು ॥ ೩೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ರೂಪಜೀವಾ, ವೇಶ್ಯಾ, ಗಣಿಕಾ, ಪಣ್ಯಾಂಗನಾ, ಕ್ಷುದ್ರಾ–ಈ ೫ ಸೂ(ೞೆ)ಳೆ.
ರಾಜಕುಳಪ್ರತಿಬದ್ಧಾ, ವಾರಸ್ತ್ರೀ, ವಾರಮುಖ್ಯಾ–ಈ ೩ ವಿಳಾಸಿನಿಯರ್ ॥ ೩೩೬ ॥

---

1 ಜೀವತ್ಪತಿಃ 2 ತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ 3 ಪರಕಾಮಿನೀ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೯೧—ಗಾಣಿಕ್ಯಂ ಗಣಿಕಾನಾಂ ತು ಸಮೂಹಃ ಕಥ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ||
[1]ಅಸಿಕ್ನ್ಯಂತಃ ಪುರಪ್ರೇ(ಷ್ಯಾ)ಕ್ಷ್ಯೈ ದೂತೀ ಸಂಚಾರಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ || ೩೩೭ ||

೪೯೨—ಕುಟ್ಟನೀ ಶಂ(ಭ)ಫಳೀ ಚುಂ(ದಿ)ಡೀ ಸ್ಯೆರಂಧ್ರೀ ಗಂಧಕಾರಿಕಾ ||
ಪೋಟಾ ಚೆ(ಪೋ)ೀಟಾ ತಥಾ ಚೇಟೀ ದಾಸೀ ಸ್ಯಾ[2] ತ್ಯುಟಹಾರಿಕಾ || ೩೩೮ ||

೪೯೩—ಪಾಂಚಾಳಿಕಾ ಪುತ್ರಿಕಾ ಸ್ಯಾತ್ಕಾಷ್ಠದಂತಾದಿನಿರ್ಮಿತಾ ||
[3]ಸ್ಮೃತಾ ಲೇಪ್ಯಮಯೀ ಸ್ತ್ರೀ ತು ಬುಧೈರಞ್ಜಲಿಕಾರಿಕಾ || ೩೩೯ ||

೪೯೪—ದಾರಾಃ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕಳತ್ರಂ ಚ ಭಾರ್ಯಾ ಸಹಚರೀ ವಧೂಃ ||
ಸಧರ್ಮಚಾರಿಣೀ ಪತ್ನೀ ಜಾಯಾ (ಚ) ಗೃಹಿಣೀ ಗೃ(ಹಾಃ) || ೩೪೦ ||

೪೯೫—ಉಪಯಾಮಃ ಪರಿಣಯನಂ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಂ ವಿವಾಹ ಉದ್ವಾಹಃ ||
ಕುಲ(ಬಾ)ಪಾಲಿಕಾ ಕುಲಸ್ತ್ರೀ ಪತಿವ್ರತಾ ಸುಚರಿತಾ ಸತೀ ಸಾಧ್ವೀ || ೩೪೧ ||

೪೯೬—ಪಾಂಸುಳಾ ಬಂಧ(ಧು)ಕೀ ಸ್ವೈರಿಣ್ಯಸತೀ ಪುಂಶ್ಚಲೀತ್ವರೀ ||
[4]ಧರ್ಷಿಣೀ ಕುಲಟಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ(ತ್ವ) ಅವಿನೀತಾಭಿಸಾರಿಕಾ || ೩೪೨ ||

ಟೀ || ಸೂ(ಟಿ[3])ಳೆಯರ ನೆರೆತ್ತವುಂ ಗಾಣಿಕ್ಯವೆಂಬುದು.
ಅಸಿಕ್ನಿ ಎಂಬುದು ಲೆಂಕಿತಿ. ದೂತೀ, ಸಂಚಾರಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ದೂದವಿ || ೩೩೭ ||

ಟೀ || ಕುಟ್ಟನೀ, ಶಂಫಳೀ, ಚುಂಡೀ—ಈ ೩ ಕೊಂಟಣಿ.
ಸ್ಯೆರಂಧ್ರೀ, ಗಂಧಕಾರಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಘಟ್ಟವಟ್ಟಿ.
ಪೋಟಾ, ಚೇಟೀ, ದಾಸೀ, ಕುಟಹಾರಿಕಾ—ಈ ೫ ತೊಂಟ್ಟಿ || ೩೩೮ ||

ಟೀ || ಪಾಂಚಾಲಿಕಾ, ಪುತ್ರಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಪುತ್ತಟಿಗೆ.
ಲೆಪ್ಪದ ಚಿತ್ರದ ಸ್ತ್ರೀ ಅಂಜಲಿಕಾರಿಕಾಯೆಂಬುದು || ೩೩೯ ||

ಟೀ || ದಾರಾಃ, ಕ್ಷೇತ್ರಂ, ಕಳತ್ರಂ, ಭಾರ್ಯಾ, ಸಹಚರೀ, ವಧೂಃ, ಸಧರ್ಮಚಾರಿಣೀ, ಪತ್ನೀ, ಜಾಯಾ, ಗೃಹಿಣೀ, ಗೃಹಾಃ—ಈ ೧೩ ಹೆಂಡಿತಿ || ೩೪೦ ||

ಟೀ || ಉಪಯಾಮಃ, ಪರಿಣಯನಂ, ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಂ, ವಿವಾಹಃ, ಉದ್ವಾಹಃ—ಈ ೫ ಮದುವೆ.
ಕುಲಪಾಲಿಕಾ, ಕುಲಸ್ತ್ರೀ, ಪತಿವ್ರತಾ, ಸುಚರಿತಾ, ಸತೀ, ಸಾಧ್ವೀ—ಈ ೬ ಪತಿವ್ರತೆ ||೩೪೧||

ಟೀ || ಪಾಂಸುಳಾ, ಬಂಧಕೀ, ಸ್ವೈರಿಣೀ, ಅಸತೀ, ಪುಂಶ್ಚಳೀ, ಇತ್ವರೀ, ಧರ್ಷಿಣೀ, ಕುಲಟಾ, ಅವಿನೀತಾ, ಅಭಿಸಾರಿಕಾ—ಈ ೧೦ ಹಾದರಗಿತ್ತಿ || ೩೪೨ ||

1 ಅವಶ್ಯಾಂತಃಪುರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ, ಪುರಪ್ರೇಕ್ಷಾ 2 ತ್ಕುಟ್ಟ 3 ಸ್ಮೃತೋಲೇಪಮಯೀ 4 ವರ್ಷಣೀ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೪೯೭—ಕಾಂತಃಸ್ಯಾತ್ಕಮಿತಾ ಪತಿರ್ವರಯಿತಾ ಭರ್ತಾ ಚ ಭೋಕ್ತಾ ಧವೋ ।
ರುಚ್ಯಾಭೀಕ ವರಾಭಿಕಾಶ್ಚ ರಮಣಃ ಪ್ರಾಣಾಧಿನಾಥೋऽನುಕಃ[1] ॥
ಸೂನುಸ್ಸಂತತಿರಾತ್ಮಜಶ್ಚ ತನುಜಃ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಸ್ಸುತ ।
ಸ್ತುಕ್ತೋಕಂ ತನಯು [2]ಸ್ತನಂಧಯು ಇತಿ ಪ್ರಾಜ್ಞೈರಪತ್ಯಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೩೪೩ ॥

೪೯೮—ಆಪನ್ನಸತ್ವಾ ಗುರ್ವೀ ಸ್ಯಾದಂತರ್ವತ್ನೀ ಚ ಗರ್ಭಿಣೀ ॥
ದೋ [3]ಹಳಂ ದೌಹೃದಂ ಶ್ರದ್ಧಾ ಲಾಲಸಾ ಚ ಸಮಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೩೪೪ ॥

೪೯೯—ಸೂತಿಮಾಸೋ ವೈಜನನೋ ಗರ್ಭೋ ಭ್ರೂಣ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಅರಿಷ್ಟಗೃಹಮಿಚ್ಛಂತಿ ಸೂತಿಕಾಭವನಂ ಬುಧಾಃ ॥ ೩೪೫ ॥

೫೦೦—ವಿಜಾತಾ ಚ ಪ್ರಜಾತಾ ಚ ಪ್ರಸೂತಾ ಸ್ತ್ರೀ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥
ಗರ್ಭಾ[4]ಶಯೋ ಜರಾಯುಸ್ಸ್ಯಾ[5] ದುಲ್ವಂ ಚ ಕಲಿಲಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೩೪೬ ॥

೫೦೧—ಕನ್ಯಾಪುತ್ರಸ್ತು ಕಾನೀನೋ [6]ನಾದೇಯಸ್ಯಾ ನ್ನದೀಸುತಃ ॥
ಬಂಧುಳೋ[7] ಬಂಧಕೀಪುತ್ರೋ ಗೋಪ್ಯೋ ದಾಸೀಸುತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾಂತಃ, ಕಮಿತಾ, ಪತಿಃ, ವರಯಿತಾ, ಭರ್ತಾಃ, ಭೋಕ್ತಾ, ಧವಃ, ರುಚ್ಯಃ, ಅಭೀಕಃ, ವರಃ, ಅಭಿಕಃ, ರಮಣಃ, ಪ್ರಾಣಾಧಿನಾಥಃ, ಅನುಕಃ–ಈ ೧೪ ಗಂಡಂ.

ಸೂನುಃ, ಸಂತತಿಃ, ಆತ್ಮಜಃ, ತನುಜಃ, ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಸೂತಿಃ, ಸುತಃ, ತುಕ್, ತೋಕಂ, ತನಯುಃ, ಸ್ತನಂಧಯುಃ, ಅಪತ್ಯಂ–ಈ ೧೨ ಮಗುವು ॥ ೩೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆಪನ್ನಸತ್ವಾ, ಗುರ್ವೀ, ಅಂತರ್ವತ್ನೀ, ಗರ್ಭಿಣೀ–ಈ ೪ ಬಸಿಱ ಹೆಂಡಿತಿ.
ದೋಹಳಂ, ದೌಹದಂ, ಶ್ರದ್ಧಾ, ಲಾಲಸಾ–ಈ ೪ ಬಯಕೆ ॥ ೩೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸೂತಿಮಾಸಃ, ವೈಜನನಃ–ಈ ಎರಡು ಪೊೞ್ತು(ಹೊತ್ತು)ತೀವುವುದು.
ಗರ್ಭಃ, ಭ್ರೂಣಃ–ಈ ಎರಡು ಗರ್ಭಂ.
ಅರಿಷ್ಟಗೃಹಂ, ಸೂತಿಕಾಭವನಂ–ಈ ಎರಡು ಹೆತ್ತಮನೆ ॥ ೩೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ಗರ್ಭಾಶಯುಃ, ಜರಾಯುಃ–ಈ ಎರಡು ಕೂಸಿರ್ಪ ಚೀ(ಲ)ರಂ.
ಉಲ್ವಂ, ಕಲಿಲಂ–ಈ ಎರಡು ಗಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿದ ನೆತ್ತಱು ॥ ೩೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕನ್ಯಾಪುತ್ರಃ, ಕಾನೀನಃ–ಈ ಎರಡು ಕನ್ಯೆಯ ಮಗಂ (ಕನ್ಯಕಿಯ ಮಗಂ.)
ನಾದೇಯಃ, ನದೀಸುತಃ–ಈ ಎರಡು ನದಿಯ ಮಗಂ.
ಬಂಧುಳಃ, ಬಂಧಕೀಪುತ್ರಃ–ಈ ಎರಡು ಕಿಡಿಕಿಯ ಮಗಂ
ಗೋಪ್ಯಃ, ದಾಸೀಸುತಃ–ಈ ಎರಡು ತೊೞ್ತಿನ ಮಗಂ ॥ ೩೪೭ ॥

---

1 ನುಗಃ 2 ಸ್ತನ(ಕ)ಂದನ ಇತಿ 3 ಹದಂ 4 ಶ್ರಯೋ 5 ತ್ತುಲಂ ಚ ಕಲನಂ
6 ನ್ನಾಟೀರಸ್ಸ್ಯಾನ್ನಟೀಸುತಃ 7 ಬಂಧುಕೋ ಬಂಧುಕೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

*[ಅವ್ಮೃತೇ ಜಾರಜಃ ಕುಂಡೋಮೃತೇ ಭರ್ತರಿ ಗೋಳಕಃ]
೫೦೨—ಬಾಳಃ ಪಾಕೋಽರ್ಭಕೋ ಗರ್ಭಃ ಪೋತಶ್ಚ ಪೃಥುಕಶ್ಶಿಶುಃ ||
ಶಾಬೋ ಡಿಂಬಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ವಟುರ್ಮಾಣವಕೋ ಮತಃ || ೩೪೮ ||

೫೦೩—ಪ್ರವಯಾಸ್ಸ್ಥವಿರೋ ವೃದ್ಧೋ ಯಾತಯಾಮಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಜರಾ ತು[1] ವಿಸ್ರಸಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದಾರಕಸ್ತರುಣೋ ಯುವಾ || ೩೪೯ ||

೫೦೪—ಅಂಬಾ ಸವಿತ್ರೀ ಜನನೀ ಚ ಮಾತಾ |
ವಪ್ತಾ ಚ ತಾತೋ ಜನಕಃ ಪಿತಾ ಚ ||
ಸ್ನುಷಾ ಜನೀ ಪುತ್ರವಧೂರ್ವಧೂಸ್ಸ್ಯಾತ್ |
ಪ್ರಜಾವತೀ ಭ್ರಾತೃವಧೂಃ ಸ್ಮೃತಾ ಚ || ೩೫೦ ||

೫೦೫—ದುಹಿತಾ ತನಯಾ ಪುತ್ರೀ ಜಾಮಾತಾ ದುಹಿತುಃ ಪತಿಃ ||
ದೌಹಿತ್ರಸ್ತತ್ಸುತೋ ನಪ್ತಾ ಸ ಚ ಪೌತ್ರ(ಶ್ಚ)ಸ್ತು ಕಥ್ಯತೇ || ೩೫೧ ||

೫೦೬—ಅಗ್ರಜಃ ಪೂರ್ವಜೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಕನಿಷ್ಠೋಽವರಜೋಽನುಜಃ ||
ಭ್ರಾತೃವ್ಯೋ ಭ್ರಾತೃಪುತ್ರಃ ಸ್ಯಾತ್ ಭ್ರಾತ್ರೀಯೋ ಭ್ರಾತೃಜಸ್ತಥಾ || ೩೫೨ |

ಟೀ || ಬಾಳಃ, ಪಾಕಃ, ಅರ್ಭಕಃ, ಗರ್ಭಃ, ಪೋತಃ, ಪೃಥುಕಃ, ಶಿಶುಃ, ಶಾಬಃ, ಡಿಂಬಃ–ಈ ೯ ಮಗುವು.
ವಟುಃ, ಮಾಣವಕಃ–ಈ ಎರಡು ಮಾಣಿ || ೩೪೮ ||

ಟೀ || ಪ್ರವಯಾಃ, ಸ್ಥವಿರಃ, ವೃದ್ಧಃ, ಯಾತಯಾಮಃ–ಈ ೪ ಹರೆಯಂಬೋದಾತಂ.
ಜರಾ, ವಿಸ್ರಸಾ–ಈ ಎರಡು ಮುಪ್ಪು.
ದಾರಕಃ, ತರುಣಃ, ಯುವಾ–ಈ ೩ ಜವ್ವನಿಗಂ || ೩೪೯ ||

ಟೀ || ಅಂಬಾ, ಸವಿತ್ರೀ, ಜನನೀ, ಮಾತಾ–ಈ ೪ ತಾಯ್.
ವಪ್ತಾ, ತಾತಃ, ಜನಕಃ, ಪಿತಾ–ಈ ೪ ತಂದೆ.
ಸ್ನುಷಾ, ಜನೀ, ಪುತ್ರವಧೂಃ, ವಧೂಃ–ಈ ೪ ಸೊಸೆ.
ಪ್ರಜಾವತೀ, ಭ್ರಾತೃವಧೂಃ–ಈ ಎರಡು ನಾ(ದಿ)ದುನಿ || ೩೫೦ ||

ಟೀ || ದುಹಿತಾ, ತನಯಾ, ಪುತ್ರೀ–ಈ ೩ ಮಗಳ್.
ಮಗಳ ಮದವನಂ ಜಾಮಾ(ತಾ ಎ)ತೃವೆಂಬುದು.
ದೌಹಿತ್ರಃ, ನಪ್ತಾ–ಈ ಎರಡು (ಮ)ಗಳ ಮಗಂ; ಪೌತ್ರನುಂ ಅಹಂ || ೩೫೧ ||

ಟೀ || ಅಗ್ರಜಃ, ಪೂರ್ವಜಃ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ–ಈ ೩ ಅಂಣಂ.
ಕನಿಷ್ಠಃ, ಅವರಜಃ, ಅನುಜಃ–ಈ ೩ ತಂಮಂ.
ಭ್ರಾತೃವ್ಯಃ, ಭಾತೃಪುತ್ರಃ, ಭ್ರಾತ್ರೀಯಃ, ಭ್ರಾತೃಜಃ–ಈ ೪ ಒಡಹುಟ್ಟಿದನ ಮಗಂ || ೩೫೨ ||

---
* ಈ ಅರ್ಧ ಪದ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ.   1 ವಿಶ್ವಸಾ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೦೭—ಧಾತ್ರೀ ಸ್ಯಾದುಪಮಾತಾ ಭಗಿನೀ ಜಾಮಿಃ ಸ್ವಸಾ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ||
ತತ್ಪುತ್ರಸ್ಸ್ವಸ್ರೀಯೋ ಜಾಮೇಯೋ ಭಾಗಿನೇಯ(ಶ್ಚ) ಸ್ಸ್ಯಾತ್ || ೩೫೩ ||

೫೦೮—ಸಮಾನೋದರ್ಯ ಸೋದರ್ಯ ಸಗರ್ಭ್ಯಾಃ ಸೋದರಾಃ ಸಮಾಃ ||
ಭ್ರಾತೃವರ್ಗಸ್ಯ ಯಾ ಜಾಯಾ ಯಾತರಸ್ಸ್ಯುಃ ಪರಸ್ಪರಂ || ೩೫೪ ||

೫೦೯—ಆತ್ಮೀಯಃ ಸ್ವಜನೋ ಬಂಧುಃ ಆಪ್ತೋ ಜ್ಞಾತಿಶ್ಚ ಬಾಂಧವಃ ||
ಸನಾಭಯಃ ಸಪಿಂಡಾಶ್ಚ ಸಗೋತ್ರಾಶ್ಚ ಸಮಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ || ೩೫೫ |

೫೧೦—ತನುಸ್ತನೂಸ್ಸಂಹನನಂ ಶರೀರಂ |
ಕಳೇವರಂ ವಿಗ್ರಹದೇಹಕಾಯಾಃ ||
ಅಂಗಂ ವಪುರ್ವರ್ಷ್ಮ ಪುರಂ ಚ ಪಿಂಡಂ |
ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಚ[1] ಗಾತ್ರಾಪಘನೌ ಚ ಮೂರ್ತಿಃ || ೩೫೬ ||

೫೧೧—ಅಂಘ್ರಿಃ ಪಾದ ಶ್ಚರಣಃ ಪಾಣಿಃ ಶಯು ಪಂಚಶಾಖ ಕರಹಸ್ತಾಃ ||
ಕಾಮಾಂಕುಶಾಃ ಕರರುಹಾಃ [2]ಪುನರ್ನವಾಃ ಪಾಣಿಜಾ ನಖಾ ನಖರಾಃ || ೩೫೭ ||

೫೧೨—ಕಾಂಚೀಪದಂ ಕಳತ್ರಂ ಜಘನಂ ಶ್ರೋಣೀ ಕಕುದ್ಮತೀ ಜ್ಞೇಯಾ ||
ಆರೋಹಶ್ಚ ನಿತಂಬಃ ಕಟೀ [4]ಕಟೀರಂ ತ್ರಿಕಸ್ಥಾನಂ || ೩೫೮ ||

ಟೀ || ಧಾತ್ರೀ, ಉಪಮಾತಾ–ಈ ಎರಡು ದಾದಿ.
ಭಗಿನೀ, ಜಾಮಿಃ, ಸ್ವಸಾ–ಈ ೩ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳ್.
ಸ್ವಸ್ರೀಯಃ, ಜಾಮೇಯಃ, ಭಾಗಿನೇಯಃ–ಈ ೩ ಒಡಹುಟ್ಟಿದಳ ಮಗಂ || ೩೫೩ ||

ಟೀ || ಸಮಾನೋದರ್ಯಃ, ಸೋದರ್ಯಃ, ಸಗರ್ಭ್ಯಃ, ಸೋದರಃ–ಈ ೪ ಒಡಹುಟ್ಟಿದಂ. ಯಾ(ತಾ)ತೃವೆಂಬುದು ನಗೆವೆಣ್ಣು (ನೆಗಣ್ಣಿ ಎಂದಿರಬಹುದು) || ೩೫೪ ||

ಟೀ || ಆತ್ಮೀಯಃ, ಸ್ವಜನಃ, ಬಂಧುಃ, ಆಪ್ತಃ, ಜ್ಞಾತಿಃ, ಬಾಂಧವಃ–ಈ ೬ ನಂಟರ್.
ಸನಾಭಿಃ, ಸಗೋತ್ರಃ, ಸಪಿಂಡಃ–ಈ ೩ ಗೋತ್ರಜರ್ || ೩೫೫ ||

ಟೀ || ತನುಃ, ತನೂಃ, ಸಂಹನನಂ, ಶರೀರಂ, ಕಳೇವರಂ, ವಿಗ್ರಹಃ, ದೇಹಃ, ಕಾಯಃ, ಅಂಗಂ, ವಪುಃ, ವರ್ಷ್ಮ, ಪುರಂ, ಪಿಂಡಂ, ಕ್ಷೇತ್ರಂ, ಗಾತ್ರಃ, ಅಪಘನಃ, ಮೂರ್ತಿಃ–ಈ ೧೭ ಶರೀರಂ || ೩೫೬ ||

ಟೀ || ಅಂಘ್ರಿಃ, ಚರಣಃ, ಪಾದಃ–ಈ ೩ ಕಾಲ್.
[3]ಪಾಣಿಶಯಃ, ಪಂಚಶಾಖಃ, ಕರಃ, ಹಸ್ತಃ–ಈ ೪ ಕೆಯ್.
ಕಾಮಾಂಕುಶಾಃ, ಕರರುಹಾಃ, (ಪುನರ್ನವಾಃ), ಪಾಣಿಜಾಃ, ನಖಾಃ, ನಖರಾಃ ಈ ೫ (೬?) ಉಗುರ್ || ೩೫೭ ||

ಟೀ || ಕಾಂಚೀಪದಂ, ಕಳತ್ರಂ, ಜಘನಂ, ಶ್ರೋಣೀ, ಕಕುದ್ಮತೀ–ಈ ೫ ಜಘನಂ. ಆರೋಹಃ, ನಿತಂಬಃ, ಕಟೀ–ಈ ೩ ಕಟಿ. ಕಟೀರಂ, ತ್ರಿಕಸ್ಥಾನಂ–ಈ ಎರಡು ತಿಗಂ || ೩೫೮ ||

---

1 ಗಾತ್ರಂ ಚ ಘನಶ್ಚ 2 ಪುನಸ್ತಥಾ 3 ಪಾಣಿಃ, ಶಯಃ (ಎಂದು ವ್ಯಸ್ತವಾಗಿರಬಹುದು)
4 ಕುಟೀರಂ ತ್ರಿಷು ಸ್ಥಾನಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೧೩—ಗುದಃ ಪಾಯುರಪಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಟಪ್ರೋಥೌ ಸ್ಫಿಜೌ [1]ಯುಜೌ ||
ಕ(ಕು)ಕುಂದರೌ ಸಮಾಚಷ್ಟೇ ಜನೋ ಜಘನಕೂಪಕೌ || ೩೫೯ ||

೫೧೪—ಭಗೋ ಯೋನಿರುಪಸ್ಥಶ್ಚ ವರಾಂಗಂ ಸ್ಮರಮಂದಿರಂ ||
ಶಿಶ್ನಃ[2] ಶೇಫೋऽಥ ಮೇಢ್ರಶ್ಚ ಲಿಂಗಂ ಮೋಹನಶೇಫಸೀ || ೩೬೦ ||

೫೧೫—ಜಾನುಃಸ್ಯಾದಷ್ಠೀವಾನ್ ಪ್ರಸೃತಾ ಜಂಘಾ ಚ [3]ಘಂಟಿಕಾ ಗುಲ್ಫಃ ||
ಊರುಃ ಸಕ್ಥಿ ಪಿಚಂಡಂ ಜಠರೋದರತುಂ(ದ)ಡ ಕುಕ್ಷಿಗರ್ಭಾಃ ಸ್ಯುಃ || ೩೬೧ ||

೫೧೬—ಅಂಗುಲ್ಯಃ ಕರಶಾಖಾಃ ಕರ್ಣಃ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಶ್ರುತಿಃ (ಶ್ರವಃ) ಶ್ರವಣಂ ||
ಗ್ರೀವಾ [4]ಧಮನೀಮ(ನ)ನ್ಯಾ ಶಿರೋಧರಾ ಕಂಧರಾ ಗಳಃ ಕಂಠಃ || ೩೬೨ ||

೫೧೭—ರೇಖಾತ್ರಯಾಂಕಿತ ಗ್ರೀವಾ ಕಂಬುಗ್ರೀವೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಅವಲಗ್ನಂ ವಿಲಗ್ನಂ ಚ ಮಧ್ಯಂ ಮಧ್ಯಮ ಮುಚ್ಯತೇ || ೩೬೩ ||

೫೧೮—ಮುಂಡೋತ್ತಮಾಂಗ ಮಸ್ತಕ ಮೌಳಿಶಿರಃ ಶೀರ್ಷ ಮೂರ್ಧಕಾನಿ ಸ್ಯುಃ ||
ತುಂಡಂ ವದನಂ ವಕ್ತ್ರಂ ಲಪನಂ ಮುಖಮಾಸ್ಯಮಾನನಂ ಚ ಸಮಂ || ೩೬೪ ||

ಟೀ || ಗುದಃ, ಪಾಯುಃ, ಅಪಾನಂ–ಈ ಮೂರು ಗುದಂ.
ಕಟಪ್ರೋ(ಥ)ತಂ, ಸ್ಫಿಕ್, ಯು(ಕ್)ಗಃ–ಈ ಮೂರು ಕುಂಡಿ.
ಕುಕುಂದರಃ, ಜಘನಕೂಪಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಂಡೆಯ ಕುಟಿ || ೩೫೯ ||

ಟೀ || ಭಗಃ, ಯೋನಿಃ, ಉಪಸ್ಥಃ, ವರಾಂಗಂ, ಸ್ಮರಮದಿರಂ–ಈ ೫ ಉಪಸ್ಥಂ.
ಶಿಶ್ನಃ, ಶೇಫಃ, ಮೇಢ್ರಃ, ಲಿಂಗಂ, ಮೋಹನಂ, ಶೇಫಸ್–ಈ ೬ ಶೇಫಂ ||೩೬೦||

ಟೀ || ಜಾನುಃ, ಅಷ್ಠೀವಾನ್–ಈ ಎರಡು ಮೊಣಕಾಲ್.
ಪ್ರಸೃತಾ, ಜಂಘಾ–ಈ ಎರಡು ಕಿಱುದೊಡೆ. ಘುಟಿಕಾ, ಗುಲ್ಫಃ–ಈ ಎರಡು ಹರಡು.
ಊರುಃ, [5]ಸಕ್ಥಿ, ಪಿಚಂಡಂ?–ಈ ಮೂರು ಹೆದ್ದೊಡೆ.
ಜಠರಃ, ಉದರಃ, ತುಂ(ದ)ಡಃ, ಕುಕ್ಷಿಃ, ಗರ್ಭಃ–ಈ ೫ ಹೊಟ್ಟೆ || ೩೬೧ ||

ಟೀ || ಅಂಗುಲೀ, ಕರಶಾಖಾ–ಈ ಎರಡು ಬೆರಲ್.
ಕರ್ಣಃ, ಶ್ರೋತ್ರಂ, ಶ್ರುತಿಃ, ಶ್ರವಣಂ–ಈ ೫ ಕಿವಿ.
[6]ಗ್ರೀವಾ, ಧಮನೀಃ, ಮನ್ಯಾ, ಶಿರೋಧರಾ, ಕಂಧರಃ, ಗಳಃ, ಕಂಠಃ–ಈ ೭ ಕೊರಲ್ || ೩೬೨ ||

ಟೀ || ಮೂಱುರೇಖೆಯನುಳ್ಳ ಕೊರಲ್ ಕಂಬುಗ್ರೀವಾ ಎಂಬುದು.
ಅವಲಗ್ನಂ, (ವಿ)ಲಗ್ನಂ, ಮಧ್ಯಂ, ಮಧ್ಯಮಂ–ಈ ೪ ನಡು || ೩೬೩ ||

ಟೀ || ಮುಂಡಃ, ಉತ್ತಮಾಂಗಃ, ಮಸ್ತಕಃ, ಮೌಳಿಃ, ಶಿರಃ, ಶೀರ್ಷಃ, ಮೂರ್ಧಾ, ಕಂ–ಈ ೮ ಮಂಡೆ.
ತುಂಡಂ, ವದನಂ, ವಕ್ತ್ರಂ, ಲಪನಂ, ಮುಖಂ, ಆಸ್ಯಂ, ಆನನಂ–ಈ ೭ ಮೊಗಂ || ೩೬೪ ||

---

1 ಪುತೌ 2 ಶಿಸ್ನಃಶೋಫೋऽಥ––ತುಲ್ಯೇಮೋಹನಶೇಫಸೀ 3 ಘುಂಟಿಕೋ 4 ಧರ್ಮನೀರ್ಮನ್ಯಾ 5 ಈ ೨ ಹೆದ್ದೊಡೆ, ಪಿಚಂಡಂ ಜಠರಃ, (ಎಂದಿರಬೇಕು). 6 ಗ್ರೀವಾ, ಧಮನೀಮನ್ಯಾಃ, ಎಂದಿರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೯—ದೃಗ್ದೃಷ್ಟಿನೇತ್ರ ಲೋಚನ ಚಕ್ಷುರ್ನಯನಾಂಬಕೇಕ್ಷಣಾಕ್ಷೀಣಿ ॥
ಅಶ್ರೂಣಿ ಬಾಷ್ಪರೋದನ ನಯನಜಲಾಶ್ರಾ [1]ಸ್ರ ನಾಮಾನಿ ॥ ೩೬೫ ॥

೫೨೦—ನಯನೋಪಾಂತಮಪಾಂಗಃ[2] ಕನೀನಿಕಾ ನಯನಮಧ್ಯತಾರಾಚ ॥
ಕೂ(ರ್ಚ)ರ್ಪಂ ಭ್ರುವೋಶ್ಚ ಮಧ್ಯಂ ಸೃಕ್ವ ಸ್ಯಾದೋಷ್ಠಪರ್ಯಂತಃ ॥ ೩೬೬ ॥

೫೨೧—ಸಿ(ಸ)ಂಘಿನೀ ನಾಸಿಕಾ ನಾಸಾ ಘ್ರಾಣಾ ಘೋಣಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ರಸಜ್ಞಾ ರಸನಾ ಜಿಹ್ವಾ ತಾಳು ಕಾಕುದ ಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೩೬೭ ॥

೫೨೨—ದೋಷ್ಪ್ರವೇಷ್ಟೋ ಭುಜೋ ಬಾಹುರ್ಭುಜಾ ಚ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥
ಗಂಡೋ ಗಲ್ಲಃ ಕಪಾಳಶ್ಚ ಹನುಸ್ತುಲ್ಯಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥ ೩೬೮ ॥

೫೨೩—ಮುಷ್ಕೋಽಂಡಂ ವೃಷಣಃ ಕೋಶಸ್ಸಂಗ್ರಾಹೋ ಮುಷ್ಟಿರಿಷ್ಯತೇ ॥
[3]ಜತ್ರು ವಕ್ಷೋಽಂಸಯೋ ಸ್ಸಂಧಿರೂರು ಸಂಧಿಶ್ಚ[4] ವಂಕ್ಷಣಃ ॥ ೩೬೯ ॥

೫೨೪—ರೋಮ ತನೂರುಹಮುಕ್ತಂ ನಯನಗತಂ ಪಕ್ಷ್ಮಮು(ಖ)ಗತಂ ಶ್ಮಶ್ರು ॥
ಅಧರೋ ದಂತಚ್ಛದ ಓಷ್ಠ ಉಚ್ಯತೇ ದಂತವಾ(ಸಾ)ಸಶ್ಚ ॥ ೩೭೦ ॥

ಟೀ ॥ ದೃಕ್, ದೃಷ್ಟಿಃ, ನೇತ್ರಂ, ಲೋಚನಂ, ಚಕ್ಷುಃ, ನಯನಂ, ಅಂಬಕಂ, ಈಕ್ಷಣಂ, ಅಕ್ಷಿ—ಈ ೯ ಕಣ್.
ಅಶ್ರು, ಬಾ(ಷ್ಪಂ)ಬ್ಪಂ, ರೋದನಂ, ನಯನಜಳಂ, ಅಸ್ರಂ—ಈ ೫ ಕಣ್ಣನೀರ್ ॥ ೩೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ನಯನೋಪಾಂತಂ, ಅಪಾಂಗಃ—ಈ ಎರಡು ಕಡೆಗಣ್.
ಕನೀನಿಕಾ, ನಯನಮಧ್ಯಂ, ತಾರಾ—ಈ ಮೂರು ಕರಿಯಾಲಿ.
ಕೂ(ರ್ಪ)ರ್ಚವೆಂಬುದು ಎರಡು ಪು(ಹು)ಬ್ಬಿನ ನಡು.
ಸೃಕ್ವವೆಂಬುದು ಕಡೆವಾಯ್ ॥ ೩೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ಸಿಂಘಿನೀ, ನಾಸಿಕಾ, ನಾಸಾ, ಘ್ರಾಣಾ, ಘೋಣಾ—ಈ ೫ ಮೂಗು.
ರಸಜ್ಞಾ, ರಸನಾ, ಜಿಹ್ವಾ—ಈ ಮೂರು ನಾಲಗೆ. ತಾಲು, ಕಾಕುದಂ—ಈ ೨ ತಾಳುಗೆ ॥ ೩೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ದೋಃ, ಪ್ರವೇಷ್ಟಃ, ಭುಜಃ, ಬಾಹುಃ, ಭುಜಾ—ಈ ೫ ತೋಳ್.
ಗಂಡಃ, ಗಲ್ಲಃ, ಕಪೋಳಃ, ಹನುಃ—ಈ ೪ ಗಲ್ಲಂ ॥ ೩೬೮ ॥

ಟೀ ॥ ಮುಷ್ಕಂ, ಅಂಡಃ, ವೃಷಣಃ, ಕೋಶಃ, ಸಂಗ್ರಾಹಃ, ಮುಷ್ಟಿಃ—ಈ ೬ ಅಂಡಂ. ಉರದ ತೋಳಸಂಧಿ ಜತ್ರುವೆಂಬುದು. ತೊಡೆಯ ಸಂಧಿ ವಂಕ್ಷಣವೆಂಬುದು ॥ ೩೬೯ ॥

ಟೀ ॥ ರೋಮಃ, ತನೂರುಹಂ—ಈ ಎರಡು ಮೆಯ್ಯ ಕೂದಲ್.
ಪಕ್ಷ್ಮ ಎಂಬುದು ಎ(ವೆ)ಮೆ. ಶ್ಮಶ್ರುವೆಂಬುದು ಮೀಸೆ.
ಅಧರಃ, ದಂತಚ್ಛದಃ, ಓಷ್ಠಃ, ದಂತವಾಸಃ—ಈ ೪ ತುಟಿ ॥ ೩೭೦ ॥

---

1 ಜಲಾಶ್ರಾಸ್ರು 2 ಸ್ಯಾತ್ಕನೀನಿಕಾ 3 ಜತ್ರುಃ 4 ವಕ್ಷಣಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೨೫—ಓಷ್ಠಸ್ಯಾಧಶ್ಚಿಬುಕಂ ಲಲಾಟಮಳಿಕಂ ಭುಜಾಗ್ರ(ಅ)ಮಂಸಂ ಚ ॥
ಕಕ್ಷಂ [1]ಚ ಬಾಹುಮೂಲಂ ಘಾಟಾ[2] ಮವಟುಂ ಕೃಕಾಟಿಕಾ ಮಾಹುಃ ॥ ೩೭೧ ॥

೫೨೬—ಉರಸಿಜ ಕುಚವಕ್ಷೋರುಹ ಪಯೋಧ(ರಾಃ)ರಸ್ತನ ಸಮಾನನಾಮಾನಿ ॥
ಉಕ್ತಾ(ಃ) ಕುಚಮುಖ ಚೂಚಕ [3]ವೃಂತಾನಿ ಶಿಖಾ ಚ ತುಲ್ಯಾನಿ ॥ ೩೭೨ ॥

೫೨೭—ಭುಜಮಧ್ಯ ಮುರೋ ವಕ್ಷೋ ಹೃದಯಸ್ಥಾನಂ ಚ ವತ್ಸಮಿಚ್ಛಂತಿ ॥
ಏಕಾರ್ಥಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ದಶನದ್ವಿಜದಂತ ರದರದನಾಃ ॥ ೩೭೩ ॥

೫೨೮—ಕ್ರೋಡಮಂಕಸ್ತಥೋತ್ಸಂಗಃ ಪ್ರಾಗ್ಭಾಗೋ ವಪುಷಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಪೃಷ್ಠಂ ಸ್ಯಾತ್ಪಶ್ಚಿಮೋ ಭಾಗಃ ಕಟೌ ಚ ಕಟಿ ಶೀರ್ಷಕೌ ॥ ೩೭೪ ॥

೫೨೯—ಜೀವಸ್ಥಾನಂ ಭವೇನ್ಮರ್ಮ ಪಾದಾಗ್ರಂ ಪ್ರಪದಂ ಮತಂ ॥
ಸೀಮಂತಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಕೇಶಮಧ್ಯೇ ತು ಪದ್ಧತಿಃ ॥ ೩೭೫ ॥

೫೩೦—ಕೇಶಾಶ್ಶಿರಸಿಜ ಮೂರ್ಧಜ ಚಿಕುರ ಶಿರೋರುಹಾಸ್ಸ್ಮೃತಾವಾಲಾಃ ॥
ತದ್ಬಂಧವಿಶೇಷಾಃ ಸ್ಯುರ್ವೇಣೀ ಧಮ್ಮಿಲ್ಲ ಕುಂತಳಕಬರ್ಯಃ ॥ ೩೭೬ ॥

೫೩೧—ಹಸ್ತಃ ಪಕ್ಷಃ ಪಾಶಃ ಕೇಶೇಷು ಬಹುತ್ವವಾಚಕಾಶ್ಶಬ್ದಾಃ ॥
[4]ಅಳಕಾಃ ಕುಟಿಳಾಃ ಕೇಶಾ ಭ್ರಮರಕಮುಕ್ತಂ [5]ಲಲಾಟಸ್ಥಂ ॥ ೩೭೭ ॥

ಟೀ ॥ ತುಟಿಯ ಕೆಳಗು ಚಿಬುಕಮೆಂಬುದು. ಲಲಾಟಂ, ಅಳಿಕಂ—ಈ ಎರಡು ನೊಸಲ್. ಭುಜಾಗ್ರಃ, ಅಂಸಂ—ಈ ಎರಡು ಮುಯ್ಪು. ಕಕ್ಷಂ, ಬಾಹುಮೂಲಂ—ಈ ಎರಡು ಕೌಂಕುಟಿಲ್. ಘಾಟಾ, ಅವಟುಃ, ಕೃಕಾಟಿಕಾ—ಈ ಮೂರು ಹೆಡಕು ॥ ೩೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ಉರಸಿಜಃ, ಕುಚಃ, ವಕ್ಷೋರುಹಃ, ಪಯೋಧರಃ, ಸ್ತನಃ—ಈ ೫ ಮೊಲೆ. ಕುಚಮುಖಂ, ಚೂಚಕಂ, ವೃಂತಂ, ಶಿಖಾ—ಈ ೪ ಮೊಲೆಯ ಕೊ(ತೊ)ಟ್ಟು ॥ ೩೭೨ ॥

ಟೀ ॥ ಭುಜಮಧ್ಯಂ, ಉರಃ, ವಕ್ಷಃ, ಹೃದಯಂ, ವತ್ಸಃ—ಈ ೫ ಉರಂ. ದಶನಃ, ದ್ವಿಜಃ, ದಂತಃ, ರದಃ, ರದನಃ—ಈ ೫ ಪಲ್ (ಹಲ್ಲು) ॥ ೩೭೩ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ರೋಡಂ, ಅಂಕಃ, ಉತ್ಸಂಗಃ—ಈ ಮೂರು ಮುಂದಣಮೆಯ್. ಪೃಷ್ಠಂ, ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗಃ—ಈ ೨ ಬೆನ್. ಕಟಿಃ, ಕಟಿಶೀರ್ಷಕಃ—ಈ ೨ ತುದಿಕುಂಡೆ ॥ ೩೭೪ ॥

ಟೀ ॥ ಜೀವಸ್ಥಾನಂ, ಮರ್ಮ—ಈ ೨ ನೆಱಂ. ಪಾದಾಗ್ರಂ, ಪ್ರಪದಂ—ಈ ೨ ತುದಿಕಾಲ್. ಸೀಮಂತಮೆಂಬುದು ಬಯ್ತಲೆ ॥ ೩೭೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕೇಶಃ, ಶಿರಸಿಜಃ, ಮೂರ್ಧಜಃ, ಕಚಃ, ಚಿಕುರಃ, ಶಿರೋರುಹಃ, ವಾಳಃ—ಈ ೭ ತಲೆಯ ನವಿರ್. ವೇಣೀ, ಧಮ್ಮಿಲ್ಲಃ, ಕುಂತಳಃ, ಕಬರೀ—ಈ ೪ ಮುಡಿ ॥ ೩೭೬ ॥

ಟೀ ॥ ಹಸ್ತಃ, ಪಕ್ಷಃ, ಪಾಶಃ—ಈ ಮೂರು ಹಿಂಮುಡಿ.
ಕೊಂಕಿದ ತಲೆನವಿರ್ ಅಳಕಮೆಂಬುದು.
ನೊಸಲನಲೆವ ಕುರುಳ್ ಭ್ರಮರಕಮೆಂಬುದು ॥ ೩೭೭ ॥

---

1 ಕಕ್ಷಂ 2 ಘಟಮುಪುಕ ವಾಟಕಾಮಾಹುಃ 3 ವೃತ್ತಾನಿ 4 ಅಲಕಂ 5 ತಲ್ಲಲಾಟಸ್ಥಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೦೨—ಬಾಲಾನಾಂ ತು ಶಿಖಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಾಕಪಕ್ಷ[1] ಶ್ಶಿಖಂಡಿಕಾ ||
ಪಳಿತಂ ಪಾಂಡುರಾಃ ಕೇಶಾಃ ವ್ರತಿನಾಂ ತು ಜಟಾ ಸಟಾ || ೩೭೮ ||

೫೦೩—ಮಣಿಬಂಧಃ ಪಾಣಿಮೂಲಂ ಕ(ಪೋ)ಫಣಿಃ ಕೂರ್ಪರಃ ಸ್ಮೃತಃ ||
ತಯೋರ್ಮಧ್ಯಂ ಪ್ರಕೋಷ್ಠಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಕಾಂಡಃ ಕೂರ್ಪರಾಂಸಯೋಃ || ೩೭೯ ||

೫೦೪—ಚೇತಶ್ಚಿತ್ತಂ ಮನಸ್ಸ್ವಾಂತಂ ಹೃದಯಂ ಮಾನಸಂ ಸಮಂ ||
ಏಕಾಯನಂ ತಥೈಕಾಗ್ರ ಮೇಕತಾನಂ ಚ ತದ್ಗತಂ || ೩೮೦ ||

೫೦೫—ಆಧಿಸ್ತು ಮಾನಸೀ ಪೀಡಾ [2]ವಾಂಛಿತಾರ್ಥೋ ಮನೋರಥಃ ||
ಖಮಕ್ಷಮಿಂದ್ರಿಯಂ [3]ಸ್ರೋತೋ ಹೃಷೀಕಂ ಕರಣಂ ಸ್ಮೃತಂ || ೩೮೧ ||

೫೦೬—ಮಧ್ಯಾಂಗುಳೀ ಕೂರ್ಪರಯೋರ್ಮಧ್ಯಃ [4]ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಸ್ತಥಾ ||
ಬದ್ಧಮುಷ್ಟಿ(ಃ) ಕರೋ ರತ್ನಿರರತ್ನಿಃ ಸಕನಿಷ್ಠಿಕಃ || ೩೮೨ ||

೫೦೭—ಸಂಪಿಂಡಿತಾಂಗುಳಿರ್ಮುಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಸೃತಿಃ ಕುಂಚಿತಾಂಗುಲಿಃ ||
ಪ್ರಸಾರಿತಾಂಗುಳಿಃ ಪಾಣಿಃ ಕಥ್ಯತೇ ಪ್ರತಳಸ್ತಳಃ || ೩೮೩ ||

ಟೀ|| ಶಿಖಾ, ಕಾಕಪಕ್ಷಃ, ಶಿಖಂಡಿಕಾ—ಈ ಮೂರು ಜೆಂಡಿಕೆ.
ಪಳಿತಮೆಂಬುದು ನರೆ. ಜಟಾ, ಸಟಾ—ಈ ಎರಡು ಜಡೆ || ೩೭೮ ||

ಟೀ || ಮಣಿಬಂಧ ಎಂಬುದು ಮಣಿಕಟ್ಟು.
ಕಪೋಣಿಃ, ಕೂರ್ಪರಃ—ಈ ಎರಡು ಮೊ(ಟ)ಣಕೆಯ್. ಪ್ರಕೋಷ್ಠಮೆಂಬುದು ಮುಂಗೆಯ್.
ಪ್ರಕಾಂಡಮೆಂಬುದು ಮೊ(ಟ)ಣಕೆಯ್ಯಿಂದ ಮೇಗಣ ಭಾಗೆ || ೩೭೯ ||

ಟೀ || ಚೇತಃ, ಚಿತ್ತಂ, ಮನಃ, ಸ್ವಾಂತಂ, ಹೃದಯಂ, ಮಾನಸಂ—ಈ ೬ ಮನಂ.
ಏಕಾಯನಂ, ಏಕಾಗ್ರಂ, ಏಕತಾನಂ, ತದ್ಗತಂ—ಈ ೪ ಒಂದೆ ಮನಂ || ೩೮೦ ||

ಟೀ || ಆಧಿಯೆಂಬುದು ಮನೋದುಃಖಂ. ಮನೋರಥಮೆಂಬುದು ಬಯಕೆ.
ಖಂ, ಅಕ್ಷಂ, ಇಂದ್ರಿಯಂ, ಸ್ರೋತಃ, ಹೃಷೀಕಂ, ಕರಣಂ—ಈ ೬ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ್ || ೩೮೧ ||

ಟೀ || ಮೊಟ(ನಂ) ಪ್ರಮಾಣಿಕಮೆಂಬುದು.
ಹಿಡಿಕೆಯ್ಸಿದ ಮೊಟನಂ ರತ್ನಿಯೆಂಬುದು.
ಕಿಱುಕುಣಿಕೆಯಿಂದಳೆದ ಮೊಟನಂ ಅರತ್ನಿಯೆಂಬುದು || ೩೮೨ ||

ಟೀ || ಪಿ(ಹಿ)ಡಿಕೆಯ್ಸಿದ ಕೆಯ್ಯ್ಕುಡಿತೆಯುಂ ಮುಷ್ಟಿಯೆಂಬುದು.
ಅಂಗುಳಿಮಡಿದ ಕುಡಿತೆಯುಂ ಪ್ರಸೃತಿಯೆಂಬುದು.
ಬೆರಲುಂ ತಳಮುಂ ಬೆರಸಿದೊಡೆ ಪ್ರತಳಮೆಂಬುದು. ಅದನೆ ತಳಮುಮೆಂಬುದು || ೩೮೩ ||

---

1 ಶಿಖಂಡಕಃ 2 ವಾಂಛಿತೋಽರ್ಥೋ 3 ಶ್ರೋತ್ರಃ 4 ಪ್ರಾಮಣಿಕಃ ಕರಃ, ಪ್ರಮಾಣಿಕಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೩೮—ಪ್ರಾದೇ [1]ಶಸ್ತೂತ್ತ್ರಪ್ರದೇಶಿನ್ಯಾ ತಾಲೋ ಮಧ್ಯಮಯಾ ಭವೇತ್ ||
ಗೋಕರ್ಣೋಽನಾಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಃವಿತಸ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ಕನಿಷ್ಠಯಾ || ೩೮೪ ||

೫೩೯—ಆಕಲ್ಪೋ ಮಂಡನಂ ವೇಷಃ ಪ್ರತಿಕರ್ಮ ಪ್ರಸಾಧನಂ ||
ಭೂಷಣಂ ಸ್ಯಾದಳಂಕಾರೋ ನೇಪಥ್ಯಾಭರಣೇ ತಥಾ || ೩೮೫ ||

೫೪೦—ಸಮಾಲ[ಂ]ಭನಮಿಚ್ಛಂತಿ ಚರ್ಚಾಂ [2]ಮಾರ್ಷ್ಟಿಂ ಚ ಸೂರಯಃ ||
ಸ್ಥಾಸಕಂ ಹಸ್ತಬಿಂಬಂ ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಷ್ಕಾರಶ್ಚ ಭೂಷಣಂ || ೩೮೬ ||

೫೪೧—ತಿಳಕಂ ತಮಾಳಪತ್ರಂ ಚಿತ್ರಕಮುಕ್ತಂ ವಿಶೇಷಕ(ಃ)ಂ ಪುಂಡ್ರಂ ||
ರಚಿತಾ ಲಲಾಟಪಟ್ಟೇ ಲಲಾಟಿಕಾ ಕಥ್ಯತೇ ಲೇ(ರೇ)ಖಾ || ೩೮೭ ||

೫೪೨—ಭುಜ ಶಿಖರಸ್ತನಮಂಡಳ ಕಪೋಳ ಕಂಠೇಷು ವಿರಚಿತಾ ಕುಶಲೈಃ ||
ಅನುಲೇಪನೇನ ಲೇಖಾ ನಿಗದ್ಯತೇ ಪತ್ರವಲ್ಲೀತಿ || || ೩೮೮ ||

೫೪೩—ಕುಂಕುಮಂ ಘುಸೃಣಂ ವರ್ಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಲೋಹಿತಚಂದನಂ ||
ಕಾಶ್ಮೀರಜಂ ಚ ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಕಾಲೇಯಂ [3]ಜಾಪಕಂ ಸ್ಮೃತಂ || ೩೮೯ ||

೫೪೪—ಚಂದನಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಳಯಜಂ ಶ್ರೀಖಂ[4] ಡೋ(ಡಂ)ರೋಹಿಣೀದ್ರುಮಃ ||
ಮೃಗನಾಭಿರ್ಮೃಗಮದಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಸ್ತೂರಿಕಾ ಬುಧೈಃ || ೩೯೦ ||

ಟೀ || ಪ್ರಾದೇಶಮೆಂಬುದು [5]ಒಚ್ಚುಟು. ತಾಳಮೆಂಬುದು ಗೇಣ್.
ದರ್ಭೆಯ ಬೆರಲಗೇಣ್ ಗೋಕರ್ಣಮೆಂಬುದು.
ಕಿಱುಕುಣಿಕೆಯ ಗೇಣ್ ವಿತಸ್ತಿಯೆಂಬುದು || ೩೮೪ ||

ಟೀ || ಆಕಲ್ಪಃ, ಮಂಡನಂ, ವೇಷಃ, ಪ್ರತಿಕರ್ಮ, ಪ್ರಸಾಧನಂ—ಈ ೫ ಶೃಂಗಾರಂ ಗೆಯ್ವುದು. ಭೂಷಣಃ, ಅಳಂಕಾರಃ, ನೇಪಥ್ಯಂ, ಆಭರಣಂ—ಈ ೪ ತುಡುಗೆ || ೩೮೫ ||

ಟೀ || ಸಮಾಲಂಭನಂ, ಚರ್ಚಾ, ಮಾರ್ಷ್ಟಿಃ—ಈ ಮೂರು ಚರ್ಚೆ.
ಸ್ಥಾಸಕಂ, ಹಸ್ತಬಿಂಬಂ—ಈ ಎರಡು ಚಟ್ಟೞಿವುದು.
ಪರಿಷ್ಕಾರಃ, ಭೂಷಣಂ—ಈ ಎರಡು ಅಲಂಕಾರಂ || ೩೮೬ ||

ಟೀ || ತಿಳಕಂ, ತಮಾಳಪತ್ರಂ, ಚಿತ್ರಕಂ, ವಿಶೇಷಕಂ, ಪುಂಡ್ರಂ, ಲಲಾಟಿಕಾ—ಈ ೬ ಬೊಟ್ಟು || ೩೮೭ ||

ಟೀ || ತೋಳ್ ಮೊಲೆ(ಕೆನ್ನೆ) ಕೊರಳ್ಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಲೇಪನದಿಂದಂ ಬರೆದ ರೇಖೆ ಪತ್ರವಲ್ಲೀ ಎಂಬುದು || ೩೮೮ ||

ಟೀ || ಕುಂಕುಮಂ, ಘುಸೃಣಂ, ವರ್ಣಂ, ಲೋಹಿತಚಂದನಂ, ಕಾಶ್ಮೀರಜಂ, ಕಾಳೇಯಂ, ಜಾಪಕಂ—ಈ ೭ ಕುಂಕುಮಂ || ೩೮೯ ||

ಟೀ || ಚಂದನಂ, ಮಳಯಜಂ, ಶ್ರೀಖಂಡ(ಃ)ಂ, ರೋಹಿಣೀದ್ರುಮಃ—ಈ ೪ ಸಿರಿಗಂಧಂ.
ಮೃಗನಾಭಿಃ, ಮೃಗಮದಃ, ಕಸ್ತೂರಿಕಾ—ಈ ಮೂರು ಕಸ್ತೂರಿ || ೩೯೦ ||

---

1 ಶಸ್ತಾನ್ಯತ್ 2 ಮಾರ್ಷ್ಟಿಃ 3 ಜಾಗುಡಂ 4 ಡಂ ರೋಹಣ ದ್ರುಮಃ 5 ಒಚ್ಚೋಟು (ಎಂದಿರಬಹುದು)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೪೫—ಕರ್ಪೂರೋ ಘನಸಾರಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಾಕತುಂಡೋಽಗುರುಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ತಾಂಬೂಲಂ ಕ್ರಮುಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಂಗರಾಗೋ ವಿಲೇಪನಂ ॥ ೩೯೧ ॥
೫೪೬—ಉಪಸಂವ್ಯಾನಂ ಪರಿಧಾನಮಂತರೀಯಂ ಚ ನಿವಸನಂ ತುಲ್ಯಂ ॥
ಪ್ರಾವರಣಂ ಸಂವ್ಯಾನಂ ಪ್ರಚ್ಛಾದನ ಮುತ್ತರೀಯಂ ಚ ॥ ೩೯೨ ॥
೫೪೭—ಅರ್ಧೋ[1]ರುಕಂ ವರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ವಾಸಶ್ಚಂ[2]ಡಾತಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಪರಿಧಾನಾಂಶುಕಗ್ರಂಥಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನೀವೀ ತಥೋಚ್ಚ್ರಯಃ ॥ ೩೯೩ ॥
೫೪೮—ಚೇಲಂ ಚೀರಂ ವಾಸಃ ಕರ್ಪಟಮಾಚ್ಛಾದನಂ[3] ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಃ ॥
ಅಂಬರಮಂಶುಕಮುಕ್ತಂ ವಸ್ತ್ರಂ ಸಿಚಯಃ ಪಟಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ[4] ॥ ೩೯೪ ॥
೫೪೯—ಚತುರ್ವಿಧಂ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಂ ತ್ವಕ್ಸೂತ್ರ ಕ್ರಿಮಿರೋಮಜಂ ॥
[5]ಪತ್ರೌರ್ಣಂ ಧೌತಕೌಶೇಯಂ ದುಕೂಲಂ ಕ್ಷೌಮ [6]ಮಿಷ್ಯತೇ ॥ ೩೯೫ ॥
೫೫೦—ಕಾರ್ಪಾಸಂ ಬಾದರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಸ್ತ್ರಸ್ಯಾಂತೋ ಮತೋಽಂಚಳಃ ॥
ಅಹತಂ ಸ್ಯಾನ್ನವಂ ವಾಸೋ ಜೀರ್ಣ[7] ವಾಸಃಪಟಚ್ಚರಃ ॥ ೩೯೬ ॥
೫೫೧—ಧೌತಮುದ್ಗಮನೀಯಂ ಚ ವಸ್ತಿರ್ವರ್ತಿರ್ದಶಾಸ್ಸಿ[8] ಚಃ ॥
ಏಕಾರ್ಥಾ ಆವಿಕೌರಭ್ರ ರಲ್ಲ[9] ಕೌರ್ಣಾಯು ಕಂಬಳಾಃ ॥ ೩೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕರ್ಪೂರಃ, ಘನಸಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಕರ್ಪೂರಂ.
ಕಾಕತುಂಡಃ, ಅಗುರುಃ–ಈ ೨ ಅಗುರು. ತಾಂಬೂಲಂ, ಕ್ರಮುಕಂ–ಈ ೨ ತಂಬುಲಂ.
ಅಂಗರಾಗಃ, ಅನುಲೇಪನಂ–ಈ ಎರಡು ಅನುಲೇಪನಂ ॥ ೩೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪಸಂವ್ಯಾನಂ, ಪರಿಧಾನಂ, ಅಂತರೀಯಂ, ನಿವಸನಂ–ಈ ೪ ಉಟ್ಟುದು.
ಪ್ರಾವರಣಂ, ಸಂವ್ಯಾನಂ, ಪ್ರಚ್ಛಾದನಂ, ಉತ್ತರೀಯಂ–ಈ ೪ ಮೇಲುದು ॥ ೩೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಚಂಡಾತಕವೆಂಬುದು ಚಲ್ಲಣಂ. ನೀವೀ, ಉಚ್ಚ್ರಯಃ–ಈ ೨ ಕಣಯಂ ॥ ೩೯೩ ॥

ಟೀ ॥ ಚೇಲಂ, ಚೀರಂ, ವಾಸಃ, ಕರ್ಪಟಂ, ಆಚ್ಛಾದನಂ, ಅಂಬರಂ, ಅಂಶುಕಂ, ವಸ್ತ್ರಂ, ಸಿಚಯಃ, ಪಟಃ–ಈ ೧೦ ಸೀರೆ ॥ ೩೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ನಾರು, ನೂಲು, ಕ್ರಿಮಿಜ ರೋಮ(ಜಂ)ಗಳೆಂಬ ಪುಟ್ಟುವುವು ನಾಲ್ಕು ತೆಱನಕ್ಕುಂ. ಪತ್ರಂ, ಔರ್ಣಂ, (ಧೌತ) ಕಾಶೇಯಂ–ಈ ಮೂರು ಪೊತ್ತಿಯಂ.
ದುಕೂಲಂ, ಕ್ಷೌಮಂ–ಈ ಎರಡು ದು(ಗು)ಕೂಲಂ ॥ ೩೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾರ್ಪಾಸಂ, ಬಾದರಂ–ಈ ಎರಡು ಹತ್ತಿಯಿಂದಾದ ಸೀರೆ.
ಅಂಚಳವೆಂಬುದು ಸೀರೆಯ ಸೆಱಗು. ಅಹತವೆಂಬುದು ಹೊಸ ಸೀರೆ.
ಪಟಚ್ಚರವೆಂಬುದು ಹಳೆಯ ಸೀರೆ ॥ ೩೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ಧೌತಂ, ಉದ್ಗಮನೀಯಂ–ಈ ಎರಡು ಧೌತಿ.
ವರ್ತಿಃ, ವಸ್ತಿಃ, ದಶಾ, ಸಿಚಃ–ಈ ೪ ಸೀರೆಯ ಕರೆ.
ಆವಿಕಃ, ಔರಭ್ರಃ, ರಲ್ಲಕಃ, ಊರ್ಣಾಯುಃ, ಕಂಬಳಃ–ಈ ೫ ಕಂಬಳಿ ॥ ೩೯೭ ॥

---

1 ಅರ್ದ್ಧೋದಕಂ 2 ಶ್ಚಂಡಾತಕಂ 3 ನಿವಸನಂಚ 4 ಪ್ರೋತಃ ಪೋಟಃ 5 ಪತ್ರೋರ್ಣ
6 ಮುಚ್ಯತೇ 7 ರ್ಣಮು(ಕ್ತಂ)ಕ್ತಃ 8 ಶಾಸ್ಸಿವಃ 9 ಕೋರ್ಣಾಯು

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೫೨—ಕಂಚುಕೋ ವಾರವಾಣಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕೂರ್ಪಾಸಶ್ಚ ನಿಚೋಳಕಃ ||
[1]ಸ್ರಜ್ಮ್ಯಾಲಾ ಮಾಲ್ಯಮಾಖ್ಯಾತಂ ಕೇಶಮಧ್ಯೇ ತು ಗರ್ಭಕಃ || ೯೮ ||

೫೫೩—ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಕಂ ಶಿಖಾಳಂಬಿ ಪುರೋನ್ಯಸ್ತಂ ಲಲಾಮಕಂ ||
ತಿರ್ಯಗ್ವಕ್ಷಸಿ ನಿ(ವಿ)ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ವೈಕಕ್ಷಕಮುದಾಹೃತಂ || ೯೯ ||

೫೫೪—ಗ್ರೀವಾಯಾಂ ಲಂಬಿತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಪ್ರಾಲಂಬಕಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ |
ಆಪೀಡಃ ಶೇಖರೋತ್ತಂಸಾ ವತಂಸಾಃ ಶಿರಸಿ ಸ್ರಜಃ ||
(ಕರ್ಣಪೂರೇಽಪಿ ದೃಶ್ಯೇತೇ ತಥೋತ್ತಂಸಾವತಂಸಕೌ) || ೪೦೦ ||

೫೫೫—ಜತು ಯಾವಕಲಾಕ್ಷಾ[2] ಸ್ತ್ರಜ್ಜಮಲಕ್ತಂ ಸಿಕ್ಥಕಂ ಮಧೂಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ||
ಕಜ್ಜಳಮಂಜನಮಭಿಹಿತ ಮಾದರ್ಶೋ ದರ್ಪ(ಣೋ)ಣಂ ಮುಕುರಃ || ೪೦೧ ||

೫೫೬—[3]ತಾಳಕಸ್ತಾಳ ಪತ್ರಂ(ಚ)ಸ್ಯಾತ್ ಕುಂಡಳಂ ಕರ್ಣವೇಷ್ಟನಂ ||
ಕರ್ಣಾಲಂಕರಣಂ ಸರ್ವಂ ಕರ್ಣಿಕೇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ || ೪೦೨ ||

೫೫೭—ಕೇಯೂರಮಂಗದಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಬಾಹುಮೂಳ ವಿಭೂಷಣಂ ||
ಆವಾಪಃ ಪಾರಿಹಾರ್ಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಟಕೋ ವಳಯಂ ತಥಾ || ೪೦೩ ||

ಟೀ || ಕಂಚುಕಃ, ವಾರವಾಣಃ, ಕೂರ್ಪಾಸಃ, ನಿಚೋಳಕಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಕುಪ್ಪಸಂ.
ಸ್ರಗ್, ಮಾಲಾ, ಮಾಲ್ಯಂ–ಈ ಮೂರು ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ.
ತುಱುಂಬಿದ ಹೂ ಗರ್ಭಕವೆಂಬುದು || ೯೮ ||

ಟೀ || ಚಂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದ ಹೂ ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಕವೆಂಬುದು.
ಮುಂದಲೆಯ ಹೂ ಲಲಾಮಕವೆಂಬುದು.
ಜನ್ನವಿರಂತಿಕ್ಕಿದ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ವೈಕಕ್ಷಕವೆಂಬುದು || ೯೯ ||

ಟೀ || ಕೊರಲೊಳಿಕ್ಕಿದ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಪ್ರಾಲಂಬಕವೆಂಬುದು.
ಆಪೀಡಃ, ಶೇಖರಃ–ಈ ೨ ಬಾಸಿಗಂ. [4]ಉತ್ತಂಸಃ, ಅವತಂಸಃ–ಈ ೨ ಕರ್ಣಪೂರಂ || ೪೦೦ ||

ಟೀ || ಜತು, ಯಾವಕಃ, ಲಾಕ್ಷಾ–ಈ ಮೂರು ಅರಗು. ಅಲಕ್ತಮೆಂಬುದು ಅಲ(ತಿಗೆ)ತೆ.
ಸಿಕ್ಥತಮೆಂಬುದು ಮಯಣಂ. ಕಜ್ಜಳಂ, ಅಂಜನಂ, ಅಭಿಹಿತಂ?–ಈ ಮೂರು ಕಾಡಿಗೆ.
ಆದರ್ಶಃ, ದರ್ಪಣಃ, ಮುಕುರಃ–ಈ ಮೂರು ಕನ್ನಡಿ || ೪೦೧ ||

ಟೀ || ತಾಳಕಃ, ತಾಳಪತ್ರಂ (ಕರ್ಣಪತ್ರಂ)–ಈ ಎರಡು ಕಿವಿಯೋಲೆ.
ಕುಂಡಳಂ, ಕರ್ಣವೇಷ್ಟನಂ–ಈ ಎರಡು ಕುಂಡಲಂ.
ಕರ್ಣಾಭರಣಮೆಲ್ಲಮುಂ ಕರ್ಣಿಕಾಯೆಂಬುದು || ೪೦೨ ||

ಟೀ || ಕೇಯೂರಂ, ಅಂಗದಂ–ಈ ಎರಡು ತೋಳ್ಬಟ್ಟು.
ಆವಾಪಃ, ಪಾರಿಹಾರ್ಯಃ, ಕಟಕಃ, ವಳಯಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಂಕಣಂ || ೪೦೩ ||

---

1 ಸ್ರಗ್ಮಾಲಾ 2 ಕ್ಷಾಲಕ್ತಕಾಸ್ಸಮಾಃ 3 ತಾಡಕಂ ತಾಡ, ತಾಟಂಕಂ ತಾಡ 4 ಆಪೀಡಃ, ಶೇಖರಃ, ಉತ್ತಂಸಃ, ಅವತಂಸಃ–ಈ ೪ ಬಾಸಿಗಂ. ಉತ್ತಂಸಃ, ಅವತಂಸಃ, ಕರ್ಣಪೂರಂ ಎಂದಿರಬೇಕು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೫೮—ಕಂಕಣಂ ಹಸ್ತಸೂತ್ರಂ ಚ ವಿದುಃ ಪ್ರತಿಸರಂ ಬುಧಾಃ ॥
ಗ್ರೀವಾಳಂಕರಣಂ ಸರ್ವಂ [1]ಗ್ರೈವೇಯಕ ಮಿತೀಷ್ಯತೇ ॥ ೪೦೪ ॥

೫೫೯—ಅಂಗುಲ್ಯಾಭರಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಂಗುಲೀಯಕ ಮೂರ್ಮಿಕಾ ॥
ಕಥ್ಯತೇಽಂಗುಲಿಮುದ್ರಾ ಚ ಭವೇದ್ಯಾ ಲಿಖಿತಾಕ್ಷರಾ ॥ ೪೦೫ ॥

೫೬೦—ಕಳಾಪಃ ಸಪ್ತಕೀ ಕಾಂಚೀ ಮೇಖಳಾ ರ(ಶ)ಸನಾ ತಥಾ ॥
ಕಟಿಸೂತ್ರಂ ಸಾರಸನಂ ಕಿಂಕಿಣೀ ಕ್ಷುದ್ರ ಘಂಟಿಕಾ ॥ ೪೦೬ ॥

೫೬೧—ಸಿಂಜಿನೀ ಪಾದಕಟಕಃ ತುಲಾಕೋಟಿಸ್ತು ನೂಪುರಂ ॥
ಮಂಜೀರಂ ಹಂಸಕಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚರಣಾಭರಣಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೪೦೭ ॥

೫೬೨—ದೇವಚ್ಛಂದಃ ಶತಯಷ್ಟಿಃ ಅ(ರ್ಧಂ)ರ್ಧೋ ಮಾಣವಕಃ ಸ್ಮೃತಂ(ಃ) ॥
ಹಾರೋ ಗುಚ್ಛಾರ್ಧಗುಚ್ಛೌ ಚ ಗೋಪುಚ್ಛಶ್ಚ ಭವೇತ್ಕ್ರಮಾತ್ ॥ ೪೦೮ ॥

೫೬೩—ಏಕಾವಲ್ಯೇಕಯಷ್ಟಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಥ್ಯತೇ ಸಾಚ ಕಂಠಿಕಾ ॥
ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಾ ಚ ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಮೌಕ್ತಿಕಾ ॥ ೪೦೯ ॥

೫೬೪—ಹಾರಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ರತ್ನಂ ನಾಯಕಂ ತರಳಂ ವಿದುಃ ॥
ಚೂಡಾಮಣಿಂ ತು ವಿದ್ವಾಂಸೋ ವದಂತಿ ಶಿರಸಿ ಸ್ಥಿತಂ ॥ ೪೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕಂಕಣಂ, ಹಸ್ತಸೂತ್ರಂ, ಪ್ರತಿಸರಂ—ಈ ಮೂರು ನೂಲ ಕಂಕಣಂ.
ಕೊರಳಲ್ಲಿಕ್ಕುವ ತುಡುಗೆಯೆಲ್ಲಂ ಗ್ರೈವೇಯಕಮೆಂಬುದು ॥ ೪೦೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂಗುಲೀಯಕಂ, ಊರ್ಮಿಕಾ—ಈ ಎರಡು ಉಂಗುರಂ.
ಮುದ್ರಾಯೆಂಬುದು ಅಕ್ಕರಂ ಬೆರಸಿರ್ದುಂಗುರಂ ॥ ೪೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕಳಾಪಃ, ಸಪ್ತಕೀ, ಕಾಂಚೀ, ಮೇಖಳಾ, ರಶನಾ, ಕಟಿಸೂತ್ರಂ, ಸಾರಸನಂ—ಈ ೭ ಉಡೆನೂಲ್. ಕಿಂಕಿಣಿಯೆಂಬುದು ಕಿಱುಘಂಟೆ ॥ ೪೦೬ ॥

ಟೀ ॥ ಸಿಂಜಿನೀ, ಪಾದಕಟಕಃ—ಈ ಎರಡು ಕಾಲಕಡಗಂ.
ತುಲಾಕೋಟಿಃ, ನೂಪುರಃ—ಈ ೨ ಗೆಜ್ಜೆ. ಮಂಜೀರಂ, ಹಂಸಕಂ—ಈ ೨ ಅಂದುಗೆ ॥ ೪೦೭ ॥

ಟೀ ॥ ನೂಱುಸರದ ಮುತ್ತು ದೇವಚ್ಛಂದ ಎಂಬುದು.
ಅಯ್ವತ್ತುಸರದ ಮುತ್ತು ಮಾಣವಕ ಎಂಬುದು.

ಹಾರಃ, ಗುಚ್ಛಃ, ಅರ್ಧಗುಚ್ಛಃ, ಗೋಪುಚ್ಛಃ—ಎಂಬಿವು ಕ್ರಮದಿಂದಂ ಕುಂದುತ್ತಾ ಬರಲಪ್ಪುವು ॥ ೪೦೮ ॥

ಟೀ ॥ ಎಕ್ಕಸರಮಂ ಏಕಾವಳಿಯೆಂಬುದು. ಅದನೆ ಕಂಠಿಕೆಯೆಂಬುದು.
ಇಪ್ಪತ್ತೇೞು ಮುತ್ತಿನ ಸರಮಂ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯೆಂಬುದು ॥ ೪೦೯ ॥

ಟೀ ॥ ಮುತ್ತಿನಸರದ ನಡುವಣ ಮಾಣಿಕಮಂ ತರಳಮೆಂಬುದು. ಅದನೆ ನಾಯಕಮೆಂಬುದು.
ತಲೆಯೊಳಿರ್ದ ಮಾಣಿಕಮಂ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬುದು ॥ ೪೧೦ ॥

---

1 ಗ್ರೈವೇಯಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೬೫—ಆಹುಃ ಕಿರೀಟಮುಷ್ಣೀಷಂ ಕೋಟೀರಂ ಮುಕುಟಂ ಸಮಂ ||
[1]ದಾ(ಧಾ)ರಾ ಶೋಭಾ ವಿಭೂಷಾ ಸ್ಯಾದಭಿ[2]ಖ್ಯಾಸುಷಮಾ ಸಮಾ || ೪೧೧ ||

೫೬೬—ನಿಭಾಳನಂ ನಿಶಮನಂ ನಿ[3] ಧ್ಯಾನಮವಲೋಕನಂ ||
ಲಕ್ಷಣಂ[4] ದರ್ಶನಂ ದೃಷ್ಟಿಃ[5] ದ್ಯೋತನಂ ಚ ಸಮಂ ಮತಂ || ೪೧೨ ||

೫೬೭—ಕಟಾಕ್ಷೋ ದೃಷ್ಟಿವಿಕ್ಷೇಪಃ ಈಷಚ್ಚ ಹಸಿತಂ ಸ್ಮಿತಂ ||
ಹ್ರೀ ಲಜ್ಜಾ‌ಪತ್ರಪಾ ವ್ರೀಡಾ ತ್ರಪಾ ಮಂದಾಕ್ಷ ಮುಚ್ಯತೇ || ೪೧೩ ||

೫೬೮—ಆಲಿಂಗನ ಮುಪಗೂಹನಮಾಹುಃ ಪರಿರಂಭಣಂ ಪರಿಷ್ವಂಗಂ ||
ಆಶ್ಲೇಷಮಂಕಪಾಲೀಂ ಕ್ರೋಡೀಕರಣಂ ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಂ || ೪೧೪ ||

೫೬೯—ಸಂವೇಶನಂ ನಿಧುವನಂ ಸಂಪ್ರಯೋಗೋ ರಹೋರತಿಃ ||
ಸುರತಂ ಮೋಹನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಣಿತಂ ರತಕೂಜಿತಂ || ೪೧೫ ||

೫೭೦—ಆರ್ಯಾ ಭೂಮಿಸ್ಪೃಶೋ ವೈಶ್ಯಾ ಊರವ್ಯಾಶ್ಚ ವಿಶ ಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ||
ಜೀವನಂ ವೃತ್ತಿರಾಜೀವೋ ವಾರ್ತಾ ಚೇತಿ ನಿಗದ್ಯತೇ || ೪೧೬ ||

೫೭೧—ಪಣ್ಯಾಜೀವಾ ವಣಿಜಃ ಪ್ರಾಪಣಿಕಾ ನೈಗಮಾಶ್ಚ ವೈದೇಹಾಃ ||
ದ್ವೈಗುಣಿಕೋ ವಾರ್ಧುಷಿಕೋ ವೃದ್ಧ್ಯಾಜೀವಃ ಕುಸೀದಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ || ೪೧೭ ||

ಟೀ || ಕಿರೀಟಂ, ಉಷ್ಣೀಷಂ, ಕೋಟೀರಂ, ಮುಕುಟಂ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಕುಟಂ.
ದಾ(ಧಾ)ರಾ, ಶೋಭಾ, ವಿಭೂಷಾ, ಅಭಿ(ಕ್ಷಾ)ಖ್ಯಾ, ಸುಷಮಾ–ಈ ೫ ಶೋಭೆ || ೪೧೧ ||

ಟೀ || ನಿಭಾಳನಂ, ನಿಶಮನಂ, ನಿಧ್ಯಾನಂ, ಅವಲೋಕನಂ, ಲಕ್ಷಣಂ, ದರ್ಶನಂ, ದೃಷ್ಟಿಃ, ದ್ಯೋತನಂ–ಈ ೮ ನೋಟಂ || ೪೧೨ ||

ಟೀ || ಕಟಾಕ್ಷವೆಂಬುದು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ನೋಟಂ. ಸ್ಮಿತವೆಂಬುದು ಮುಗುಳ್ನಗೆ.
ಹ್ರೀ, ಲಜ್ಜಾ, ಅಪತ್ರಪಾ, ವ್ರೀಡಾ, ತ್ರಪಾ, ಮಂದಾಕ್ಷಂ–ಈ ೬ ಲಜ್ಜೆ || ೪೧೩ ||

ಟೀ || ಆಲಿಂಗನಂ, ಉಪಗೂಹನಂ, ಪರಿರಂಭಣಂ, ಪರಿಷ್ವಂಗಃ, ಆಶ್ಲೇಷಃ, ಅಂಕಪಾಳೀ, ಕ್ರೋಡೀಕರಣಂ–ಈ ೭ ಅಪ್ಪಿಕೊಳುಹ || ೪೧೪ ||

ಟೀ || ಸಂವೇಶನಂ, ನಿಧುವನಂ, ಸಂಪ್ರಯೋಗಃ, ರತಿಃ, ಸುರತಂ, ಮೋಹನಂ–ಈ ೭ ಸುರತಂ. ಮಣಿತವೆಂಬುದು ಗಳಧ್ವನಿ || ೪೧೫ ||

ಟೀ || ಆರ್ಯಾಃ, ಭೂಮಿಸ್ಪೃಶಃ, ವೈಶ್ಯಾಃ, ಊರವ್ಯಾಃ, ವಿಶಃ–ಈ ೫ ವೈಶ್ಯಂ.
ಜೀವನಂ, ವೃತ್ತಿಃ, ಆಜೀವಃ, ವಾರ್ತಾ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಬಾಟ್ಕೆ || ೪೧೬ ||

ಟೀ || ಪಣ್ಯಾಜೀವಃ, ವಣಿಕ್, ಪ್ರಾಪಣಿಕಃ, ನೈಗಮಃ, ವೈದೇಹಃ–ಈ ೭ ಹರದಂ.
ದ್ವೈಗುಣಿಕಃ, ವಾರ್ಧುಷಿಕಃ, ವೃದ್ಧ್ಯಾಜೀವಃ, ಕುಸೀದಕಃ–ಈ ೪ ಬಡ್ಡಿಗುಡುವವಂ || ೪೧೭ ||

---

1 ರಾಧಾ 2 ದಭಿಕ್ಷಾಸುಷಮಾ 3 ನಿಶಾಮನಂ ನಿಧಾನ 4 ಈಕ್ಷಣಂ 5 ಘೋ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೭೨—ಅಪಮಿತ್ಯಕ ಮುದ್ಧಾರ ಋಣಂ ಸ್ಯಾತ್ಪರ್ಯುದಂಚನಂ ॥
ವೃದ್ಧಿಃ ಕಳಾಂತರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಕುಸೀದಂ ವೃದ್ಧಿಜೀವನಂ ॥ ೪೧೮ ॥

೫೭೩—ಪರಿವೃತ್ತಿರ್ವಿನಿಮಯೋ [1]ವೈಮೇಯಂ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥
[2]ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಕ್ಲಿಪ್ತಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಭಾಟಕೋಽವಕ್ರಯಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೧೯ ॥

೫೭೪—ಕ್ಷೇತ್ರಾಜೀವಃ ಕೃಷಿಕಃ ಕೃಷೀವಲಃ [3]ಕರ್ಷಕಃ ಕುಟುಂಬೀ ಚ ॥
ಸೀತ್ಯಂ [4]ಸ್ತೃಸ್ಯಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ[5] ವಪ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಚ ಕೇದಾರಂ ॥ ೪೨೦ ॥

೫೭೫—ಹಲಂ ಸ್ಯಾಲ್ಲಾಂಗಲಂ ಸೀರಃ ಪಾ(ಫಾ)ಳಃ ಕುಶಿಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಯೋಕ್ತ್ರಂ ತು ರಶ್ಮಿರಾಬಂಧಃ[6] ಶಮ್ಯಾ ಚ ಯುಗಕೀಲಕಃ[7] ॥ ೪೨೧ ॥

೫೭೬—ಕಥಿತೋ ಲೋಷ್ಟಕೋ ಲೋಷ್ಟ(ಃ)ಂ [8]ಕೋ(ಟಿ)ಶಂ ಲೋಷ್ಟಭೇದನಂ ॥
ಶಂಬಾಕೃತಂ ದ್ವಿಸೀತ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ಸೀತಾ ಲಾಂಗಲಪದ್ಧತಿಃ ॥ ೪೨೨ ॥

೫೭೭—ಗೋದಾರಣಂ ಚ ಕೂ(ಕು)ದ್ದಾಳಂ ಲವಿತ್ರಂ ದಾತ್ರಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಪ್ರತೋದಃ ಪ್ರಾಜನಂ ತೋತ್ರಂ ಲೂನಂ [9]ದಾ(ತ)ನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೪೨೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪಮಿತ್ಯಕಂ,ಉದ್ಧಾರಃ, ಋಣಂ, ಪರ್ಯುದಂಚನಂ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲಂ.
ವೃದ್ಧಿಃ, ಕಳಾಂತರಂ–ಈ ಎರಡು ಬಡ್ಡಿ.
ಕುಸೀದಂ, ವೃದ್ಧಿಜೀವನಂ–ಈ ಎರಡು ಬಡ್ಡಿಯಿಂದಂ ಬಾಳ್ವವಂ ॥ ೪೧೮ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಿವೃತ್ತಿಃ, ವಿನಿಮಯಃ, ವೈಮೇಯಃ–ಈ ಮೂರು ಗೂಱಾಡುಹಂ.
ಪ್ರಕ್ರಯಃ, ಕ್ಲಿಪ್ತಕಃ–ಈ ೨ ಬೆಲೆ. ಭಾಟಕಃ, ಅವಕ್ರಯಃ–ಈ ೨ ಬಾಡಗೆ ॥ ೪೧೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷೇತ್ರಾಜೀವಃ, ಕೃಷಿಕಃ, ಕೃಷೀವಲಃ, ಕರ್ಷಕಃ, ಕುಟುಂಬೀ–ಈ ೫ ಗೆಯ್ವೊಕ್ಕಲಿಗಂ. ಸೀತ್ಯಂ, ಸ್ತೃಸ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ಸಸಿ.
ವಪ್ರಂ, ಕ್ಷೇತ್ರಂ, ಕೇದಾರಂ–ಈ ಮೂರು ಕೆಯ್ ॥ ೪೨೦ ॥

ಟೀ ॥ ಹಲಂ, ಲಾಂಗಲಂ, ಸೀರಃ–ಈ ಮೂರು ನೇಗಿಲ್.
ಪಾಳಃ, ಕುಸೀರಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಟಿ. ಯೋಕ್ತ್ರಂ, ರಶ್ಮಿಃ, ಆಬಂಧಃ–ಈ ಮೂರು ಹಗ್ಗಂ.
ಶಮ್ಯಾ, ಯುಗಕೀಲಕಃ–ಈ ಎರಡು ಕಳಿಯಡಕು ॥ ೪೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ಲೋಷ್ಟಕಃ, ಲೋಷ್ಟಂ–ಈ ಎರಡು ಹೆಟ್ಟೆ.
ಕೋಟಿ(ೀ)ಶಂ, ಲೋಷ್ಟಭೇದನಂ–ಈ ಎರಡು ಹಲಿಕೆ.
ಶಂಬಾಕೃತಂ, ದ್ವಿಸೀತ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ಯಿಬ್ಬಾಳಿ?
ಸೀತಾ, ಲಾಂಗಲಪದ್ಧತಿಃ–ಈ ಎರಡು ನೇಗಿಲಸಾಲ್ ॥ ೪೨೨ ॥

ಟೀ ॥ ಗೋದಾರಣಂ, ಕೂದ್ದಾಲಂ–ಈ ಎರಡು ಗುದ್ದಲಿ.
ಲವಿತ್ರಂ, ದಾತ್ರಂ–ಈ ಎರಡು ಕುಡುಗೋಲ್.
ಪ್ರತೋದಃ, ಪ್ರಾಜನಂ, ತೋತ್ರಂ–ಈ ಮೂರು ಮುಳುಹುಗೋಲ್.
ಲೂನಂ, ದಾನಂ–ಈ ಎರಡು ಕುಯ್ಲು ॥ ೪೨೩ ॥

---

1 ವೈನೇಯಶ್ಚ 2 ಪ್ರಕ್ರಯಃ 3 ಕರ್ಷಕಃ 4 ಸಸ್ಯಂ 5 ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಧಾನ್ಯಮಸ್ಯಧನಂ ಬುಧೈಃ ವತ್ರಂ--ದಾರಂ ॥ 6 ಬಂಧುಃ 7 ಕೀಲಿಕಾ. 8 ಕೋಟಿಶಂ 9 ದಾತ್ರಮಿತಿ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೫೭೮—[1]ಖಲೋತ್ಕಾಲೀ ಭವೇನ್ಮೇ[2] ಥೀ ಖಳದಾ(ನ್ಯ)ನಂ ಖಳಂ ಸ್ಮೃತಂ ||
ಬುಸಃ ಕಡಂಗರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಣಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕ್ಷುದ್ರ ತಂಡುಲಃ || ೪೨೪ ||

೫೭೯—ಧಾನ್ಯಶೂಕಂ ಚ ಕಿಂಶಾರುಃ ಕಣಿಶಂ ಧಾನ್ಯಶೀರ್ಷಕಂ ||
(ನಾಳಂ ಕಾಂಡಂ ಕ್ಷುಪೋ ಗುಚ್ಛೋ ವ್ರೀಹಿಸ್ತಂಬಕರಿಃ ಸ್ಮೃತಃ) || ೪೨೫ ||

೫೮೦—ರಕ್ತಶಾಳಿರ್ಮಹಾಶಾಳಿಃ ಕಳಮಾಶ್ಚೇತಿ ಶಾಳಯಃ ||
[3]ಉನ್ಮಾಳಃ ಕಥಿತಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಕೋದ್ರವಃ ಕೋರದೂಷಕಃ || ೪೨೬ ||

೫೮೧—ಮಾಂಗಲ್ಯಕೋ ಮಸೂರಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಃ ಸರ್ಷಪಃ ಸ್ಮೃತಃ ||
ಆಸುರೀ ರಾಜಿಕಾ ಚೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ರಾಜಸರ್ಷಪಃ || ೪೨೭ ||

೫೮೨—ಪ್ರಿಯಂ [4]ಗುರಿಷ್ಯತೇ ಕಂಗುರತಸೀ ಸ್ಯಾದುಮಾ ಕ್ಷುಮಾ ||
[5]ಖಳಾಯಃ ಖಂಡಿಕೋ ಜ್ಞೇಯ [6]ಸ್ಸಾತೀನಶ್ಚ ಮನೀಷಿಭಿಃ || ೪೨೮ ||

೫೮೩—ಜ(ರ್ತ್ತಿ)ತ್ತಿಳಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿರರಣ್ಯ ಪ್ರಭವಸ್ತಿಳಃ ||
ತಿಳಪಿಂಜಸ್ತಿಳಪೇಜಃ ತಥಾ ಷಂಡತಿಳಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೪೨೯ ||

ಟೀ || ಖಲೋತ್ಕಾಲೀ, ಮೇಥೀ—ಈ ಎರಡು ಮೇಟಿ. ಖಳದಾನಂ, ಖಳಃ—ಈ ಎರಡು ಕಳಂ.
ಬುಸಃ, ಕಡಂಗರಃ—ಈ ೨ ಹೊಟ್ಟು. ಕಣಃ, ಕ್ಷುದ್ರತಂಡುಳಃ—ಈ ೨ ನುಚ್ಚು || ೪೨೪ ||

ಟೀ || ಧಾನ್ಯಶೂಕಂ, ಕಿಂಶಾರು—ಈ ೨.......ಕಣಿಶಂ, ಧಾನ್ಯಶೀರ್ಷಕಂ—ಈ ೨ ತೆನೆ.
ನಾಳಂ, ಕಾಂಡಂ—ಈ ಎರಡು ಕಂಡಿಕೆ. ಕ್ಷುಪಃ, ಗುಚ್ಛಃ—ಈ ಎರಡು ಮಡಲ್.
ವ್ರೀಹಿಃ, ಸ್ತಂಭಕರಿಃ—ಈ ಎರಡು ನೆಲ್ || ೪೨೫ ||

ಟೀ || ರಕ್ತಶಾಳಿಃ, ಮಹಾಶಾಳಿಃ, ಕಳಮಃ—ಇವು ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಕಳಮೆಯ ಭೇದಂ.
ಉನ್ಮಾಳಃ, ಕೋದ್ರವಃ, ಕೋರದೂಷಕಃ—ಈ ಮೂರು ಹಾರಕು || ೪೨೬ ||

ಟೀ || ಮಾಂಗಲ್ಯಕಃ, ಮಸೂರಃ—ಈ ಎರಡು ಚಣಗೆ.
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಃ, ಸರ್ಷಪಃ—ಈ ಎರಡು ಬಿಳಿಯ ಸಾಸುವೆ.
ಆಸುರೀ, ರಾಜಿಕಾ, ರಾಜಸರ್ಷಪಃ—ಈ ಮೂರು ರಾಯಸಾಸುವೆ || ೪೨೭ ||

ಟೀ || ಪ್ರಿಯಂಗುಃ, ಕಂಗುಃ—ಈ ಎರಡು ನವಣೆ.
ಅತಸೀ, ಉಮಾ, ಕ್ಷುಮಾ—ಈ ಮೂರು ಎಳ್ಳಗಸೆ.
ಕಳಾಯಃ, ಖಂಡಿಕಃ, ಸಾತೀನಃ—ಈ ಮೂರು ಬಟ್ಟಗಡಲೆ || ೪೨೮ ||

ಟೀ || ಜತ್ತಿಳವೆಂಬುದು ಕಾಡೆಳ್ಳು.
ತಿಳಪಿಂಜಃ, ತಿಳಪೇಷಃ, ಷಂಡತಿಳಃ—ಈ ಮೂರು ಹೊಳ್ಳೆಳ್ಳು || ೪೨೯ |

---

1 ಖಲೇವಾಲೀ 2 ಥಿಃ(ಠಿಃ)ಖಳ 3 ಉದ್ದಾಲಃ 4 ಗುಃ ಕಥ್ಯತೇ 5 ಕಲಾಪ, ಕಲಾಯಃ 6 ಸತೀನಶ್ಚ.

೫೮೪—ತೃಣಧಾನ್ಯಂ ತು ನೀವಾರಃ ಶ್ಯಾಮಾಕಃ ಶ್ಯಾಮಕೋ ಭವೇತ್ ॥
ವಲಾ[1] ನಿಷ್ಪಾವಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಆಢಕೀ ತುವರೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೪೩೦ ॥

೫೮೫ –ಭ್ರ(ಭೃ)ಷ್ಟಂ ಧಾನ್ಯಂ ಭವೇತ್ ಲಾಜಾಃ ಪೃಥುಕಾಶ್ಚಿಪಿಟಾಶ್ಚ ಕುಟ್ಟಿತಾಸ್ತೇಽಸ್ಯುಃ ॥
ಭ್ರ(ಭೃ)ಷ್ಟಾ ಯವಾಸ್ತು ಧಾನಾ ದರಪಕ್ವಾಃ [2]ಕಥ್ಯತೇ ಯೂಷಃ ॥ ೪೩೧ ॥

೫೮೬—ಶೂದ್ರೋಽನ್ತ್ಯವರ್ಣೋ ವೃಷಲಃ ಪದ್ಯೋ[3] ಪದ್ಯಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
[4]ಲೇಖಕಸ್ಸ್ಯಾಲ್ಲಿಪಿಕರಃ ಕಾಯಸ್ಥೋಽಕ್ಷರ ಜೀವಕಃ ॥ ೪೩೨ ॥

೫೮೭—ಆಭೀರಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾಶೂದ್ರೋ ಗೋಪಾಳೋ ವಲ್ಲವಸ್ತಥಾ ॥
ತ್ವಷ್ಟಾ ಚ ಕಾಷ್ಠತಟ್ತಕ್ಷಾ ರಥಕಾರಶ್ಚ ವರ್ಧಕಿಃ ॥ ೪೩೩ ॥

೫೮೮—ನಾಡಿಂಧಮಃ ಕಳಾದಃ ಸುವರ್ಣಕಾರಶ್ಚ ಮುಷ್ಟಿಕೋ ಜ್ಞೇಯಃ ॥
ವೈಕಟಿಕೋ ಮಣಿಕಾರೋ [5]ವ್ಯೋಕಾರೋ ಲೋಹಕಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೪೩೪ ॥

೫೮೯—ಕ್ಷುರಮರ್ದೀ (ದಿವಾಕೀರ್ತಿ ಶ್ಚಂಡಿಳೋ) ನಾಪಿತಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಮಾಲಾಕಾರಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಮಾಳಿಕಃ [6]ಪಾರಿಹಾರಿಕಃ ॥ ೪೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ತೃಣಧಾನ್ಯಂ, ನೀವಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಹೊಡೆಹುಲ್.
ಶ್ಯಾಮಾಕಃ, ಶ್ಯಾಮಕಃ–ಈ ಎರಡು ಸಾವೆ. ವಲ್ಲಃ, ನಿಷ್ಪಾವಕಃ–ಈ ಎರಡು ಅವರೆ.
ಆಢಕೀ, ತುವರೀ(ಸ್ಮೃತಃ)–ಈ ಎರಡು ತೊಗರಿ ॥ ೪೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಲಾಜಾಃಯೆಂಬುದು ಅರಳ್. ಪೃಥುಕಃ, ಚಿಪಿಟಃ–ಈ ಎರಡು ಅವಲಕ್ಕಿ.
ಧಾನಾಯೆಂಬುದು ಉಂಮುಗೆ. ಯೂಷಯೆಂಬುದು ಸೀತೆನೆ ॥ ೪೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಶೂದ್ರಃ, ಅಂತ್ಯವರ್ಣಃ, ವೃಷಲಃ, ಪದ್ಯಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಶೂದ್ರಂ.
ಲೇಖಕಃ, ಲಿಪಿಕರಃ–ಈ ಎರಡು ಲೇಖಕಂ.
ಕಾಯಸ್ಥಃ, ಅಕ್ಷರಜೀವಕಃ–ಈ ಎರಡು ಸೇನಬೋವಂ ॥ ೪೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆಭೀರಃ, ಮಹಾಶೂದ್ರಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಡಿಯೊಕ್ಕಲಿಗಂ.
ಗೋಪಾಳಃ, ವಲ್ಲವಃ–ಈ ಎರಡು ತುರುಕಾಱಂ.
ತ್ವಷ್ಟಾ, ಕಾಷ್ಠತಟ್, ತಕ್ಷಾ, ರಥಕಾರಃ, ವರ್ಧಕೀ–ಈ ೫ ಬಡಗಿ ॥ ೪೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ನಾಡಿಂಧಮಃ, ಕಳಾದಃ, ಸುವರ್ಣಕಾರಃ, ಮುಷ್ಟಿಕಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಕಸಾಲೆ.
ವೈಕಟಿಕಃ, ಮಣಿಕಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಮಣಿಗಾಱಂ.
ವ್ಯೋಕಾರಃ, ಲೋಹಕಾರಃ ಈ ಎರಡು ಬೋಗಾಱಂ ॥ ೪೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷುರಮರ್ದೀ, ದಿವಾಕೀರ್ತಿಃ, ಚಂಡಿಳಃ, ನಾಪಿತಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ನಾವಿದಂ,
ಮಾಳಾಕಾರಃ, ಮಾಲಿಕಃ, ಪಾರಿಹಾರಿಕಃ–ಈ ಮೂರು ಮಾಲೆಗಾಱಂ ॥ ೪೩೫ ॥

---

1 ವಲ್ಲಾ 2 ಕಥ್ಯತೇಽಭ್ಯೂಷಃ 3 ಯದ್ಯುಪಯರ್ಯಶ್ಚ, ಸಜ್ಜಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ 4 ಖೇಲಂಕಃ
5 ಧ್ಮಾಕಾರೋ 6 ಪ್ರಾತಿ,

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೯೦—ಕುಂಭಕಾರಃ ಕುಲಾಲಸ್ಸ್ಯಾತ್ ತಂತುವಾಯಃ ಕುವಿಂದಕಃ ॥
ಸಂವಾಹಕೋಽಂಗಮರ್ದೀ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ತುನ್ನವಾಯಶ್ಚ ಸೌಚಿಕಃ ॥ ೪೩೬ ॥

೫೯೧—ಲೇಪಕಃ ಪಳಗಂಡ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ರಂಗಾಜೀವಸ್ತು ಚಿತ್ರಕೃತ್ ॥
ಕರ್ಮ ಲೇಪ್ಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಪು(ಹ)ಸ್ತಕರ್ಮ ಸ್ಮೃತಂ ಬುಧೈಃ ॥ ೪೩೭ ॥

೫೯೨—ಶೈಲಾಲೀ ಶೈಲೂಷಃ ಕುಶೀಲವಶ್ಚಾರಣಃ ಕಃ(ಕೃ)ಶಾಶ್ವೀ ಚ ॥
ಜಾಯಾಜೀವೋ ಭರತೋ ನಟಸ್ತಥಾ ಸ್ಯಾನ್ನಟೀ ಕ್ಷುದ್ರಾ ॥ ೪೩೮ ॥

೫೯೩—ಶಿಲ್ಪಿನಃ ಕಾರವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥
ನಿರ್ನೆ(ರ್ಣೆ)ಜಕಃ ಸ್ಸ್ಯಾದ್ರಜಕಃ [1]ಕಲ್ಯಪಾಲಸ್ತು ಶೌಂಡಿಕಃ ॥ ೪೩೯ ॥

೫೯೪—[2]ಕೈವರ್ತೋ ಧೀವರೋ ದಾ(ಶೋ)ಸೋ ಮತ್ಸ್ಯಬಂಧೀ ಚ ಜಾಳಿಕಃ ॥
ಆನಾ(ನ)ಯಃ ಕಥ್ಯತೇ ಜಾಳಃ ಕುವೇಣೀ ಮತ್ಸ್ಯಬಂಧಿನೀ ॥ ೪೪೦ ॥

೫೯೫—ವೈತಂಸಿಕಃ ಸೌನಿಕಃ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕೌಟಿಕೋ ಮಾಂಸವಿಕ್ರಯೀ ॥
ಸೂನಾ ಸ್ಯಾದ್ಘಾತನಸ್ಥಾನಂ ಕೃಪಾಣೀ ಲೂನಕರ್ತ(ನೀ)ರೀ ॥ ೪೪೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕುಂಭಕಾರಃ, ಕುಲಾಲಃ–ಈ ಎರಡು ಕುಂಬಾರಂ.
ತಂತುವಾಯಃ, ಕುವಿಂದಕಃ–ಈ ಎರಡು ಸಾಲಿಗಂ.
ಸಂವಾಹಕಃ, ಅಂಗಮರ್ದಃ–ಈ ಎರಡು[ಮೆ]ಯ್ಮ್[ಇ]ಟಿ [=ಮರ್ದನಿಗ–ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು]
ತುನ್ನವಾಯಃ, ಸೌಚಿಕಃ–ಈ ಎರಡು ಚಿಪ್ಪಿಗಂ ॥ ೪೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ಲೇಪಕಃ, ಪಳಗಂಡಃ–ಈ ಎರಡು ಲೆಪ್ಪಗಾಱಂ
ರಂಗಾಜೀವಃ, ಚಿತ್ರಕೃತ್–ಈ ಎರಡು ? ವ್ಯಾಱಿಗಾಱಂ [ಬಣ್ಣಗಾಱಂ, ಚಿತ್ರಕಾರಂ]
ಲೆಪ್ಪ ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳ ಕೆಲಸಮುಂ (ಹ)ಪುಸ್ತಕರ್ಮ ಎಂಬುದು ॥ ೪೩೭ ॥

ಟೀ ॥ ಶೈಲಾಲೀ, ಶೈಲೂಷಃ, ಕುಶೀಲವಃ, ಚಾರಣಃ, ಕೃಶಾಶ್ವೀ, ಜಾಯಾಜೀವಃ, ಭರತಃ, ನಟ–ಈ ೮ ನಟ್ಟುವಿಗಂ. ನಟೀ, ಕ್ಷುದ್ರಾ–ಈ ಎರಡು ನಟ್ಟುವಿಗಿತ್ತಿ ॥ ೪೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಶಿಲ್ಪೀ, ಕಾರುಃ, ಪ್ರಕೃತಿಃ–ಈ ಮೂರು ಪಂಚಕಾರುಕರ್.
ನಿರ್ಣೇಜಕಃ, ರಜಕಃ–ಈ ೨ ಅಗಸಂ. ಕಲ್ಯಪಾಲಃ, ಶೌಂಡಿಕಃ–ಈ ೨ ಕಳ್ಳವಾಳಂ ॥ ೪೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕೈವರ್ತಃ, ಧೀವರಃ, ದಾಶಃ, ಮತ್ಸ್ಯಬಂಧೀ, ಜಾಳಿಕಃ–ಈ ೫ ಜಾಲಗಾಱಂ.
ಆನಾಯಃ, ಜಾಳಃ, ಕುವೇಣೀ, ಮತ್ಸಬಂಧಿನೀ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಬಲೆ ॥ ೪೪೦ ॥

ಟೀ ॥ ವೈತಂಸಿಕಃ, ಸೌನಿಕಃ, ಕೌಟಿಕಃ, ಮಾಂಸವಿಕ್ರಯೀ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೊನೆಗಾಱಂ.
ಸೂನಾ, ಘಾತ(ನ)ಕಸ್ಥಾನಂ–ಈ ಎರಡು ಕೊಲುವೆಡೆ.
ಕೃಪಾಣೀ, ಲೂನಕರ್ತರೀ–ಈ ಎರಡು ಕಡಿವ ಕತ್ತಿಗೆ ॥ ೪೪೧ ॥

---

1 ಕಲ್ಪಪಾಲ 2 ವೈವರ್ತೋ. 3 ಕೃಪಾಣೀಲೀ ಚ ಕರ್ತರೀ (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕೃಪಾಣೀ, ಈಲೀ, ಕರ್ತರೀ–ಈ ೩ ಕಡಿವ ಕತ್ತಿಗೆ ಎಂದರ್ಥವು.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೫೯೬—ಚರ್ಮಕೃತ್ಪಾದುಕಾಕಾರೋ ನಧ್ರೀ ವಧ್ರೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಮೃಗಯುರ್ಲುಬ್ಧಕೋ ವ್ಯಾಧೋ ಬುಧೈರ್ವಾಗುರಿಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪೨ ॥

೫೯೭—ಶುಲ್ಬಾ ರಜ್ಜು[1] ರ್ವಟಾರಶ್ಚ ವಟಸ್ತಂತ್ರೀಗುಣಸ್ತಥಾ ॥
ಪಾಶಃ ಸ್ಯಾದ್ಬಂಧನಗ್ರಂಥಿಃ ವಾಗುರಾ ಮೃಗಜಾಳಿಕಾ ॥ ೪೪೩ ॥

೫೯೮—ಅಂತಾವಸಾಯಿಾ ಚಂಡಾಳೋ ನಿಷಾದಶ್ಚ ಜ(ಸ)ನಂಗಮಃ ॥
ಶ್ವಪಚಃ [2]ಪುಲ್ಕಸಶ್ಚೈವ ಮಾತಂಗಃ ಪ್ಲವಕ(ಗ)ಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪೪ ॥

೫೯೯—ಕಿರಾತಶ್ಶಬರೋ[3] ನಿಷ್ಟ್ಯಃ ಪುಳಿಂದಾ ನಾಹಳಾ ಭಟಾಃ ॥
ಮಾಳಾ ಮ್ಲೇಚ್ಛಾದಯೋ ಭಿಲ್ಲಾಃ ಕಥ್ಯಂತೇ ಹ್ಯಂತಜಾತಯಃ ॥ ೪೪೫ ॥

೬೦೦—ರೋಗೋ ರುಕ್ ವ್ಯಾಧಿರಾ(ಕ)ಕಲ್ಯಂ ಗದೋ ಮಾಂದ್ಯಮಪಾಟವಂ ॥
ಆಮ ಆಮಯ ಆತಂಕ ಉಪತಾಪೋ ರುಜಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೪೪೬ ॥

೬೦೧—ಕ್ಷವಥುಃ ಕಥ್ಯತೇ ಕಾ(ಶೊ)ಸೋ [4]ವೇಪಥುಃ ಕಂಪ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ದವಥುಃ ಪರಿತಾಪಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಗ್ಲಾನಿಶ್ಚ ಕ್ಲಮಥುಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪೭ ॥

೬೦೨—ರಾಜಯಕ್ಷ್ಮಾ ಕ್ಷಯಃ ಶೋಫ(ಷ)ಃ [5]ಶೋಕಃ ಶ್ವಯಥುರುಚ್ಯತೇ ॥
ಕಿಲಾ(ಸ)ಶಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸಿಧ್ಮ ಪಾಮಾ ಕಚ್ಛೂಃ ಖಸಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಚರ್ಮಕೃತ್, ಪಾದುಕಾಕಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಸಂಮಗಾರಂ.
ನಧ್ರೀ, ವಧ್ರೀ–ಈ ಎರಡು ಹೆಬ್ಬೆಸಗಾಱಂ.
ಮೃಗಯುಃ, ಲುಬ್ಧಕಃ, ವ್ಯಾಧಃ, ವಾಗುರಿಕಃ– ಈ ೪ ಮಾವುಲಿಗಂ ॥ ೪೪೨ ॥

ಟೀ ॥ ಶುಲ್ಬಾ, ರಜ್ಜುಃ, ವಟಾರಃ, ವಟಃ, ತಂತ್ರೀಗುಣಃ–ಈ ೫ ನೇಣ್.
ಪಾಶಃ, ಬಂಧನಗ್ರಂಥಿಃ, ವಾಗುರಾ, ಮೃಗಜಾಳಿಕಾ–ಈ ೪ ಬೆಳ್ಳುವಾರಂ ॥ ೪೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅಂತಾವಸಾಯಿಾ, ಚಂಡಾಳಃ, ನಿಷಾದಃ, ಜನಂಗಮಃ–ಈ ೪ [ಪೊಲೆಯಂ]
ಶ್ವಪಚಃ, ಪುಲ್ಕಸಃ, ಮಾತಂಗಃ, ಪ್ಲವಕಃ–ಈ ೪ ಮಾದಿಗಂ ॥ ೪೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಕಿರಾತಃ, ಶಬರಃ, ನಿಷ್ಟ್ಯಃ, ಪುಳಿಂದಃ, ನಾಹಳಃ, ಭಟಃ, ಮಾಳಾ, ಮ್ಲೇಚ್ಛಃ–
ಈ ೮ ಬೇಡರ್ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳಂತ್ಯ ಜಾತಿಗಳ್ ॥ ೪೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ರೋಗಃ, ರುಕ್, ವ್ಯಾಧಿಃ, ಆಕಲ್ಯಂ, ಗದಃ, ಮಾಂದ್ಯಂ, ಅಪಾಟವಂ, ಆಮಃ, ಆಮಯಃ, ಆತಂಕಃ, ಉಪತಾಪಃ, ರುಜಾ–ಈ ೧೨ ವ್ಯಾಧಿ ॥ ೪೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷವಥುಃ, ಕಾಸಃ–ಈ ೨ ಕೆಂಮು. ವೇಪಥುಃ, ಕಂಪಃ- ಈ ೨ ನಡುಕಂ.
ದವಥುಃ, ಪರಿತಾಪಃ–ಈ ೨ ಬಳಲಿಕೆ. ಗ್ಲಾನಿಃ, ಕ್ಲಮಥುಃ–ಈ ೨ ಉಮ್ಮಳಿಕೆ ॥ ೪೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ರಾಜಯಕ್ಷ್ಮಾ, ಕ್ಷಯಃ, ಶೋಫಃ–ಈ ೩ ಕ್ಷಯವ್ಯಾಧಿ.
ಶೋಫಃ, ಶ್ವಯಥುಃ–ಈ ೨ ಬಾ(ವು)ಹು. ಕಿಲಾಸಃ, ಸಿಧ್ಮಃ–ಈ ೨ ಚಿಬ್ಬು.
ಪಾಮಾ, ಕಚ್ಛೂಃ, ಖಸಃ–ಈ ೩ ಕೆರಕು (ಕೆಱಂಕು) ॥ ೪೪೮ ॥

---

1 ವರಾಟಶ್ಚವಟಸ್ತಂತ್ರೀಗುಣಃ 2 ಪಕ್ಕಶಶ್ಚೈವ. 3 ಕಿರಾತಾಶ್ಶಬರಾ ನಿಷ್ಟ್ಯಾ. 4 ವಪಥುಃ 5 ಶೋಷಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೦೩—ಕಂಡೂತಿಃ ಕಂಡೂಯಾ ಕಂಡೂಃ ಕಂಡೂಯನಂ ತಥಾ ಖರ್ಜೂಃ ॥
ಜಾಗರ್ಯಾ ಜಾಗರಣಂ ಪ್ರಜಾಗರೋ ಜಾಗರಾ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ॥ ೪೪೯ ॥

೬೦೪—ಪಿಟಕಃ ಸ್ಫೋಟಕೋ ಗಂಡಃ ಶ್ವಿತ್ರಂ ಕುಷ್ಠಂ ತು ಪಾಂಡುರಂ ॥
ಶ್ಲೀಪದಂ ಪಾದವಲ್ಮೀಕಂ ಪೃಷ್ಠಗ್ರಂಥಿರ್ಗಡುಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೫೦ ॥

೬೦೫—ಕೇಶಘ್ನಮಿಂದ್ರಲುಪ್ತಂ ಸ್ಯಾದರ್ಶಶ್ಚ ಗುದ(ಡ)ಕೀಲಕಃ ॥
ಮಾಯುಃ [1]ಪಿತ್ತಂ ಕಫಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾ ಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಶ್ಚಪೀನಸಃ ॥ ೪೫೧ ॥

೬೦೬—ವಾತಕೀ ವಾತರೋಗೀ ಸ್ಯಾತ್ಸಾತಿಸಾರೋಽತಿಸಾರಕೀ ॥
ಸಿದ್ಧ್ಮಲಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾರ್ಶಸಂಯೋಗಾತ್ ಸಿಧ್ಮಳಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಳೋಽರ್ಶಸಃ ॥ ೪೫೨ ॥

೬೦೭—ದದ್ರುಣೋ ದದ್ರುರೋಗೀ ಸ್ಯಾ[2]ನ್ನಕ್ಷುದ್ರಃ ಕ್ಷುದ್ರನಾಸಿಕಃ ॥
ಕ್ಲಿನ್ನೇ ಯಸ್ಯಾಕ್ಷಿಣೀ ಪಿಲ್ಲಶ್ಚಿಲ್ಲಶ್ಚುಲ್ಲಶ್ಚ ಸ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೫೩ ॥

೬೦೮—ಪಿಚಂಡಿಳೋ ಬೃಹತ್ಕುಕ್ಷಿಃ ತುಂದಿಳೋದರಿಳೌ ಚ ಸಃ ॥
ಖಳತಿಃ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಐಂದ್ರ[3] ಲುಪ್ತಕ ಏವಚ ॥ ೪೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಕಂಡೂತಿಃ, ಕಂಡೂಯಾ, ಕಂಡೂಃ, ಕಂಡೂಯನಂ, ಖರ್ಜೂಃ—ಈ ೫ ತಿನಸು.
ಜಾಗರ್ಯಾ, ಜಾಗರಣಂ, ಪ್ರಜಾಗರಃ, ಜಾಗರಾ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಎಚ್ಚತ್ತಿರ್ಪುದು ॥ ೪೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿಟಕಃ, ಸ್ಫೋಟಕಃ, ಗಂಡಃ—ಈ ಮೂರು ಪು(ಹು)ಣ್ಣ್.
ಶ್ವಿತ್ರಮೆಂಬುದು ಬೆಳ್ಪೊನ್ನು. ಶ್ಲೀಪದಂ, ಪಾದವಲ್ಮೀಕಂ—ಈ ಎರಡು ಒಱಲೆಗಾಲ್.
ಪೃಷ್ಠಗ್ರಂಥಿಃ, ಗಡುಃ—ಈ ಎರಡು ಬೆಂನಕುಱು ॥ ೪೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕೇಶಘ್ನಂ, ಇಂದ್ರಲುಪ್ತಂ—ಈ ಎರಡು [4]ತೇವುಳು. [=ತೇವುಳ್]
ಅರ್ಶಃ, ಗುದಕೀಲಕಃ—ಈ ಎರಡು ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ. ಮಾಯುಃ, ಪಿತ್ತಂ—ಈ ಎರಡು ಪಿತ್ತಂ.
ಕಫಃ, ಶ್ಲೇಷ್ಮಾ, ಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಃ, ಪೀನಸಃ—ಈ ಎರಡು ನೆಗಡಿ ॥ ೪೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ವಾತಕಿಯೆಂಬವನುಂ ವಾತರೋಗವನುಳ್ಳವಂ.
ಅತಿಸಾರಕಿಯೆಂ(ಬವನುಂ)ಬುದು ಬಸಿರ್ಕುತ್ತವುಳ್ಳವಂ.
ಚಿಬ್ಬ ಉಳ್ಳವನಂ ಸಿಧ್ಮಳನೆಂಬುದು. ಶ್ಲೇಷ್ಮಾವುಳ್ಳವನು ಶ್ಲೇಷ್ಮಳನೆಂಬುದು.
ಅರಿಸೆಯುಳ್ಳವನಂ ಅರ್ಶಸನೆಂಬುದು ॥ ೪೫೨ ॥

ಟೀ ॥ ತರ್ದುಳ್ಳವನಂ ದದ್ರುಣನೆಂಬುದು. ನಕ್ಷುದ್ರನೆಂಬುವಂ ಚಿಕ್ಕಮೂಗಿನವಂ.
ಪಿಲ್ಲಃ, ಚಿಲ್ಲಃ, ಚುಲ್ಲಃ—ಈ ಮೂರು ಅಳಿಗಣ್ಣವಂ ॥ ೪೫೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿಚಂಡಿಳಃ, ಬೃಹತ್ಕುಕ್ಷಿಃ, ತುಂದಿಳಃ, ಉದರಿಳ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಹೊಟ್ಟೆಗಂ.
ಖಳತಿಃ, ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ, ಐಂದ್ರಲುಪ್ತಕಃ—ಈ ಮೂರು ತರಟೆದಲೆ(ಯಂ) ॥ ೪೫೪ ॥

---

1 ಪಿತ್ತಃ 2 ನ್ನಃಕ್ಷುದ್ರಃ 3 ಲುಪ್ತಕ 4 ತಗಳಿಗೆ ಎಂಬ ಚರ್ಮದ ಹುರುಪೆ ಬೀಳುವ ರೋಗವಿರಬಹುದು

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೦೯—ಅಂಧೋ ಹ್ಯನೇಡಮೂಕಃ ಸ್ಯಾದೇಡೋ ಬಧಿರ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಜಡಃ ಕಡಃಸ್ಮೃತೋ ಮೂಕಃ[1] ಕಳಮೂಕಸ್ತ್ವವಾಕ್ಪ್ರುತಿಃ ॥ ೪೫೫ ॥

೬೧೦—ಖಂಜಃ ಪಂಗುಸ್ತಥಾ ಶ್ರೋಣಿ(ಣ)ಃ ಕುಣಿರ್ವಿಕಳಪಾಣಿಕಃ ॥
ತುಂ(ಡಿ)ದಿರುನ್ನತನಾಭಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ವಿಗ್ರೋ ವಿಗತನಾಸಿಕಃ ॥ ೪೫೬ ॥

೬೧೧—ಗಡುಳಃ ಕಥ್ಯತೇ ಕುಬ್ಜಃ ಖರ್ವಶಾಖಸ್ತು ವಾಮನಃ ॥
ಪೃಶ್ನಿ[2] ರಲ್ಪಶರೀರಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಿರಾತ ಸ್ಸ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೪೫೭ ॥

೬೧೨—ಆಯುರ್ವೇದೀ ಭಿಷಗ್ವೈದ್ಯೋ ದೋಷಜ್ಞಃ ಸ್ಯಾಚ್ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ॥
ಉಪಚರ್ಯಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸ್ಯಾನ್ನಿದಾನಂ ಹೇತುರುಚ್ಯತೇ ॥ ೪೫೮ ॥

೬೧೩—ಜಾಂಗುಳಿಕೋ ವಿಷಭಿಷಕ್ ವ್ಯಾಳ[3]ಗ್ರಾಹ್ಯಹಿ ತುಂಡಿಕಃ ॥
ಭೈಷಜ್ಯಂ ಭೇಷಜಂ ಜಾಯುರಗದ ಸ್ತಂತ್ರಮೌಷಧಂ ॥ ೪೫೯ ॥

೬೧೪—ಸಿಂಧೂತ್ಥಂ ಮಣಿ[4] ಮಂಥಂ ಚ ಸೈಂಧವಂ ಲವಣೋತ್ತಮಂ ॥
ಕೃಷ್ಣೋಪಕುಲ್ಯಾ ವೈದೇಹೀ ಮಾ(ಗ)ಧೀ ಪಿಪ್ಪಲೀ ಕಣಾ ॥ ೪೬೦ ॥

ಟೀ॥ ಅಂಧಃ, ಅನೇಡಮೂಕಃ-ಈ ೨ ಕುರುಡಂ. ಏಡಃ, ಬಧಿರಃ-ಈ ೨ ಕಿವುಡಂ. ಜಡಃ, ಕಡಃ-ಈ ೨ ಮೂಗಂ. ಕಳಮೂಕನೆಂಬುವಂ ಮೂಗನುಂ ಕಿವುಡನುಂ ॥ ೪೫೫ ॥

ಟೀ॥ ಖಂಜಃ, ಪಂಗುಃ, ಶ್ರೋಣಿಃ-ಈ ಮೂರು ಪೆಳವಂ.
ಕುಣಿಯೆಂಬವಂ ಕೆಯ್ಯಿಲ್ಲದವಂ. ತುಂದಿಯೆಂಬವಂ ಬಗುಡಂ.
ವಿಗ್ರಎಂಬುದು ಮೂಗಿಲ್ಲದವಂ ॥ ೪೫೬ ॥

ಟೀ॥ ಗಡುಳಃ, ಕುಬ್ಜಃ-ಈ ಎರಡು ಗುಜ್ಜಂ.
ಕೆಯ್ಕಾಲ್ ಕಿಱಿಯವನಂ ವಾಮನನೆಂಬುದು.
ಕಿಱಿಯೊಡಲವನಂ ಪೃಶ್ನಿಯೆಂಬುದು, ಕಿರಾತನುಂ ಎಂಬುದು ॥ ೪೫೭ ॥

ಟೀ॥ ಆಯುರ್ವೇದೀ, ಭಿಷಕ್, ವೈದ್ಯಃ, ದೋಷಜ್ಞಃ, ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ-ಈ ೫ ವೈದ್ಯಂ.
ಉಪಚರ್ಯಾ, ಚಿಕಿತ್ಸಾ-ಈ ಎರಡು ವೈದ್ಯಂ ಮಾಡುಹ.
ನಿದಾನವೆಂಬುದು ಕುತ್ತದ ಕಾರಣಂ ॥ ೪೫೮ ॥

ಟೀ॥ ಜಾಂಗುಳಿಕಃ, ವಿಷಭಿಷಕ್-ಈ ಎರಡು ಗಾರುಡಿಗಂ.
ವ್ಯಾಳಗ್ರಾಹೀಃ, ಅಹಿತುಂಡಿಕಃ-ಈ ಎರಡು ಹಾವಡಿಗಂ.
ಭೈಷಜ್ಯಂ, ಭೇಷಜಂ, ಜಾಯುಃ, ಅಗದಂ, ತಂತ್ರಂ, ಔಷಧಂ-ಈ ಆರು ಮದ್ದು ॥ ೪೫೯ ॥

ಟೀ॥ ಸಿಂಧೂತ್ಥಂ, ಮಾಣಿಮಂಥಂ, ಸೈಂಧವಂ, ಲವಣೋತ್ತಮಂ-ಈ ೪ ಸೈಂಧವಂ.
ಕೃಷ್ಣಾ, ಉಪಕುಲ್ಯಾ, ವೈದೇಹೀ, ಮಾಗಧೀ, ಪಿಪ್ಪಲೀ, ಕಣಾ-ಈ ಆರು ಹಿಪ್ಪಲಿ ॥ ೪೬೦ ॥

---

1 ಕಲ್ಲಮೂಕಸ್ತ್ವ ವಾಕ್ಪ್ರುತಿಃ 2 ಸ್ವಲ್ಪ 3 ಗ್ರಾಹೋಽಹಿ 4 ಮುಯಿಂಚ, ಮಾಣಿಮಂಥಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೧೫—ಶುಂಠೀ ನಾಗರಮುಕ್ತಂ ಮಹೌಷಧಂ ವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ ವಿಶ್ವಾ ||
ಮಧುಕಂ ಯಷ್ಟಿ ಮಧು ಸ್ಯಾದಮೃತಾವತ್ಸಾದನೀ ಗುಳೂಚೀ ಚ || ೪೬೧ ||

೬೧೬—ಆರ್ದ್ರಕಂ ಶೃಂಗಬೇರಂ ಸ್ಯಾದಜಾಜೀಜೀರಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ||
[1]ವೇಲನಂ ಮರಿಚಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮೂಷಣಂ ಚ ಮನೀಷಿಭಿಃ || ೪೬೨ ||

೬೧೭—ಸೌವರ್ಚಲಸ್ತು ರುಚಕಃ ಕುಸ್ತುಂಬುರು ಚ ಧಾನ್ಯಕಂ ||
ತ್ರಿಕಟು ತ್ರ್ಯೂಷಣಂ[2] ವ್ಯೋಷಂ ಹಿಂಗು ರಾಮಠ[3] ಮುಚ್ಯತೇ || ೪೬೩ ||

೬೧೮—ಹರೀತಕ್ಯಭಯಾ ಪಥ್ಯಾ ಧಾತ್ರೀ ಚಾಮಳಕೀ ಶಿವಾ ||
ಕ(ಲಿ)ಲಿರಕ್ಷೋ ವಿಭೀತಃ ಸ್ಯಾತ್ತ್ರಿತಯಂ ತ್ರಿಫಳಾ ಸ್ಮೃತಾ || ೪೬೪ ||

೬೧೯—ಏಡಗಜಃ [4]ಪ್ರಪುನಾಟೋ ದದ್ರುಘ್ನಶ್ಚಕ್ರಮರ್ದನಃ[5] ಪ್ರೋಕ್ತಃ ||
ಶತಮೂಲಿಕಾತ್ವ ಭೀರುರ್ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾ[6] ಕಂಟಕಾರಿಕಾ ವ್ಯಾಘ್ರೀ || ೪೬೫ ||

೬೨೦—ಪುರಾಖ್ಯೋ ಮಹಿಷಾಕ್ಷಶ್ಚ ಗುಗ್ಗು(ಳ)ಳುಸ್ಸ್ಯಾತ್ಫಳಂಕಷಃ ||
ಮಹಾರಜತ(ನ)ಮಿಚ್ಛಂತಿ ಕುಸುಂಭಂ ಚ ಸುಮೇಧಸಃ || ೪೬೬ ||

ಟೀ || ಶುಂಠೀ, ನಾಗರಂ, ಮಹೌಷಧಂ, ವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ, ವಿಶ್ವಾ—ಈ ೫ ಶುಂಠಿ.
ಮಧುಕಂ, ಯಷ್ಟಿಮಧುಕಃ—ಈ ಎರಡು ಯಷ್ಟಿಮಧುಕಂ.
ಅಮೃತಾ, ವತ್ಸಾದನೀ, ಗುಳೂಚೀ—ಈ ಮೂರು ಅಮರ್ದುವಳ್ಳಿ || ೪೬೧ ||

ಟೀ || ಆದ್ರಕಂ, ಶೃಂಗಬೇರಂ—ಈ ಎರಡು ಅಲ್ಲದ ಕೊಂಬು.
ಅಜಾಜೀ, ಜೀರಕಃ—ಈ ಎರಡು ಜೀರಗೆ.
ವೇಲನಂ, ಮರಿಚಂ, ಊಷಣಂ—ಈ (ಮೂರು) ಎರಡು ಮೆಣ(ಣಿ)ಸು || ೪೬೨ ||

ಟೀ || ಸೌವರ್ಚಳಃ, ರುಚಕಃ—ಈ ಎರಡು ಸೌವರ್ಚಳಂ.
ಕುಸ್ತುಂಬುರು, ಧಾನ್ಯಕಂ—ಈ ಎರಡು ಕೊತ್ತುಂಬರಿ.
ತ್ರಿಕಟು, ತ್ರ್ಯೂಷಣಂ, ವ್ಯೋಷಂ—ಈ ಮೂರು ತ್ರಿಕಟುಕಂ.
ಹಿಂಗುಃ, ರಾಮಠಂ—ಈ ಎರಡು ಹಿಂಗು || ೪೬೩ ||

ಟೀ || ಹರೀತಕೀ, ಅಭಯಾ,ಪಥ್ಯಾ—ಈ ಮೂರು ಅಣಿಲೆ.
ಧಾತ್ರೀ, ಆಮಳಕೀ, ಶಿವಾ—ಈ ಮೂರು ನೆಲ್ಲಿ.
ಕಲಿಃ, ಅಕ್ಷಃ, ವಿಭೀತಃ—ಈ ಮೂರು ತಾಱೆ.
ಈ ಮೂಱುಂ ಕೂಡಿದೊಡೆ ತ್ರಿಫಳಾಯೆಂಬುದು || ೪೬೪ ||

ಟೀ || ಏಡಗಜಃ, ಪ್ರಪುನಾಟಃ, ದದ್ರುಘ್ನಃ, ಚಕ್ರಮರ್ದನಃ—ಈ ೪ ತಗ(ಚೆ)ಟೆ.
ಶತಮೂಳಿಕಾ, ಅಭೀರುಃ—ಈ ಎರಡು ಆಸಡಿ.
ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾ, ಕಂಟಕಾರಿಕಾ, ವ್ಯಾಘ್ರೀ—ಈ ಮೂರು ನೆಲಗುಳ್ಳಂ || ೪೬೫ ||

ಟೀ || ಪುರಾಖ್ಯಂ, ಮಹಿಷಾಕ್ಷಃ, ಗುಗ್ಗುಳಃ, ಫಲಂಕಷಃ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಗ್ಗುಳಂ.
ಮಹಾರಜತಂ, ಕುಸುಂಭಂ—ಈ ಎರಡು ಕುಸುಂಬೆ || ೪೬೬ ||

---

1 ವೇಲ್ಲಜಂ 2 ವ್ಯೋಷಾ. 3 ರಾಮಠ ಉಚ್ಯತೇ. 4 ಪ್ರಪುನ್ನಾಟೋ 5 ಮರ್ದಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ 6 ಕಾರಿಕಾ ತಥಾ ವ್ಯಾಘ್ರೀ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೬೧—ಹಿಂಗುಳಂ ಹೆಂಸಪಾದಂ ಚ ಕುರುವಿಂದಂ [1]ನಿಗದ್ಯತೇ ||
ಸಾರಘಂ ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ಕ್ಷೌದ್ರಂ ಮಧು[2] ಪುಷ್ಪರಸಸ್ತಥಾ || ೪೬೭ ||

೬೨—ಉಶೀರಂ ವೆ(ವಿ)ೕರಣೀಮೂಲಂ ಹ್ರೀಬೇರಂ ಬಾಳಕಂ ಜಳಂ[3]
ಮುಸ್ತಕಃ ಕುರುವಿಂದ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ [4]ಭದ್ರಾ ಚ ಜಳದಾಹ್ವಯಃ || ೪೬೮ ||

ಇತಿ

ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧ ವಿರಚಿತಾಯಾಂ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ

ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ ದ್ವಿತೀಯಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಟೀ || ಹಿಂಗುಳಂ, ಹೆಂಸಪಾದಂ, ಕುರುವಿಂದಂ–ಈ ಮೂರು ಇಂಗುಲಿಕಂ.
ಸಾರಘಂ, ಮಾಕ್ಷಿಕಂ, ಕ್ಷೌದ್ರಂ, ಮಧು, ಪುಷ್ಪರಸ–ಈ ೫ ಜೇನತುಪ್ಪಂ || ೪೬೭ ||

ಟೀ || ಉಶೀರಂ, ವೇರಣೀಮೂಲಂ–ಈ ಎರಡು ಬಿಳಿಯ ಬಾಳಂ.
ಹ್ರೀಬೇರಂ, ಬಾಳಕಂ, ಜಳಂ–ಈ ಮೂರು ಕರಿಯ ಬಾಳಂ.
ಮುಸ್ತಕಃ, ಕುರುವಿಂದಃ, ಭದ್ರಾ, ಜಳದಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಭದ್ರಮುಸ್ತೆ || ೪೬೮ ||

ಇದು

ನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಹಲಾಯುಧ ಟೀಕಿನೊಳ್

ಭೂಮಿಕಾಂಡಂ ದ್ವಿತೀಯಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಓಂ ಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ

---

1 ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ 2 ಪುಷ್ಕರಸಂ 3 ಜಲಂ 4 ಗುಂದ್ರಾ

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

|| ಶ್ರೀ ||

4. ಪಾತಾಳಕಾಂಡಂ

೬೨೩—ಬಡವಾಮುಖಂ ಪಾತಾಳಂ ವೈರೋಚನ ನಿಕೇತನಂ ||
ತಥಾಧೋಭುವನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ನಾಗಲೋಕೋ ರಸಾತಳಂ || ೧ ||

೬೨೪—ನಿಮ್ನಮಗಾಧೋ ಗರ್ತಃ ಶ್ವಭ್ರಂ ಸುಷಿರಂ [1]ತಥಾ ಬಿಲಂ ವಿವರಂ ||
ಅಂತರ[2] ಮವಟಂ ಛಿದ್ರಂ ನಿರ್ವ್ಯಥನಂ ರಂಧ್ರರೋಕ ಕುಹರದರಾಃ || ೨ ||

೬೨೫—ನಿರಯೋ ದುರ್ಗತಿಶ್ಚೈವ ನರಕ(ಃ)ಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ(ಃ) ||
ನಾರಕಾ ಜಂತವಃ ಪ್ರೇತಾ ಯಾತ್ಯಾಶ್ಚೈವಾತಿವಾಹಿಕಾಃ || ೩ ||

೬೨೬—ಯಾತನಾ ಕಾರಣಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಾರಾ ಬಂಧನಮುಚ್ಯತೇ ||
ಆಬಾಧಾ ವೇದನಾ ದುಃಖ [3]ಮಾರ್ತಿಃ ಪೀಡಾ ವ್ಯಥಾ ತಥಾ || ೪ ||

೬೨೭—ವೃಜಿನಂ ದುರಿತಂ ದುಷ್ಕೃತಮಘಮಂಹಃ ಕಿಲ್ಮಿಷಂ ತಮಃ ಕಲ್ಕಂ ||
ಏನಃ[4] ಕಲ್ಮಷಮಶುಭಂ ಪಾಪಂ ಸ್ಯಾತ್ಪಾತಕಂ ಪಾಪ್ಮಾ || ೫ ||

೬೨೮—ನಿಧನಂ ನಾಶೋ ಮೃತ್ಯುಃ ಮರಣಂ ಪಂಚತ್ವಮತ್ಯಯಃ ಕಾಲಃ ||
ಸಂಸ್ಥಾ ಸ್ಯಾ[5] ನ್ನಿಷ್ಠಾಂತೋ ನಿಮೀಲನಂ ದೀರ್ಘನಿದ್ರಾ ಚ || ೬ ||

ಟೀ || ಬಡಬಾಮುಖಂ, ಪಾತಾಳಂ, ವೈರೋಚನನಿಕೇತನಂ, ಅಧೋಭುವನಂ, ನಾಗಲೋಕಂ, ರಸಾತಳಂ–ಈ ಆರು ಪಾತಾಳಂ || ೧ ||

ಟೀ || ನಿಮ್ನಂ, ಅಗಾಧಂ, ಗರ್ತಃ, ಶ್ವಭ್ರಂ, ಸುಷಿರಂ, ಬಿಲಂ, ವಿವರಂ, ಅಂತರಂ, ಅವಟಂ, ಛಿದ್ರಂ, ನಿರ್ವ್ಯಥನಂ, ರಂಧ್ರಃ, ರೋಕಃ, ಕುಹರಃ, ದರಃ–ಈ ೧೫ ಕುಳಿ || ೨ ||

ಟೀ || ನಿರಯಃ, ದುರ್ಗತಿಃ–ಈ ಎರಡು ನರಕಂ.

ನಾರಕಾಃ, ಪ್ರೇತಾಃ, ಯಾತ್ಯಾಃ, ಆತಿವಾಹಿಕಾಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ನಾರಕರ್ || ೩ ||

ಟೀ || ಯಾತನಾ, ಕಾರಣಾ–ಈ ಎರಡು ದಂಡಣೆ.

ಕಾರಾಯೆಂಬುದು ಸೆರೆ.

ಆಬಾಧಾ, ವೇದನಾ, ದುಃಖಂ, ಆರ್ತಿಃ, ಪೀಡಾ, ವ್ಯಥಾ–ಈ ಆರು ದುಃಖಂ || ೪ ||

ಟೀ || ವೃಜಿನಂ, ದುರಿತಂ, ದುಃಕೃ(ಷ್ಕೃ)ತಂ, ಅಘಂ, ಅಂಹಃ, ಕಿಲ್ಮಿಷಂ, ತಮಃ, ಕಲ್ಕಂ. ಏನಃ, ಕಲ್ಮಷಂ, ಅಶುಭಂ, ಪಾಪಂ, ಪಾಪ್ಮಾ, ಪಾತಕಂ–ಈ ೧೪ ಪಾಪಂ || ೫ ||

ಟೀ || ನಿಧನಂ, ನಾಶಃ, ಮೃತ್ಯುಃ, ಮರಣಂ, ಪಂಚತ್ವಂ, ಅತ್ಯಯಃ, ಕಾಲಃ, ಸಂಸ್ಥಾ, ನಿಷ್ಠಾ, ಅಂತಃ, ನಿಮೀಳನಂ, ದೀರ್ಘನಿದ್ರಾ–ಈ ೧೨ ಸಾವು || ೬ ||

---

1 ವಪಾ ಬಿಲಂ 2 ಮವರಂ, ವಮಟು 3 ಮರ್ತಿಃ 4 ಕಲ್ಕುಖ 5 ಸ್ಯಾದ್ದಿಷ್ಟಾಂತೋ ದಿಷ್ಟಾಂತೋ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೨೯—ಪರಾಸುರುಪಸಂಪನ್ನಃ ಪ್ರಮೀತಃ ಸಂಸ್ಥಿತೋ ಮೃತಃ ॥
ಪ್ರೇತಃ ಪರೇತಶ್ಚ ತಥಾ ಕುಣಪ[1] ಶ್ಶವ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೭ ॥

೬೩೦—ಕಬಂಧಃ ಕಥ್ಯತೇ ರುಂಡಃ ಕ್ಷತಮೀರ್ಮಮರುರ್ವ್ರಣಃ ॥
ಅಸೃಗ್ಧ(ರಾ)ರೋಽಜಿನಂ ಚರ್ಮ ಕೃತ್ತಿಸ್ತ್ವಕ್ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೮ ॥

೬೩೧—ಪಲಲಂ ಜಾಂಗಲಂ ಮಾಂಸಂ ಪಲಂ ಪಿಶಿತಮಾಮಿಷಂ ॥
ಕ್ರವ್ಯಂ [2]ತರಸಮೇಕಾರ್ಥಂ ವಿಸ್ರಂ ಸ್ಯಾದಾಮಗಂಧಿಕಂ ॥ ೯ ॥

೬೩೨—ಕ್ಷತಜಂ ಲೋಹಿತಮಸ್ರಂ ರುಧಿರಮಸೃಕ್ ಶೋಣಿತಂ ಚ ರಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ॥
ಅಸ್ಥೀನಿ ಧ ತುಕೀಕಸಕುಲ್ಯಾನಿ ಭವಂತಿ ತುಲ್ಯಾನಿ ॥ ೧೦ ॥

೬೩೩—ಶರೀರಸ್ಯಾಸ್ಥಿ ಕಂಕಾಳಂ ತಥಾಸ್ಯಾದಸ್ಥಿಪಂಜರಂ ॥
ಶಿರಸೋಽಸ್ಥಿ ಕರೋಟಿಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಪಾಲಂ ಶಕಲಂ ಚ ತತ್ ॥ ೧೧ ॥

೬೩೪—[3]ಶಾಖಾಸ್ಥಿ ನಳ(ಳಿ)ಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪೃಷ್ಠಸ್ಯಾಸ್ಥಿ ಕಶೇರುಜ(ಕ)ಂ ॥
[4]ಕಕುಂದರಂ ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ ಮ(ಮ್ಮ)ಹಾಸ್ನಾಯುಶಿ(ಸಿ)ರಾ ಮತಾ ॥ ೧೨ ॥

೬೩೫—ಮಸ್ತಿಷ್ಕಂ ಮಸ್ತಕಸ್ನೇಹೋ ವಸಾ ಮೇದೋ ವಪಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಆ(ಅ)ಂತ್ರಂ[5] ಪುರೀತತ್ ಕಥಿತಂ ಕಾಲಕ(ಖ)ಂಡಂ ಯಕೃನ್ಮತಂ ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಾಸುಃ, ಉಪಸಂಪನ್ನಃ, ಪ್ರಮೀತಃ, ಸಂಸ್ಥಿತಃ, ಮೃತಃ—ಈ ೫ ಸತ್ತಾತಂ.
ಪ್ರೇತಃ, ಪರೇತಃ, ಕುಣಪಃ, ಶವಃ—ಈ ೪ ಪೆ(ಹೆ)ಣಂ ॥ ೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕಬಂಧಃ, ರುಂಡಃ—ಈ ಎರಡು ಮುಂಡಂ.
ಕ್ಷತಂ, ಈರ್ಮಂ—ಈ ಎರಡು ಏಱು. ಅರುಃ, ವ್ರಣಃ—ಈ ಎರಡು ಪುಣ್ (ಹುಣ್ಣು).
ಅಸೃಗ್ಧರಃ, ಅಜಿನಂ, ಚರ್ಮ್ಮ, ಕೃತ್ತಿಃ, ತ್ವಕ್—ಈ ೫ ತೊವಲ್ ॥ ೮ ॥

ಟೀ ॥ ಪಲಲಂ, ಜಾಂಗಲಂ, ಮಾಂಸಂ, ಪಲಂ, ಪಿಶಿತಂ, ಆಮಿಷಂ, ಕ್ರವ್ಯಂ, ತರಸಂ, ಈ ೮ ಮಾಂಸಂ. ನಾಱುವ ಮಾಂಸಂ ವಿಸ್ರಂಯೆಂಬುದು ॥ ೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷತಜಂ, ಲೋಹಿತಂ, ಅಸ್ರಂ, ರುಧಿರಂ, ಅಸೃಕ್, ಶೋಣಿತಂ, ರಕ್ತಂ—ಈ ೭ ನೆತ್ತರು.
ಅಸ್ಥಿ, ಧಾತು, ಕೀಕಸಂ, ಕುಲ್ಯಂ—ಈ ೪ ಎಲ್ವು ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕಂಕಾಳಂ, ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಂ—ಈ ಎರಡು ಒಡಲಯೆಲ್ವು.
ತಲೆಯ ಕಪಾಲಂ ಕರೋಟಿಯೆಂಬುದು. ಕಪಾಲವೆಂಬುದು ತಲೆಯ ಸಿಪ್ಪು ॥ ೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕೆಯ್ಯ ಕಾಲ ಎಲ್ವು ನಳಕಯೆಂಬುದು. ಕಶೇರುವೆಂಬುದು ನಟ್ಟೆಲ್ವು.
ಕಕುಂದರವೆಂಬುದು ಕೊರಳ ಹೆಂನರ.
ಸ್ಥೂಲಶಿರಾ, ಸ್ನಾಯುಶಿರಾ—ಈ ಎರಡು ಸೆರೆಯ ನರಂ ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಮಸ್ತಿಷ್ಕವೆಂಬುದು ತಲೆಯ ಮಿದುಳ್. ವಪಾ, ಮೇದಃ, ವಸಾ—ಈ ೩ ನೆಣಂ.
ಆಂತ್ರಂ, ಪುರೀತತ್—ಈ ಎರಡು ಕರುಳ್. ಯಕೃತ್ ಎಂಬುದು ಕರ್ಗಡ? [ಕಾಳಜ] ॥ ೧೩ ॥

---

1 ಶವಮುಚ್ಯತೇ. 2 ತರಮನೇಕಾರ್ಥಂ. 3 ಶಾಪಾಸ್ಥಿನಲಿನಂ 4 ಕಂಡರಾ ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾ ಸಾ ಯುಸ್ನಸಾ ಸ್ನಾಯುಃಶಿರಾ ಸ್ಮೃತಾ 5 ಪುರೀಷತ್

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೩೬—[1]ವೃಕ್ಕಾ ಸ್ಯಾದಗ್ರಮಾಂಸಂ ತು ತಿಳಕಂ ಕ್ಲೋಮ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಕೃಮಿಃ ಕೀಟಶ್ಚ ನೀಲಂಗುಃ [2]ಫುಲ್ಲಕಶ್ಚ ಸಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೪ ॥

೬೩೭—[3]ವರ್ಚ ಉತ್ಸರ್ಗ ಉಚ್ಚಾರೋ ವರ್ಚಸ್ಕೋಽವಸ್ಕರಃ ಶಕೃತ್ ॥
ಗೂಥಂ [4]ಕಿಟ್ಟಂ ಚ ವಿಡ್ವಿಷ್ಠಾ ಪುರೀಷಂ ಶಮಲಂ ಮಲಂ ॥ ೧೫ ॥

೬೩೮—ಶುಕ್ರಂ ವೀರ್ಯಂ ಬಲಂ ಬೀಜಮಿಂದ್ರಿಯಂ ರೇತ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಶ್ಮಶಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ಪಿತೃವನಂ ಚಿತಾ ಚಿತ್ಯಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೧೬ ॥

೬೩೯—ಕ್ರಂದಿತಂ ರುದಿತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಿಲಾಪಃ ಪರಿದೇವನಂ ॥
ಅಪಸ್ನಾನಂ ಮೃತಸ್ನಾನಂ ನಿವಾಪಃ ಪಿತೃತರ್ಪಣಂ ॥ ೧೭ ॥

೬೪೦—*ವಿಷಧರದಂದಶೂಕ ಪವನಾಶನ ಸರ್ಪಸರೀಸೃಪೋರಗವ್ಯಾ(ಳ)ಃ।
ಭುಜಗಭುಜಂಗ(ಮ) ಕುಂಭೀನಸ ಪನ್ನಗನಾಗ ಭೋಗಿನಃ ॥
ಅಹಿಫ[5] ಣಭೃತ್ ಪೃಥಾಕು ಕಾಕೋದರ ಕಂಚುಕಿ ಚಕ್ರಿ ಗೂಢಪಾತ್ ।
ದ್ವಿರಸನ ಕಾದ್ರವೇಯ ದರ್ವೀಕರ ದೃಕ್ಶ್ರುತಯೋ ಭುಜಂಗಮಾಃ ॥ ೧೮ ॥

೬೪೧—ಆಶೀವಿಷೋ(ಶೋ) ದೀರ್ಘಪೃಷ್ಠಃ ಕುಂಡಲೀ ಜಿಹ್ಮಗಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಫಣಃ ಫಣಾ ಫಟಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿಷಂ ಸ್ಯಾದ್ಗರಳಂ ಗರಃ ॥ ೧೯ ॥

ಟೀ ॥ ವೃಕಾ ಎಂಬುದು ಬಿಕ್ಕು. ತಿಲಕಂ, ಕ್ಲೋಮಂ–ಈ ೨ ಕಾರೆಳ್ಳು [=ಕರುಳು? ಕೋಶ]
ಕೃಮಿಃ, ಕೀಟಃ, ನೀಲಂಗುಃ, ಫುಲ್ಲಕಃ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಪು(ಹು)ಳು ॥ ೧೪ ।

ಟೀ ॥ ವರ್ಚಃ, ಉತ್ಸರ್ಗಃ, ಉಚ್ಚಾರಃ, ವರ್ಚಸ್ಕಃ, ಅಪಸ್ಕರಃ, ಶಕೃತ್, ಗೂಥಂ, ಕಿಟ್ಟಂ, ವಿಟ್, ವಿಷ್ಠಾ, ಪುರೀಷಂ, ಸಮಲಂ, ಮಲಂ–ಈ ೧೩ ಪಿಷ್ಠೆ ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಶುಕ್ಲಂ, ವೀರ್ಯಂ, ಬಲಂ, ಬೀಜಂ, ಇಂದ್ರಿಯಂ, ರೇತಃ–ಈ ೬ ಇಂದ್ರಿಯಂ.
ಶ್ಮಶಾನಂ, ಪಿತೃವನಂ–ಈ ೨ ಮಸಣಗಾಡು. ಚಿತಾ, ಚಿತ್ಯಾ–ಈ ೨ ಸಿದಗೆ ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ರಂದಿತಂ, ರುದಿತಂ, ವಿಲಾಪಃ, ಪರಿದೇವನಂ–ಈ ನಾಲ್ಕು ಅೞ್ಕೆ
ಅಪಸ್ನಾನಂ, ಮೃತಸ್ನಾನಂ–ಈ ಎರಡು ನೀರಿಳಿಹ?
ನಿವಾಪಃ, ಪಿತೃತರ್ಪಣಂ–ಈ ೨ ನೀರ್ಗುಡುವುದು ॥ ೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಷಧರಃ, ದಂದಶೂಕಃ, ಪವನಾಶನಃ, ಸರ್ಪಃ, ಸರೀಸೃಪಃ, ಉರಗಃ, ವ್ಯಾಳಃ, ಭುಜಗಃ, ಭುಜಂಗ(ಮ)ಃ, ಕುಂಭೀನಸಃ, ಪನ್ನಗಃ, ನಾಗಃ, ಭೋಗೀ, ಅಹಿಃ, ಫಣಭೃತ್, ಪೃಥಾಕುಃ, ಕಾಕೋದರಃ, ಕಂಚುಕೀ, ಚಕ್ರೀ, ಗೂಢಪಾತ್, ದ್ವಿರಸನಃ, ಕಾದ್ರವೇಯಃ, ದರ್ವೀಕರಃ, ದೃಕ್ಶ್ರುತಿಃ, ಭುಜಂಗಮಃ–ಈ ೨೫ ಪಾವಿನ ಪೆಸರ್ ॥ ೧೮ ॥

ಟೀ ॥ ಆಶೀವಿಷಃ, ದೀರ್ಘಪೃಷ್ಠಃ–ಈ ಎರಡು ನಿಮಿರ್ದ ಪಾ(ಹಾ)ವು.
ಕುಂಡಲೀ, ಜಿಹ್ಮಗಃ–ಈ ಎರಡು ತೆಕ್ಕೆಗಟ್ಟಿದ ಹಾವು.
ಫಣಃ, ಫಣಾ, ಫಟಾ–ಈ ಮೂರು ಹಾವಿನ ಹೆಡೆ.
ವಿಷಂ, ಗರಳಂ, ಗರಃ–ಈ ಮೂರು ಹಾವಿನ ವಿಷಂ ॥ ೧೯ ॥

---

1 ಬು(ಕ್ಕ)ಷಂ 2 ಪುಲಕ. 3 ಉಚ್ಯತೇ ವರ್ಚ ಉಚ್ಚಾರೋ 4 ಕೀಟಂ *ಈ ವೃತ್ತವು ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಲಕ್ಷಣವು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾದುದು. 5 ಫಣಿನೃತ್ಯ ದಕುಕೋಕೋದರಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೪೨—ಅಹೇಃ ಶರೀರಂ ಭೋಗಃ ಸ್ಯಾದಾಶೀರ್ದಂಷ್ಟ್ರಾಭಿಧೀಯತೇ ॥
[1]ಭವೇತ್ತ್ರಿಲಿಂಗೋ ಗೋನಾಸೋ ವಾಹಸೋಽಜಗರಃ ಶಯುಃ ॥ ೨೦ ॥

೬೪೩—ಅಲಗರ್ದೋ ಜಲವ್ಯಾಳೋ ರಾಜಿಳೋ [2]ಡುಂಡುಭಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಅಹೀರಣೀ ಸ್ಯಾದ್ದ್ವಿಮುಖೋ ರಾಜಸರ್ಪಶ್ಚ ಸರ್ಪಭುಕ್ ॥ ೨೧ ॥

೬೪೪—ನಿರ್ಲಯನೀ ನಿರ್ಮೋಕಂ ಕಂಚುಕಮುಕ್ತಾ ಭುಜಂಗಮುಕ್ತಾ ತ್ವಕ್ ॥
[3]ವಮ್ರಿಕೂಟಂ ನಾಕುರ್ವಲ್ಮೀಕೋ ವಾಮಲೂರುಶ್ಚ ॥ ೨೨ ॥

೬೪೫—ಉಪಜಿಹ್ವೋಪದೀಕಾ ಚ ವಮ್ರಿಸ್ಯಾದುಪದೇಹಿಕಾ ॥
ಅಳಂ ವೃಶ್ಚಿಕಲಾಂಗೂಲಂ ದ್ರುತ ಆಲಿಶ್ಚವೃಶ್ಚಿಕಃ ॥ ೨೩ ॥

೬೪೬—ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಃ ಶೌಲ್ಕಿ(ಕ್ಲಿ)ಕೇಯೋ ದಾರದಶ್ಚ ಪ್ರದೀಪನಃ ॥
ರಸಃ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ(ಷ್ಟ್ರಿ)ಕಃ ಕ್ಷ್ವೇಡಃ ತೀಕ್ಷ್ಣಶ್ಚ ವಿಷ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೪ ॥

೬೪೭—ಶೃಂಗಿಕೋ ವತ್ಸನಾಗ(ಭ)ಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಾಳಕೂಟೋ ಹಳಾಹಳಃ ॥
[4]ಕಾಕೋಟೋ ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಶ್ಚ ತದ್ಭೇದಾಸ್ಸ್ಯುರನೇ ಕಧಾ ॥ ೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಭೋಗವೆಂಬುದು ಹಾವಿನ ಒಡಲ್. ಆಶೀಃ, ದಂಷ್ಟ್ರಾ–ಈ ಎರಡು ಹಾವಿನ ದಾಡೆ. ತ್ರಿಲಿಂಗಃ, ಗೋನಾಸಃ, ವಾಹಸಃ, ಅಜಗರಃ, ಶಯುಃ–ಈ ೫ ಪೆರ್ವಾವು (ಹೆಬ್ಬಾವು) ॥ ೨೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅಲಗರ್ದಃ, ಜಳವ್ಯಾಳಃ–ಈ ಎರಡು ನೀರ್ವಾವು.
ರಾಜಿಳಃ, ಡುಂಡುಭಃ–ಈ ಎರಡು ಒಳ್ಳೆ.
ಅಹೀರಣಿ ಯೆಂಬುದು ಇರ್ತಲೆಗುಯ್ಯ.
ರಾಜಸರ್ಪಃ, ಸರ್ಪಭುಕ್–ಈ ಎರಡು ಅರವಃ(ಹಾ)ವು ॥ ೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ನಿರ್ಲಯನೀ, ನಿರ್ಮೋಕಂ, ಕಂಚುಕಂ–ಈ ಮೂರು ಹಾವಿನ ಹೆರೆ.
ವಮ್ರಿಕೂಟಂ, ನಾಕುಃ, ವಲ್ಮೀಕಃ, ವಾಮಲೂರಃ–ಈ ೪ ಹುತ್ತು ॥ ೨೨ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪಜಿಹ್ವಾ, ಉಪದೀಕಾ, ವಮ್ರಿ, ಉಪದೇಹಿಕಾ–ಈ ೪ ಉರ್ಚಿದ ಹೆರೆ.
ಅಳಂ, ವೃಶ್ಚಿಕಲಾಂಗೂಳಂ–ಈ ಎರಡು ತೇಟಿ(ಚೇಳ)ಬಾಲಂ.
ದ್ರುತಃ, ಅಳಿಃ, ವೃಶ್ಚಿಕಃ–ಈ ಮೂರು ತೇಟಿರ್ (ಚೇಳು) ॥ ೨೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಹಪುತ್ರಃ, ಶೌ(ಕ್ಲಿ)ಲ್ಕಿಕೇಯಃ, ದಾರದಃ, ಪ್ರದೀಪನಃ, ರಸಃ, ಸೌರಾ(ಷ್ಟ್ರಿ)ಷ್ಟ್ರಕಃ, ಕ್ಷ್ವೇಡಃ, ತೀಕ್ಷ್ಣಃ, ವಿಷಂ–ಈ ೯ ವಿಷಂ ॥ ೨೪ ॥

ಟೀ ॥ ಶೃಂಗಿಕಃ, ವತ್ಸನಾ(ಗ್ರ)ಃ, ಕಾಳಕೂಟಃ, ಹಳಾಹಳಃ, ಕಾಕೋ(ಲ)ಟಃ, ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಃ–ಈ ೬ ವಿಷಭೇದಂಗಳ್ ॥ ೨೫ ॥

---

1 ಭವೇತ್ತ್ರಿಲಿತ್ಸ್ರೋ, ಭವೇತ್ತ್ರಿಲಿಪ್ಸ್ರೋ. 2 ದುಂಡುಭ 3 ವಲ್ಮೀ, ವಮ್ರಿಃ 4 ಕಾಕೋಲೋ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೪೮—ಆಪಸ್ತೋಯಂ ಘನರಸಪಯಃ ಪುಷ್ಕರಂ ಮೇಘಪುಷ್ಪಂ ।
ಕಂ ಪಾನೀಯಂ ಸಲಿಲಮುದಕಂ ವಾರಿ ವಾಃ ಶಂಬರಂ ಚ ॥
ಅರ್ಣಃ ಪಾಥಃ ಕುಶಜಲವನಂ ಕ್ಷೀರಮಂಭೋಽಂಬು ನೀರಂ ।
[1]ಪ್ರಾಜ್ಞೈರುಕ್ತಂ ಭುವನಮಮೃತಂ [2]ಜೀವನಂ ಜೀವನೀಯಂ ॥ ೨೬ ॥

೬೪೯—ಅತಳಸ್ಪರ್ಶಮಗಾಧಂ ಗಂಭೀರಂ ಸ್ಯಾದ್ಗಭೀರಮಸ್ಥಾಗ(ಘಂ) ॥
ನಾವಾ ತಾರ್ಯಂ[3] ನಾವ್ಯಂ ದ್ರಾಕ್ ಭೃ[4]ತಕಂ ತತ್ಕ್ಷಣೋದ್ಧೃತಂ
[ತೋಯಂ ॥ ೨೭ ॥

೬೫೦—ಪ್ರಾಳೇಯಮವಶ್ಯಾಯಸ್ತುಹಿನಂ ಶಿಶಿರಂ ಹಿಮಂ ತುಷಾರಂ ಚ ॥
[5]ಮಿಹಿಕಾ ಸ್ಯಾನ್ನೀಹಾರೋ ಹಿಮಸಂಘಾತೋ ಹಿಮಾನೀ ಚ ॥ ೨೮ ॥

೬೫೧—ರೋಮಾಂಚಃ ಪುಳಕಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಂಟಕ [6]ವಿಜೃಂಭಿತೋದ್ಗಮನ ಫುಲ್ಲ ಕಸನಾನಿ ॥
ರೋಮಾಂಚೋ ರೋಮವಿಕಾರೋ ರೋಮಹರ್ಷಸ್ಸಮಾನಾರ್ಥಾಃ ॥ ೨೯ ॥

೬೫೨—ರತ್ನಾಕರಸ್ಸರಸ್ವಾನುದಧಿರುದನ್ವಾನ್ ಸರಿತ್ಪತಿರಕೂಪಾರಃ ॥
ಪಾರಾವಾರಸ್ತೋಯಧಿರರ್ಣವಜಳರಾಶಿ ಸಾಗರಸಮುದ್ರಾ(ಃ)ಶ್ಚ ॥ ೩೦ ॥

ಟೀ॥ ಆಪಃ(ಪ್), ತೋಯಂ, ಘನರಸಂ, ಪಯಃ, ಪುಷ್ಕರಂ, ಮೇಘಪುಷ್ಪಂ, ಕಂ, ಪಾನೀಯಂ, ಸಲಿಲಂ, ಉದಕಂ, ವಾರಿ, ವಾಃ, ಶಂಬರಂ, ಅರ್ಣಃ, ಪಾಥಃ, ಕುಶಂ, ಜಲಂ, ವನಂ, ಕ್ಷೀರಂ, ಅಂಭಃ, ಅಂಬು, ನೀರಂ, ಭುವನಂ, ಅಮೃತಂ, ಜೀವನಂ, ಜೀವನೀಯಂ–ಈ ೨೬ ನೀರ್ ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ॥ [7]ಅತ(ಳಾ)ಳಃ, ಅಸ್ಪರ್ಶಂ, ಅಗಾಧಃ, ಗಂಭೀರಂ, ಗಭೀರಂ, ಅಸ್ಥಾಗಂ–ಈ ೫ ಗುಂಡಿತು.
ನಾವ್ಯಯೆಂಬುದು ಹಱುಗಲಿಕ್ಕುವ ನೀರ್
ದ್ರಾಕ್ ಭೃತಕಂಯೆಂಬುದು ಆಗಟಿತ್ತ[8] ಯು ನೀರ್ ॥ ೨೭ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಳೇಯಂ, ಅವಶ್ಯಾಯಃ, ತುಹಿನಂ, ಶಿಶಿರಂ, ಹಿಮಂ, ತುಷಾರಂ, ಮಿಹಿಕಾ, ನೀಹಾರಃ–ಈ ೮ ಮಂಜು. ಹಿಮಾನೀಯೆಂಬುದು ಹಿಮದ ಮೊತ್ತಂ ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ॥ ರೋಮಾಂ(ಕ)ಚಃ, ಪುಳಕಃ, ಕಂಟಕಂ, ವಿಜೃಂಭಿತಂ, ಉದ್ಗಮನಂ, ಫುಲ್ಲಂ, ಕಸನಂ, ರೋಮಾಂಚಃ, ರೋಮವಿಕಾರಃ, ರೋಮಹರ್ಷಃ–ಈ ೧೦ ರೋಮಾಂಚಂ ॥ ೨೯ ॥

ಟೀ॥ ರತ್ನಾಕರಃ, ಸರಸ್ವಾನ್, ಉದಧಿಃ, ಉದನ್ವಾನ್, ಸರಿತ್ಪತಿಃ, ಅಕೂಪಾರಃ, ಪಾರಾವಾರಃ, ತೋಯಧಿಃ, ಅರ್ಣವಃ, ಜಳರಾಶಿಃ, ಸಾಗರಃ, ಸಮುದ್ರಃ–ಈ ೧೨ ಸಮುದ್ರಂ ॥ ೩೦ ॥

---

1 ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈ 2 ಜೀವನೀಯಂ ದಕಂ ಚ 3 ಕಾರ್ಯಂ 4 ಭೃಶಕಂ. 5 ಮಹಿಕಾ
6 ಕಮುದ್ಧುಷಣ ಮುಲ್ಲ ಕಸನಂ ಚ ರೋಮೋದ್ಗಮರೋಮವಿಕಾರ ರೋಮಹರ್ಷಾಸ್ಸಮಾನಾರ್ಥಾಃ
7 ಅತಳಸ್ಪರ್ಶಂ–ಎಂದು ಒಂದೇ ಪದವಿರಬಹುದು. 8 ಅಗತ್ತ್ರಯ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೫೩—ವೀಚೀ ಭಂಗಸ್ತರಂಗಃ ಸ್ಯಾತ್ತನ್ಮಹತ್ವೇ[1] ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಊರ್ಮಿರುತ್ಕಲಿಕೋಲ್ಲೋಲಃ ಕಲ್ಲೋಳೋ ಲಹರೀ ತಥಾ ॥ ೩೧ ॥

೬೫೪—ಮರ್ಯಾದಾ ಕೂಲದೇಶೋಽ [2]ಸ್ಯ ವೇಳಾ ವೃದ್ಧಿಶ್ಚ ವಾರಿಣಃ ॥
ವೇಳಾವನಂ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಮುಪಕಂಠಸ್ಯ ಯದ್ವನಂ ॥ ೩೨ ॥

೬೫೫—ಸಾಂಯಾತ್ರಿಕಃ ಪೋತವಣಿಕ್ ಪೋತಃ ಪ್ರವಹಣಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಕೂಪಕೋ ಗುಣವೃಕ್ಷಃ ಸ್ಯಾನ್ನಿರ್ಯಾಮಃ ಕರ್ಣಧಾರಕಃ ॥ ೩೩ ॥

೬೫೬—ಅಂತರ್ಜಲಚರಂ ಸತ್ವಂ ಕ್ರೂರಂ ಯಾದೋಽಭಿಧೀಯತೇ ।
ಅವಹಾರಸ್ಸ್ಮೃತೋ ಗ್ರಾಹಃ ಕುಂಭೀರೋ ನಕ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಕಚ್ಛಪಃ ಕಮಠಃ ಕೂರ್ಮಃ ತದ್ಭಾರ್ಯಾ ಚ ಢುಳೀ ಮತಾ ॥ ೩೪ ॥

೬೫೭—ವೈಸಾರಿಣೋ ವಿಸಾರಃ ಪೃಥುರೋಮಾ ಜಲಚರೋ ಝಷೋ ಮತ್ಸ್ಯಃ ॥
ತಿಮಿರನಿಮಿಷಶ್ಚ ಮೀನಃ ಶಕಲೀ ಶಲ್ಕೀ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ॥ ೩೫ ॥

೬೫೮—ಸಹಸ್ರದಂಷ್ಟ್ರಃ ಪಾಠೀನಃ ಪ್ರೋಷ್ಠೀ ಚ ಶಫರೀ ಮತಾ ॥
ನಳಮೀನಶ್ಚಿಳಚಿಮಃ ಕುಳೀರಃ ಕರ್ಕಟೋ ಮತಃ ॥ ೩೬ ॥

ಟೀ॥ ವೀಚೀ, ಭಂಗಃ, ತರಂಗಃ–ಈ ೩ ತೆರೆ.
ಊರ್ಮಿಃ, ಉತ್ಕಳಿಕಾ, ಉಲ್ಲೋಲಃ, ಕಲ್ಲೋಳಃ, ಲಹರೀ–ಈ ೫ ಪೆರ್ದೆರೆ ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ॥ ಮರ್ಯಾದಾ, ಕೂಲದೇಶಃ–ಈ ಎರಡು ತಡಿ. ವೇಳಾಯೆಂಬುದು ನೀರೊತ್ತು.
ವೇಳಾವನಮೆಂಬುದು ಸಮುದ್ರದ ತಡಿಯ ಬನಂ ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ॥ ಸಾಂಯಾತ್ರಿಕಃ, ಪೋತವಣಿಕ್–ಈ ಎರಡು ಭೈತ್ರದ ವ್ಯವಹಾರಿ.
ಪೋತಃ, ಪ್ರವಹಣಃ–ಈ ೨ ಭೈತ್ರಂ. ಕೂಪಕಃ, ಗುಣವೃಕ್ಷಕಃ–ಈ ೨ ಕೂವಕಂಬಂ.
ನಿರ್ಯಾಮಃ, ಕರ್ಣಧಾರಕಃ–ಈ ಎರಡು ಕೂವಕಂಬಿಗಂ ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ॥ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಣ ಕ್ರೂರಸತ್ವಂಗಳುಮಂ ಯಾದಃಯೆಂಬುದು.
ಅವಹಾರಃ, ಗ್ರಾಹಃ–ಈ ೨ ನೆಗಟು. ಕುಂಭೀರಃ, ನಕ್ರಃ–ಈ ೨ ಮೊಸಳೆ.
ಕಚ್ಛಪಃ, ಕಮಠಃ, ಕೂರ್ಮಃ–ಈ ಮೂರು ಆಮೆ.
ಢುಳಿಯೆಂಬುದು ಹೆಣ್ಣಾಮೆ. ॥ ೩೪ ॥

ಟೀ॥ ವೈಸಾರಿಣಃ, ವಿಸಾರಃ, ಪೃಥುರೋಮಾ, ಜಲಚರಃ, ಝಷಃ, ಮತ್ಸ್ಯಃ, ತಿಮಿಃ, ಅನಿಮಿಷಃ, ಮೀನಃ, ಶಕಲೀ, ಶಲ್ಕೀ, ಸಹಸ್ರದಂಷ್ಟ್ರಃ, ಪಾಠೀನಃ–ಈ ೧೩ ಮೀನ್.

ಪ್ರೋಷ್ಠೀ, ಶಫರೀ–ಈ ಎರಡು ಪೆ(ಹೆ) ಣ್ಮೀನ್.
ನಳಮೀನಃ, ಚಿಳಚಿಮಃ–ಈ ಎರಡು ಕಿಱುಮೀನ್.
ಕುಳೀರಃ, ಕರ್ಕಟಕಃ–ಈ ಎರಡು ಎಸಡಿ. ॥ ೩೫–೩೬ ॥

1 ಸ್ಯಾತ್ತನ್ಮಾಹ 2 ದೇಶಸ್ಸ್ಯಾದ್ವೇಲಾ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೫೯—ಶಾಲ [1]ಶ್ಕಲಕಃ ಕುಳಿಶೋ ರಾಜೀವೋ ಲೋಹಿತಶ್ಚಪಲ್ಲ(ಪ)ವಿಕಃ ||
ಶೃಂಗೀ [2]ಮದ್ಗುರವಾಗುರ್ನ್ನಂದ್ಯಾವರ್ತಾದಯೋ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯಾಃ || ೩೭ ||
೬೬೦—ಮತ್ಸ್ಯವಿಶೇಷೋ ಮಕರಃ ಕರಿಮಕರೋ ಭವತಿ ತದ್ವಿಶೇಷಸ್ತು ||
[3]ರೀರಲ್ಲ ತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಳ(ತಿಮಿಂಗಿಳ)ಗಿಳಾದಯೋ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯಾಃ || ೩೮ ||
೬೬೧—ಕ್ಷುದ್ರಾಂಡೋ ಮತ್ಸ್ಯಸಂಘಾತಃ ಪೋತಾಧಾನಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಗಂಡೂಪದಃ ಕಿಂಚುಳಕೋ ಜಳೂಕಾಸ್ಸ್ಯುಃ ಜಳೌಕಸಃ || ೩೯ ||
೬೬೨—ಮಂಡೂಕಃ ಪ್ಲವಗೋ ಭೇಕಃ ಶಾಲೂರೋ ದರ್ದುರೋ ಹರಿಃ ||
ಪ್ಲವಂಗಮಃ ಪ್ಲವಂಗಸ್ಸ್ಯಾದ್ವರ್ಷಾಭೂಸ್ತದ್ವಧೂಃ ಸ್ಮೃತಾ || ೪೦ ||
೬೬೩—ಯಾವಂತೋ ದೃಶ್ಯಂತೇ ನರಕರಿತುರಗಾದಯು ಸ್ಸ್ಥಳೇ ಜೀವಾಃ ||
ತಾವಂತಸ್ಸಲಿಲೇಷ್ವಪಿ ಜಳಪೂರ್ವಾಸ್ತೇ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ || ೪೧ ||
೬೬೪—ಉಕ್ತಾ ಮುಕ್ತಾ ಮೌಕ್ತಿಕಂ ಶೌಕ್ತಿಕೇಯಂ |
ಮುಕ್ತಾಸ್ಫೋಟಃ ಶುಕ್ತಿರಾಖ್ಯಾಯತೇಽಸೌ ||
ಕಂಬುಃ ಶಂಖಃ ಕ್ಷುಲ್ಲಕಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಶಂಖಾಃ |
ಶಂಬೂಕಾಸ್ತೇಸ್ಯುಃ ಕಪರ್ದೋ ವರಾಟಃ || ೪೨ ||

ಟೀ || ಶಾಲಃ, ಶಲಕಃ, ಕುಲಿಶಃ, ರಾಜೀವಃ, ಲೋಹಿತಃ, ಪಲ್ಲವಕಃ—ಈ ೬ ಮತ್ಸ್ಯದ ಭೇದಂಗಳ್.

ಶೃಂಗೀ, ಮದ್ಗುಃ, ಅವಾಗುಃ, ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ—ಈ ೪ ಮೊದಲಾಗುಳ್ಳುವು ಪೆರ್ಮೀನ್. || ೩೭ ||

ಟೀ || ಮತ್ಸ್ಯಭೇದಮಂ ಮಕರಮೆಂಬುದು. ಕರಿಮಕರಮೆಂಬುದು ಮಕರಭೇದಂ.

ರೀರಲ್ಲಃ, ತಿಮಿಃ, ತಿಮಿಂಗಿಳಃ (ತಿಮಿಂಗಿಳ ಗಿಳಃ)—ಈ ೪ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯುವಪ್ಪ ಮೀನ್ || ೩೮ ||

ಟೀ || ಕ್ಷುದ್ರಾಂಡಃ, ಮತ್ಸ್ಯಸಂಘಾತಃ, ಪೋತಾಧಾನಂ—ಈ ೩ ಕಿಱಿಯ ಮೀನ ಮೊತ್ತಂ.

ಗಂಡೂಪದಃ, ಕಿಂಚುಳಕಃ—ಈ ಎರಡು ನಾಯೊಳಲೆ.

ಜಳೂಕಾ, ಜಳೌಕಾಃ—ಈ ಎರಡು ಜಿಗುಳೆ || ೩೯ ||

ಟೀ || ಮಂಡೂಕಃ, ಪ್ಲವಗಃ, ಭೇಕಃ, ಶಾಲೂರಃ, ದರ್ದುರಃ, ಹರಿಃ, ಪ್ಲವಂಗಮಃ, ಪ್ಲವಂಗಃ—ಈ ೮ ಕಪ್ಪೆ. ವರ್ಷಾಭೂಯೆಂಬುದು ಪೆಣ್ ಗಪ್ಪೆ || ೪೦ ||

ಟೀ || ನೆಲದೊಳಗುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲಂ ನೀರೊಳಗೊಳವು, ಅವನು ಜಳಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನುಡಿಯುವುದು. ನೀರ್ವಾನಸಂ, ನೀರಾನೆಯೆಂಬುದು || ೪೧ ||

ಟೀ || ಮುಕ್ತಾ, ಮೌಕ್ತಿಕಂ, ಶೌಕ್ತಿಕೇಯಂ—ಈ ಮೂರು ಮುತ್ತು.

ಮುಕ್ತಾಸ್ಫೋಟಃ, ಶುಕ್ತಿಃ—ಈ ಎರಡು ಮುತ್ತಿನ ಸಿಪ್ಪು.

ಕಂಬುಃ, ಶಂಖಃ—ಈ ಎರಡು ಶಂಖಂ.

ಕ್ಷುಲ್ಲಕಃ, ಕ್ಷುದ್ರಶಂಖಃ, ಶಂಬೂಕಃ—ಈ ಮೂರು ಕಿಱಿಯ ಶಂಖಂ.

ಕಪರ್ದಃ, ವರಾಟಃ—ಈ ಎರಡು ಕವಡಿಕೆ || ೪೨ ||

---

1 ಶಕುಲಃ, 2 ಮುದ್ಗುರ ವಾಗುಸನಂದ್ಯಾ 3 ಚೀರಿಲ್ಲಿ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೬೫—ಸಿಂಧುಃ ಸ್ರವಂತೀ ತಟಿನೀ ತರಂಗಿಣೀ ।
ನದೀ ಧುನೀ ನಿರ್ಝರಿಣೀ ಚ ನಿಮ್ನಗಾ ।
ಕೂಲಂಕಷಾ ಶೈವಳಿನೀ ಸರಸ್ವತೀ ।
ಸಮುದ್ರಕಾಂತಾ ಹ್ರದಿನೀ ತಥಾಪಗಾ ॥ ೪೩ ॥

೬೬೬—ಸ್ರೋತಃ ಸ್ರೋತಸ್ವಿನೀ ಕರ್ಷೂಃ ಕುಲ್ಯಾ ದ್ವೀಪವತೀ ಸರಿತ್ ।
[1]ರೋಧೋವಕ್ರಾ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಭಿದ್ಯ ಉದ್ಯೋ ನದಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೪೪ ॥

೬೬೭—ತೀರಂ ಕೂಲಂ ತಟಂ ಕಚ್ಛಃ [2]ಪ್ರಪಾತೋ ರೋಧ ಉಚ್ಯತೇ ॥
[3]ಅರ್ವಾಕ್ಕೂಲಮಪಾರಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪರಂ ಪಾರಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೪೫ ॥

೬೬೮—ಪಾತ್ರಂ ತು ಕೂಲಯೋರ್ಮಧ್ಯಮಾವರ್ತಃ ಪಯಸಾಂ ಭ್ರಮಃ ॥
ಪೂರಸ್ಸ್ಯಾದಂಭಸೋವೃದ್ಧಿಃ ಫೇನೋ ಡಿಂಡೀರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೬ ॥

೬೬೯—ಓಘಃ ಪ್ರವಾಹೋ ವೇಣೀ ಚ ಧಾರಾ ಸ್ರೋತೋ ರಯಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಸಂಭೇದಸ್ಸಂಗಮೋ ನದ್ಯೋ [4]ಸ್ಸಂಭೇದ್ಯಂ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೪೭ ॥

೬೭೦—ಸೈಕತಂ ಪುಳಿನ(ಂ) ದ್ವೀಪಂ ಸಿಕತಾ ವಾಳುಕಾ ಮತಾ ॥
ಮಧ್ಯೇದ್ವೀಪಮಂತರೀಪಂ ಹ್ರದಸ್ತೋಯಾಶಯೋ ಮತಃ ॥ ೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಸಿಂಧುಃ, ಸ್ರವಂತೀ, ತಟಿನೀ, ತರಂಗಿಣೀ, ನದೀ, ಧುನೀ, ನಿರ್ಝರಿಣೀ, ನಿಮ್ನಗಾ, ಕೂಲಂಕಷಾ, ಶೈವಳಿನೀ, ಸರಸ್ವತೀ, ಸಮುದ್ರಕಾಂತಾ, ಹ್ರದಿನೀ, ಆಪಗಾ, ಸ್ರೋತಃ, ಸ್ರೋತಸ್ವಿನೀ, ಕರ್ಷೂಃ, ಕುಲ್ಯಾ, ದ್ವೀಪವತೀ, ಸರಿತ್, ರೋಧೋವಕ್ರಾ–ಈ ೨೧ ತೊಱೆ.
ಭಿದ್ಯಃ, ಉದ್ಯಃ, ನದಃ–ಈ ಮೂರು ಗಂಡುದೊಱೆ ॥ ೪೩–೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ತೀರಂ, ಕೂಲಂ, ತಟಂ, ಕಚ್ಛಃ, ಪ್ರಪಾತಃ, ರೋಧಃ–ಈ ಆರು ತೊಱೆಯ ತಡಿ.
[ಅಪಾರವೆಂಬುದು ಅರ್ವಾಕ್ಕೂಲಂ] ಪಾರವೆಂಬುದು ತಡಿ ॥ ೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎರಡು ತಡಿಯ ನಡು ಪಾತ್ರವೆಂಬುದು. ಆವರ್ತವೆಂಬುದು ಸುೞಿ. ಪೂರಯೆಂಬುದು ತೊಱೆಯ ಭೂ(ಬೂ)ರಂ, ಫೇನಃ, ಡಿಂಡೀರಃ-ಈ ಎರಡು ನೊರೆ ॥ ೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ಓಘಃ, ಪ್ರವಾಹಃ, ವೇಣೀ, ಧಾರಾ, ಸ್ರೋತಃ, ರಯಃ–ಈ ಆರು ತೊಱೆಯ ಹರಿಹಂ. ಸಂಭೇದಃ, ಸಂಗಮಃ, ಸಂಭೇದ್ಯಂ–ಈ ಮೂರು ಕೂಡಲ್ ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಸೈಕತಃ, ಪುಳಿನಂ, ದ್ವೀಪಂ (ಸಿಕತಾ)–ಈ ಮೂರು ಮಳಲದೀಣೆ (ದಿಣ್ಣೆ).
ಸಿಕತಾ, ವಾಳುಕಾ–ಈ ಎರಡು ಮಣಲ್.
ಅಂತರೀಪವೆಂಬುದು ಸುತ್ತುಂಗಡಲ ಹರಿದ ಕುೞಿವಂ.
ಹ್ರದಃ, ತೋಯಾಶಯಃ–ಈ ಎರಡು ಮಡು ॥ ೪೮ ॥

---

1 ರೋಧೋವಪ್ರಸ್ತು 2 ಪ್ರಯಾತೋ 3 ಉರ್ವಾಕ್ಕೂ 4 ಸಂವೇಪ್ಯಶ್ಚ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೭೧—ಚಕ್ರಾಣಿ ಪುಟಭೇದಾಸ್ಸ್ಯುಃ ಸೇತುರ್ವಾರಣ ಉಚ್ಯತೇ ||
[1]ಆಧಾರಸ್ತು ರಯಃಪ್ರೋಕ್ತಃ ತಳ್ಪಂ ಸ್ಯಾದುಡುಪಃ ಪ್ಲವಃ || ೪೯ ||

೬೭೨—[2]ಅರಿತ್ರಂ ಕೋಟಿಪ(ಪಾ)ತ್ರಂ ಸ್ಯಾತ್ಪುಳಿಂದೋ ಮಂಗ ಉಚ್ಯತೇ || ೫೦ ||

೬೭೩—ಭಾಗೀರಥೀ ಸುರಸರಿದ್ವಿಷ್ಣುಪದೀ ಜಾಹ್ನವೀ ತಥಾ ಗಂಗಾ |
[3]ಮಂದಾಕಿನೀ ತ್ರಿಪಥಗಾ ಸರಿದ್ವರಾ ತ್ರಿದಶದೀರ್ಘಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ || ೫೧ ||

೬೭೪—ಗೋದಾವರೀ ಚ ಗೋದಾ ಕಾಳಿಂದೀ ದಿನಕರಾತ್ಮಜಾ ಯಮುನಾ ||
ಶೋಣೋ ಹಿರಣ್ಯಬಾಹುರ್ಮೇಖಳಕನ್ಯಾ ಚ ನರ್ಮದಾ ರೇವಾ || ೫೨ ||

೬೭೫—ವೇಶಂತಃ ಪಲ್ವಲಂ ತಲ್ಪಂ ಕಾಸಾರಸ್ಸರಸೀ ಸರಃ ||
ಅಖಾತೋ ದೇವಖಾತಃ ಸ್ಯಾತ್ಖಾತಾ ಪುಷ್ಕರಿಣೀ ಭವೇತ್ || ೫೩ ||

೬೭೬—ಆಧಾರಶ್ಚ ತಡಾಗಸ್ಸ್ಯಾದಾಳೀ ಪಾಳೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಪರಿಖಾ ದೀರ್ಘಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಖಾತಾಯಾ ಪರಿತಃ ಪುರಂ || ೫೪ ||

ಟೀ || ಚಕ್ರಾಣಿ, ಪುಟಭೇದಃ–ಈ ಎರಡು ತೊಱೆಯ ಮುರಿವು.
ಸೇತುಃ, ವಾರಣಃ–ಈ ಎರಡು ಕಟ್ಟೆ. ಆಧಾರವೆಂಬುದು ಹರಿಯುವುದು.
ತಳ್ಪಂ, ಉಡುಪಃ, ಪ್ಲವಃ–ಈ ಮೂರು ತೆಪ್ಪಂ || ೪೯ ||

ಟೀ || ಅರಿತ್ರಂ, ಕೋಟಿಪತ್ರಂ–ಈ ಎರಡು ನಾವೆಯ ಸೋಗೆ
ಪುಳಿಂದಃ, ಮಂಗಃ–ಈ ಎರಡು ನಾವೆಯ ಬಿಸುಱು || ೫೦ ||

ಟೀ || ಭಾಗೀರಥೀ, ಸುರಸರಿತ್, ವಿಷ್ಣುಪದೀ, ಜಾಹ್ನವೀ, ಗಂಗಾ–ಈ ೫ ಗಂಗೆ. || ೫೧ ||

ಟೀ || ಗೋದಾವರೀ, ಗೋದಾ–ಈ ೨ ಗೋದಾವರಿ.
ಕಾಳಿಂದೀ, ದಿನಕರಾತ್ಮಜಾ, ಯಮುನಾ–ಈ ಮೂರು ಯಮುನೆ
ಶೋಣಃ, ಹಿರಣ್ಯಬಾಹುಃ–ಈ ಎರಡು ಶೋಣನದಿ.
ಮೇಖಳಕನ್ಯಾ, ನರ್ಮದಾ, ರೇವಾ–ಈ ಮೂರು ನರ್ಮದೆ. || ೫೨ ||

ಟೀ || ವೇಶಂತಃ, ಪಲ್ವಲಂ, ತಳ್ಪಂ–ಈ ಮೂರು ಕೊಳಹೆ.
ಕಾಸಾರಃ, ಸರಸೀ, ಸರಃ–ಈ ೩ ಕೊಳನು
ಅಖಾತಃ, ದೇವಖಾತಃ–ಈ ಎರಡು ಅಗೆಬಿದುದು.
ಖಾತಾ, ಪುಷ್ಕರಣೀ–ಈ ಎರಡು ಹೊಕ್ಕರಣೆ. || ೫೩ ||

ಟೀ || ಆಧಾರಃ, ತಟಾಕಃ–ಈ ಎರಡು ಕೆಱೆ. ಆಳೀ, ಪಾಳೀ–ಈ ಎರಡು ಏಱಿ.
ಪರಿಖಾ, ದೀರ್ಘಿಕಾ–ಈ ೨ ದೀರ್ಘಿಕೆ. ಖಾತಾಯೆಂಬುದು ಅಗೞ್ || ೫೪ ||

---

1 ಆತ?(ಧಾ)ರಸ್ತುರಪಣ್ಯಂ ಚ 2 ತರೀನರ್ಾವರ್ಮಂಗಿನೀ ಬೇಡಾ ನಾದಂಡಃ ಕ್ಷೇಪಣೀಮತಾ||(ಅಧಿಕ)
3 ಮಂದಾಕಿನೀ ತ್ರಿಪಥಗಾ ಸರಿದ್ವರಾ ತ್ರಿದಶದೀರ್ಘಿಕಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ (ಅಧಿಕ.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೭೭—ಪರೀವಾಹೋ ಜಳೋಚ್ಛ್ವಾಸಾಃ ಉತ್ಸಃ ಪ್ರಸ್ರವಣಂ ಸ್ಮೃತಂ ||
ವಿಪ್ರುಷೋ ಬಿಂದವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪೃಷತಃ ಪೃಷತಾಸ್ತಥಾ || ೫೫ ||

೬೭೮—[1]ಪಿಚ್ಛಿಲಂ ಸ್ಯಾದ್ವಿಜಲಕಂ ಪಂಕಃ ಸಾದೋ ನಿಷದ್ವರಃ ||
ಜಂಬಾಳಃ ಕರ್ದಮಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಬುಧೈ[2] ರವಕಿಲಸ್ತಥಾ || ೫೬ ||

೬೭೯—ಸಹಸ್ರಪತ್ರಂ ಶತಪತ್ರಮಂಬುಜಂ |
ಕುಶೇಶಯಂ ತಾಮರಸಂ ಸರೋರುಹಂ ||
ಬಿಸಪ್ರಸೂನಂ ಕಮಳಂ ಮಹೋತ್ಪಳಂ |
ಸರೋಜಮಬ್ಜಂ ನಳಿನಂ[3] ಚ ಪುಷ್ಕರಂ || ೫೭ ||

೬೮೦—ರಾಜೀವಮರವಿಂದಂ ಚ ಪದ್ಮಂ ಪಂಕಜಮಿಷ್ಯತೇ |
ರಕ್ತಂ ಕೋಕನದಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪುಂಡರೀಕಂ ಸಿತಾಂಬುಜಂ || ೫೮ ||

೬೮೧—ಸೌಗಂಧಿಕಂ ತು ಕಲ್ಹಾರಂ ಸ್ಯಾದಿಂದೀವರಮುತ್ಪಳಂ ||
ನೀಳೋತ್ಪಳಂ ಕುವಳಯಂ ಕೈರವಂ ಕುಮುದಂ ವಿದುಃ || ೫೯ ||

೬೮೨—ಕರ್ಣಿಕಾ ಬೀಜಕೋಶಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಿಂಜಲ್ಕಂ ಕೇಸರಂ ಮತಂ ||
ಮೃಣಾಳಂ ಸ್ಯಾದ್ಬಿಸಂ ಕಂದೋ ಬಿಸಿನೀ ನಳಿನೀ ಭವೇತ್ || ೬೦ ||

ಟೀ || ಪರೀವಾಹಃ, ಜಳೋಚ್ಛ್ವಸಃ–ಈ ಎರಡು ಕಡೆಗೋಡಿ.
ಉತ್ಸಃ, ಪ್ರಸ್ರವಣಂ–ಈ ಎರಡು ಉಪ್ಪರಂ. ವಿಪ್ರುಷಃ, ಬಿಂದುಃ–ಈ ಎರಡು ಹನಿ.
ಪೃಷತ್, ಪೃಷತಃ–ಈ ಎರಡು ತುಂತುರ್ವನಿ || ೫೫ ||

ಟೀ || ಪಿಚ್ಛಿಲಂ, ವಿಜಲಕಂ–ಈ ಎರಡು ಕೆಸಱುಳ್ಳೆಡೆ.
ಪಂಕಃ, ಸಾದಃ, ನಿಷದ್ವರಃ, ಜಂಬಾಳಃ, ಕರ್ದಮಃ, ಅವಕಿಲಃ–ಈ ೬ ಕೆಸಱು || ೫೬ ||

ಟೀ || ಸಹಸ್ರಪತ್ರಂ, ಶತಪತ್ರಂ, ಅಂಬುಜಂ, ಕುಶೇಶಯಂ, ತಾಮರಸಂ, ಸರೋರುಹಂ, ಬಿಸಪ್ರಸೂನಂ, ಕಮಳಂ, ಮಹೋತ್ಪಳಂ, ಸರೋಜಂ, ಅಬ್ಜಂ, ನಳಿನಂ, ಪುಷ್ಕರಂ, ರಾಜೀವಂ, ಅರವಿಂದಂ, ಪದ್ಮಂ, ಪಂಕಜಂ–ಈ ೧೭ ತಾವರೆ.
ಕೋಕನದ ಎಂಬುದು ಕೆಂದಾವರೆ. ಪುಂಡರೀಕವೆಂಬುದು ಬಿಳಿಯ ತಾವರೆ || ೫೭–೫೮ ||

ಟೀ || ಸೌಗಂಧಿಕಂ, ಕಲ್ಹಾರಂ–ಈ ಎರಡು ಚೆನ್ನೆಯ್ದಿಲ್.
ಇಂದೀವರಂ, ಉತ್ಪಳಂ–ಈ ಎರಡು ನೆಯ್ದಿಲ್.
ನೀಳೋತ್ಪಳಂ, ಕುವಳಯಂ–ಈ ಎರಡು ಕರ್ನೆಯ್ದಿಲ್.
ಕೈರವಂ, ಕುಮುದಂ–ಈ ಎರಡು ಬಿಳಿಯ ನೆಯ್ದಿಲ್ || ೫೯ ||

ಟೀ || ಕರ್ಣಿಕಾ, ಬೀಜಕೋಶೀ– ಈ ಎರಡು ಕರ್ಣಿಕೆ.
ಕಿಂಜಲ್ಕಂ, ಕೇಸರಂ–ಈ ಎರಡು ಕೇಸರಂ, ಮೃಣಾಳಃ, ಬಿಸಂ–ಈ ಎರಡು ನಾಳಂ.
ಕಂದಃ, ಬಿಸಿನೀ, ನಳಿನೀ–ಈ ಮೂರು ಅವಱ ಗೆಡ್ಡೆ || ೬೦ ||

---

1 ವಿಚ್ಛಿಲಂ ಸ್ಯಾದ್ವಿಜಪಿಲಂ 2 ರಿಚಕಿಲಸ್ತಥಾ 3 ಮಲಿನಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೬೮೩—ಕುಮುದ್ವತೀ ಕುಮುದಿನೀ ಬುಧೈಃ ಕೈರವಣೀ ಮತಾ ||
ಶೈವಾಳಂ ಶೈವಳಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಜಳಶೂಕಂ ಚ ನೀಳಿಕಾ || ೬೧ ||

೬೮೪—ಅಂಧುಃ ಕೂಪಃ ಪ್ರಧೀರ್ನೇಮಿಃ ಚುರೀ ಚುಂಡೀ ಚ [1]ಚೂಚುಕಃ ||
ನಿಪಾನಮುದಪಾನಂ ಸ್ಯಾ [2]ದ್ವಾಪ್ಯಾಹಾವಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ || ೬೨ ||

೬೮೫—ಉದ್ಘಾಟಕಂ ಘಟೀಯಂತ್ರಂ ಪಾದಾವರ್ತೋಽರಘಟ್ಟಕಃ ||
[3]ಯಾನಂ ತು ಸಾರಿಣೀ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪ್ರಣಾಳೀ ಜಳಪದ್ಧತಿಃ || ೬೩ ||

ಇತಿ

ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧ ವಿರಚಿತಾಯಾಂ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ

ಪಾತಾಳಕಾಂಡಂ ತೃತೀಯಂ
ಸಮಾಪ್ತಂ

ಟೀ || ಕುಮುದ್ವತೀ, ಕುಮುದಿನೀ, ಕೈರವಣೀ–ಈ ೩ ನೆಯ್ದಿಲೊಳ್ಗಳಂ.
ಶೈವಾಳಂ, ಶೈವಳಂ, ಜಳಶೂಕಂ, ನೀಳಿಕಾ–ಈ ೪ ಪಾವಸೆ || ೬೧ ||

ಟೀ || ಅಂಧುಃ, ಕೂಪಃ–ಈ ೨ ಬಾವಿ. ಪ್ರಧೀಃ, ನೇಮಿಃ, (ಅದಱ ಱ್ಯಾಟ)
ಚುರೀ, ಚುಂಡೀ, ಚೂಚುಕಃ–ಈ ೩ ಬಗರಗೆ.
ನಿಪಾನಂ, ಉದಪಾನಂ, ವಾಪೀ, ಆಹಾವಃ–ಈ ೪ ಬೆಂಚಿ || ೬೨ ||

ಟೀ || ಉದ್ಘಾಟಕಂ, ಘಟೀಯಂತ್ರಂ, ಪಾದಾವರ್ತಃ, ಅರಘಟ್ಟಕಃ–ಈ ೪ ರಾಟಣಂ.
ಯಾನಂ, ಸಾರಿಣೀ–ಈ ೨ ಹರಿಕೇಣಿ. ಪ್ರಣಾಳೀ ಜಳಪದ್ಧತಿಃ–ಈ ೨ ಹರಿನಾಳಿ || ೬೩ ||

ಇದು

ನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಹಲಾಯುಧ ಟೀಕೆಯೊಳ್

ಪಾತಾಳಕಾಂಡಂ ತೃತೀಯಂ
ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಓಂ ಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ

---

1 ಚೂತಕಃ 2 ಚ ಬಾಹ್ಯಾಹಾವಶ್ಚ 3 ಪಾನಂ ತು ಸಾರಣೀ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

॥ ಶ್ರೀ ॥

4. ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡಂ

೬೮೬—ನಿಕರನಿಕಾಯನಿವಹವಿಸರವ್ರಜ ಪುಂಜ ಸಮೂಹಸಂಚಯಾಃ ॥
ಸಮುದಯಸಾರ್ಥ(ಕ) ಯೂಥನಿಕುರುಂಬ ಕದಂಬಕ ಪೂಗರಾಶಯಃ ॥
ಚಯಸಮವಾಯಬೃಂದ ಸಂದೋಹ ಸಮಾಜವಿತಾನ ಸಂಹತಿಃ ।
ಪ್ರಕರ [1](ಗ)ಣೌಘ ಸಂಘಸಂಘಾತ ವ್ರಾತ ಕುಳೋತ್ಕರಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೧ ॥

೬೮೭—ಪಟಳಂ ಪೇಟಕಂ ಚಕ್ರಂ ಚಕ್ರವಾಳಂ ಚ ಮಂಡಳಂ ।
ಜಾಳಂ ಜಾತಂ ತಥಾ ವ್ಯೂಹೋ ವಾರ ಸ್ತೋಮಶ್ಚ ತೇ ಸಮಾಃ ॥ ೨ ॥

೬೮೮—ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ರಿಲೇಶಲವಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಕ್ಷುದ್ರದಭ್ರಕಣಾಣವಃ ॥
ಕಿಂಚಿನ್ಮಾತ್ರ ತನುಸ್ತೋಕ ಹ್ರಸ್ವಾಲ್ಪ ತ್ರುಟಯಸ್ಸಮಾಃ ॥ ೩ ॥

೬೮೯—ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂ ಪ್ರಾಗ್ರಹರಂ ಪ್ರವೇಕಮಪರಂ ವರ್ಯಂ ವರೇಣ್ಯಂ ವರಂ ।
ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪ್ರ (ಪ್ರೇ)ಷ್ಠಮನುತ್ತಮ(ರ)ಂ ಚ ಮಧುರಂ ಮಂಜು ಪ್ರಿಯಂ
[ಮಂಜುಳಂ ॥
ಹೃದ್ಯಂ ಹಾರಿಮನೋಹರಂ ಚ ರುಚಿರಂ ಕಾಂತಂ ಪರಂ ಸುಂದರಂ ।
ಸೌಮ್ಯಂ[2] ಸಾಧು ಚ ವಲ್ಗು ಚಾರು ಸುಷಮಂ ವಾಮಂ ಶುಭಂ ಪೇಶಲಂ ॥ ೪ ॥

ಟೀ ॥ ನಿಕರಃ, ನಿಕಾಯಃ, ನಿವಹಃ, (ನಿಬದ್ಧಃ,) ವಿಸರಃ, ವ್ರಜಃ, ಪುಂಜಃ, ಸಮೂಹಃ, ಸಂಚಯಃ, ಸಮುದಯಃ, ಸಾರ್ಥಃ, ಯೂಥಃ, ನಿಕುರುಂಬಃ, ಕದಂಬಕಃ, ಪೂಗಃ, ರಾಶಿಃ, ಚಯಃ, ಸಮವಾಯಃ, ಬೃಂದಃ, ಸಂದೋಹಃ, ಸಮಾಜಃ, ವಿತಾನಃ, ಸಂಹತಿಃ, ಪ್ರಕರಃ, ಗಣಃ, ಓಘಃ, ಸಂಘಃ, ಸಂಘಾತಃ, ವ್ರಾತಃ, ಕುಲಃ, ಉತ್ಕರಃ, ಪಟಳಂ, ಪೇಟಕಂ, ಚಕ್ರಂ, ಚಕ್ರವಾಳಂ, ಮಂಡಳಂ, ಜಾಳಂ, ಜಾತಂ, ವ್ಯೂಹಃ, ವಾರಃ, ಸ್ತೋಮಃ–ಈ ೩೯ ಸಮೂಹಂ ॥ ೧–೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ರಿಃ, ಲೇಶಃ, ಲವಃ, ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಃ, ಕ್ಷುದ್ರಂ, ದಭ್ರಂ, ಕಣಃ, ಅಣುಃ, ಕಿಂಚಿತ್, ಮಾತ್ರಃ, ತನುಃ, ಸ್ತೋಕಃ, ಹ್ರಸ್ವಃ, ಅಲ್ಪಃ, ತ್ರುಟಿಃ–ಈ ೧೫ ಕಿಱಿದು ॥ ೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂ, ಪ್ರಾಗ್ರಹರಂ, ಪ್ರವೇಕಂ, ಅಪರಂ, ವರ್ಯಂ, ವರೇಣ್ಯಂ, ವರಂ, ಶ್ರೇಷ್ಠಂ, ಪ್ರಷ್ಠಂ, ಅನುತ್ತಮಂ(ರ), ಮಧುರಂ, ಮಂಜು, ಪ್ರಿಯಂ, ಮಂಜುಳಂ, ಹೃದ್ಯಂ, ಹಾರಿ, ಮನೋಹರಂ, ರುಚಿರಂ, ಕಾಂತಂ, ವರಂ, ಸುಂದರಂ, ಸೌಮ್ಯಂ, ಸಾಧು, ವಲ್ಗು, ಚಾರು, ಸುಷಮಂ, ವಾಮಂ, ಶುಭಂ, ಪೇಶಲಂ–ಈ ೨೯ ಒಳ್ಳಿತು ॥ ೪ ॥

---

1 ಘನೌಘ 2 ಸೌಖ್ಯ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೯೯೦—ಅಗ್ರ್ಯಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಮುಖಂ ಪುರೋಗಂ ।
ಮುಖ್ಯಂ ಪರಾರ್ಧ್ಯಂ ಪ್ರವರಂ ಪ್ರಬರ್ಹಂ ॥
ಅಗ್ರೇಸರಂ ಸತ್ತಮ ಮುತ್ತಮಂ ಚ ।
ಗ್ರಾಮಣ್ಯಮಗ್ರಣ್ಯಮುದಾಹರಂತಿ ॥ ೫ ॥

೯೯೧—ಶಂಕಾವಿತರ್ಕಸ್ಸಂದೇಹಸ್ಸಂಶಯೋ [1]ವಿಭ್ರಮಸ್ತಥಾ ॥
ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ [2]ವಿಶಂಕಾ ಚ ಭ್ರಾಂತಿರೇಕಾರ್ಥ ವಾಚಕಾಃ ॥ ೬ ॥

೯೯೨—ಸಮೀಪಂ ಸನೀಡಂ ಸಮರ್ಯಾದಮಾರಾತ್ ।
ಸದೇಶಂ ಸವೇಶಂ [3]ಸವೇದೋಪಕಂಠಂ ॥
(ತಥಾ)ಭ್ಯರ್ಣ (ಮಭ್ಯಗ್ರ) ಮಭ್ಯಾಶಮಾಹು ।
ರ್ಬುಧಾಸ್ಸನ್ನಿಧಾನಾಂತಿಕೇ ಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟಂ ॥ ॥ ೭ ॥

೯೯೩—ಆಸನ್ನಂ ಸವಿಧಂ ಪಾರ್ಶ್ವಮುಪಾಂತಮುಪದಾಂತರಂ ।
ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಂ ಪರಂ ದೂರಮಾರಾದ್ವ್ಯವಹಿತಂ ಮತಂ ॥ ॥ ೮ ॥

೯೯೪—ಸದೃಕ್ಸಮಾನಃ ಸದೃಶಃ ಸದೃಕ್ಷಃ ।
ಪ್ರಖ್ಯಃ ಪ್ರಕಾಶಃ ಪ್ರತಿಮಃ ಪ್ರಕಾರಃ ॥
ತುಲ್ಯಃ ಸಮಃ ಸನ್ನಿಭಮಿತ್ಯಭಿನ್ನಾಃ ।
ಶಬ್ದಾಃ ಪ್ರಯೋಗೇಷು ಗವೇಷಣೀಯಾಃ ॥ ॥ ೯ ॥

೯೯೫—ಲೋಲಂ ಚಪಳಂ ಚಟುಳಂ ಪ್ರಚಳಂ ತರಳಂ ಪರಿಪ್ಲವಮಧೀರಂ ॥
ಪಾರಿಪ್ಲವಂ ಚ ಧೀರಾ ಶ್ಚಳಾಚಳಂ ಚಂಚಳಂ ಚ ಕಥಯಂತಿ ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ॥ ಅಗ್ರ್ಯಂ, ಪ್ರಧಾನಂ, ಪ್ರಮುಖಂ, ಪುರೋಗಂ, ಮುಖ್ಯಂ, ಪರಾರ್ಧ್ಯಂ, ಪ್ರವರಂ, ಪ್ರಬರ್ಹಂ, ಅಗ್ರೇಸರಂ, ಸತ್ತಮಂ, ಉತ್ತಮಂ, ಗ್ರಾಮಣೀಃ, ಅಗ್ರಣೀಃ–ಈ ೧೩ ಮುಖ್ಯಂ ॥ ೫ ॥

ಟೀ॥ ಶಂಕಾ, ವಿತರ್ಕಃ, ಸಂದೇಹಃ, ಸಂಶಯಃ, ವಿಭ್ರಮಃ, ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ, ವಿಶಂಕಾ, ಭ್ರಾಂತಿ–ಈ ೮ ಸಂದೇಹಂ ॥ ೬ ॥

ಟೀ॥ ಸಮೀಪಂ, ಸನೀಡಂ, ಸಮರ್ಯಾದಂ, ಆರಾತ್, ಸದೇಶಂ, ಸವೇಶಂ, ಸವೇದಃ, (ಸಮೀಪಃ), ಉಪಕಂಠಂ, ಅಭ್ಯರ್ಣಂ, (ಅಭ್ಯಗ್ರಂ), ಅಭ್ಯಾಶಂ, ಸನ್ನಿಧಾನಂ, ಅಂತಿಕಂ, ಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟಂ ॥ ೭ ॥

ಟೀ॥ ಆಸನ್ನಂ, ಸವಿಧಂ, ಪಾರ್ಶ್ವಂ, ಉಪಾಂತಂ, ಅಪದಾಂತರಂ–ಈ ೧೮ ಸಮೀಪಂ. ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಂ, ಪರಂ, ದೂರಂ, ಆರಾತ್, ವ್ಯವಹಿತಂ–ಈ ೫ ದೂರಂ ॥ ೮ ॥

ಟೀ॥ ಸದೃಕ್, ಸಮಾನಂ, ಸದೃಶಂ, ಸದೃಕ್ಷಂ, ಪ್ರಖ್ಯಂ, ಪ್ರಕಾಶಂ, ಪ್ರತಿಮಂ, ಪ್ರಕಾರಂ, ತುಲ್ಯಂ, ಸಮಂ, ಸನ್ನಿಭಂ–ಈ ೧೧ ಸರಿ ॥ ೯ ॥

ಟೀ॥ ಲೋಲಂ, ಚಪಳಂ, ಚಟುಳಂ, ಪ್ರಚಳಂ, ತರಳಂ, ಪರಿಪ್ಲವಂ, ಅಧೀರಂ, ಪಾರಿಪ್ಲವಂ, ಚಳಾಚಳಂ, ಸಂಚಳಂ–ಈ ೧೦ ಸಂಚಳಂ ॥ ೧೦ ॥

---

1 ಹೋರಕ ವಿಭ್ರಮಾ, ಯಾರೇಕವಿಭ್ರಮಾಃ 2 ವಿಕಲ್ಪಶ್ಚ 3 ಸಮೀಮೋಪ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೧೯೬—ವಕ್ರಂ ವೃಜಿನಂ ಭಂಗುರಮಾವಿದ್ಧಂ ವೇಲ್ಲಿತಂ ನತಂ ಜಿಹ್ಮಂ ॥
ಭುಗ್ನಮರಾಳಂ ಕುಟಿಳಂ ವ್ಯಾಕುಂಚಿತಮೂರ್ಮಿಮತ್ಕಥಿತಂ ॥ ೧೧ ॥

೧೯೭—ದ್ರಾಕ್ ಚಪಳಂ ಲಘು[1] ಮಂಕ್ಷು ಮನಾಕ್ ತೂರ್ಣಂ ತ್ವರಿತಮಾಶು ಶೀಘ್ರಮರಂ ॥
ಅಹ್ನಾಯ ಸತ್ವರಂ ಚ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದ್ರುತಮಂಜಸಾ ಝಟಿತಿ ॥ ೧೨ ॥

೧೯೮—ಸತತಂ ಸಂತತಮನಿಶಂ ನಿತ್ಯಮಜಸ್ರಂ ಚ [2]ಶಶ್ವದಶ್ರಾಂತಂ ॥
ಅವಿರತಮನವರತಂ ಸ್ಯಾದೇಕಾರ್ಥಮನಾರತಮಸಕ್ತಂ ॥ ೧೩ ॥

೧೯೯—ಬೃಹದುರು ಗುರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಪುರು ಪೃಥು ಪೃಥುಳಂ ಮಹದ್ವಿಶಾಲಂ ಚ ॥
ವ್ಯೂಢಂ ವಿಪುಳಂ [3]ಭದ್ರಂ ವರಿಷ್ಠಮೇಕಾರ್ಥಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ॥ ೧೪ ॥

೨೦೦—ಯುಗ್ಮಂ ಯುಗಂ ಚ ಯುಗಳಂ ದ್ವಂದ್ವಂ ದ್ವಿತಯಂ ದ್ವಯಂ ಯಮಂ ಯಮಳಂ ॥
ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋಶ್ಚ ಯುಗ್ಮಂ ಮಿಥುನಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿಃ ॥ ೧೫ ॥

೨೦೧—ಪ್ರಾಜ್ಯಂ ಭೂರಿ ಪ್ರಭೂತಂ ಚ ಪ್ರಚುರಂ ಬಹುಳಂ ಬಹು ॥
[4]ವಿಪುಳಂ ಪುಷ್ಕಲಂ ಪುಷ್ಟ [5]ಮದಭ್ರಮಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೧೬ ॥

೨೦೨—ಆಚಿತಂ ನಿಚಿತಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಛನ್ನಂ ಕೀರ್ಣಂ ಚ ಸಂಕುಳಂ ॥
ಆಕುಳಂ ಭರಿತಂ ಪೂರ್ಣಂ ನಾತಿನಾನಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥ ೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ವಕ್ರಂ, ವೃಜಿನಂ, ಭಂಗುರಂ, ಆವಿದ್ಧಂ, ವೇಲ್ಲಿತಂ, ನತಂ, ಜಿಹ್ಮಂ, ಭುಗ್ನಂ, ಅರಾಳಂ, ಕುಟಿಳಂ, ವ್ಯಾಕುಂಚಿತಂ, ಊರ್ಮಿಮತ್–ಈ ೧೨ ಕೊಂಕಿದುದು ॥ ೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ದ್ರಾಕ್, ಚಪಳಂ, ಲಘು, ಮಂಕ್ಷು, ಮನಾಕ್, ತೂರ್ಣಂ, ತ್ವರಿತಂ, ಆಶು, ಶೀಘ್ರಂ, ಅರಂ, ಅಹ್ನಾಯ, ಸತ್ವರಂ, ಕ್ಷಿಪ್ರಂ, ದ್ರುತಂ, ಅಂಜಸಾ, ಝಟಿತಿ–ಈ ೧೬ ಶೀಘ್ರಂ ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸತತಂ, ಸಂತತಂ, ಅನಿಶಂ, ನಿತ್ಯಂ, ಅಜಸ್ರಂ, ಶಶ್ವತ್, ಅಶ್ರಾಂತಂ, ಅವಿರತಂ, ಅನವರತಂ, ಅನಾರತಂ, ಅಸಕ್ತಂ–ಈ ೧೧ ಸಂತತಂ ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬೃಹತ್, ಉರು, ಗುರು, ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ, ಪುರು, ಪೃಥು, ಪೃಥುಳಂ, ಮಹತ್, ವಿಶಾಲಂ, ವ್ಯೂಢಂ, ವಿಪುಳಂ, ಭದ್ರಂ, ವರಿಷ್ಠಂ–ಈ ೧೨ ಹಿರಿದು ॥ ೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಯುಗ್ಮಂ, ಯುಗಂ, ಯುಗಳಂ, ದ್ವಂದ್ವಂ, ದ್ವಿತಯಂ, ದ್ವಯಂ, ಯಮಂ, ಯಮಳಂ–ಈ ೮ ಅವಳ್. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿರ್ವರುಮಂ ಮಿಥುನಮೆಂಬುದು ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಜ್ಯಂ, ಭೂರಿ, ಪ್ರಭೂತಂ, ಪ್ರಚುರಂ, ಬಹುಳಂ, ಬಹು, ವಿಪುಳಂ, ಪುಷ್ಕಳಂ, ಪುಷ್ಟಂ, ಅದಭ್ರಂ–ಈ ೧೦ ಮೊಕ್ಕಳಂ ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಆಚಿತಂ, ನಿಚಿತಂ, ವ್ಯಾಪ್ತಂ, ಛಂನಂ, ಕೀರ್ಣಂ, ಸಂಕುಳಂ, ಆಕುಳಂ, ಭರಿತಂ, ಪೂರ್ಣಂ–ಈ ೯ ಸಂದಣಿ ॥ ೧೭ ॥

---

1 ಮಕ್ಷು 2 ಸ್ವಾಕ್ 3 ಕುಂಪ್ರಂ, ರುದ್ರಂ 4 ಪುರುಜಂ 5 ಮುದಸ್ರ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೦೩—ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯಾದಿಷ್ಟಂ ನಿರಾಕೃತಂ ||
ನಿರಸ್ತಮುಪವಿದ್ಧಂ ಚ ಪ್ರ(ಪ್ರಾ)ಜ್ಞಾಃ ಪರಿಹೃತಂ ವಿದುಃ || ೧೮ ||

೭೦೪—ಪ್ರ(ಅ)ತ್ಯಾಕಾರಃ ಪರಿಭವೋ [1]ನಿಕಾರಶ್ಚ ಪರಾಭವಃ ||
ಅನಾದರಶ್ಚಾಭಿಭವಃ ತಿರಸ್ಕಾರಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ || ೧೯ ||

೭೦೫—ಘೋರಂ ಪ್ರತಿಭಯಂ ಭೀಮಂ ದಾರುಣಂ ಸ್ಯಾದ್ಭಯಾನಕಂ ||
ಆಭೀಲಂ ಭೀಷಣಂ ಭೀಷ್ಮಂ ಭೈರವಂ ಚ [2]ಭಯಾವಹಂ || ೨೦ ||

೭೦೬—ಸಖ್ಯಂ ಸಾಪ್ತಪದೀನಂ[3] ಚ ಸೌಹಾರ್ದಂ ಸೌಹೃದಂ ತಥಾ ||
ಸ್ನೇಹಃ ಪ್ರೀತಿರಜರ್ಯಂ ಚ ಸಂಗತಿಂ ಚ ಸಭಾಜನಂ || ೨೧ ||

೭೦೭—ಆದಿರಗ್ರಂ ಪುರಾ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಥಮಂ ಪ್ರಾಕ್‌ಪುರಃ ಸ್ಮೃತಂ ||
ಉಪಜ್ಞೋಪಕ್ರಮಾರಂಭಾಃ ಪಶ್ಚಾಚ್ಚ ಚರಮಂ ಭವೇತ್ || ೨೨ ||

೭೦೮—ರಹಃ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಮೇಕಾಂತಂ ನಿಶ್ಶಳಾಕಮುಪ[4] ಹ್ವರಂ ||
ಉಪಾಂಶು ವಿಜನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ರಹಸ್ಯಂ ಗುಹ್ಯಮುಚ್ಯತೇ || ೨೩ ||

೭೦೯—ಕೈತವಂ ಕಪಟಂ ಕೂಟಂ ವ್ಯಾಜಚ್ಛ[5] ದ್ಮೋಪಧಿಚ್ಛಲಂ ||
ಮಿಷಂ ನಿಭಂ ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ವ್ಯಪದೇಶಶ್ಚ ಸೂರಿಭಿಃ || ೨೪ ||

ಟೀ || ಪ್ರ(ತ್ಯಾ)ಖ್ಯಾತಂ, ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ, ಪ್ರತ್ಯಾದಿಷ್ಟಂ, ನಿರಾಕೃತಂ, ನಿರಸ್ತಂ, ಅಪವಿದ್ಧಂ, ಪರಿಹೃತಂ–ಈ ೭ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು || ೧೮ ||

ಟೀ || ಪ್ರ(ಅ)ತ್ಯಾಕಾರಃ, ಪರಿಭವಃ, ನಿರಾಕಾರಃ, (ನಿಕಾರಃ), ಪರಾಭವಃ, ಅನಾದರಃ, ಅಭಿಭವಃ, ತಿರಸ್ಕಾರಃ–ಈ ೭ ಪರಿಭವಂ || ೧೯ |

ಟೀ || ಘೋರಂ, ಪ್ರತಿಭಯಂ, ಭೀಮಂ, ದಾರುಣಂ, ಭಯಾ(ನಕಂ)ವಹಂ, ಆಭೀಳಂ, ಭೀಷಣಂ, ಭೀಷ್ಮಂ, ಭೈರವಂ, ಭಯಾ(ವಹ)ನಕಂ–ಈ ೧೦ ಭಯಂಕರಂ || ೨೦ ||

ಟೀ || ಸಖ್ಯಂ, ಸಾಪ್ತಪದೀನಂ, ಸೌಹಾರ್ದಂ, ಸೌಹೃದಂ, ಸ್ನೇಹಃ, ಪ್ರೀತಿಃ, ಅಜರ್ಯಂ. ಸಂಗ(ತಂ)ತಿಃ, ಸಭಾಜನಂ–ಈ ೯ ಕೆಳೆ || ೨೧ ||

ಟೀ || ಆದಿಃ, ಅಗ್ರಂ, ಪು(ರಾ)ರಂ, ಪೂರ್ವಂ, ಪ್ರಥಮಂ, ಪ್ರಾಕ್, ಪುರಃ–ಈ ೭ ಮುನ್ನಂ,
ಉಪಜ್ಞಾಃ, ಉಪಕ್ರಮಃ, ಆರಂಭಃ–ಈ ೩ ಮೊದಲ್ಗೊಳುಹ.
ಪಶ್ಚಾತ್, ಚರಮಂ–ಈ ಎರಡು ಬಟೀಕಂ || ೨೨ ||

ಟೀ || ರಹಃ, ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ, ಏಕಾಂತಂ, ನಿಶ್ಶಳಾಕಂ, ಉಪಹ್ವರಂ, ಉಪಾಂಶು, ವಿಜನಂ, ರಹಸ್ಯಂ, ಗುಹ್ಯಂ–ಈ ೯ ಏಕಾಂತಂ || ೨೩ ||

ಟೀ || ಕೈತವಂ, ಕಪಟಂ, ಕೂಟಂ, ವ್ಯಾಜಂ, ಛದ್ಮ, ಉಪಧಿಃ, ಛಲಂ, ಮಿಷಂ, ನಿಭಂ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ, ವ್ಯಪದೇಶಃ–ಈ ೧೦ ನೆವಂ || ೨೪ ||

---

1 ನಿರಾಕಾರಃ 2 ಭಯಾನಕಂ 3 ಸಾಹಾರ್ದಂ ಸೌಹೃದಂ ತಥಾ ಸ್ನೇಹಃ || ಮೈತ್ರೀ ಪ್ರೀತಿ ರಜರ್ಯಂ ಸಭಾಜನಂ ಸಂಗತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ || 4 ಪಕಾರಂ 5 ಛದ್ಮಂ ಪಠಿಚ್ಛಲಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೧೬—ಇಚ್ಛಾ ಸ್ಪೃಹಾ ವಾಂಛಾ ಕಾಂಕ್ಷಾ ಕಾಮ[1] ಈಪ್ಸಾ ರುಚಿಸ್ತಥಾ ॥
ಆಶಂಸಾ ಚೇತಿ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾ ನಿಶ್ಚಿತಂ ನಿಯತಂ ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಂ ॥ ೨೫ ॥

೭೧೧—ಜೀರ್ಣಂ ಜರತ್ಪುರಾಣಂ ಪ್ರತ್ನಂ ಪ್ರತನಂ ಪುರಾತನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ॥
ನವ್ಯಂ ನವಂ ನವೀನಂ ಸ್ಯಾನ್ನೂತನಮಭಿನವಂ ನೂತ್ನಂ ॥ ೨೬ ॥

೭೧೨—ನಿವೃ(ತ)ತ್ತಂ ವೇಷ್ಟಿತಂ ಮುಕ್ತಂ[2] ಪರಿವಿಷ್ಟಂ ವಳಯಿತಂ ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ ॥
ಆಬರ್ಹಿತಮುನ್ಮೂಲಿತಮುತ್ಪಾಟಿತಮುದ್ಧೃತಂ ಚ ಸಮಂ ॥ ೨೭ ॥

೭೧೩—ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಸಮಗ್ರಂ ಸಕಳಂ ಸಮಸ್ತಂ ।
ಸರ್ವಂ ಚ ವಿಶ್ವಂ ನಿಖಿಳಾಖಿಳೇ ಚ ॥
ಖಂಡಾರ್ಧನೇಮಾ ಶ್ಯಕಲಂ ಚ ಭಿನ್ನಂ ।
ಸಾಮಿಾತ್ಯಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾನ ಸಂಜ್ಞಾಃ ॥ ೨೮ ॥

೭೧೪—ಅವಕೀರ್ಣಮವಧ್ವಸ್ತಂ ತ್ಯಕ್ತಮುತ್ಸೃಷ್ಟಮುಜ್ಝಿತಂ ॥
ಅನಾದೃತಮವಜ್ಞಾತಮಪಹಸ್ತಿತಮಿಷ್ಯತೇ ॥ ೨೯ ॥

೭೧೫—ಆಗೂಃ ಸಂಗರ[3] ಸಂಧಾ ಪ್ರತಿಶ್ರವಾಃ ಸಂಶ್ರವಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಚ ॥
ಹೇಳಾ ಸ್ಯಾದವಹೇಳಂ ಲೀಢಾವಜ್ಞಾವಲೀಢಾ ಚ ॥ ೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಇಚ್ಛಾ, ಕಾಂಕ್ಷಾ, ಸ್ಪೃಹಾ, ವಾಂಛಾ, ಕಾಮಃ, ಈಪ್ಸಾ, (ಕಾಮನಾ,) ರುಚಿಃ, ಆಶಂಸಾ—ಈ ೮ ಇಚ್ಛೆ.

ನಿಶ್ಚಿತಂ, ನಿಯತಂ—ಈ ಎರಡು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು ॥ ೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಜೀರ್ಣಂ, ಜರತ್, ಪುರಾಣಂ, ಪ್ರತ್ನಂ, ಪ್ರತನಂ, ಪುರಾತನಂ—ಈ ೬ ಪ(ಹ)ಟಿದು.
ನವ್ಯಂ, ನವಂ, ನವೀನಂ, ನೂತನಂ, ಅಭಿನವಂ, ನೂತ್ನಂ—ಈ ೬ ಪೊ(ಹೊ)ಸತು ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ನಿವೃತಂ, ವೇಷ್ಟಿತಂ, ಪರಿವಿಷ್ಟಂ, ವಳಯಿತಂ, ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ—ಈ ೫ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಆಬರ್ಹಿತಂ, ಉನ್ಮೂಲಿತಂ, ಉತ್ಪಾಟಿತಂ, ಉದ್ಧೃತಂ—ಈ ೪ ಕಿಟಲ್ಪಟ್ಟುದು ॥ ೨೭ ॥

ಟೀ ॥ ಕೃತಸ್ನಿಂ, ಸಮಗ್ರಂ, ಸಕಳಂ, ಸಮಸ್ತಂ, ಸರ್ವಂ, ವಿಶ್ವಂ, ನಿಖಿಳಂ, ಅಖಿಳಂ—ಈ ೮ ಎಲ್ಲ(ದು)ಂ.

ಖಂಡಃ, ಅರ್ಧಃ(ರ್ಧಂ), ನೇಮಃ, ಶಕಲಂ, ಭಿಂನಂ, ಸಾಮಿ—ಈ ೬ ಅರ್ಧಂ ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅವಕೀರ್ಣಂ, ಅವಧ್ವಸ್ತಂ, ತ್ಯಕ್ತಂ, ಉತ್ಸೃಷ್ಟಂ, ಉಜ್ಝಿತಂ—ಈ ೫ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಅನಾದೃತಂ, ಅವಜ್ಞಾತಂ, ಅಪಹಸ್ತಿತಂ—ಈ ೩ ಉದಾಸೀನಂ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದು ॥ ೨೯ ॥

ಟೀ ॥ ಆಗೂಃ, ಸಂಗರಃ, ಸಂಧಾ, ಪ್ರತಿಶ್ರವಃ, ಸಂಶ್ರವಃ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ—ಈ ೬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.
ಹೇಳಾ, ಅವಹೇಳಾ, ಲೀಢಾ, ಅವಜ್ಞಾ, ಅವಲೀಢಾ—ಈ ೫ ಲೀಲೆ[4] ॥ ೩೦ ॥

---

1 ಕಾಮನೇಪ್ಸಾ 2 ಪರಿವೃತ್ತಂ 3 ಸಂಧಾಃ ಪ್ರತಿಶ್ರವಃ 4 ಅವಜ್ಞೆ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೇಳಾ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು "ಹೇಳಾ ಲೀಲೇತ್ಯಮಿಾ ಭಾವಾಃ, ಕ್ರಿಯಾಃ, ಶೃಂಗಾರಭಾವಜಾಃ" ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಲೀಲೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೧೬—[1]ಶೂಲೀಕರ್ಮ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸಂವನನಂ ಕಾರ್ಮಣಂ ವಶೀಕರಣಂ ॥
ವಿಪ್ರತಿಸಾರೋಽನುಶಯಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪೋಽನುತಾಪಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೩೧ ॥

೭೧೭—ಕ್ಷಾಮಂ ಶಾಂತಂ ಕೃಶಂ ಕ್ಷೀಣಂ ಪೇಲವಂ ತಳಿ(ಮ)ನಂ ತನು ॥
ನಿರಂತರಂ ಘನಂ ಸಾಂದ್ರಂ ಬಹುಳಂ ವಿರಳೇತರಂ ॥ ೩೨ ॥

೭೧೮—ನಿಬಿಡಂ [2]ನಿ(ಬಿ)ರೀ(ಸ)ಶಂ ಚ ದೃಢಂ ಗಾಢಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ।
ಕಾಮಂ ಪ್ರಕಾಮಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ನಿತಾಂತಂ ಭೃಶಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೩೩ ॥

೭೧೯—ಅತ್ಯರ್ಥಮತಿಮರ್ಯಾದಮತಿವೇಳಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ।
ವ್ಯವಧಾನಂ ತಿರೋಧಾ(ನ)ಮಂತರ್ಧಿರಪವಾರಣಂ ॥ ೩೪ ॥

೭೨೦—ಪರಸ್ಪರಂ ಮಿಥಃ ಪ್ರೋಕ್ತಮನ್ಯೋನ್ಯಮಿತರೇತರಂ ॥
ಕೌತೂಹಳಂ ವಿನೋದಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕೌತುಕಂ ಚ ಕುತೂಹಳಂ ॥ ೩೫ ॥

೭೨೧—ಅಳೀ ಶ್ರೇಣ್ಯಾವಳೀ ಪಙ್ಕ್ತಿರ್ವೀಥೀ ರಾಜೀ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಕ್ಷೌರಂ ಚ ಭದ್ರಾಕರಣಂ ಮುಂಡನಂ ವಪನಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೩೬ ॥

೭೨೨—ದರ್ಪೋ ಮದೋಽವಲೇಪೋ ಮಾನೋ ಗರ್ವೋ ಭವೇದಹಂಕಾರಃ ॥
ಆವೇಶಸ್ಸಂವೇಗಸ್ಸಂರಂಭಸ್ಸಂಭ್ರಮಸ್ತಥಾಟೋಪಃ ॥ ೩೭ ॥

ಟೀ ॥ ಶೂಲೀಕರ್ಮ, ಸಂವನನಂ, ಕಾರ್ಮಣಂ, ವಶೀಕರಣಂ—ಈ ೪ ವಶಂಮಾಡುವುದು, ವಿಪ್ರತಿಸಾರಃ, ಅನುಶಯಃ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಃ, ಅನುತಾಪಃ—ಈ ೪ ಅನುಶಯಂ ಬಡುವುದು ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷಾಮಂ, ಶಾಂತಂ, ಕೃಶಂ, ಕ್ಷೀಣಂ, ಪೇಲವಂ, ತಳಿನ(ಮ)ಂ, ತನು—ಈ ೭ ಅಸಿದು. ನಿರಂತರಂ, ಘನಂ, ಸಾಂದ್ರಂ, ಬಹುಳಂ, ವಿರಳೇತರಂ—ಈ ೫ ಮಂದಂ ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ನಿಬಿಡಂ, ನಿಬಿರೀಸಂ, ದೃಢಂ, ಗಾಢಂ—ಈ ೪ ತೆಱಪಿಲ್ಲದುದು. ಕಾಮಂ, ಪ್ರಕಾಮಂ, ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ, ನಿತಾಂತಂ, ಭೃಶಂ, ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅತ್ಯರ್ಥಂ, ಅತಿಮರ್ಯಾದಂ, ಅತಿವೇಳಂ—ಈ ೮ ಹಿರಿದಾಗಿರ್ದುದು. ವ್ಯವಧಾನಂ, ತಿರೋಧಾನಂ, ಅಂತರ್ಧಿಃ, ಅಪವಾರಣಂ—ಈ ೪ ಅಪವಾರಣಂ ॥ ೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಸ್ಪರಂ, ಮಿಥಃ, ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ, ಇತರೇತರಂ—ಈ ೪ ಬೇಱೆವೇಱೆ. ಕೌತೂಹಳಂ, ವಿನೋದಃ, ಕೌತುಕಂ, ಕುತೂಹಳಂ—ಈ ೪ ವಿನೋದಂ ॥ ೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಆಳೀ(ಃ), ಶ್ರೇಣೀ(ಃ), ಆವಳಿಃ, ಪಙ್ಕ್ತಿಃ, ವೀಥೀ, ರಾಜೀ(ಃ)—ಈ ೬ ಪಂತಿ. ಕ್ಷೌರಂ, ಭದ್ರಾಕರಣಂ, ಮುಂಡನಂ, ವಪನಂ—ಈ ೪ ಬೋಱಿಸುಹ ॥ ೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ದರ್ಪಃ, ಮದಃ, ಅವಲೇಪಃ, ಮಾನಃ, ಗರ್ವಃ, ಅಹಂಕಾರಃ—ಈ ೬ ಗರ್ವಂ. ಆವೇಶಃ, (ಸಂವೇಗಃ,) ಸಂರಂಭಃ, ಸಂಭ್ರಮಃ, ಆಟೋಪಃ—ಈ ೫ ಸಂಭ್ರಮಂ ॥ ೩೭ ॥

---

1 ಮೂಲ್ಯಾಕರ್ಮಕೃತಂ 2 ಸಬಡೀಶಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೨೩—ಪ್ರಾಣಃ ಸ್ಥಾಮ ಬಲಂ ದ್ಯು(ನ್ನ)ಮ್ನಮೋ[1] ಜ ಊಷ್ಮಾತರಸ್ಸಹಃ ॥
ಪ್ರತಾಪಃ ಪೌರುಷಂ ತೇಜೋ ವಿಕ್ರಮಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಾಕ್ರಮಃ ॥ ೩೮ ॥

೭೨೪—ಅನುಕ್ರೋಶಃ ಕೃಪಾ ಶೂಕಂ ದಯಾ ಚ ಕರುಣಾ ಘೃಣಾ ॥
ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಮಭೀಕ್ಷ್ಣಂ ಚ ಭೂಯಸ್ಸ್ಯಾದಸಕೃನ್ಮುಹುಃ ॥ ೩೯ ॥

೭೨೫—ಆತಂಕೋ ಭಯಮಾಶಂಕಾ ದರಸ್ತ್ರಾಸಶ್ಚ ಸಾಧ್ವಸಂ ॥
ಮರ್ಷಃ ಕ್ಷಮಾ ತಿತಿಕ್ಷಾ ಚ ಕ್ಷಾಂತಿರುಕ್ತಾ ಸಹಿಷ್ಣುತಾ ॥ ೪೦ ॥

೭೨೬—ವೈಣವೋ ಲಕು(ಗು)ಟೋ ರಂಭೋ ದಂಡೋ ಯಷ್ಟಿಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಗತಿ[2] ರ್ವಿಂ(ಖಾ) ಖೋ ವಿಹಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಸರ್ಪಃ ಪರಿಕ್ರಮಃ ॥ ೪೧ ॥

೭೨೭—ಅಣಿರಶ್ರಿಃ ತಥಾ ಕೋಟಿರಶ್ರಃ ಕೋಣಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥
[3]ಕಿಲ್ಬಿಷಂ ಮಲಿನಂ ಮ್ಲಾನಂ ಮಲೀಮಸಮುದಾಹೃತಂ ॥ ೪೨ ॥

೭೨೮—ಭೃತಿರ್ಭೃತ್ಯಾ ಚ ಕರ್ಮಣ್ಯಾ ವೇತಾ ಮೂಲ್ಯಂ ಚ ವೇತನಂ ॥
ಲಿಪಿರಾಲೇಖ್ಯಲೇಖಾ ಸ್ಯಾತ್ ಲಿಪಿರ್ಲೇಖಾಕ್ಷರಸ್ಯ ಚ ॥ ೪೩ ॥

೭೨೯—ಕಲ್ಪನಂ ವ(ಕ)ರ್ತನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವರ್ಧನಂ ಛೇದನಂ ತಥಾ ॥
ವ್ಯತ್ಯಯಃ ಸ್ಯಾದ್ವಿಪರ್ಯಾಸೋ ವೈಪರೀತ್ಯಂ ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥ ೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಣಃ, ಸ್ಥಾಮ, ಬಲಂ, ದ್ಯು(ನ್ನ)ಮ್ನಂ, ಓಜಃ, ಊಷ್ಮಾ, ತರಃ, ಸಹಃ– ಈ ೮ ಬಲ್ಪು (ಬಲುಹು.)

ಪ್ರತಾಪಃ, ಪೌರುಷಂ, ತೇಜಃ, ವಿಕ್ರಮಃ, ಪರಾಕ್ರಮಃ–ಈ ೫ ಪರಾಕ್ರಮಂ ॥ ೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅನುಕ್ರೋಶಃ, ಕೃಪಾ, ಶೂಕಂ, ದಯಾ, ಕರುಣಾ, ಘೃಣಾ–ಈ ೬ ಕರುಣಂ. ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ, ಅಭೀಕ್ಷ್ಣಂ, ಭೂಯಃ, ಅಸಕೃತ್, ಮುಹುಃ–ಈ ೫ ಮಗುಟೆ ಮಗುಟೆ ॥ ೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ಆತಂಕಃ, ಭಯಂ, ಆಶಂಕಾ, ದರಃ, ತ್ರಾಸಃ, ಸಾಧ್ವಸಂ–ಈ ೬ ಭಯಂ.

ಮರ್ಷಃ, ಕ್ಷಮಾ, ತಿತಿಕ್ಷಾ, ಕ್ಷಾಂತಿಃ, ಸಹಿಷ್ಣುತಾ–ಈ ೫ ಸೈರಣೆ ॥ ೪೦ ॥

ಟೀ ॥ ವೈಣವಃ, ಲಕುಟಃ, ರಂಭಃ, ದಂಡಃ, ಯಷ್ಟಿಃ–ಈ ೫ ಕೋಲ್.

ಗತಿಃ, ವಿಂಖಃ, ವಿಹಾರಃ, ಪರಿಸರ್ಪಃ, ಪರಿಕ್ರಮಃ–ಈ ೫ ನಡೆಹ ॥ ೪೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅಣಿಃ, ಅಶ್ರಿಃ, ಕೋಟಿಃ, ಅಶ್ರಃ, ಕೋಣಃ–ಈ ೫ ಗೋಟು.

ಕಿಲ್ಬಿಷಂ, ಮಲಿನಂ, ಮ್ಲಾನಂ, ಮಲೀಮಸಂ–ಈ ೪ ಮಾಸಿದುದು ॥ ೪೨ ॥

ಟೀ ॥ ಭೃತಿಃ, ಭೃತ್ಯಾ, ಕರ್ಮಣ್ಯಾ, ವೇತಾ, ಮೂಲ್ಯಂ, ವೇತನಂ–ಈ ೬ ಬೆಲೆ.

ಲಿಪಿಯೆಂಬುದು ಚಿತ್ರದ ಬರಹವುಂ, ಅಕ್ಷರದ ಬರಹವುಂ.

(ಲೇಖ್ಯಾ) ಲೇಖಾ, ಅಕ್ಷರಃ–ಈ ೩ ಅಕ್ಷರಂ ॥ ೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಕಲ್ಪನಂ, ಕರ್ತನಂ, ವರ್ಧನಂ, ಛೇದನಂ–ಈ ೪ ಕಡಿಹ.

ವ್ಯತ್ಯಯಃ, ವಿಪರ್ಯಾಸಃ, ವೈಪರೀತ್ಯಂ, ವಿಪರ್ಯಯಃ–ಈ ೪ ವಿಪರೀತಂ ಮಾಡುಹ ॥ ೪೪ ॥

---

1 ಜಶ್ಚೋಷ್ಮತರಃ 2 ಗತಿರ್ವಿಂಖಾ 3 ಕಶ್ಮಲಂ ಮಲಿನಂ ಮ್ಲಾನಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೩೦—[1]ಅಪಹ್ನವೋಽಪಲಾಪಃ ಸ್ಯಾದಪಜ್ಞಾನ[2] ಮಪವ್ಯಯಃ ।
ಶ್ರಂಥನಂ ಗ್ರಂಥನಂ ಗುಂಫಸ್ಸಂದರ್ಭೋ ರಚನಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ॥ ೪೫ ॥

೭೩೧—ಉದ್ವರ್ತನ [3]ಮುನ್ಮರ್ದನಮಾಹುಸ್ಸೋತ್ಪಾದನಂ ತಥಾಚ್ಛುರಿತಂ ॥
ಉತ್ಪಿಂಜನಮಾಕುಳಿತಂ ಸ್ಯಾದನುಪದಮನ್ವಗನ್ವಕ್ಷಂ ॥ ೪೬ ॥

೭೩೨—ಗೌರಶ್ಶ್ವೇತಸ್ಸಿತಶ್ಶುಭ್ರೋ ವಳಕ್ಷೋ ಧವಳೋಽರ್ಜುನಃ ॥
ಹರಿಣಃ ಪಾಂಡುರಃ ಪಾಂಡುರವದಾತಶ್ಚ ಪಾಂಡರಃ ॥ ೪೭ ॥

೭೩೩—ಅರುಣಶ್ಶೋಣೋ ರಕ್ತೋ ಮಾಂಜಿಷ್ಠಃ ಪಾಟಕಸ್ತಥಾ ತಾಮ್ರಃ ॥
ಲೋಹಿತ ಇತ್ಯೇಕಾರ್ಥಾಃ ಕವಿಭಿಶ್ಶಬ್ದಾಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯಂತೇ ॥ ೪೮ ॥

೭೩೪—ಅಸಿತಂ ಶಿತಿ ಕೃಷ್ಣಂ ಚ ಕಾಳಂ ನೀಳಂ ಚ ಮೇಚಕಂ ॥
ಶ್ಯಾಮಂ ತು ಶ್ಯಾಮಳಂ ರಾಮಂ ಪಾಳಾಶಂ ಹರಿತಂ ಹರಿತ್ ॥ ೪೯ ॥

೭೩೫—ಹರಿಃ ಕದ್ರುಃ ಕಡಾರಶ್ಚ ಪಿಂಗಳಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಪೀತಂ ಹಾರಿದ್ರಮಾಖ್ಯಾತಂ ಶ್ಯಾವಂ ತು ಕಪಿಶಂ ಮತಮ್ ॥ ೫೦ ॥

೭೩೬—ಪಿಂಗಃ ಪಿಶಂಗ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ಬಭ್ರುಃ[4] ಕಪಿಲಪಿಂಗಲಃ ॥
ಸಾರಂಗಃ ಶಬಲೋ ವರ್ಣಃ ಕಲ್ಮಾಷಃ ಕೃಷ್ಣ ಪಾಂಡರಃ ॥ ೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪಹ್ನವಃ, ಅಪಲಾಪಃ, ಅಪಜ್ಞಾನಂ, ಅಪವ್ಯಯಃ—ಈ ೪ ಮಱಸುಹ.
ಶ್ರಂಥನಂ, ಗ್ರಂಥನಂ, ಗುಂಫಃ, ಸಂದರ್ಭಃ, ರಚನಾ—ಈ ೫ ರಚನೆ ॥ ೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ಉದ್ವರ್ತನಂ, ಉನ್ಮರ್ದನಂ, ಸೋತ್ಪಾದನಂ, ಛುರಿತಂ—ಈ ೪ ತಿವಿರುವುದು.
ಉತ್ಪಿಂಜನಂ, ಆಕುಳಿತಂ—ಈ ಎರಡು ಕಳವಳಿಸುಹ.
ಅನುಪದಂ, ಅನ್ವಕ್, ಅನ್ವಕ್ಷಂ—ಈ ೩ ಬೞಸಲುಹ ॥ ೪೬ ॥

ಟೀ ॥ ಗೌರಃ, ಶ್ವೇತಃ, ಸಿತಃ, ಶುಭ್ರಃ, ವಳಕ್ಷಃ, ಧವಳಃ, ಅರ್ಜುನಃ, ಹರಿಣಃ ಪಾಂಡುರಃ, ಪಾಂಡುಃ, ಅವದಾತಃ, ಪಾಂಡರಃ—ಈ ೧೨ ಬಿಳಿದು ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅರುಣಃ, ಶೋಣಃ, ರಕ್ತಃ, ಮಾಂಜಿಷ್ಠಃ, ಪಾಟಳಃ, (ಆ)ತಾಮ್ರಃ, ಲೋಹಿತಃ—ಈ ೭ ಕೆಂಪು ॥ ೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅಸಿತಂ, ಶಿತಿ(ಃ), ಕೃಷ್ಣಂ, ಕಾಳಂ, ನೀಳಂ, ಮೇಚಕಂ—ಈ ೬ ಕರಿದು.
ಶ್ಯಾಮಂ, ಶ್ಯಾಮಳಂ, ರಾಮಂ, ಪಾಲಾಶಂ, ಹರಿತಂ, ಹರಿತ್—ಈ ೬ ಪ(ಹ)ಸುರ್ ॥ ೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ಹರಿಃ, (ಕ್ರಮಂ)ಕದ್ರುಃ, ಕಡಾರಃ, ಪಿಂಗಳಃ—ಈ ೪ ನಸುಗೆಂಪು.
ಪೀತಂ, ಹಾರಿದ್ರಂ—ಈ ಎರಡು ಅರಸಿನದ ಬಣ್ಣಂ.
ನಸುಗೆಂಪಾಗಿರ್ದುದು ಕಪಿಶಮೆಂಬುದು ॥ ೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿಂಗಃ, ಪಿಶಂಗಃ—ಈ ಎರಡು ಕಪಿಲವರ್ಣಂ.
ಬಭ್ರುವೆಂಬುದು ಕವಿಲಗೆಂಪು. ಸಾರಂಗಃ, ಶಬಳಃ—ಈ ಎರಡು ಬೆರಕೆವರ್ಣಂ.
ಕಲ್ಮಾಷಯೆಂಬುದು ಎಡವರ್ಣಂ ॥ ೫೧ ॥

---

1 ಅಪರಾಹ್ನವೋ 2 ಮಪಾತ್ಯಯಃ 3 ಮುತ್ಪಾದನಮಾಹುಃ ಸ್ಸೋತ್ಪಾಸಹಸಿತಮುಪಹಸಿತಂ
4 ಕಪಿಲಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೩೭—[ಪಿಂಜರಃ ಪೀತರಕ್ತಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಧೂಸರಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಪಾಂಡರಃ] ॥
ರಕ್ತಶ್ಯಾವೋ ಭವೇದ್ಧೂಮ್ರೋ ಧೂಮಳಸ್ಸ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೫೨ ॥

೭೩೮—ಶ್ಯೈನೀ ಕುಮುದಪತ್ರಾಭಾ ಶುಕಾಭಾ ಹರಿಣೀ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಜಪಾಕುಸುಮಸಂಕಾಶಾ ಲೋಹಿನೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೫೩ ॥

೭೩೯—ಚಿತ್ರ ಕಿಮ್ಮೀರ ಕಲ್ಮಾಷ ಶಬಳೋನ್ಮಿಶ್ರ ಕರ್ಬುರಾಃ ॥
ಕರಂಬಃ ಕಬರಶ್ಶ್ಯಾರಸ್ಸಂಪೃಕ್ತಃ ಖಚಿತಸ್ಸಮಾಃ ॥ ೫೪ ॥

೭೪೦—ಪರಿಪಾಟ್ಯಾನುಪೂರ್ವೀ ಸ್ಯಾದುಪಶಾಯೋಽನುಪಾತ್ಯಯಃ ॥
ಅನುಕ್ರಮಶ್ಚ ಪರ್ಯಾಯೋ ವಿಶಾಯಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೫೫ ॥

೭೪೧—ಈರ್ಷ್ಯಾ ಸ್ಯಾತ್ಕುಹನಾ ದಂಭೋ ಮಿಥ್ಯಾ ಚರ್ಯಾಚ ಕು(ಕ್ಕು)ರ್ಕಟಿಃ ॥
ಕುಸೃತಿರ್ನಿಕೃತಿರ್ಮಾಯಾ ಶಾಂಬರೀ [1]ಶಠಕಲ್ಪನಾ ॥ ೫೬ ॥

೭೪೨—ಆಯ(ವೇ)ಲ್ಲಕಮುತ್ಕಂಠಾ ಸ್ಯಾದುತ್ಕಳಿಕಾ ರತಿಶ್ಚ ರಣರಣಕಂ ॥
ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ ಹೃಲ್ಲೇಖೋ ವಿರಹವಿಯೋಗೌ ಚ ತುಲ್ಯಾರ್ಥೌ ॥ ೫೭ ॥

೭೪೩—ಪ್ರತಿಕೂಲಂ ಪ್ರತಿಲೋಮಂ ಪ್ರತೀಪಮುಕ್ತಂ ಪ್ರಸವ್ಯಮೇಕಾರ್ಥಂ ॥
ಅಪವಾರಿತಂ ಚ ಪಿಹಿತಂ ಸಂವೀತಂ ಸಂವೃತಂ [2]ಸ್ಥಗಿತಂ ॥ ೫೮ ॥

ಟೀ ॥ ಧೂಮ್ರಃ, ಧೂಮಳಃ–ಈ ಎರಡು ಕೆಂಪು ಹಸುರುಮಪ್ಪುದು ॥ ೫೨ ॥

ಟೀ ॥ ಶ್ಯೇನಿಯೆಂಬುದು ನೆಯ್ದಿಲಬಣ್ಣಂ. ಹರಿಣಿಯೆಂಬುದು ಗಿಳಿಯ ಎಱಂಕೆಯ ವರ್ಣಂ. ದಾಸವಣದ ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣಮಂ ಲೋಹಿನಿಯೆಂಬುದು ॥ ೫೩ ॥

ಟೀ ॥ ಚಿತ್ರಃ, ಕಿಮ್ಮೀರಃ, ಶಬಳಃ, ಕಲ್ಮಾಷಃ, ಉನ್ಮಿಶ್ರಃ, ಕ(ರ್ಬು)ರ್ಬುರಃ, ಕರಂಬಃ, (ಕರಬಃ), ಕಬರಃ, ಶ್ಯಾರಃ, ಸಂಪೃಕ್ತಃ, ಖಚಿತಃ–ಈ ೧೧ ಬೆರಸಿದುದು ॥ ೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಿಪಾಟೀ, ಆನುಪೂರ್ವೀ, ಉಪಶಾಯಃ, ಅನುಪಾತ್ಯಯಃ, ಅನುಕ್ರಮಃ, ಪರ್ಯಾಯಃ, ವಿಶಾಯಃ–ಈ ೭ ಪರಿವಿಡಿ ॥ ೫೫ ॥

ಟೀ ॥ ಈರ್ಷ್ಯಾ, ಕುಹನಾ, ದಂಭಃ, ಮಿಥ್ಯಾಚರ್ಯಾ, ಕುಕ್ಕುರ್ಕಟಿಃ, ಕುಸೃತಿಃ, ನಿಕೃತಿಃ, ಮಾಯಾ, ಶಾಂಬರೀ, ಶಠಕಲ್ಪನಾ–ಈ ೧೦ ಮಾಯೆ ॥ ೫೬ ॥

ಟೀ ॥ ಆಯಲ್ಲಕಂ, ಉತ್ಕಂಠಾ, ಉತ್ಕಳಿಕಾ, ರತಿಃ, ರಣರಣಕಂ, ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ, ಹೃಲ್ಲೇಖಃ, ವಿರಹಃ, ವಿಯೋಗಃ–ಈ ೯ ವಿರಹಂ ॥ ೫೭ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರತಿಕೂಲಂ, ಪ್ರತಿಲೋಮಂ, ಪ್ರತೀಪಂ, ಪ್ರಸವ್ಯಂ–ಈ ೪ ಪ್ರತಿಕೂಲಂ. ಅಪವಾರಿತಂ, ಪಿಹಿತಂ, ಸಂವೀತಂ, ಸಂವೃತಂ, ಸ್ಥಗಿತಂ–ಈ ೫ ಮುಚ್ಚಿದುದು ॥ ೫೮ ॥

---

1 ಶಠಕಲ್ಪನಾ (ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ 'ಚಿತ್ರ ಕಿಮ್ಮೀರ' ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ; ಹೀಗಿರುವುದು ಪ್ರಕರಣಾನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲ) 2 ಸ್ಥಗಿತಂ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೪೪—ಆಹುಃ ಪ್ರತೀಕಮವಯವಮಪಘನಮಂಗಂ ತಥೈಕದೇಶಂ ಚ ॥
[1]ಉಲ್ಬಣಮುದ್ಭಟಮುದ್ಧತಮಿತಿ ನಾತಿನಾನಾರ್ಥಾಃ ॥ ೫೯ ॥

೭೪೫—ಸಮಾಜಃ ಸಂಸದಾಸ್ಥಾನೀ ಸಭಾ ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಷತ್ಸದಃ ॥
ಚಿತ್ರಮದ್ಭುತಮಾಶ್ಚರ್ಯಂ ವಿಸ್ಮಯ ಶ್ಚೋದ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೬೦ ॥

೭೪೬—ಪ್ರೇಂಖೋಳಿತಂ ತರಳಿತಂ ಪ್ರೇಂಖಿತಂ ಲುಳಿತಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಯುಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದುಚಿತಂ ನ್ಯಾಯ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮೌಪಯಿಕಂ ತಥಾ ॥ ೬೧ ॥

೭೪೭—ಆಹಿತಂ ನಿಹಿತಂ ನ್ಯಸ್ತಮಾರೋಪಿತಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಬದ್ಧಂ ಪಿನದ್ಧಮಾಮುಕ್ತಮಪಿನದ್ಧಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೬೨ ॥

೭೪೮—ವಂಚನಂ[2] ಚಾತಿಸಂಧಾನಂ ವ್ಯಳೀಕಂಸ್ಯಾತ್ಪ್ರತಾರಣಂ ॥
ವಿಪ್ರಲಂಭೋ ವಿಸಂವಾದೋ ವಿಪ್ರಳಾಪಶ್ಚ ಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೬೩ ॥

೭೪೯—ವ್ಯಳೀಕಮಪರಾಧಸ್ಸ್ಯಾದಾಗೋ ಮಂತುಶ್ಚ ವಿಪ್ರಿಯಃ ॥
[3]ಪ್ರಣೀತಿಸ್ಸ್ಯಾದನುನಯಃ ಪ್ರಣಿಪಾತಶ್ಚ ಸಾಂತ್ವನಂ ॥ ೬೪ ॥

೭೫೦—ಉದ್ಘಾ(ಟ)ತ ಉ(ಕ್ತಃ)ಕ್ತಿಪ್ರಸ್ತಾವೋ[4] ದ್ವಾರಶ್ಚಾವಸರಃ ಕ್ಷಣಃ ॥
ವದಂತ್ಯುಪನತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಉಪಸಂನಮುಪಸ್ಥಿತಂ ॥ ೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರತೀಕಂ, ಅವಯವಂ, ಅಪಘನಂ, ಅಂಗಂ, ಏಕದೇಶಂ–ಈ ೫ ಅವಯವಂ.
ಉಲ್ಬಣಂ, ಉದ್ಭಟಂ, (ಉತ್ಕಟಂ) ಉದ್ಧತಂ–ಈ ೪ ಮಿಕ್ಕುದು ॥ ೫· ॥

ಟೀ ॥ ಸಮಾಜಃ, ಸಂಸತ್, ಆಸ್ಥಾನೀ, ಸಭಾ, ಪರಿಷತ್, ಸದಃ–ಈ ೬ ಸಭೆ.
ಚಿತ್ರಂ, ಅದ್ಭುತಂ, ಆಶ್ಚರ್ಯಂ, ವಿಸ್ಮಯಃ, ಚೋದ್ಯಂ–ಈ ೫ ಚೋದ್ಯಂ ॥ ೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರೇಂಖೋಳಿತಂ, ತರಳಿತಂ, ಪ್ರೇಂಖಿತಂ, ಲುಳಿತಂ–ಈ ೪ ಅಲ್ಲಾಡುವುದು.
ಯುಕ್ತಂ, ಉಚಿತಂ, ನ್ಯಾಯ್ಯಂ, ಪ್ರಾಪ್ತಂ, ಔಪಯಿಕಂ–ಈ ೫ ಉಚಿತಂ ॥ ೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಆಹಿತಂ, ನಿಹಿತಂ, ನ್ಯಸ್ತಂ, ಆರೋಪಿತಂ–ಈ ೪ ಏಱಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಬದ್ಧಂ, ಪಿನದ್ಧಂ, ಆಮುಕ್ತಂ, ಅಪಿನದ್ಧಂ–ಈ ೪ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟುದು ॥ ೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ವಂಚನಂ, ಅತಿಸಂಧಾನಂ, ವ್ಯಳೀಕಂ, ಪ್ರತಾರಣಂ–ಈ ೪ ಆಱುಗೊಳ್ವುದು.
ವಿಪ್ರಲಂಭಃ, ವಿಸಂವಾದಃ, ವಿಪ್ರಳಾಪ–ಈ ೩ ವಂಚಿಸುಹ ॥ ೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ವ್ಯಳೀಕಂ, ಅಪರಾಧಃ, ಆಗಃ, ಮಂತುಃ, ವಿಪ್ರಿಯಃ–ಈ ೫ ಅಪರಾಧಂ.
ಪ್ರಣೀತಿಃ, ಅನುನಯಃ, ಪ್ರಣಿಪಾತಃ, ಸಾಂತ್ವನಂ–ಈ ೪ ಸಂತೈಸುಹ ॥ ೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಉದ್ಘಾ(ತ)ಟಃ, ಪ್ರಸ್ತಾವಃ, ದ್ವಾರಃ, ಅವಸರಃ, ಕ್ಷಣಃ–ಈ ೫ ಅವಸರಂ.
ಉಪನತಂ, ಉಪಸಂನಂ, ಉಪಸ್ಥಿತಂ–ಈ ೩ ಪೊ(ಹೊ)ರ್ದಿದುದು ॥ ೬೫ ॥

---

1 ಉಲ್ಬಲಮುದ್ಧತ ಮುತ್ಕಟಮಿತಿ...| 2 ಪ್ರಾಚಿಸಂಧಾನಂ 3 ಪ್ರಣತಿಃ 4 ವಾರಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೭೫೧—ಪ್ರಾಂಶೂಚ್ಚಮುನ್ನತಂ ತುಂಗ ಮುದಗ್ರಂ ದೀರ್ಘಮಾಯತಂ ॥
ಅಯಂತ್ರಿತಂ ಸ್ಯಾದುದ್ದಾಮಮುಚ್ಛೃಂಖಳಮನರ್ಗಳಂ ॥ ೬೬ ॥

೭೫೨—ವಿಶದಂ ಪ್ರಕಟಂ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ಪ್ರಕಾಶಂ ಸ್ಫುಟಮಿಷ್ಯತೇ ॥
ತತ್ಕ್ಷಣೈಕಪದೇ ತುಲ್ಯೇ ಸದ್ಯಸ್ಸಪದಿ ಚ ಸ್ಮೃತೇ ॥ ೬೭ ॥

೭೫೩—ವಿಶಂಕಟಂ ವಿಶಾಳಂ ಸ್ಯಾತ್ಕರಾಳಂ ವಿಕಟಂ ತಥಾ ॥
ನಿಸ್ತಲಂ ವರ್ತುಳಂ ವೃತ್ತಂ ಸ್ಫುಟಂ ವಿಷಮೋನ್ನತಂ ॥ ೬೮ ॥

೭೫೪—ಅವಗಾಹೋ ಜಲದ್ರೋಣೀ ನಿರ್ವೇದಃ ಖೇದ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಪ್ರಮಾದೋऽನವಧಾನಂ ಸ್ಯಾದತ್ಯಾಧಾನಮತಿಕ್ರಮಃ ॥ ೬೯ ॥

೭೫೫—ನಿರ್ವೇಶ ಉಪಭೋಗಃ ಸ್ಯಾದಾಭೋಗಃ ಪರಿಪೂರ್ಣತಾ ॥
ಅವಗೀತಂ ಮುಹು[1] ರ್ದೃಷ್ಟಮುಪಲಬ್ಧಂ ಚ ಯದ್ಭವೇತ್ ॥ ೭೦ ॥

೭೫೬—ವಾಮಂ ಸವ್ಯಂ ವಿದುಃಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಅಪಸವ್ಯಂ ಚ ದಕ್ಷಿಣಂ ॥
ಪ್ರತಿಕೂಲಾನುಕೂಲಾರ್ಥೇ [2]ಪ್ರತಿಷ್ಠುರಮಪಷ್ಠುರಂ ॥ ೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಂಶು, ಉಚ್ಚಂ, ಉನ್ನತಂ, ತುಂಗಂ, ಉದಗ್ರಂ–ಈ ೫ ಉದ್ದಿತು.
ದೀರ್ಘಂ, ಆಯತಂ–ಈ ಎರಡು ನಿಳ್ಪಿತು (ನಿಡಿದು?)
ಅಯಂತ್ರಿತಂ, ಉದ್ದಾಮಂ, ಉಚ್ಛೃಂಖಳಂ, ಅನರ್ಗಳಂ–ಈ ೪ ನಿರಂಕುಶಂ ॥ ೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಶದಂ, ಪ್ರಕಟಂ, ಸ್ಪಷ್ಟಂ, ಪ್ರಕಾಶಂ, ಸ್ಫುಟಂ–ಈ ೫ ಅಱಿಯಲ್ಬರ್ಪು(ಹು)ದು.
ತತ್ಕ್ಷಣಂ, ಏಕಪದಂ, ಸದ್ಯಃ, ಸಪದಿ–ಈ ೪ ಆಗಳಂತೆ ॥ ೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಶಂಕಟಂ, ವಿಶಾಳಂ(ಲಂ)–ಈ ಎರಡು ಅಗಲಿತ್ತು.
ಕರಾಳಂ, ವಿಕಟಂ ಈ ಎರಡು ಕೊಂಕಿದುದು. ನಿಸ್ತಲಂ, ವರ್ತುಳಂ, ವೃತ್ತಂ–ಈ ೩ ಬಟ್ಟಿತ್ತು.
ಸ್ಫುಟಂ, ವಿಷಮೋನ್ನತಂ–ಈ ಎರಡು ಕುಱು ತೆವಱು ॥ ೬೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅವಗಾಹಃ, ಜಲದ್ರೋಣೀ–ಈ ಎರಡು ನೀರದೋಣಿ.
ನಿರ್ವೇದಃ, ಖೇದಃ–ಈ ಎರಡು ಉಮ್ಮ(ಳಂ)ಳಿ. ಪ್ರಮಾದಃ, ಅನವಧಾನಂ–ಈ ಎರಡು ಮಱಹು.
ಅತ್ಯಾಧಾನಂ, ಅತಿಕ್ರಮಃ–ಈ ಎರಡು ಮೀಱುಹ ॥ ೬೯ ॥

ಟೀ ॥ ನಿರ್ವೇಶಃ, ಉಪಭೋಗಃ–ಈ ಎರಡು ಉಪಭೋಗಂ.
ಆಭೋಗಃ, ಪರಿಪೂರ್ಣತಾ–ಈ ಎರಡು ನೆಱೆವಣಿಗೆ.
ಅವಗೀತಂ, ಮುಹುರ್ದೃಷ್ಟಂ, ಉಪಲಬ್ಧಂ–ಈ ೩ ಮಗುಱೆಮಗುಱೆ ಕಂಡುದು ॥ ೭೦ ॥

ಟೀ ॥ ವಾಮಂ, ಸವ್ಯಂ–ಈ ಎರಡು ಎಡಂ. ಅಪಸವ್ಯಂ, ದಕ್ಷಿಣಂ–ಈ ಎರಡು ಬಲಂ.
ಪ್ರತಿಷ್ಠುರಂ, ಅಪಷ್ಠುರಂ –ಈ ಎರಡು ಅನುಕೂಲಮುಂ, ಪ್ರತಿಕೂಲಮುಂ ॥ ೭೧ ॥

---

1 ದಿಷ್ಟಂ 2 ಅಪಷ್ಠು ತ್ವನಪಷ್ಠು ಚ

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೫೭—ವಿಪರೀತಂ ಪರಾಚೀನಮಪಾಚೀ [1]ನಮವಾಙ್ಮುಖಂ ||
ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಂ ಕೌಸೀದ್ಯಮಾಲಸ್ಯಮುಪಧಾ ತು ಪರೀಕ್ಷಣಂ || ೭೨ ||

೭೫೮—ವಿವಧೋ ವೀವಧೋ ಭಾರಃ ಪರ್ಯಾಹಾರಶ್ಚ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಕಾಚಂ ಶಿಕ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಭಾರಯಷ್ಟಿರ್ವಿಹಂಗಿಕಾ || ೭೩ ||

೭೫೯—ಸೌಷ್ಮವಂ ಸ್ಯಾದವಷ್ಟಂಭೋ ಹಠಃ ಪ್ರಸಭಮುಚ್ಯತೇ ||
ಪ್ರಗ್ರಹೋ ಗ್ರಾ(ಗ್ರ)ಹಕೋ ವಂದೀ ಪಣೋಽಕ್ಷೇಷು[2] (ಗ್ಲ)ಹೋಮತಃ || ೭೪ ||

೭೬೦—ಪ್ರಾಯಃ ಸ್ಯಾದ್ಭೋಜನತ್ಯಾಗಃ ಸನ್ಯಾಸೋಽನಶನಂ ಮತಂ ||
[3]ವೃಥಾ ಮುಧಾಽಫಲಂ ಮೋಘಂ ನತಂ ನಮ್ರಂ ಚ ಬಂಧುರಂ || ೭೫ ||

೭೬೧—ಸ್ಮೃತಂ ವಣಿಜ್ಯಂ ವಾಣಿಜ್ಯಂ [4]ವಣಿಕ್ತ್ವಂ ಚ ಸಮಾಸ್ತ್ರಯಃ |
ಯುದ್ಧಾರ್ಥೇ ದ್ವೇ ಪ್ರಯುಜ್ಯೇತೇ ದೋ[5] ರ್ಮಧ್ಯಂ ಚ ಕರೇತರಂ || ೭೬ ||

೭೬೨—ಆಕೂತಂ ಸ್ಯಾದಭಿಪ್ರಾಯೋ ವ್ಯಾ(ಕೂ)ಕೃತಿರ್ಭಂಗಿರುಚ್ಯತೇ ||
ಸ್ಥಂಡಿಲಂ ಸಂಸ್ಕೃತಾಭೂಮಿ[6] ಶ್ಶಯನಂ ಸ್ಥಾನಮುಚ್ಯತೇ || ೭೭ ||

ಟೀ || ವಿಪರೀತಂ, ಪರಾಚೀನಂ—ಈ ಎರಡು ಹಿಂದುಮುಂದಾಗುಹ.
ಅಪಾಚೀನಂ, ಅವಾಙ್ಮುಖಂ—ಈ ಎರಡು ತಲೆವಾಗಿರ್ದುದು.
ಕೌಸೀದ್ಯಂ, ಆಲಸ್ಯಂ—ಈ ಎರಡು ಆಲಸಿಕೆ. ಉಪಧಾ, ಪರೀಕ್ಷಣಂ—ಈ ಎರಡು ಆರಯ್ಕೆ || ೭೨ ||

ಟೀ || ವಿವಧಃ, ವೀವಧಃ, ಭಾರಃ, ಪರ್ಯಾಹಾರಃ—ಈ ೪ ತಲೆಹೊಱೆ.
ಕಾಚಂ, ಶಿಕ್ಯಂ—ಈ ೨ ನೆಲಹು ಭಾರಯಷ್ಟಿಃ, ವಿಹಂಗಿಕಾ—ಈ ೨ ಕಾ(ಚಿ)ಸಿನ ಕಂಬಿ || ೭೩ ||

ಟೀ || ಸೌಷ್ಮವಂ, ಅ(ವ)ಷಷ್ಟಂಭಃ—ಈ ಎರಡು ಲೇಸಾಗಿರ್ಪುದು.
ಹಠಃ, ಪ್ರಸಭಂ—ಈ ಎರಡು ಬಲುಹು. (ಬಲ್ಪು) ಪ್ರಗ್ರಹಃ, ಗ್ರಾಹಕಃ, ವಂದೀ—ಈ ೩ ಬಂದಿ.
ಗ್ಲಹವೆಂಬುದು ಜೂಜಿನ ಒಡ್ಡಿ[7] || ೭೪ ||

ಟೀ || ಪ್ರಾಯಃ, ಭೋಜನತ್ಯಾಗಃ, ಸನ್ಯಾಸಃ, ಅನಶನಂ—ಈ ೪ ಕಡೆಗಾಲದ ಅನಶನಂ.
ವೃಥಾ, ಮುಧಾ, ಅಫಲಂ, ಮೋಘಂ—ಈ ೪ ಫಲವಿಲ್ಲದುದು.
ನತಂ, ನಮ್ರಂ, ಬಂಧುರಂ—ಈ ೩ ಎಱಗಿರ್ದುದು || ೭೫ ||

ಟೀ || ವಣಿಜ್ಯಂ, ವಾಣಿಜ್ಯಂ, ವಣಿಕ್ತ್ವಂ—ಈ ೩ ಹರದು.
ದೋರ್ಮಧ್ಯಂ, ಕರೇತರಂ—ಈ ಎರಡು ಜಗಳಂ || ೭೬ ||

ಟೀ || ಆಕೂತಂ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಃ—ಈ ೨ ಬಗೆ. ವ್ಯಾಕೂ(ಕೃ)ತಿಃ, ಭಂಗಿಃ—ಈ ೨ ಪರಿ.
ಲೇಸುಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯಂ ಸ್ಥಂಡಿಲವೆಂಬುದು. ಶಯನಂ, ಸ್ಥಾನಂ—ಈ ೨ ಬಗೆ || ೭೭ ||

---

1 ನಂ ಪರಾಙ್ಮುಖವ್ 2 ಗ್ಲಹಃ ಸ್ಮೃತಃ 3 ಮೋಘಂ ಮುಧಾಫಲಂ ವ(ಬ)ಂಧ್ಯಂ ಸತಂ 4 ವಣಿಜ್ಯಾ ಚ ಸಮುಂ ತ್ರಯುಂ 5 ದೌರ್ಮಘಂ ಚ ಕರೀರಕಂ 6 ಭೂಮಿರಯುನಂ 7 ಒಡು ಇರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೬೩—ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಮುಕ್ತಂ ಸದ್ಯಸ್ಕಮುಪಾಗ್ರಮುಪಸರ್ಜನಂ ||
ಡೋಳಾ ಪ್ರೇಂಖೋಳನಂ ಪ್ರೇಂಖಾ ಉತ್ಸವಸ್ಯಾನ್ಮ[1] ಹಃ ಕ್ಷಣಃ | ೭೮ |

೭೬೪—ಗವಲಂ ಮಾಹಿಷಂ ಶೃಂಗಂ ಧೃತಿಶ್ಚರ್ಮಪ್ರಸೇವಕಃ ||
ಸಮುದ್ಗಸ್ಸಂಪುಟೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಬಡಿಶಂ ಮತ್ಸ್ಯಬಂಧನಂ || ೭೯ ||

೭೬೫— ಕೃತೇ ಪ್ರತಿಕೃತಂ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಪ್ರತಿನಿರ್ಯಾತನಂ ಸ್ಮೃತಂ ||
ಸಪತ್ರಾಕರಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯತ್ಪರಸ್ಯಾತಿಪೀಡನಂ || ೮ ||

೭೬೬—ಸಮಾಸಸ್ಸ್ಯಾತ್ಸಮಾಹಾರಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಸ್ಸಂಗ್ರಹಸ್ತಥಾ ||
ವ್ಯಾಸಃ ಪ್ರಪಂಚೋ ವಿಸ್ತಾರಃ ಸಚ ಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಸ್ತರಃ || ೮೧ ||

೭೬೭—ಉನ್ನಂ ಕ್ಲಿನ್ನಂ ಸ್ಮೃತಂ ನುನ್ನಂ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ತುನ್ನಂ ಚ ಪೀಡಿತಂ ||
ಪನ್ನಂ ತು ಪತಿತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸನ್ನಂ[2] ಸಾತಂ ಚ ಸೂರಿಭಿಃ || ೮೨ ||

೭೬೮—ನ್ಯಂಚಿತಂ ಸ್ಯಾದಧಃ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಕ್ಷಿಪ್ತಮೂರ್ಧ್ವಮುದಂಚಿತಂ ||
ಕಾಚಿತಂ ಸಂಜ್ಞಿತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ರೂಷಿತಂ[3] ಕುಂಠಿತಂ ಮತಂ || ೮೩ ||

ಟೀ || ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಂ, ಸದ್ಯಸ್ಕಂ–ಈ ಎರಡು ಸಜ್ಜುಕಂ.
ಉಪಾಗ್ರಂ, ಉಪಸರ್ಜನಂ–ಈ ಎರಡು ಪೊ(ಹೊ)ದರ್ಗೆ.
ಡೋಳಾ, ಪ್ರೇಂಖೋಳನಂ, ಪ್ರೇಂಖಾ–ಈ ೩ ಅಲ್ಲಾಟಂ.
ಉತ್ಸವಃ, ಮಹಃ, ಕ್ಷಣಃ–ಈ ೩ ಒಸಗೆ || ೭೮ ||

ಟೀ || ಗವಲಂ ಎಂಬುದು ಎಮ್ಮೆಯ ಕೋಡು. ಧೃತಿ ಎಂಬುದು ತಿದಿ.
ಸಮುದ್ಗಃ, ಸಂಪು-ಈ ಎರಡು ಕರಂಡಗೆ. ಬಡಿಶವೆಂಬುದು ಮೀನಗಾಳಂ || ೭೯ ||

ಟೀ || ಪ್ರತಿನಿರ್ಯಾತನವೆಂಬುದು ಮುಯ್ಯಂ ಮಗುಟ್ಚುವುದು.
ಸಪತ್ರಾಕರಣವೆಂಬುದು ಹಿರಿದಾಗಿ ಪೀಡಿಸುವುದು || ೮೦ ||

ಟೀ || ಸಮಾಸಃ, ಸಮಾಹಾರಃ, ಸಂಕ್ಷೇಪಃ, ಸಂಗ್ರಹಃ–ಈ ೪ ಕಿಱಿದುಮಾಡುಹ.
ವ್ಯಾಸಃ, ಪ್ರಪಂಚಃ, ವಿಸ್ತಾರಃ–ಈ ೩ ಹಿರಿದುಮಾಡುಹ.
ಶಬ್ದಕ್ಕಾದಡೆ ವಿಸ್ತರಯೆಂಬುದು || ೮೧ ||

ಟೀ || ಉನ್ನಂ, ಕ್ಲಿನ್ನಂ–ಈ ಎರಡು ಹು?ಸಿ [ಹಸಿ].
ನುನ್ನಂ, ಕ್ಷಿಪ್ತಂ–ಈ ಎರಡು ನೂಕಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ತುನ್ನಂ, ಪೀಡಿತಂ–ಈ ೨ ನೋಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು. ಪನ್ನಂ, ಪತಿತಂ–ಈ ೨ ಬಿಟ್ಟುದು.
ಸನ್ನಂ, ಸಾತಂ–ಈ ಎರಡು ಸಂಣವಾದುದು || ೮೨ ||

ಟೀ || ನ್ಯಂಚಿತಂ, ಅಧಃಕ್ಷಿಪ್ತಂ–ಈ ಎರಡು ನೆಗ್ಗಿದುದು.
ಉದಂಚಿತವೆಂಬುದು ಉದ್ದಂ ನೆಗೆದುದು.
ಕಾಚಿತಂ, ಸಂಜ್ಞಿತಂ–ಈ ಎರಡು ಅರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ರೂಷಿತಂ, ಕುಂಠಿತಂ–ಈ ಎರಡು ಮುಸುಕಿದುದು || ೮೩ ||

---

1 ನ್ಮಹಃ ಕ್ಷಣಃ 2 ತಾ(ಸಾ)ಂತಂ 3 ಗುಂಡಿತಂ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೬೯—[1]ವಿಷ್ಟಂಭಃ ಪ್ರತಿಬಂಧೋ ವಿಸ್ರ(ಶ್ರ)ಂಭಃ ಕಥ್ಯತೇ ಚ ವಿಶ್ವಾಸಃ ||
[2]ಸಂಮರ್ದಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಮಳ ಉಪಮರ್ದೋ ವಿಪ್ರಕಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ || ೮೪ ||
೭೭೦—[3]ಉಪಾಸ್ತಿರ್ಧರ್ಮಚಿಂತಾ ಸ್ಯಾ[4]ನ್ನಿಶ್ಯಾಕ್ಯ ಮನವಸ್ಕರ(ಃ)ಂ ||
ಕುಪ್ರಿಯಂ ತು ಜಘನ್ಯಂ ಸ್ಯಾನ್ನಿಶ್ಶ್ರೇಷಂ ನ್ಯಕ್ಷ[5] ಮುಚ್ಯತೇ || ೮೫ ||
೭೭೧—ಅಪಕಾರೋ ಭವೇದ್ದ್ರೋಹೋ ದೋಷ ಆದೀನವೋ ಮತಃ ||
ಕಷಾಯಂ ತುವರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸುರುಂಗಾ ಸಂಧಿ ರುಚ್ಯತೇ || ೮೬ ||
೭೭೨—ಅಸೌಮ್ಯಂ ಯದ್ಭವೇಚ್ಚಕ್ಷು ರಚಕ್ಷುಸ್ತತ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ||
ಅವಹಿತ್ಥಂ ಚ ಶಬ್ದಜ್ಞಾ ಆಕಾರಸ್ಯ ನಿಗೂಹನಂ || ೮೭ ||
೭೭೩—ಸಂಸ್ತವಃ ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಚಯಃ ಪ್ರಸಾದಃ[6] ಪ್ರಣಯೋ ಮತಃ ||
ಪ್ರವಾರಣಂ ಮಹಾದಾನಂ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಕರ್ಮ ಮಾನಸಂ || ೮೮ ||
೭೭೪—ಅನಾಯಾಸಾರ್ಥಕಂ ಫಾಂಟಮಂತರ್ಗಡು ನಿರರ್ಥಕಂ ||
[7]ಸ್ವಚ್ಛಂದಂ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ಯದೃಚ್ಛೇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ || ೮೯ ||
೭೭೫—[8]ಆದ್ಯಮಾದಿಮಮಂತ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಂತಿಮಂ ಚಾಗ್ರ್ಯಮಗ್ರಿಮಂ ||
ಮಧ್ಯಮಂ ಮಧ್ಯಮೀಯಂ ಚ ಮಧ್ಯಂದಿನಮುದಾಹೃತಂ || ೯೦ ||

ಟೀ || ವಿಷ್ಟಂಭಃ, ಪ್ರತಿಬಂಧಃ–ಈ ಎರಡು ತಗವುದು.
ವಿಸ್ರಂಭಃ, ವಿಶ್ವಾಸಃ–ಈ ಎರಡು ನಂಬುಗೆ.
ಸಮ್ಮರ್ದಃ, ಪರಿಮಳಃ–ಈ ಎರಡು ಮಿದಿವುದು.
ಉಪಮರ್ದಃ, ವಿಪ್ರಕಾರಃ–ಈ ಎರಡು ಕಿವು(ಮು)ಚ್ಚುವುದು || ೮೪ ||

ಟೀ || ಉಪಾಸ್ತಿಃ, ಧರ್ಮಚಿಂತಾ–ಈ ಎರಡು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ.
ನಿಶ್ಯಾಕ್ಯಂ, ಅನವಸ್ಕರಂ–ಈ ೨ ದಿರದುದು.? ಕುಪ್ರಿಯಂ, ಜಘನ್ಯಂ–ಈ ೨ ಕೀಳು.
ನಿಶ್ಶ್ರೇಷಂ, ನ್ಯಕ್ಷಂ–ಈ ಎರಡು ಉೞಿಯದುದು || ೮೫ ||

ಟೀ || ಅಪಕಾರಃ, ದ್ರೋಹಃ–ಈ ೨ ಹೊಲ್ಲವೆ. ದೋಷಃ, ಆದೀನವಃ–ಈ ೨ ದೋಷಂ.
ಕಷಾಯಂ, ತುವರಂ–ಈ ೨[9] ತೊಱವರುಂ. ಸುರುಂಗಾ, ಸಂಧಿಃ–ಈ ೨ ಕನ್ನಂ || ೮೬ ||

ಟೀ || ಅಚಕ್ಷುವೆಂಬುದು ಕೞಿಗಣ್ಣು. ಅವಹಿತ್ಥವೆಂಬುದು ಆಕಾರಸಂವರಣೆ || ೮೭ ||

ಟೀ || ಸಂಸ್ತವಃ, ಪರಿಚಯಃ ಈ ಎರಡು ಮೊಗವೞಿತಂ.
ಪ್ರಸಾದಃ, ಪ್ರಣಯಃ– ಈಎರಡು ಶಿಳಿ(ಪು)ಹುವ್ರದು. ಪ್ರವಾರಣವೆಂಬುದು ಮಹಾದಾನಂ.
ಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬುದು ಮನದ ಬಗೆ || ೮೮ ||

ಟೀ || ಫಾಂಟಂ ಎಂಬುದು ಸುಗಮಂ. ಅಂತರ್ಗಡುಯೆಂಬುದು ಅಪ್ರಯೋಜನಂ.
ಸ್ವಚ್ಛಂದಃ, ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ, ಯದೃಚ್ಛಾ–ಈ ೩ ತನ್ನಿಚ್ಚೆ || ೮೯ ||

ಟೀ || ಆದ್ಯಂ, ಆದಿಮಂ–ಈ ಎರಡು ಮೊದಲಾದುದು.
ಅಂತ್ಯಂ, ಅಂತಿಮಂ, ಅಗ್ರ್ಯಂ, ಅಗ್ರಿಮಂ–ಈ ೪ ತುದಿಯಾದುದು.
ಮಧ್ಯಮಂ, ಮಧ್ಯಮೀಯಂ, ಮಧ್ಯಂದಿನಂ–ಈ ೩ ನಡುವಣದು || ೯೦ ||

---

1 ವಿಷ್ಕಂಭಃ 2 ಸಂದರ್ಭಃ 3 ಉಪಾಧಿರ್ಧರ್ಮ 4 ನಿಶ್ಶ್ರೇಧ್ಯ 5 ಮಿಷ್ಯತೇ 6 ಪ್ರಣಯಃ ಸ್ಮೃತಃ 7 ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯಂ 8 ಅಘುಮಾದಿ 9 ತೊವಱು ರಸಂ ಎಂದಿರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೭೬—ನಮಸ್ಯಾ ವಂದನಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ತಪಸ್ಯಾ ನಿಯಮಸ್ಥಿತಿಃ ॥
ಪರಿವ್ರಜ್ಯಾ ವ್ರತಾದಾನಂ[1] ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾ ಚ ಗತಿರ್ಮತಾ ॥ ೯೧ ॥

೭೭೭—ರಿಕ್ತಂ ತುಚ್ಛಮಸಾರಂ(ತು) ಚ ಫಲ್ಗು[2] ವ್ಯರ್ಥಫಲಂ ಮತಂ ॥
ಕಲಿಲಂ ಗಹನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶ್ಲಥಂ ಶಿಥಿಲಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೯೨ ॥

೭೭೮—ಸ್ವತಂತ್ರ ವೃತ್ತಿರ್ವ್ಯುತ್ಥಾನಂ ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಂ ಚ ಗೌರವಂ ॥
ಸಂಸ್ಥಾನಂ ಸನ್ನಿವೇಶ(ಂ) ಸ್ಸ್ಯಾದಾಸ್ಥಾನಂ ನೃಪತೇಸ್ಸಭಾ ॥ ೯೩ ॥

೭೭೯—ಸಂಕಥಾನ್ಯೋಽನ್ಯ ಸಂಗೀತಿಃ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ಪ್ರಗಲ್ಭತಾ ॥
ಉಚ್ಯತೇ[3] ಸಜ್ಜ ಉತ್ಸಾಹೋ [4]ಭ್ರುಕುಟಿಃ ಭ್ರೂಕುಟಿಸ್ತಥಾ ॥ ೯೪ ॥

೭೮೦—ಉಪಜಾಪೋ ಭವೇದ್ಭೇದಃ ಸಾಮ ಸಾಂತ್ವಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ ॥
[5]ಪ್ರತೀತಿಪ್ರತ್ಯಯಶ್ಶ್ರದ್ಧಾ ಸಂಸ್ಕಾರೋ ವಾಸನಾ ಮ(ಸ್ಮೃ)ತಾ ॥ ೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ನಮಸ್ಯಾ, ವಂದನಾ-ಈ ೨ ಪೊಡವಡಿಕೆ. ತಪಸ್ಯಾ, ನಿಯಮಸ್ಥಿತಿಃ-ಈ ೨ ತಪಂ.
ಪರಿವ್ರಜ್ಯಾ, ವ್ರತಾದಾನಂ, ಪ್ರವ್ರಜ್ಯಾ, ಗತಿಃ-ಈ ೪ ತಪಂಬಡುಹ ॥ ೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ರಿಕ್ತಂ, ತುಚ್ಛಂ, ಅಸಾರಂ, ಫಲ್ಗು, ವ್ಯರ್ಥಫಲಂ-ಈ ೫ ತುಚ್ಛಂ.
ಕಲಿಲಂ, ಗಹನಂ-ಈ ೨ ಅರಿದು. ಶ್ಲಥಂ, ಶಿಥಿಳಂ-ಈ ೨ ಸಡಿಲ್ದುದು ॥ ೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ವತಂತ್ರವೃತ್ತಿಃ, ವ್ಯುತ್ಥಾನಂ-ಈ ಎರಡು ಒಲಿದಂತೆ ನಡೆವವಂ.
ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಂ, ಗೌರವಂ-ಈ ಎರಡು ಇದಿರೇಟ್ವುದು.
ಸಂಸ್ಥಾನಂ, ಸಂನಿವೇಶಃ-ಈ ಎರಡು ನಿಲವು. ಆಸ್ಥಾನವೆಂಬುದು ರಾಜಸಭೆ ॥ ೯೩ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂಕಥಾ, ಅನ್ಯೋಽನ್ಯಸಂಗೀತಿಃ-ಈ ಎರಡು ಕೂಡೆಕೂಡೆ ಮಾತಾಡುವುದು.
ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ, ಪ್ರಗಲ್ಭತಾ-ಈ ಎರಡು ಅಜುಂವುದು.
ಸಜ್ಜಃ, ಉತ್ಸಾಹಃ-ಈ ಎರಡು ಉದ್ಯೋಗಿಸುವುದು.
ಭ್ರುಕುಟಿಃ, ಭ್ರೂಕುಟಿಃ-ಈ ಎರಡು ಹುಬ್ಬು(ಪುರ್ಬು)ಗಂಟಿಕ್ಕುವುದು ॥ ೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪಜಾಪಃ, ಭೇದಃ-ಈ ಎರಡು ಒಳಗುಗುಡುವುದು.
ಸಾಮ, ಸಾಂತ್ವಂ-ಈ ಎರಡು ನಂಬಿಸುವುದು.
ಪ್ರತೀತಿಃ, ಪ್ರತ್ಯಯಃ, ಶ್ರದ್ಧಾ-ಈ ೩ ನಂಬುಗೆ.
ಸಂಸ್ಕಾರಃ, ವಾಸನಾ-ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕಾರಂ ॥ ೯೫ ॥

---

1 ವ್ರಜ್ಯಾಟ್ಯಾ 2 ವೃತ್ತಿಃ ಫಲಂ, ಯತ್ತಿಫಲಂ 3 ಉಚ್ಯತೇ ಊರ್ಜ 4 ಭ್ರುಕುಟಿಭ್ರ್ಕುಟಿಃ
5 ವಿಧೇತಿ, ಶಧೇತಿ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೨೮೧—ಸ್ಮೃತಮಾಸ್ಥಿತಮಾಕ್ರಾಂತಂ ಪ್ರತೀಷ್ಟಂ [1]ಪ್ರತಿನೋದ್ಧೃತಂ ||
ಪ್ರಚ್ಛಾದಿತಂ ಚ ಸಂವೀತಂ [2]ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಮತಂ || ೯೬ ||

೨೮೨—ಉನ್ಮಾಥಃ ಕೂಟಯಂತ್ರಂ [3]ಸ್ಯಾನ್ನಿರ್ಯಂತ್ರಣಮುದಾಹೃತಂ ||
ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಭಾವ ಆತ್ಮಾಸ್ಯಾದವೇಕ್ಷಾ ಪ್ರತಿಜಾಗರಃ || ೯೭ ||

೨೮೩—ಸ್ಮೃತಂ ಪರುಷಮಸ್ನಿಗ್ಧಮಾ [4]ಚಾರಾಧಿಕ್ರಮಃ ಕ್ರಿಯಾ ||
[5]ಉಚ್ಚಂಡಮಪ್ರಲಂಬಂ [6]ಸ್ಯಾನ್ನಾಳೀಪತ್ರಂ ಸಿರಾ ಮತಾ || ೯೮ ||

೨೮೪— ಅಹಮಹಮಿಕಾ ತು ಸಾ ಸ್ಯಾ[7] ದ್ಯತ್ಕ್ರಿಯತೇ ಸ್ಪರ್ಧಯಾಧಿಕಂ ಕಿಂಚಿತ್ ||
ಯತ್ರ ವೃಥಾಭಿನಿವೇಶಸ್ತಾ* ಮಾಹೋಪುರುಷಿಕಾಂ ವಿದುಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ || ೯೯ ||

ಟೀ || ಆಸ್ಥಿತಂ, ಆಕ್ರಾಂತಂ–ಈ ಎರಡು ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಪ್ರತೀಷ್ಟಂ, ಪ್ರತಿನೋದ್ಧೃತಂ–ಈ ಎರಡು ಕೆಟ್ಟು ಆಗುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಪ್ರಚ್ಛಾದಿತಂ, (ಪ್ರ)ಸಂವೀತಂ–ಈ ಎರಡು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟುದು.
ಪ್ರಶಸ್ತಂ, ಸಂಸ್ಕೃತಂ–ಈ ಎರಡು ಲೇಸುಮಾಟ್ಪುದು || ೯೬ ||

ಟೀ || ಉನ್ಮಾಥಃ, ಕೂಟಯಂತ್ರಂ, ನಿರ್ಯಂತ್ರಣಂ–ಈ ತಗವುದು. [ಬಲೆ, ಜೋನು]
ಧರ್ಮಃ, ಸ್ವಭಾವಃ, ಆತ್ಮಾ–ಈ ಮೂರು ಸ್ವಭಾವಂ.
ಅವೇಕ್ಷಾ, ಪ್ರತಿಜಾಗರಃ–ಈ ಎರಡು ಎಚ್ಚತ್ತಿರ್ಪುದು || ೯೭ ||

ಟೀ || ಪರುಷಂ, ಅಸ್ನಿಗ್ಧಂ–ಈ ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಿತ್ತು.
ಆಚಾರಾಧಿಕ್ರಮಃ, ಕ್ರಿಯಾ–ಈ ಎರಡು ನೆಗಟ್ತೆ.
ಉಚ್ಚಂಡಂ, ಅಪ್ರಲಂಬಂ–ಈ ಎರಡು ಏಱಕಟ್ಟಿದುದು.
ನಾಳೀಪತ್ರಂ, ಸಿರಾ-ಈ ಎರಡು ಸೆರೆ || ೯೮ ||

ಟೀ || ಅಹಮಹಮಿಕಾ ಎಂಬುದು ಒರ್ವರೊರ್ವರ್ಗೆ ಮುಂಚುವುದು.
*ಆಹೋಪುರುಷಿಕಾ ಎಂಬುದು ನಲ್ಲವೋಗಂಡಿಕೆ [ಒಣಜಂಬ, ವೃಥಾದರ್ಪ] || ೯೯ ||

---

1 ಪತದಾಹೃತಂ 2 ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಂ 3 ಸ್ಯಾದವಪಾತೋಽವಟಃ ಸ್ಮೃತಃ 4 (ಆ)ಚಾರಾತಿಕ್ರಮಃ 5 ಪ್ರಚಂಡಮಪ್ರಲಂಬಂ 6 ಸ್ಯಾನ್ನಾಡಿಃ ಪತ್ರಶಿರಾ ಸ್ಮೃತಾ. 7 ದ್ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಕ್ರಿಯತೇ ಸ್ಪರ್ಧಯಾಧಿಕಂ ಕಿಂಚಿತ್ *ಆಹೋಪುರುಷಿಕಾ = ಅಹುದಹುದೆನಿಪ್ಪುದು (ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು 464); ವೃಥಾಭಿಮಾನ, ದುರಹಂಕಾರ, ಒಣಜಂಬ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೮೫—ಸಿಂಹನಾದೋ ಭವೇತ್ ಕ್ಷ್ವೇಡಾ ಗಂಡೂಷೋ ಮುಖಪೂರಣಂ ||
[1]ಪ್ರಭವಂತೀಂ ವದಂತ್ಯಾರ್ಯಾಃ ಪ್ರಭೂತಾಂ ಪ್ರಭವಿಷ್ಣುತಾಮ್ || ೧೦೦ ||

೭೮೬—ಪರಭಾಗೋ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಃ ಸ್ಪರ್ಧಾ [2]ಸಂಘರ್ಷ ಉಚ್ಯತೇ ||
ಆಯಾಮಃ ಸ್ಮೃತ ಆನಾಹಃ ಪರಿಣಾಹೋ ವಿಶಾಲತಾ || ೧೦೧ ||

ಇತಿ

ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧವಿರಚಿತಾಯಾಂ

ಅ ಭಿ ಧಾ ನ ರ ತ್ನ ಮಾ ಲಾ ಯಾ ಂ

ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡಂ

ಚ ತು ರ್ಥ ಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಟೀ || ಸಿಂಹನಾದಃ, ಕ್ಷ್ವೇಡಾ-ಈ ಎರಡು *ವಿಷಂ?
ಗಂಡೂಷಃ, ಮುಖಪೂರಣಂ—ಈ ಎರಡು ಮುಕ್ಕುಳ್.
ಪ್ರಭವಂತೀ ಎಂಬುದು ಹಿರಿದಪ್ಪ ಹೆಮ್ಮೆ [ಪೆರ್ಮೆ] || ೧೦೦ ||

ಟೀ || ಪರಭಾಗಃ, ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಃ—ಈ ಎರಡು ಒಳುಹು. || [ಒಳ್ಪು]
ಸ್ಪರ್ಧಾ, ಸಂಘರ್ಷಃ—ಈ ೨ ಪಜಿಪಜಿಸುಹೆ. ಆಯಾಮಃ, ಆನಾಹಃ—ಈ ೨ ಉದ್ದಂ.
ಪರಿಣಾಹಃ, ವಿಶಾಲತಾ—ಈ ಎರಡು ಸುತ್ತು || ೧೦೧ ||

ಇದು

ನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಹಲಾಯುಧಟೀಕೆಯೊಳ್

ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡಂ

ಚ ತು ರ್ಥ ಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ.

---

1 ಪ್ರಭಾವತಾಂ 2 ಸಂಹರ್ಷ.

* ಕ್ಷ್ವೇಡಃ (ಪುಂ) = ವಿಷ; ಕ್ಷ್ವೇಡಾ (ಸ್ತ್ರೀ) = ಬೊಬ್ಬೆ, ಯುದ್ಧಕಾಲದ ‘ಗರ್ಜನೆ’.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

॥ ಶ್ರೀ ॥

5. ಅನೇಕಾರ್ಥಕಾಂಡಂ

೭೮೭—[1]ಏಕಾರ್ಥೋಽಬಹುಭಿಶ್ಶಬ್ದೈಃ ಕಥಿತಃ ಕಥ್ಯತೇಽಧುನಾ ॥
ಏಕಸ್ಯೈವ ತು ಶಬ್ದಸ್ಯ ಬಹುಷ್ವರ್ಥೇಷು ವರ್ತನಂ ॥ ೧ ॥

೭೮೮—ರುದ್ರೇಽಪಿ ಖಂಡಪರಶುಃ ವೈಶ್ರವಣೇಽಪ್ಯೇಕಕುಂಡಲಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ॥
ದ್ವಾರೇಽಪಿ ಪ್ರತಿಹಾರಃ ಪ್ರಾಕಾರಾಗ್ರೇಽಪಿ ಕಪಿಶೀರ್ಷಂ ॥ ೨ ॥

೭೮೯—ಪರ್ಯಾಪ್ತೇಽಪಿ ಕೃತಂ ಸ್ಯಾದಾಹವನೀಯಾದಿಷು ತ್ರಿಷು ತ್ರೇತಾ ॥
ಸಂದೇಹೇಽಪಿ ದ್ವಾಪರಮಾಹುಃ ಕಲಹೇಽಪಿ ಕಲಿಶಬ್ದಮ್ ॥ ೩ ॥

೭೯೦—ಸೇನಾಯಾಮಪಿ ಕಟಕಂ ಪ್ರಾಣಿದ್ಯೂತಂ ವದಂತಿ ಯುದ್ಧೇಽಪಿ ॥
[2]ರಕ್ಷಸ್ಯಪಿ ಪುಣ್ಯಜನಂ ಮೃದ್ಭಾಂಡೇಽಪ್ಯುಷ್ಟ್ರಿಕಾಮಾರ್ಯಾಃ ॥ ೪ ॥

೭೯೧—ಶ್ವೇತಂ ರಜತೇಽಪ್ಯುಕ್ತಂ ರಜತಂ ಹಾರೇ ಶರೇಽಪಿ [3]ಕಿಂಶಾರುಃ ॥
ದಂಭೇಽಪಿ ಗಹ್ವರಂ ಸ್ಯಾದುಪಹ್ವರಂ ಸನ್ನಿಧಾನೇಽಪಿ ॥ ೫ ॥

ಟೀ ॥ ರುದ್ರನಲ್ಲಿಯುಂ ಖಂಡಪರಶುವೆಂಬುದು.
ವೈಶ್ರವಣನಲ್ಲಿಯುಂ ಏಕಕುಂಡಳನೆಂಬುದು ॥ ೧ ॥

ಟೀ ॥ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರತಿಹಾರವೆಂಬುದು.
ಕೋಟೆಯ ತೆನೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಕಪಿಶೀರ್ಷವೆಂಬುದು ॥ ೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂಪೂರ್ಣದಲ್ಲಿಯುಂ ಕೃತವೆಂಬುದು.
ಅಗ್ನಿತ್ರಯದಲ್ಲಿಯುಂ ತ್ರೇತಾ ಎಂಬುದು.
ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿಯುಂ ದ್ವಾಪರವೆಂಬುದು.
ಕಲಹದಲ್ಲಿಯುಂ ಕಲಿಯೆಂಬುದು ॥ ೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪಡೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಕಟಕವೆಂಬುದು.
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರಾಣಿದ್ಯೂತವೆಂಬುದು.
ರಕ್ಕಸರಲ್ಲಿಯುಂ ಪುಣ್ಯಜನವೆಂಬುದು.
ಮಣ್ಣ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಉಷ್ಟ್ರಿಕಾ ಎಂಬುದು ॥ ೪ ॥

ಟೀ ॥ ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಶ್ವೇತವೆಂಬುದು.
ಮುತ್ತಿನಹಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ರಜತವೆಂಬುದು.
ಶರದಲ್ಲಿಯುಂ ಕಿಂಶಾರುವೆಂಬುದು. ಠಮಾಳದಲ್ಲಿಯುಂ ಗಹ್ವರವೆಂಬುದು.
ಪೊರ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿಯುಮುಪಹ್ವರವೆಂಬುದು ॥ ೫ ॥

---

1 ಏಕೋಽರ್ಥೋಽ, ಏಕೋಽರ್ಥಾ 2 ರಕ್ಷಸ್ಯಪಿ 3 ಕಿಂಸಾರಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೯೨—ನಯನಚ್ಛದೇಽಪಿ ವರ್ತ್ಮ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ ಸೈನ್ಯಪೃಷ್ಠಭಾಗೇಽಪಿ ॥
ಶ್ಲೇಷ್ಮಣ್ಯಪಿ ಖೇಟಸ್ಸ್ಯಾಜ್ಜಾಮಿಃ ಕುಲಬಾಲಿಕಾಯಾಂ ಚ ॥ ೬ ॥

೭೯೩—ಗಂಧೋ ಲೇಶೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಕರುಣಾಪ್ರತಿಪಾದನೇ ತಪಸ್ವೀ ಚ ॥
ಮಣಿಬಂಧ ಕನಿಷ್ಠಿಕಯೋರ್ಮಧ್ಯವಿಭಾಗೇಽಪಿ ಕರಭಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೭ ॥

೭೯೪—ಚಿಂತಾಯಾಮಪಿ ಚರ್ಚಾ ಜಗತೀ ರಾಜಪ್ರಧಾನಲೋಕೇಽಪಿ ॥
ಋತುರಂಗನಾರಜಸ್ಯಪಿ ವಿಕಟಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೇಽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ॥ ೮ ॥

೭೯೫—[1]ಕರಭೇಽಪಿ ವಾರಣಂ ಸ್ಯಾಜ್ಜೀಮೂತಂ ಪರ್ವತೇಽಪಿ ಕಥಯಂತಿ ॥
ವ್ಯೂಹಂ ರಚನಾಯಾಮಪಿ ದಾರ್ವಾಘಾಟೇಽಪಿ ಶತಪತ್ರಂ ॥ ೯ ॥

೭೯೬—ಕರಣಂ ಕಾಯೇಽಪಿ ಸ್ಯಾದುಷ್ಣೀಷೋ ಶೀರ್ಷ ವೇಷ್ಟನೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ॥
ಮಾತ್ರಾ ಪರಿಚ್ಛದೇಽಪಿ [2]ಕ್ಷುದ್ರಃ ಕ್ರೂರೇ ಶ್ರುತೌ ನಿಗಮಃ ॥ ೧೦ ॥

೭೯೭—ವೃಜಿನಃ ಕ್ಲೇಶೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಸ್ಥಾಣುಃ ಕೀಲೇಽಪಿ ಕುಂಜರೇ ನಾಗಃ ॥
ಗಂಜೋ ಭಾಂಡಾಗಾರೇ ಗೋಮುಖಮುಪಲೇಪನೇಽಪಿ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೧೧ ॥

ಟೀ॥ ಕಣ್ಣೆವೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ವರ್ತ್ಮ ಎಂಬುದು.
ಪಡೆಯ ಹಿಂದಣ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹವೆಂಬುದು.
ಶ್ಲೇಷ್ಮದಲ್ಲಿಯುಂ ಖೇಟವೆಂಬುದು. ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿಯುಂ ಜಾಮಿಯೆಂಬುದು. ॥ ೬ ॥

ಟೀ॥ ಒಪ್ಪಚಿಯೆಂಬಲ್ಲಿಯುಂ ಗಂಧವೆಂಬುದು. [ಸ್ವಲ್ಪ, ಅಲ್ಪ, ಕಿಱಿದು—ಮಂಗರಾಜ]
ಕರುಣಿಸುವಲ್ಲಿಯುಂ ತಪಸ್ವಿಯೆಂಬುದು.
ಕಿಱುಗುಣಿಕೆಯ ಮಣಿಕಟ್ಟಿನ ನಡುವೆಯುಂ ಕರಭವೆಂಬುದು. ॥ ೭ ॥

ಟೀ॥ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಚರ್ಚಾ ಎಂಬುದು.
ಅರಸರ ಪ್ರಧಾನವರ್ಗದಲ್ಲಿಯುಂ ಜಗತೀಯೆಂಬುದು.
ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಜದಲ್ಲಿಯುಂ ಋತುವೆಂಬುದು. ಒಳ್ಳಿತಱಲ್ಲಿಯುಂ ವಿಕಟವೆಂಬುದು ॥ ೮ ॥

ಟೀ॥ ಕರಭದಲ್ಲಿಯುಂ ವಾರಣವೆಂಬುದು.
ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯುಂ ಜೀಮೂತವೆಂಬುದು. ಒಡ್ಡಿನಲ್ಲಿಯುಂ ವ್ಯೂಹವೆಂಬುದು.
ಸಾರಸದಲ್ಲಿಯುಂ ಶತಪತ್ರವೆಂಬುದು [ಸಾರಸ=ಸಾರಸಪಕ್ಷಿ] ॥ ೯ ॥

ಟೀ॥ ಕರಣವೆಂಬುದು ಕಾಯದಲ್ಲಿಯುಂ.
ತಲೆಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿಯುಮುಷ್ಣೀಷವೆಂಬುದು. ಪರಿಚ್ಛದದಲ್ಲಿಯುಂ ಮಾತ್ರಾ ಎಂಬುದು.
ಕ್ಷುದ್ರನಲ್ಲಿಯುಂ ಕ್ರೂರವೆಂಬುದು. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಗಮವೆಂಬುದು ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ॥ ಕ್ಲೇಶದಲ್ಲಿಯುಂ ವೃಜಿನವೆಂಬುದು. ಕೀಲಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಸ್ಥಾಣುವೆಂಬುದು.
ಆನೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ನಾಗವೆಂಬುದು. ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ಗಂಜವೆಂಬುದು.
ಉಪಲೇಪನದಲ್ಲಿಯುಂ ಗೋಮುಖವೆಂಬುದು ॥ ೧೧ ॥

---

1 ಕವಚೇಽಪಿ ವಾರವಾಣಂ 2 ಕ್ಷುದ್ರೇ ಕ್ರೂರಃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೭೯೮—[1]ತೇಜಸ್ಯಪಿ ಧಾಮ ಸ್ಯಾದಾಧಾರೇಽಪ್ಯಾಶಯೋ ಘಟಾ ಗೋಷ್ಠ್ಯಾಂ ॥
ಕುಲ್ಯಾ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಾಮಪಿ ತಾರೋ ಮುಕ್ತಾಗುಣೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ॥ ೧೨ ॥

೭೯೯—ಕರ್ಮವಿಪಾಕೇಽಪಿ [2]ದಶಾ ಗತಿಃ ಸ್ಮೃತೇ ಕಾನನೇಽಪಿ ದವದಾವೌ
ಚೂಡಾಶಿಖೇ ಶಿರಸ್ಯಪಿ ಹಸ್ತಿನ್ಯಾಂ ಧೇನುಕಾ ಗಣಿಕೇ ॥ ೧೩ ॥

೮೦೦—ಪ್ರತಿಪತ್ಪ್ರತಿಪತ್ತಾವಪಿ [3]ಶಾಳಃ(?) ಶಕ್ತೌ ಘೃಣಾ ಜುಗುಪ್ಸಾಯಾಂ ॥
ಉತ್ತಾಳಮುನ್ನತೇಽಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠೇಽಪಿ ನಿಗದ್ಯತೇ ಸುರಭಿಃ ॥ ೧೪ ॥

೮೦೧—ಸಂವರ್ತಃ ಪರಿವರ್ತಶ್ಚ[4] ಸ್ವರ್ಗೇ ಭೂಮ್ಯಂಬರೇ ನಾಕಃ ॥
ಪರಿಮಾಣೇಽಪಿ ಪ್ರಸ್ಥಃ ಸರ್ವಾತ್ಮನಿ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹಃ ॥ ೧೫ ॥

೮೦೨—ಪತ್ನ್ಯಾಮಪಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ದರ್ಭೇಽಪಿ ಪವಿತ್ರಮವಧಿರಂತೇಪಿ ॥
ಪ್ರಕೃತಾವಪಿ ಪ್ರಧಾನಂ ವಿವಕ್ಷಿತಂ ಶೋಭನೇಽ ಪಿ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ತೇಜದಲ್ಲಿಯುಂ ಧಾಮಮೆಂಬುದು.
ಆಧಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ಆಶಯಮೆಂಬುದು. ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಘಟಾ ಎಂಬುದು.
ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯುಂ ಕುಲ್ಯಾ ಎಂಬುದು. ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ತಾರ ಎಂಬುದು ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ ॥ *ಕರ್ಮದ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿಯುಂ ದಶಾ ಎಂಬುದು.
ಸ್ಮರಣದಲ್ಲಿಯುಂ ಗತಿಯೆಂಬುದು. ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ದವ, ದಾವ ಎಂಬುದು.
†ಚೂಡಾ, ಶಿಖಾ–ಈ ಎರಡಱಲ್ಲಿಯುಂ ಶಿರಸ್ಸೆಂಬುದು.
ಪಿಡಿಯಾನೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಧೇನುಕಾ, ಗಣಿಕಾ ಎಂಬುದು ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರತಿಪತ್ತೆಂಬುದು. ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಶಾಲ ಎಂಬುದು?
ಜುಗುಪ್ಸೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಘೃಣೆಯೆಂಬುದು. ಉದ್ಧಿತಱಲ್ಲಿಯುಂ ಉತ್ತಾಳಮೆಂಬುದು.
ಒಳ್ಳಿತಱಲ್ಲಿಯುಂ ಸುರಭಿಯೆಂಬುದು ॥ ೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂವರ್ತದಲ್ಲಿಯುಂ ಪರಿವರ್ತಮೆಂಬುದು.
ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯುಂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯುಂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯುಂ ನಾಕಮೆಂಬುದು.
ಬಳ್ಳದಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರಸ್ಥಮೆಂಬುದು.
ಸರ್ವಶಕ್ತನಲ್ಲಿಯುಂ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹಮೆಂಬುದು ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಹೆಂಡಿತಿ[ಯಲ್ಲಿ]ಯುಂ ದ್ವಿತೀಯಾಯೆಂಬುದು.
ದರ್ಭೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಪವಿತ್ರಮೆಂಬುದು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಅವಧಿಯೆಂಬುದು.
ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರಧಾನಮೆಂಬುದು. ಒಳ್ಳಿತಱಲ್ಲಿಯುಂ ವಿವಕ್ಷಿತಮೆಂಬುದು ॥ ೧೬ ॥

---

1 ತೇಜಸ್ಸ್ವಪಿ ಧಾಮ 2 ದಶಾಗತೀ 3 ಶಾದಃ ಶಷ್ಪೇ (ಎಳವುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಶಾದ ಎಂಬುದು)
4 ಹಾಯನೇ ಕಥ್ಯತೇಽಂಬರೇ ನಾಕಃ.
*ಕರ್ಮದ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿಯುಂ ದಶಾ, ಗತಿಯೆಂಬುವು (ಸ್ಮೃತೇ=ಹೇಳಲ್ಪಡುವುವು) ಎಂದಿದ್ದರೆ ಯುಕ್ತ.
†'ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಚೂಡಾ ಶಿಖಾ ಎಂಬುವು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಯುಕ್ತ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೦೩—ಅತಿಮಾತ್ರೇಽಪ್ಯತಿವೇಳಂ ಕಾಯೇಽಪ್ಯುತ್ಸೇಧ ಇಷ್ಯತೇಽಸದ್ಭಿಃ ॥
ಪೃಷ್ಠಾಸ್ಥಿನ್ಯಪಿ ವಂಶಃ ಕದಳೀ ಕರಿವೈಜಯಂತ್ಯಾಂ ಚ ॥ ೧೭ ॥

೮೦೪—ಜಾಲಂ ಕಪಟೇಽಪ್ಯುಕ್ತಂ ಕಪಾಳಮುಕ್ತಂ ಘಟಾದಿಶಕಲೇಽಪಿ ॥
ರಿಷ್ಟಂ *ಪಾಪಾಶುಭಯೋರರಿಷ್ಟಮಶುಭೇಽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ॥ ೧೮ ॥

೮೦೫—†ತ್ಯಾಗೇಽಪಿ ವಿಗ್ರಹಃ ಸ್ಯಾನ್ಮಾನವಿಶೇಷೇಽಪಿ [1]ಪೌರುಷಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ॥
ಹೇಳಾ ಪ್ರಸ್ತಾವೇಽಪಿ ಪ್ರಗ್ರಹ ಆಬಂಧನೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ॥ ೧೯ ॥

೮೦೬—ಕುಂಜರಕರೇಽಪಿ ಶುಂಡಾ ಗ್ರಾವಾ ಶೈಲೇ ಭವಶ್ಚ ಸಂಸಾರೇ ॥
ಬಾಲೇಽಪಿ ಬಾಲಿಶಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಕಳಧೌತಂ ಶಾತಕುಂಭೇಽಪಿ ॥ ೨೦ ॥

೮೦೭—ಶಾಖಾಯಾಮಪಿ ಪರಿಧಿಃ ವಸತಿರ್ಜೈನಾಶ್ರಮೇಽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ॥
[2]ಅನ್ವೇಷಣೇಽಪಿ ಮಾರ್ಗೋ [3]ಭದ್ರೋ ವೃಷಭೋ ಬಕೇ ಧ್ವಾಂಕ್ಷಃ ॥ ೨೧ ॥

೮೦೮—ಮಣಿದೋಷೇಽಪಿ ತ್ರಾಸೋ ವತ್ಸಃ ಸಂವತ್ಸರೇಽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ॥
ವಾಮಃ ಪ್ರತಿಕೂಲೇಽಪಿ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಶುಕ್ಲೇಽಪಿ ಶುಚಿರಾಮೌ ॥ ೨೨ ॥

ಟೀ॥ ಅತಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯುಂ ಅತಿವೇಳವೆಂಬುದು.
ಕಾಯದಲ್ಲಿಯುಂ ಉತ್ಸೇಧವೆಂಬುದು. ಸಿಟ್ಟಿಲುವಿನಲ್ಲಿಯುಂ ವಂಶವೆಂಬುದು.
ಆನೆಗಳ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿಯುಂ ಕದಳಿಯೆಂಬುದು ॥ ೧೭ ॥

ಟೀ॥ ಕಪಟದಲ್ಲಿಯುಂ ಜಾಳವೆಂಬುದು. ಓಡಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಕಪಾಳವೆಂಬುದು.
*ಪಾಪದಲ್ಲಿಯುಂ ರಿಷ್ಟವೆಂಬುದು. ಅಶುಭದಲ್ಲಿಯುಂ ಅರಿಷ್ಟವೆಂಬುದು ॥ ೧೮ ॥

ಟೀ॥ †ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯುಂ ವಿಗ್ರಹವೆಂಬುದು.
ಅಳತೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಪೌರುಷವೆಂಬುದು. ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿಯುಂ ಹೇಳಾಯೆಂಬುದು.
ಆ ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರಗ್ರಹವೆಂಬುದು ॥ ೧೯ ॥

ಟೀ॥ ಆನೆಯ ಕೆಯ್ಯಲ್ಲಿಯುಂ ಶುಂಡಾಯೆಂಬುದು.
ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯುಂ ಗ್ರಾವಾಯೆಂಬುದು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯುಂ ಭವವೆಂಬುದು.
ಮಗುವಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಬಾಲಿಶವೆಂಬುದು. ಹೊನ್ನಲ್ಲಿಯುಂ ಕಳಧೌತವೆಂಬುದು ॥ ೨೦ ॥

ಟೀ॥ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಪರಿಧಿಯೆಂಬುದು.
ಜಿನಗೃಹದಲ್ಲಿಯುಂ ವಸತಿಯೆಂಬುದು. ಅಱಸುವಲ್ಲಿಯುಂ ಮಾರ್ಗವೆಂಬುದು.
ಒಳ್ಳಿತಱಲ್ಲಿಯುಂ ವೃಷಭವೆಂಬುದು. ಬಕದಲ್ಲಿಯುಂ ಧ್ವಾಂಕ್ಷವೆಂಬುದು ॥ ೨೧ ॥

ಟೀ॥ ರತ್ನಂಗಳ ದೋಷದಲ್ಲಿಯುಂ ತ್ರಾಸವೆಂಬುದು.
ವರುಷದಲ್ಲಿಯುಂ ವತ್ಸವೆಂಬುದು. ಪ್ರತಿಕೂಲದಲ್ಲಿಯುಂ ವಾಮವೆಂಬುದು.
ಬಿಳಿದರಲ್ಲಿಯುಂ ಶುಚಿಯೆಂಬುದು, ರಾಮಮುಮೆಂಬುದು ॥ ೨೨ ॥

* 'ಪಾಪದಲ್ಲಿಯುಂ ಅಶುಭದಲ್ಲಿಯುಂ ರಿಷ್ಟವೆಂಬುದು'—ಎಂದಿರಬೇಕು.

1 ಪೌರುಷಮ್ಮಾನಾ 2 ಅನ್ವೇಷಣೇ ಮಾರ್ಗಃ...ಬಕೇಽಪಿಚ 3 ರುದ್ರೋ ವೃಷಭೋ, ಭದ್ರೋ ವೃಷಭೇ.

† 'ನ್ಯಾಸ'ವೆಂಬ ಪಾಠವೇ ಸಾಧು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೦೯—ಹ್ಯಸ್ತನದಿನೇಽಪಿ ಕಲ್ಯಂ ನೇತ್ರಂ ಮೂಲೇ ರಜಸ್ಯಪಿ ಪರಾಗಃ ||
ಭ್ರೂಣೋ ಗರ್ಭಿಣ್ಯಾಮಪಿ ಭೂತಿರ್ವಿಭವೇ ಬಲಃ ಕಾಕೇ || ೨೩ ||

೮೧೦—ಗಿರಿಸಾನುನ್ಯಪಿ ವಪ್ರಂ ತಲ್ಪಂ ದಾರೇಷು ಚಕ್ಷುಷಿ ಜ್ಯೋತಿಃ ||
ಚೌರ್ಯಾದಾವಪಿ ಹಿಂಸಾ [1]ಪ್ರಸವಃ ಪ್ರಣಯೇಽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ || ೨೪ ||

೮೧೧—ಸಂಘಾತೇಽಪಿ ಗ್ರಾಮೋ ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಶಬ್ದವಿಷಯಕರಣಾನಾಂ ||
[2]ಷಂಡಶ್ಚ ಪಾದಪಾನಾಂ [3]ಸ್ಕಂಧೋ ನರಕರಿತುರಂಗಾಣಾಂ || ೨೫ ||

೮೧೨—ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ ಸರಳಃ ಸಾಲಃ ಶಾಕೋ [4]ಧವೋಽರ್ಜುನಸ್ತಿಳಕಃ ||
ಪದ್ಮಃ ಸ್ಯಂದನಮೋಕ್ಷೌ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷೇಽಪಿ [5]ಕಥ್ಯಂತೇ || ೨೬ ||

೮೧೩—ಕಟುತಿಕ್ತಕಷಾಯಾಸ್ತು ಸೌರಭ್ಯೇಽಪಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||
ಶೋಭಾರ್ಥೇಽಪಿ ಪ್ರಯುಜ್ಯಂತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ರೀಕಾಂತಿವಿಭ್ರಮಾಃ || ೨೭ ||

ಟೀ|| ನಿನ್ನೆಯೆಂಬಲ್ಲಿಯುಂ ಕಲ್ಯಮೆಂಬುದು. ಬೇರಲ್ಲಿಯುಂ ನೇತ್ರಮೆಂಬುದು.
ರಜದಲ್ಲಿಯುಂ ಪರಾಗಮೆಂಬುದು.
ಬಸಿಱ ಹೆಂಡಿತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಭ್ರೂಣಮೆಂಬುದು.
ವಿಭವದಲ್ಲಿಯುಂ ಭೂತಿಯೆಂಬುದು. ಕಾಗೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಬಲನೆಂಬುದು || ೨೩ ||

ಟೀ|| ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿಯುಂ ವಪ್ರಮೆಂಬುದು.
[ಪೆಂಡಿತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ತಲ್ಪಮೆಂಬುದು]
ಕಣ್ಣಲ್ಲಿಯುಂ ಜ್ಯೋತಿಯೆಂಬುದು.
ಕಳವು ಮೊದಲಾದುವಱಲ್ಲಿಯುಂ ಹಿಂಸಾಯೆಂಬುದು.
ನಣ್ಪಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಪ್ರಸವಮೆಂಬುದು || ೨೪ ||

ಟೀ|| ಭೂತ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಶಬ್ದ, ವಿಷಯ, ಕರಣಂಗಳ ಸಂಘಾತದಲ್ಲಿಯುಂ ಗ್ರಾಮಮೆಂಬುದು.
ಮರಂಗಳ ಸಂಘಾತದಲ್ಲಿಯುಂ ಷಂಡಮೆಂಬುದು.
ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮಾನಸರ ಸಂಘಾತದಲ್ಲಿಯುಂ ಸ್ಕಂಧ ಎಂಬುದು || ೨೫ ||

ಟೀ|| ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ, ಸರಲಃ, ಸಾಲಃ, ಶಾಕಃ, ಧವಃ, ಅರ್ಜುನಃ, ತಿಳಕಃ, ಪದ್ಮಃ, ಸ್ಯಂದನಃ, ಮೋಕ್ಷಃ–ಎಂಬಿವು ಮರಂಗಳುಮಪ್ಪುವು || ೨೬ ||

ಟೀ|| ಕಟುಕ, ತಿಕ್ತ, ಕಷಾಯಮೆಂಬಿವು ಸೌರಭ್ಯದಲ್ಲಿಯುಂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಶ್ರೀ, ಕಾಂತಿ ವಿಭ್ರಮಮೆಂಬಿವು ಶೋಭೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ವರ್ತಿಸುಗುಂ || ೨೭ ||

---

1 ಪಾಠಾಂತರ—'ಪ್ರಸರಃ'. 2 ಪಾಠಾಂತರ—'ಖಂಡಶ್ಚ'. 3 ಸ್ಕಂಧಃ ಕರಿನರ 4 ಶಾಕೋ ಧವೋಂಜನಸ್ತಿಲಕಃ 5 ದೃಶ್ಯಂತೇ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೧೪—ಆರ್ಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಸೌವಿದಲ್ಲೇಽಪಿ ವ್ರೀಹಾವಪ್ಯಣುರಿಷ್ಯತೇ ॥
ಚಾಂಡಾಳೇಽಪಿ ದಿವಾಕೀರ್ತಿರ್ವಿವಸ್ವಾನ್ ದೇವತಾಸ್ವಪಿ ॥ ೨೮ ॥
೮೧೫—ಸ್ನೇಹೇಽಪ್ಯನುನಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ದ್ವೇಷೇಽಪ್ಯನುಶಯೋ ಮತಃ ॥
ಸುರತೇಽಪಿ ವ್ಯವಾಯಸ್ಸ್ಯಾ[1] ನ್ನಿಗಮಶ್ಚ ಶ್ರುತಾವಪಿ ॥ ೨೯ ॥
೮೧೬—ದುರ್ಗಮಾರ್ಗೇಽಪಿ ಕಾಂತಾರಂ ಗೃಹವಾಟಾಂ ಚ ನಿಷ್ಕುಟ(ಃ)ಂ ॥
ರೂಪಂ ಮೃಗೇಽಪಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಬಭ್ರುಸ್ಸ್ಯಾನ್ನಕುಳೇಽಪಿ ಚ ॥ ೩೦ ॥
೮೧೭—ಅಂತರ್ದೇಹೇಽಪಿ ಕೋಷ್ಠಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಚತ್ವರಂ ಪ್ರಾಂಗಣೇಽಪಿ ಚ ॥
ದುಶ್ಚರ್ಮಣ್ಯಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೩೧ ॥
೮೧೮—ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಂ ಚ ಸಂಸ್ಥಾ ಸ್ಯಾತ್ಸಂವಿತ್ತಾವಪಿ ವೇದನಾ ॥
ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಯಾದನುವೃತ್ತೌ ಚ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಚ ಸಮಾಹ್ವಯಃ ॥ ೩೨ ॥*
೮೧೯—ಸಂಸ್ತರಃ ಪ್ರಸ್ತರೇಽಪ್ಯುಕ್ತ[2] ಭಗ್ನೇ ಕುಬ್ಜೋ ಗಣೇ ಸ್ಪಶಃ ॥
ಗರ್ಜನ್ಮೇಘೇಽಪಿಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸಂಧ್ಯಾ ಸ್ಯಾದವಧಾವಪಿ ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ॥ ಸೋಮಾಸಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಆರ್ಯನೆಂಬುದು.
ನೆಲ್ಲಲ್ಲಿಯುಂ ಅಣುವೆಂಬುದು. ಹೊಲೆಯನಲ್ಲಿಯುಂ ದಿವಾಕೀರ್ತಿಯೆಂಬುದು.
ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯುಂ ವಿವಸ್ವತ್ ಎಂಬುದು ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ॥ ಸ್ನೇಹವಾದದಲ್ಲಿಯುಂ ಅನುನಯುವೆಂಬುದು.
ಮುನಿಸಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಅನುಶಯುವೆಂಬುದು.
ಸುರತದಲ್ಲಿಯುಂ ವ್ಯವಾಯುವೆಂಬುದು. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಗಮವೆಂಬುದು ॥ ೨೯ ॥

ಟೀ॥ ಬೆಟ್ಟತಹ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಕಾಂತಾರವೆಂಬುದು.
ಹಿತ್ತಿಲಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಷ್ಕುಟವೆಂಬುದು. ಮೃಗದಲ್ಲಿಯುಂ ರೂಪವೆಂಬುದು.
ಮುಂಗುರಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಬಭ್ರುವೆಂಬುದು ॥ ೩೦ ॥

ಟೀ॥ ಒಡಲೊಳಗೆಯುಂ ಕೋಷ್ಠವೆಂಬುದು.
ಅಂಗಣದಲ್ಲಿಯುಂ ಚತ್ವರವೆಂಬುದು.
ಹೊಲ್ಲೆಹ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿಯುಂ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟವೆಂಬುದು ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ॥ ನಿಯಮದಲ್ಲಿಯುಂ ಸಂಸ್ಥಾಯೆಂಬುದು.
ಅಱಿತದಲ್ಲಿಯುಂ ವೇದನಾಯೆಂಬುದು ಅನುಸರಿಸುವಲ್ಲಿಯುಂ ಯಾತ್ರಾಯೆಂಬುದು.
ಸಂಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಸಮಾಹ್ವಯುವೆಂಬುದು. ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ॥ ಪ್ರಸ್ತರದಲ್ಲಿಯುಂ ಸಂಸ್ತರವೆಂಬುದು. ಭಗ್ನನಲ್ಲಿಯುಂ ಕುಬ್ಜ ಎಂಬುದು.
ಗಣದಲ್ಲಿಯುಂ ಸ್ಪಶ ಎಂಬುದು.
ಮೊಱಿಗುವ ಮುಗಿಲಲ್ಲಿಯುಂ ಪರ್ಜನ್ಯವೆಂಬುದು.
ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯುಂ ಸಂಧ್ಯಾ ಎಂಬುದು ॥ ೩೩ ॥

---

1 ನ್ನೈಗಮಶ್ಚ ಶ್ರುತಾವಪಿ   ಹನಾ ಕುಂಜೋ ರಜೇ ಸ್ಪಶಃ.
* ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಲಾಹೋರ್ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ೩೨-೩೩ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿವೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೨೦—ಕ್ಲೀಬೋ ವಿಕ್ರಮಹೀನೇಽಪಿ[1] ಸಮಯೋ (?)ವಿಕಟೋ ಮತಃ ॥
*ಕಳಂಕಂ ಲಾಂಛನೇ ದೋಷೇಽಪ್ಯದ್ರಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ರವಾವಪಿ ॥ ೩೪ ॥

೮೨೧—ಸಮಿತಿಃ ಸಂಗತಿ ಸಭಯೋಃ ಕಕುದಂ ಶೃಂಗೇ ವಿದುಃ ಪ್ರಧಾನೇಽಪಿ ॥
ಟಂಕಃ ಸ್ಯಾದಭಿಮಾನೇ ಪ್ರಸ್ತರಘಟನೋಪಕರಣೇಪಿ ॥ ೩೫ ॥

೮೨೨—ಸಂಕೇತೇ ಚೈತನ್ಯೇಚ ಸೂರಿಭಿಃ ಕಥ್ಯತೇ ತಥಾ ಸಂಜ್ಞಾ ॥
†ದಂಡೋದಮನೇ ಸೈನ್ಯೇ ಕುತಪೋ ದರ್ಭೇಽಪರಾಹ್ಣೇ ಚ ॥ ೩೬ ॥

೮೨೩—[2]ಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ ಪ್ರತ್ಯಾಸಾರೇ ಚರಣಸ್ಯ ಚ ಪಶ್ಚಿಮೇ ಭಾಗೇ ॥
ನೀವೀ ಪರಿಪಣೇಽಪ್ಯುಕ್ತಾ ಕಟಿದೇಶೇಽಪಿ ಮೇಖಳಾ ॥ ೩೭ ॥

೮೨೪—[3]ಪ್ರತ್ಯವಾಯೇಽಪಿ ವಿಶ್ಲೇಷೇ [4]ವಿಧುರಃ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥
ನಿದಾನಮವಸನ್ನೇಽಪಿ ಸ್ವಾಮಿನ್ಯಪಿ ಭವೇದಿನಃ ॥ ೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬಂಟುತನವಿಲ್ಲದ(ನ)ಲ್ಲಿಯುಂ ಕ್ಲೀಬವೆಂಬುದು.
ಸಮಯದಲ್ಲಿಯುಂ (?)ವಿಕಟವೆಂಬುದು [ಸಮಯ=ಕಟ]
*ಕುಱುಹಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಕಳಂಕದಲ್ಲಿಯುಂ ದೋಷವೆಂಬುದು.
ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿಯುಂ ಆದ್ರಿಯೆಂಬುದು ॥ ೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂಗತಿಃ, ಸಭಾ—ಈ ೨ ಸಮಿತಿಯೆಂಬುದು.
ಶೃಂಗಂ, ಪ್ರಧಾನಂ—ಈ ೨ ಕಕುದವೆಂಬುದು.
ಅಭಿಮಾನ, ಉಳಿ—ಈ ೨ ಟಂಕವೆಂಬುದು ॥ ೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಸಂಕೇತ, ಚೈತನ್ಯ—ಈ ೨ ಸಂಜ್ಞೆಯೆಂಬುದು.
ಶಿಕ್ಷೆ, ಪಡೆ—ಈ ೨ ದಂಡವೆಂಬುದು.
ದರ್ಭೆ, ಅಪರಾಹ್ಣ—(ಈ ೨) ಕುತಪವೆಂಬುದು ॥ ೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ಹಿಂದೆ ಸೆಳೆವನಲ್ಲಿಯುಂ, ಮಡದಲ್ಲಿಯುಂ—ಪಾರ್ಷ್ಣಿಯೆಂಬುದು.
ಒಡ್ಡದಲ್ಲಿಯುಂ—ನೀವಿಯೆಂಬುದು. ಕಟಿಯಲ್ಲಿಯುಂ—ಮೇಖಳಾ ಎಂಬುದು ॥ ೩೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅಗಲ್ಕೆಯಲ್ಲಿಯುಂ ಹೊಲ್ಲಮೆಯಲ್ಲಿಯುಂ—ಪ್ರತ್ಯವಾಯವೆಂಬುದು[4].
ಕೀರ್ತನೆ?[ಶೀರ್ಕಣೆ]ಯುಲ್ಲಿಯುಂ ನಿದಾನವೆಂಬುದು. ಆಳ್ದನಲ್ಲಿಯುಂ ಇನನೆಂಬುದು ॥ ೩೮ ॥

---

1 ಸಮಯೇಽಪಿ ಕಟಃ ಸ್ಮೃತಃ. [ಈ ಪಾಠವೇ ಶುದ್ಧವಿರಬೇಕು.]

*ಕಳಂಕಂ ಲಾಂಛನೇ ದೋಷೇಽಪಿ—ಕಳಂಕವೆಂಬುದು ಕುಱುಹಿನಲ್ಲಿಯುಂ, ದೋಷದಲ್ಲಿಯುಂ (ಎಂದಿರಬಹುದು.)

†ಕಾರುಣ್ಯೇಽಪ್ಯನುಷಂಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಗುಹ್ಯೇಽಪ್ಯವಸ್ಕರಃ ।
ವೇದಿಕಾಂಗುಲಿಮುದ್ರಾಯಾಂ ಲಾ[illegible]ಯಾಂ ಚ ಕೃ[illegible]ಸ್ತಥಾ ॥ (ಲಾಹೋರ್ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಪಾಠ)

2 ಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ ಎಂಬ ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕವು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

3 ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋಽಥವಿಶ್ಲೇಷೇ.

4 ಪ್ರತ್ಯವಾಯದಲ್ಲಿಯುಂ ವಿಶ್ಲೇಷದಲ್ಲಿಯುಂ ವಿಧುರವೆಂಬುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೮೨೫—[1]ಜರಠಃ ಕಠಿನೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಪರಿಣತೇಽಪಿ[2] ಚ ॥
[3]ಕಾಲೇ[ರಂಧ್ರೇ]ಚ ಸಂಧಿರ್ನಾ ಘನಾಘನಃ ಶಕ್ರವರ್ಷುಕಾಂಬುದಯೋಃ ॥ ೩೯ ॥*

೮೨೬—ಆತ್ಯಯು ಶಬ್ದಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೈ ಕೃಚ್ಛ್ರೇ ಚಾತಿಕ್ರಮೇ ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ॥
ಉದರೇ ಜಳೇ ಕೃಪೀಟಂ[4] ಸಂಬಾಧಃ ಸಂಕಟೇ [5]ಭಗೇಽಪ್ಯುಕ್ತಃ[6] ॥ ೪೦ ॥

೮೨೭—ಅಕಾರ್ಯೇ ಗುಹ್ಯೇ ಕೌಪೀನಂ ಕೀಲಾಲಂ ರುಧಿರೇ ಜಲೇ ॥
ಕುಕೂಲಂ ಶಂಕುಮದ್ಗರ್ತೇ [7]ತುಷಾಗ್ನೌ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೪೧ ॥‡

೮೨೮—ಚೈತ್ಯಂ [8]ಬುಧಾಂತಿಕೇಽಪ್ಯುಕ್ತಂ ದೇವತಾಯತನೇ ತಥಾ ॥
[9]ಛತ್ರಾಂಕೇ ವೃಕ್ಷ ಜಾತೌ ಚ ಶಿಳೀಂಧ್ರಂ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥ ೪೨ ॥

೮೨೯—ಅರ್ಥವ್ಯಯುಸಹೇ ವ್ಯಾಳಸ್ತಥಾ[10] ಹಿಂಸ್ರಪಶೌ ಸ್ಮೃತಃ ॥
[11]ಪೋತ್ರಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಹಲಸೂಕರಯೋರ್ಮುಖಂ ॥ ೪೩ ॥

೮೩೦—ಮಂದಸ್ವಚ್ಛಂದಯೋಸ್ಸ್ವೈರಂ ಕಕ್ಷಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಚ್ಛವೀರುಧೋಃ ॥
ಕರೇಣುರ್ಗಜಹಸ್ತಿನ್ಯೋಃ ಪೀಲುಶ್ಚ ಗಜವೃಕ್ಷಯೋಃ ॥ ೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಮುತ್ತ್ತದ[ಬ]ಲ್ಲಿಯುಂ, ಬೆಟ್ಟತಜಲ್ಲಿಯುಂ ಜರಠವೆಂಬುದು.
ಕಾಲದಲ್ಲಿಯುಂ, ಮಾಡದಲ್ಲಿಯುಂ ವಿಟ?[ಸಂಧಿ] ಯೆಂಬುದು.
ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಯುಂ, ಕಜಿೀವ ಮುಗಿಲಲ್ಲಿಯುಂ ಘನಾಘನವೆಂಬುದು ॥ ೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ಕೂಟವುಟಿಲ್ಲಿಯುಂ ಹಾಲುಧಾನ್ಯದಲ್ಲಿಯುಂ ಪುಲಾಕವೆಂಬುದು ॥ ೪೦ ॥

ಟೀ ॥ (ಅ)ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯುಂ [ಗುಹ್ಯದಲ್ಲಿಯುಂ] ಕೌಪೀನವೆಂಬುದು.
ನೆತ್ತರದಲ್ಲಿಯುಂ, ನೀರಲ್ಲಿಯುಂ, ಕೀಲಾಲವೆಂಬುದು.
ದರ್ಕುಬೆರಸಿದ ಕುಟಿಯಲ್ಲಿಯುಂ,[ಉ]ಮಿವೆರಸಿದ ಕಿಚ್ಚಿನಲ್ಲಿಯುಂ ಕುಕೂಲವೆಂಬುದು ॥ ೪೧ ॥

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯಿಲ್ಲ.

---

1 ಜಠರಃ 2 ತೇಽಪಿ ಕಾಲೇ ಚ 3 ಕಾಲೇ ಕಲ್ಪೇಽಪಿ ವಿಧಿಃ; ಕಲ್ಪೇಽಪಿ ಚ ಸಂಧಿಃ. ೪೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಸಂಧಿಃ ಸಂಶ್ಲೇಷರಂಧ್ರಯೋಃ' ಎಂದಿವೆ; ಟೀಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

* ೩೭ ಪರಿತ್ತು ೩೯ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿರುವುವು. ೩೭ರ ಿಂದ ೪೨ರವರೆಗಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿವೆ.

4 ಸಂವಾದಃ 5 ಸಂಕರೇ ಭೃಶೇ. 6 'ಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ' ಎಂಬುದರ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ರತಿಭುಕ್ತ್ಯೋಃ ಸಂಭೋಗಃ ಪಥಿ ದೇಯೋ ಸ್ತ್ರೀಧನೇ ಚ ಶುಲ್ಕಂಸ್ಯಾತ್॥ ವಂಶಾಂಕುರೇ ಕರೀರಂ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷೇಽಪಿ ಕಥಯಂತಿ॥ ಅನೂಕಮನ್ವಯೇ ಶೀಲೇ ಗೋತ್ರಂ ನಾಮ್ನಿ ತಥಾನ್ವಯೇ॥ ಪುಲಾಕಂ ಭಕ್ತಸಿಕ್ಥೇ ಚ ಕ್ಷುದ್ರಧಾನ್ಯೇ ಚ ಕಥ್ಯತೇ. ॥ ೪೦ ॥ (ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗಳಿತವಾಗಿವೆ). 7 ತೂಪಘ್ನಾ ಚ ನಿಗತಸ್ತದಾತ:? 8 ಬುದ್ಧಾಂತಕೇ ಬುದ್ಧಾಂಡಕೇ. 9 ಛತ್ರಕೇ. 10 ವ್ಯಾಳಂ ಪಶೌ. 11 ಪ್ರೋಥ, ಪೋಥ, ಚಾತ್ರ.

‡ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಟೀಕೆ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಪೂರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಲಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮೂರು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ (ಎಂದರೆ: 1. ಲಾಹೋರ್ ಮುದ್ರಣ; 2. ಮದರಾಸು ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯ 5-2-41ರ ದೇವನಾಗರೀ ಲಿಪಿಯ ಪುಸ್ತಕ; 3. ಅದೇ ಲೈಬ್ರರಿಯ $\frac{1}{1}$೩–1–6ರ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯ ಪುಸ್ತಕ; ಈ ಮೂರರ ಸಹಾಯದಿಂದ) ತೆಗೆದು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೩೧—ಶಲಾಕಾಯುಧಯೋ [1]ಶ್ಯಲ್ಯಂ ಬಾಧಾ ದುಃಖನಿಷೇಧಯೋಃ ||
ಸ್ಥೂಣಾಸ್ತಬ್ಧತ್ವಯೋಸ್ಸ್ತಂಭಃ ಇಲಾ ವಾಗಭ್ಯೋರಪಿ || ೪೫ ||

೮೩೨—ಅರ್ಚನಾಮೂಲ್ಯಯೋರರ್ಘೋ ವಿಸರ್ಗೋ ಮುಕ್ತಿವರ್ಚಸೋಃ ||
ಮುನಿಕುಕ್ಕುಟಯೋರ್ದಕ್ಷಃ ಸಂಧಿಸ್ಸಂಶ್ಲೇಷರಂಧ್ರಯೋಃ || ೪೬ ||

೮೩೩—ಅವಶ್ಯಭೃಶಯೋರ್ಬಾಢಂ [2]ದಾಯಾದಸ್ಸುತಕ್ಸಪಿಂಡಯೋಃ ||
ಕುಲೀನಶ್ರೇಷ್ಠಯೋರ್ಜಾತ್ಯಂ ಕೋಟಿರುತ್ಕರ್ಷಸಂಖ್ಯಯೋಃ ೪೭ ||

೮೩೪—[3]ಬುಧ್ನಸ್ತುಂಡುಗಿರಿಶಯೋಃ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಸಾ ನವ್ಯವಸ್ಥಯೋಃ ||
ವೀಕಾಶಃ ಸ್ಫುಟರಹಸೋಃ ಕಾಷ್ಠಾ ಕಾಲಪ್ರಕರ್ಷಯೋಃ || ೪೮ ||

೮೩೫—[4]ಸಮುದ್ರನದಯೋಸ್ಸಿಂಧುಃ ದೇಶಪರ್ವತಯೋರ್ಮರುಃ |
ಮೈಥುನಂ ಕಥ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿಃ ಸಂಬಂಧಗ್ರಾಮ್ಯಧರ್ಮಯೋಃ || ೪೯ ||

೮೩೬—ಪ್ರಹ್ವಬಂಧನಯೋಃ ಪ್ರಾಧ್ವಂ ಮೋಹ [5]ಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮೂಢಮೂರ್ಖಯೋಃ ||
ವ್ಯವಸ್ಥಾ [6]ನೇऽಹಸೋರ್ವೇಳಾ ರವಿಃ ಪರ್ವತಸೂರ್ಯಯೋಃ || ೫೦ ||

೮೩೭—ಅಗ್ನ್ಯುತ್ಪಾತೌ ಧೂಮಕೇತೂ ಶ್ವಶುರ್ಯೌ ಶ್ಯಾಲದೇವರೌ ||
ದಿವ್ಯಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹೌ ಕೋಶೌ ನರೇಂದ್ರೌ ನೃಪ[7] ವಾಚಕೌ || ೫೧ ||

೮೩೮—ಆಡಂಬರೋ ಗಜಾನಾಂ ಪಟಹರವೇ ಗರ್ಜಿತೇ ಪ್ರಪಂಚೇ ಚ ||
ಗ್ರಹಶಬ್ದಃ ಸೂರ್ಯಾದಿಷು ಭೂತಾದಿಷ್ವಭಿನಿವೇಶೇ ಚ || ೫೨ ||

೮೩೯—ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಮೂರ್ಖೇ [8]ಸ್ಫುಟೇತರೇऽಪಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ||
[9]ಕಕ್ಷ್ಯೈ ಗುಹ್ಯ[10] ಪಿಧಾನೇ ಕಾಂಚ್ಯಾಂ ಗೇಹೇ ಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ಚ || ೫೩ ||

೮೪೦—ಪ್ರತಿಯತ್ನಃ ಸಂಸ್ಕಾರೇ ಲಿಪ್ಸೋಪಗ್ರಹಣಯೋಶ್ಚ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ||
ಅಭಿಹಾರಸ್ಸನ್ನಾಹೇ ಸ್ಯಾದಭಿಯೋಗೇ ಪರಸ್ವಹರಣೇ ಚ || ೫೪ ||

೮೪೧[11]ದಾನೇ ವಿಶೇಷಲಬ್ಧೌ ದಾಯೋ [12]ಭಾಗಾರ್ಹ ಪಿತ್ರ್ಯರಿಕ್ಥೇ ಚ ||
ಲಿಪಿಸಂಖ್ಯಾಯಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ದ್ರವ್ಯೇ ಚ ಗ್ರಂಥಶಬ್ದಮಿಚ್ಛಂತಿ || ೫೫ ||

೮೪೨—ದ್ಯೂತಾಕ್ಷಸಾರಿಫಲಕಾಸ್ತ್ರಯೋऽಪ್ಯಾಕರ್ಷಸಂಜ್ಞಕಾಃ ||
ಸಂಸರ್ಗಾಭಿಭವಾಕ್ರೋಶೇಷ್ವಭಿಷಂಗಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ || ೫೬ ||

೮೪೩—ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೇ ತಮಸಿ ಶತ್ರೌ ಚ ವೃತ್ರಶಬ್ದಸ್ತ್ರಿಷು ಸ್ಮೃತಃ ||
ಮನ್ಯುರ್ದೈನ್ಯೇ ಕ್ರತೌ ಕೋಪೇ ನಾಡೀಸ್ವರ್ಗ[13] ಕ್ಷಿತಿಷ್ವಿಡಾ || ೫೭ ||

೮೪೪—ಉಕ್ತಾನಾಮಪ್ಯನುಕ್ತಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮಿಹ ಸಂಗ್ರಹಃ ||
ಕ ಶಬ್ದಸ್ಸುಖವಾಯ್ವಂಬುಬ್ರಹ್ಮಮಸ್ತಕವಾಚಕಃ || ೫೮ ||

---

1 ಶಿಲ್ಪಂ 2 ಗ್ರಂಥಃಸ್ಯಾತ್ ದ್ರವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ 3 ಬ್ರಧ್ನ 4 ನದೀಸಮುದ್ರಯೋಃ 5 ಸ್ಯಾನ್ಮೂಢ್ಯಮೂರ್ಖಯೋಃ. 6 ನೇऽಂಭಸೋಃ. 7 ವಾರ್ತಿಕಾ. 8 ಸ್ಪಷ್ಟೇತರೇ 9 ಕಕ್ಷ್ಯಾ. 10 ಗುಹ್ಯಪ್ರಧಾನೇ. 11 ದಾನವಿಶೇಷೇ. 12 ಭಾಗೋಽರ್ಹ ಪಿತೃರಕ್ತಾ. 13 ಗತಿ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೪೫— ಪ್ರತ್ಯಯಾಶ್ಯಪಥಜ್ಞಾನಹೇತುವಿಶ್ವಾಸನಿಶ್ಚಯಾಃ ॥
ವಿಸ್ತಾರೇ [1]ಕಟಕೇ ಶೂನ್ಯೇ ವಿತಾನಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ರತೌ ಕ್ಷಣೇ ॥ ೫೯ ॥

೮೪೬ -ದೇಹಾವಯವಮಾಸಾರ್ಧಪತತ್ರ [2]ಗೃಹಭಿತ್ತಿಷು ॥
ಪರಿಗ್ರಹೇ ಸಮೀಪೇ ಚ[3] ಷಟ್ಸು ಪಕ್ಷೋಽಭಿಧೀಯತೇ ॥ ೬೦ ॥

೮೪೭— ಅಗ್ನಿಧನರಶ್ಮಿರತ್ನತ್ರಿದಶವಿಶೇಷೇಷು ಭವತಿ ವಸುಶಬ್ದಃ ॥
ಚೇಷ್ಟಾತ್ಮಜನ್ಮಸತ್ತಾಭಿಪ್ರಾಯೇಷ್ವಭಿಹಿತೋ ಭಾವಃ ॥ ೬೧ ॥

೮೪೮—ಕಾಲವಿಶೇಷೇಽವಸರೇ ವ್ಯಾಪಾರೇಪಾರತಂತ್ರ್ಯೇ ಚ ॥
ಮಧ್ಯೇ ತಥೋತ್ಸವೇ ಚ ಕ್ಷಣಶಬ್ದಃ ಕಥ್ಯತೇ ಕೃತಿಭಿಃ[4] ॥ ೬೨ ॥

೮೪೯—ಆಚಾರೇ ನಯನಾದೌ ದ್ಯೂತವಿಶೇಷೇ ತಥಾ ರಥಾವಯವೇ ॥
ಅಕ್ಷಂ ವಿಭೀತಕೇಽಪಿ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ಪಂಚಸು ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ॥ ೬೩ ॥

೮೫೦—ನಿಷ್ಠಾ ಕ್ಲೇಶೇಽವಸಾನೇ ಚ ವ್ಯವಸ್ಥೋತ್ಕರ್ಷಯೋರ್ವ್ರತೇ ॥
ಶ್ರೇಷ್ಠೇ [5]ಸ್ಥಾಮ್ನಿ ಧನೇ ಶುಕ್ರೇ [6]ಮಜ್ಜಾಸಾರ ಉದಾಹೃತಃ ॥ ೬೪ ॥

೮೫೧—ದಿಗ್ದೃಷ್ಟಿದೀಧಿತಿಸ್ವರ್ಗವಜ್ರವಾಗ್ಬಾಣವಾರಿಷು ॥
ಭೂಮೌ ಪಶೌ ಚ ಗೋಶಬ್ದೋ ವಿದ್ವದ್ಭಿರ್ದಶಸು ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೬೫ ॥

೮೫೨—ಭೂಷಾಯಾಂ ಲಾಂಗೂಲೇ ಪ್ರಧಾನಶೃಂಗಪ್ರಭಾವಪುಂಡ್ರೇಷು ॥
ಧ್ವಜಲಕ್ಷ್ಮತುರಂಗೇಷು ಚ ನವಸು ಲಲಾಮಂ [7]ಪ್ರಯುಂಜತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ॥ ೬೬ ॥

೮೫೩—ಅರ್ಕಮರ್ಕಟಮಂಡೂಕವಿಷ್ಣುವಾಸವವಾಯವಃ ॥
ತುರಂಗಸಿಂಹಶೀತಾಂಶು ಯಮಾಶ್ಚ ಹರಯೋ ದಶ ॥ ೬೭ ॥

೮೫೪—ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಷು ಭೂತೇಷು ಶರೀರೇಷು ರಸಾದಿಷು ॥
ಲೋಹೇಷು ಚ ಸ್ಮೃತೋ ಧಾತುಃ ಸ್ವಭಾವೇ ಗೈರಿಕಾದಿಷು ॥ ೬೮ ॥

೮೫೫—ದ್ವಿರದಕರಾಗ್ರೇ ಪದ್ಮೇ ಖಡ್ಗಫಲೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ವಾದ್ಯಭಾಂಡಮುಖೇ ॥
ಅಗದೇ [8]ಜಲೇ ಚ ತೀರ್ಥೇ ಪುಷ್ಕರಮಷ್ಟಾಸು? ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ॥ ೬೯ ॥

೮೫೬—ಚತುರ್ವಿಧೇಷು ಜೀವೇಷು ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಷು ಪಂಚಸು ॥
ಅತೀತೇ ದೇವಯೋನೌ ಚ ಭೂತಶಬ್ದಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ ೭೦ ॥

೮೫೭ —ಶುಕ್ಲಾದೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದೌ ಚ ಶೋಭಾಯಾಮಕ್ಷರೇ ವ್ರತೇ ॥
ಗೀತಕ್ರಮೇ ಸ್ತುತೌ [9]ವೇಷೇ ವರ್ಣಶಬ್ದಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ ೭೧ ॥

೮೫೮—ಶೃಂಗಾರಾದಿಷು ನವಸು ಚ ಲವಣಾದಿಷು ಷಟ್ಸು ಪಾರದೇ ರಾಗೇ ॥
ನಿರ್ಯಾಸವೀರ್ಯ ಗುಣಧಾತು[10] ವಿಷಘೃತಾದೌ ರಸಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ॥ ೭೨ ॥

---

1 ಕದಕೇ, ಕದರೇ 2 ಗ್ರಹ 3 ಪಕ್ಷಃ ಷಟ್ಸು ನಿಗದ್ಯತೇ 4 ಸದ್ಭಿಃ 5 ಧಾಮ್ನಿ 6 ಮಜ್ಜಿ 7 ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ 8 ಕುಶೇ 9 ವರ್ಷೇ 10 ಧಾತುಷು ವಿಷ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

೮೫೯—ಯೋನೌ ಜಲಾವತಾರೇ ಚ [1]ಮಂತ್ರಾದ್ಯಷ್ಟಾದಶಸ್ವಪಿ ॥
ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೇ ತಥಾ ಪಾತ್ರೇ ತೀರ್ಥಂ ಸ್ಯಾದ್ದರ್ಶನೇಷು ಚ ॥ ೭೩ ॥

೮೬೦—ಅಕಾರಾದಿಷು ವರ್ಣೇಷು ಷಡ್ಜಾದಿಷು ಚ ಸಪ್ತಸು ॥
ಉದಾತ್ತಾದಿಷು ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಚ ಸ್ವನೇ ಸ್ವರಃ ॥ ೭೪ ॥

೮೬೧—ಸತ್ವಾದೀನಾಂ ಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ವದಂತಿ ತತ್ವಜ್ಞಾಃ ॥
ಪೌರಾಮಾತ್ಯಾದೀನಿ ಚ ಕಾರಣಕಾರುಸ್ವರೂಪಾಣಿ ॥ ೭೫ ॥

೮೬೨—ಸತ್ವಾದೌ ರೂಪಾದೌ ಶೌರ್ಯಾದೌ ತಂತುಷು ಪ್ರಯೋಗಜ್ಞಾಃ ॥
ಗುಣಶಬ್ದಂ ಸಿಂಜಿನ್ಯಾಂ [2]ಪ್ರಯೋಜಯಂತ್ಯಪ್ರಧಾನೇಽಪಿ ॥ ೭೬ ॥

೮೬೩—ಉಪಕರಣೇ ಕರಣೇ ಚ ದ್ರವಿಣೇ ಲಿಂಗೇ ಚ ಯಾತನಾಯಾಂ ಚ ॥
ಸೇನಾಂಗೇ ಸಂಸಿದ್ಧೌ ಸಾಧನಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೭೭ ॥

೮೬೪—ಅಭಿಧೇಯಾಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರಯೋಜನದ್ರವ್ಯವಾಚಕೇಷ್ವರ್ಥಃ ॥
ಪ್ರಸ್ತಾವೇ ಸಂಘಾತೇ ಕುತ್ಸಾಯಾಮಾಯುಧೇ ಜಲೇ ಕಾಂಡಂ ॥ ೭೮ ॥

೮೬೫—ವೇದಾಧ್ಯಾತ್ಮಬ್ರಾಹ್ಮಣಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೇಷು ಕಥ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮ ॥
ಪ್ರಕೃತಿಗುಣೇ ಸತ್ತಾಯಾಂ ಸ್ಥಾಮನಿ ಭೂತೇ ಚ ಸತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ॥ ೭೯ ॥

*೮೬೬—ಇರಾಶಬ್ದೋ ಬುಧೈರ್ಜ್ಞೇಯೋ ಭುವಿ ವಾಚ್ಯಶನೇಽಂಭಸಿ ॥
ನಿಮೇಷಾದೌ ಯಮೇ ವರ್ಣೇ ಕಾಲೋ ಮೃತ್ಯೌ ಚ ಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥
ಕಾಲಸಂಕೇತಕಾಚಾರಸಿದ್ಧಾಂತಾಃ ಸಮಯಾಃ [3]ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೮೦ ॥

೮೬೭—ತಂತ್ರಂ ತಂತುಷು ಮಂತ್ರೇಷು ಸಿದ್ಧಾನ್ತಪರಿಚ್ಛದಪ್ರಧಾನೇಷು ॥
ಉತ್ಸಾಹನಸೂಚನಯೋಃ ಪ್ರಕಾಶನೇ ಗಂಧನಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ॥ ೮೧ ॥

೮೬೮—ವಸ್ತ್ರೇ ಮಧ್ಯೇ ತಥಾಚ್ಛಿದ್ರೇ ವ್ಯವಧಾನೇಽಂತರಾತ್ಮನಿ ॥
ಅವಕಾಶೇ ಬಹಿರ್ಯೋಗೇ [4]ವಿಶೇಷೇಽವಸರೇಽಂತರಂ ॥ ೮೨ ॥

೮೬೯—ಪ್ರಾಗೇವ ನಾಮಪರ್ಯಾಯೇ ನಿಪಾತಾಃ ಕೇಽಪಿ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
ಕಥ್ಯನ್ತೇ ಕೇಚಿದನ್ಯೇಽಪಿ ದಿಷ್ಟ್ಯಾಽಸ್ಯಾನ್ಮಂಗಲಾದಿಷು ॥ ೮೩ ॥

೮೭೦—ಚಿರಾಯ ಚಿರರಾತ್ರಾಯ ದೀರ್ಘಕಾಲೇ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ॥
ಚಿರಂ ಚಿರಾಚ್ಚಿರೇಣೇತಿ ವಾ ವಿಕಲ್ಪೋಪಮಾನಯೋಃ ॥ ೮೪ ॥

೮೭೧—ಪರಿತಃ ಸರ್ವತೋ ವಿಷ್ವಕ್ ಸಮಂತಾಚ್ಚ ಸಮಂತತಃ ॥
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸದೃಶೋಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಾರ್ತಾ [5]ಸಂಭಾವ್ಯಯೋಃ ಕಿಲ ॥ ೮೫ ॥

೮೭೨—ಶೋಚನೇ ಸಂಪ್ರಹರ್ಷೇ ಚ ಹನ್ತಶಬ್ದಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ॥
ಈ ದುಃಖಭಾವನೇ ಕ್ರೋಧೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಸನ್ನಿಧಾವಪಿ ॥ ೮೬ ॥

---

1 ಮಂತ್ರಾದ್ಯಷ್ಟ 2 ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿಪ್ರಧಾನೇ 3 ಸಮಾಃ 4 ವಿಶೇಷೇವತ್ಸರೇಽಂತರಃ
5 ಸಂಭಾಷಯೋಃ * ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

೮೭೩— ಪೃಥಗ್ವಿನಾನ್ತರೇಣರ್ತೇ ವ್ಯತಿರೇಕಾರ್ಥವಾಚಕಾಃ ॥
ಪ್ರತ್ಯಾರಂಭೇ ಮುಹುಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ [1]ಹುಂ ಸಂಪ್ರಶ್ನವಿತರ್ಕಯೋಃ ॥ ೮೭ ॥

೮೭೪— ಇತಿಹ ಸ್ಯಾತ್ಸಂಪ್ರದಾಯೇ ಪ್ರೇತ್ಯಾಮುತ್ರ ಭವಾನ್ತರೇ ॥
ಸಾಕಂ ಸಾರ್ಧಂ ಸಮಂ ಸತ್ರಂ ಸಹಾರ್ಥೇ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೮೮ ॥

೮೭೫— ಅಧರಸ್ತಾದಧರತಃ ಸ್ಯಾದಧಸ್ತಾದಧೋಽಧರೇ[2] ॥
ಅತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಹೇತೌ ನಿಂದಾಯಾಂ ವಿಸ್ಮಯೇ ಬತ ॥ ೮೯ ॥

೮೭೬— ಸಮಯಾನಿಕಷಾಶಬ್ದೌ ಸಾಮೀಪ್ಯೇ ಕೀರ್ತಿತೌ ಬುಧೈಃ ॥
ತರ್ಕನಿಶ್ಚಿತಯೋರ್ನೂನಂ ಕಚ್ಚಿತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಶ್ನಕಾಮಯೋಃ ॥ ೯೦ ॥

೮೭೭— ಹೋ ಉತಾಹೋ ಸಂದೇಹೇ ನು ಸ್ವಿತ್ ಪ್ರಶ್ನವಿತರ್ಕಯೋಃ ॥
ವರ್ತಮಾನೇ ಚ ಯುಕ್ತೇ ಚ ಸಾಂಪ್ರತಂ ಸಂಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ ೯೧ ॥

೮೭೮— ಪ್ರಕಾಶೇ ಸಂಭವೇ [3]ಪ್ರಾದುಃ ಪ್ರಧಾನಸದೃಶೋಃ ಪ್ರತಿ ॥
ಹಿ ಸ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷಣೇ ಹೇತೌ ತು ಸ್ಯಾತ್ ಭೇದೇಽವಧಾರಣೇ ॥ ೯೨ ॥

೮೭೯— ಅಯಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಸಾನುನಯೇ ಸತ್ಯೇ ಶೀಘ್ರೇ ತಥಾಂಜಸಾ ॥
ಈಷತ್ಕಿಂಚಿನ್ಮನಾಕ್ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕಿಂಚನ ಸ್ತೋಕವಾಚಕಾಃ ॥ ೯೩ ॥

೮೮೦— ತೂಷ್ಣೀಂ ಜೋಷಂ ಭವೇನ್ಮೌನೇ ಸ್ಮ ಸ್ಯಾತ್ಸಂಸ್ಮರಣಾದಿಷು ॥
ಅಂಗೇಽತ್ಯಾಮಂತ್ರಣೇ ಹಂಹೋ ಭೋಭೋ ಇತಿ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೯೪ ॥

೮೮೧— ಅನೇಕಾರ್ಥೇ ಭವೇನ್ನಾನಾ ನನು ಪ್ರಶ್ನೇಽವಧಾರಣೇ ॥
[4]ಆಕಸ್ಮಿಕಾರ್ಥೇ ಸಹಸಾ ತತ್ಕಾಲೇ ಚ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೯೫ ॥

೮೮೨— ವಿಸ್ತಾರೇಽಂಗೀಕೃತಾ [5]ವೂರೀ ಕಥ್ಯತ ಉರರೀ ತಥಾ ॥
ಅಸಂಶಯೇ ಭವೇದದ್ಧಾ ಸಹಾರ್ಥಾಂತಿಕಯೋರಮಾ ॥ ೯೬ ॥

೮೮೩— ಅಥಾನಂತರಕಲ್ಯಾಣಸಂಪ್ರಶ್ನಾದಿಷು ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಅಥೋ ಇತಿ ತಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ನಾಮಾಭ್ಯುಪಗಮಾದಿಷು ॥ ೯೭ ।

೮೮೪— ಸದಾ ಸನಾ ಚ ನಿತ್ಯತ್ವೇ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ಯಾನ್ಮಂಗಳಾದಿಷು ॥
ಇತಿಶಬ್ದಃ ಸ್ಮೃತೋ ಹೇತೌ ಪ್ರಕಾರಾದಿಸಮಾಪ್ತಿಷು ॥ ೯೮ ॥

ಇತಿ

ಶ್ರೀ ಭಟ್ಟಹಲಾಯುಧಕೃತಾಯಾಮಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ

ಅನೇಕಾರ್ಥಕಾಂಡಂ

ಪಂಚಮಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ.

---

1 ಹಂ 2 ದಧೋಽಧರಃ 3 ಪ್ರಾಹುಃ 4 ಆಕಸ್ಮಿಕಾರ್ಯೇ. 5 ಧೂರೀ

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧

'ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆ'ಯ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

(ಪು=ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ, ಶ್ಲೋ=ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

[1] ಈ ಶಬ್ದವು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಅಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿದೆ ಪು. 266. ಸೂ. 270.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಬಱಲ್ಕೆ-(ಹಳಗನ್ನಡರೂಪ)

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆಗಳ್; ಬೇಲಿಬೆಳ್ಳಾರಂಗಳಂ, ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಆದಿಪುರಾಣ-ನವಮಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಮಡಗೂಟಿ ಬ್ಬಂದವಮಂ ಪೋಲದೇ (ಆ. 14, ಪ. 32.)

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

ಯ

ರ

1 ಅಂಸನಾಸ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಮೂಲಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ "ಮತ್ತೆಯುಂ" ಎಂದಿರಬಹುದು.

1 ಚೂಡಾಶಿಖೇ ಶಿರಸ್ಯಪಿ (ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಸೂ. ೩೨೪ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಸೊನೆ-ಸೂನಾ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವವು

ಹ

1 ಹರಿಕಾಱರೊಳೀತಂ ಕಾಲ್ವಳ್ಳಿದಂ (ಶ. ದ.) ಪು. ೧೧೭ ಸೂ, ೧೩೬.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಹಜಂಗೋಲ್ ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ.
2 ಇದರ ಮೂಲವು ಗಳಿತವಾಗಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಮದನೂರಿಗದ ಹೆಜ್ಜಾಳು ಮಕರಧ್ವಜನ ಮಾಳಿಗಡ (ಮ. ಭಾ. ೮)

1 ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಶಬ್ದರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊಸಗನ್ನಡ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಇದು ಲೇಖಕಪ್ರಮಾದದೋಷವಾಗಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಂ ಎಂದಿರಬಹುದು. ? ಮಾನಿಸರ ನುಡಿವ ತೆಱದಿಂ। ಶ್ಯೇನನುಮರವೊಱಗು ಮಿಂತು ಗಱಿಪಿದಪುದು (ಶಾಂತಿ. ಪು. 210, ಪ. ೯೧.)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨.

ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಅ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ವಾತಾಂಕೂರಾಜಿಹೀಷು (ಭಾರತ ಚಂಪು ಸ್ತ. ೧. ಪ. ೧.) ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಲಾಯುಧ ನಿಘಂಟುವೇ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಕೇಶವನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ "ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಅವಧ್ಯೋಕ್ತೌ" ಅವಧ್ಯಂ ಅನರ್ಥಕಂ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ್ಯರ್ಥ ಬರೆದಿದೆ. ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ "ನಾಟ್ಯೋಕ್ತೌ" ನಾಟ್ಯಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 'ಅವರ್ಣವಾದಕ್ಕೆಡೆಯಾಗದೊಲ್ಪಿಂ। ದವರ್ಣಿಕಾಪುರ್... ॥' ಶಬ್ದ. ಸೂ. 26.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಈ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಲ್ಲ—ತೂಬರ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಬಂದುದರಿಂದ ಅದರ ಮತ್ತೊಂದರ್ಥವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಆ

1 ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ-"ತದಾಸೇಚನಕಂ ತೃಪ್ತೇ ನಾಁಸ್ತ್ಯನ್ತೋ ಯಸ್ಯ ದರ್ಶನಾತ್॥" ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನ ಸಿಂಚತಿ - ನ ಕ್ಷರತಿದೃಕ್ ಅಸ್ಮಾದಿತಿ (ಇದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಬೇರೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚಲಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿ) ಅಸೇಚನಕವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. (ಅಸಿಚ್ಯತೇ ಅಪೂರ್ಯತೇ ದೃಗಾದಿ ಕಮನೇನೇತಿ — ಆ ಸೇಚನಕಂ)-ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಆಧೋರಣವೆಂಬುದು ನಾಯುಕವಪ್ಪಾನೆ ಎಂದು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಅಧೋರಣಾ ಹಾಸ್ತಿಪಕಾ ಹಸ್ತ್ಯಾರೋಹಾ-ಎಂದು ಮೂಲವಿರುವುದರಿಂದ ಟೀಕಾಕಾರನು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡನೊ? ಅಥವಾ ನಾಯುಕನಪ್ಪಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಪದವಿರುವ ಮೂಲವೂ ಅನೆಯೋಜುನಸ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದವೂ ಗಳಿತವಾಗಿದೆಯೋ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವುಂಟು.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಬುಭುಕ್ಷಾ ಪ್ಸಾ—ಎಂದಿರಬೇಕು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬುಭುಕ್ಷೇಚ್ಛಾ ಎಂದಿದೆ.

B—7

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವಿರಬೇಕಾದ ೧೦೨ನೆಯ ಪೂರರ್ಧವುಳ್ಳ ಪದ್ಯವು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಳಿತವಾಗಿದೆ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಇಂತು ಸ್ವರಾದಿಪದಂಗಳ್

---

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಗಂಜಾ ತು ಮದಿರಾಗೃಹಂ, ಎಂದು ಅಮರಕೋಶವು. ಖನಿ ಎಂದು ಮೇದಿನೀ ಕೋಶವು. ಪಾಮರಶದ್ಮ, ಮದ್ಯಭಾಂಡ ಎಂದು ಶಬ್ದರತ್ನಾವಳೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಸಾಕಭಾಲಂಬನದಿಂ ಗೋಸರ್ಗಕಪಂ......ಪೋಲ್ತಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಂ ಸುಟುವುದು...ಪುರಂಸವಿಹಾರಂ॥ (೧ ೮-೨೨ ಪ-ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಘ

ಚ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ (ಆಪರ್ಟ್ ಎಡಿಷನ್) ಈ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಬ್ದವಿರಬೇಕಾದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ — ಕೃಚಿಸಾರಶ್ಚ ಯೋ ಮಂಶಃ — "—" ಎಂಬ ಅನನ್ವಿತವೂ, ಅಸಾಧುವೂ ಆದ ಪಾಠವಿದೆ.

2 ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಚ ರಣಸ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮೋ ಭಾಗೇ ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗಮಾಡಿ "ರಣಸ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ" ಎಂದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅರ್ಥವೂ ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಝ

ಟ

ಡ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಈ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವವೇ ತೆಪ್ಪ ಎಂದಾಗಿರಬಹುದು (ತಳ್ಪ=ತೆಪ್ಪ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

ಧ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಐಂದ್ರೀ, ಪೂರ್ವಾ, ಪ್ರಾಚೀ ಎಂದೂ; ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಮ್ಯಾ, ದಕ್ಷಿಣಾ, ಅವಾಚೀ ಎಂದೂ; ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕೌಬೇರೀ, ಉತ್ತರಾ, ಉದೀಚೀ ಎಂದೂ ಮೂರು ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಾರುಣೀ, ಪ್ರತೀಚೀ ಎಂಬ ಎರಡೇ ಹೆಸರಿರುವುದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ- (ಪಶ್ಚಿಮಾ ಅಥವಾ ಅಪರಾ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿರಬೇಕು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಬ್ರುಸೀ-ಬ್ರುವಂತೋಽಸೀದಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ- ಬ್ರುಸೀ, ಬ್ರುಷೀ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಉಂಟು. (ಅಮರ ಟೀಕೆ).

ಭ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಅಮರವ್ಯಾಖ್ಯಾ-ಮಂದಂ ಸ್ಯಂದತೇ ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಂದೀ (ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕರಗುವುದು) ಪಾಠಾಂತರಂ-ಮತ್ಸ್ಯಂಡೀ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಅಂಡ ಎಂಬುದು ನಾಗವರ್ಮನ ಟೀಕು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

ಯ

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯೋರಥಃ ಎಂದು ವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಕಾರಾದಿ ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ "ಯೋಗ್ಯಾರಥಃ" ಎಂದು ಸಮಸ್ತ ಪದವಾಗಿಯೇ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

1 ವಿಶಿಷ್ಟಲವಣಾಕರಃ, ಇತಿ ಮೇದಿನೀ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ವಿಚ್ಛಂದಕಪ್ರಭೇದಾಃಸ್ಯುಃ (ಅಮರ)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ವ್ಯಾಧಾಮೋಷ್ಣಂ ಸೃಹ್ಯಚಾಪಂ ತದೀಯಂ॥ ಭಾಸಕವಿಯ ಪ್ರಯೋಗ.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ನಾಗವರ್ಮನು ಟೀಕಿನಲ್ಲಿ "ಸಂಗ್ರಾಹ, ಮುಷ್ಟಿ ಈ ೬ ಅಂಡ" ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರುವನು. ಹಲಾಯುಧವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಆಪಟೆರವರು ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಾಹ=The closed hand, The fist, (2-368) ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರುವರು. (ಪುಟ-370)

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಸವ್ಯೇಷ್ಟೃ

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

1 ಜಾರಿದವನು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವನು, ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರಬಹುದು.

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

ಮೇಲಣ ಪಟ್ಟಸ್ಖಲಿತವಾಗಿರುವ ಸಬ್ದಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆ.

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy
https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy

• CC-0. In Public Domain. Digtized by Muthulakshmi Research Academy

https://archive.org/details/muthulakshmiacademy